ร่วมกับ

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

(กองทุนส่งเสริม ววน.)

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

A Paradigm for Developing Measures to tackle Fake News on the Internet

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ปิติยาศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์

อาจารย์ ดร.ไพบูลย์ ช่วงทอง

กันยายน 2565

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กระบวนทัศน์ในการพัฒนา มาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

A Paradigm for Developing Measures to tackle Fake News on the Internet

หัวหน้าโครงการวิจัย **ศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ปิติยาศักดิ์**
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)
นักวิจัย **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์**
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)
นักวิจัย **อาจารย์ ดร.ไพบูลย์ ช่วงทอง**
(มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี)

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
(กองทุนส่งเสริม ววน.)

ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของคณะผู้วิจัย
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.)
และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและแนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 2) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย 3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย และ 4) นำเสนอกระบวนทัศน์ที่เหมาะสมในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย โดยการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสำรวจแบบสอบถามจากประชาชนทั่วไปผ่านสื่อออนไลน์ 600 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญผ่านสื่อออนไลน์ 16 คน การจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญผ่านสื่อออนไลน์ 25 คน และการจัดสัมมนาเผยแพร่งานวิจัยและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียผ่านสื่อออนไลน์ 80 คน

ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า 1) ข่าวลวง หมายถึง ข้อมูลอันเป็นเท็จ ซึ่งผู้เผยแพร่เจตนาเผยแพร่เพื่อหลอกลวงผู้รับข้อมูล แนวคิดสำคัญในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อ การกำกับดูแลด้านจริยธรรมสื่อมวลชน และการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมาย 2) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ตรากฎหมายเฉพาะมาบังคับใช้กับปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 2) ราชอาณาจักรไทยไม่มีกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะ มีเพียงการบังคับใช้มาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) และมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กับปัญหาข่าวลวง และ 3) ประชาชนไทยในทุกช่วงวัยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจข่าวลวงไม่เพียงพอ ทำให้หลงเชื่อข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตได้ง่าย

ฉะนั้น การวิจัยนี้จึงเสนอให้ราชอาณาจักรไทย 1) ควรมีการเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนในทุกช่วงวัย เพื่อสร้างความตระหนักรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสื่อสารให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการสร้างและเผยแพร่ข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาและบรรจุหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อในการเรียนการสอนภาคบังคับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมหาวิทยาลัย 2) สนับสนุนให้เกิดองค์กรกลางต่อต้านข่าวลวงที่มีอำนาจตามกฎหมาย ประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ทำให้เกิดเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสาร และสร้างมาตรฐานการนำเสนอข้อข่าวมูลข่าวที่ถูกต้อง และ 3) พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 14 (2) ให้สอดคล้องต่อปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ข่าวลวง อินเทอร์เน็ต มาตรการ การกำกับดูแล

Abstract

The objectives of the research were: 1) to study the general characteristics of fake news and the governance of fake news on the Internet; 2) to make a comparative analysis of legal measures to control fake news on the Internet of Germany, France, Singapore, and Thailand; 3) to study the problem of fake news on the Internet and measures governing fake news on the internet in Thailand; and to present a paradigm appropriate to tackle fake news on the Internet in Thailand. The methodology employed documentary research, 600 online questionnaires, online interviews with 16 experts, online group discussions with 25 experts, and online seminars with 80 stakeholders.

The results showed that: 1) "fake news" means false information that the person intentionally spreads to deceive recipients. The governance of fake news on the Internet includes freedom of expression, media ethics, media literacy, and law and order; 2) Germany, France, and Singapore have enacted new laws (sui generis) to cope with fake news on the Internet whereas Thailand has no law specifically aimed at regulating fake news on the Internet. Only sections 14 (2), 14 (5) and 15 of the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 tackle the fake news problem on the Internet; and 3) most people in Thailand have insufficient knowledge and understanding of fake news, and therefore, they are vulnerable to be manipulated by fake news on the Internet.

The research suggests that Thailand should: 1) increase knowledge and understanding about digital literacy among people of all ages and raise awareness about the use of communication technology so that every people are responsible for creating and disseminating information, especially the development and containment of digital literacy subject in compulsory courses at primary, secondary and university levels; 2) support the establishment of an independent anti-fake news institution, consisting of representatives from all sectors, including the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions, making it a credible institution and creating a standard for presenting accurate information; and 3) amend the Computer-Related Crime Act B.E. 2550, particularly section 14 (2), to address the current problem of fake news on the Internet.

Keywords: digital literacy, fake news, Internet, measures, tackle

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานวิจัย “กระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต (A Paradigm for Developing Measures to tackle Fake News on the Internet)” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและแนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 2) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย 3) ศึกษาปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย และ 4) นำเสนอกระบวนทัศน์ที่เหมาะสมในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย

รายงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสาร ตลอดจนการสำรวจแบบสอบถามจากประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 600 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 16 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา การจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 25 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา และการจัดสัมมนาเผยแพร่งานวิจัยและรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้เสียผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 80 คน

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร

ก) จากการศึกษาข้อมูลเอกสารภาษาต่างประเทศ สรุปได้ว่า “ข่าวลวง หรือ ข่าวปลอม (Fake News)” หมายถึง ข้อมูลอันเป็นเท็จหรือข้อมูลบิดเบือนที่สร้างขึ้นและเผยแพร่โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิม (เช่น หนังสือพิมพ์) หรือการแพร่ภาพและเสียง (เช่น วิทยุ โทรทัศน์) หรือโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีเจตนาที่จะทำให้เข้าใจผิด โจมตีบุคคล หรือเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์[1] ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางการเมือง หรือประโยชน์ทางการเงินอื่นใดก็ได้[2] อย่างไรก็ดี พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ของไทย ไม่ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” หรือ “เฟกนิวส์” ไว้อย่างเป็นทางการ แต่ให้นิยามคำว่า “ข่าว” หมายถึง คำบอกเล่าเรื่องราวซึ่งโดยปกติมักเป็นเรื่องเกิดใหม่หรือเป็นที่สนใจ คำบอกกล่าว คำเล่าลือ และคำว่า “ลวง” หมายถึง ทำให้หลงผิด ดังนี้ หากนำทั้งสองคำมารวมกัน คำว่า “ข่าวลวง” อาจหมายถึง ‘การทำให้หลงผิดโดยคำบอกเล่า คำบอกกล่าว คำเล่าลือ เรื่องราวต่าง ๆ โดยปกติเป็นเรื่องเกิดใหม่หรือเป็นที่สนใจ’ และจากการศึกษาข้อมูลเอกสารภาษาไทย “ข่าวลวง” หมายถึง ข้อมูลบิดเบือน

[1] Steinberg, Luc. (2017). *Infographic: Beyond Fake News-10 Types of Misleading News-Seventeen Languages*. Eavi Media Literacy for Citizenship. Retrieved 13 July 2021 from https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/

[2] Alvarez Barbara. (2017). *Public Libraries in the Age of Fake News.* Retrieved 13 July 2021 from http://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/

(disinformation) เป็นเท็จ (false) ปลอม (fake) หรือทำให้เข้าใจผิด (misleading) โดยผู้สร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวมีเจตนาลวงผู้รับข่าวสารให้หลงเชื่อ

ข) แนวคิดสำคัญในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) การกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน (Media Ethics) และการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมาย (Law and Order)

ค) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ตรากฎหมายเฉพาะมาบังคับใช้กับปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ส่วนราชอาณาจักรไทยไม่มีกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะ มีเพียงการบังคับใช้มาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) และมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กับปัญหาข่าวลวง

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย พบความเหมือนและแตกต่างที่สำคัญตามตารางดังต่อไปนี้

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
1. กฎหมายกำกับดูแลข่าวลวง: ชื่อ ลักษณะ และขอบเขตบังคับใช้	รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับทั้งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์	รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น	รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ใช้บังคับทั้งผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลเท็จ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลนั้น และผู้ให้บริการ (สื่อสังคมออนไลน์)
2. ความหมายของ “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง”	POFMA มาตรา 2 กำหนดว่า ข้อมูลเท็จหมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ส่งต่อหรือเผยแพร่ รู้อยู่แล้วว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นฝ่าฝืนความจริง แต่ไม่มีนิยามคำว่า “ข่าวลวง”	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” มีแต่การบัญญัติถึง “เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content)” ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” ภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
3. ความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง	POFMA มาตรา 7 (1) และมาตรา 3 (2) กำหนดว่า “การสื่อสาร” ข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่านทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (MMS) หรือผ่านทางบริการส่งข้อความสั้น (SMS) โดยรู้หรือควรรู้ว่าเป็น “ข้อมูลเท็จ” และการสื่อสารดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อ ก. ความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ข. สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ ค. ความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ ง. การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ ค. การปลุกระดมความรู้สึกเป็น	ไม่มีการกำหนดไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) แต่ผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) อาจมีความผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน โดยขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น	ไม่มีการกำหนดไว้ภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทบต่อการเลือกตั้ง อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral)	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5) กำหนดว่า การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อ ก. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ ข. โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ ค. ความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือ “การเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูล โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลตามมาตรา 14 (2)

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
	ปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ จ. ความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย			
4. อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จ และสื่อสังคมออนไลน์ ให้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ	POFMA มาตรา 11 มาตรา 21 และมาตรา 23 กำหนดให้หน่วยงานรัฐโดยคำบัญชาของรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ให้แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ไว้ข้างกับข้อมูลเท็จ โดยมีลิงก์ไปยังคำชี้แจงของรัฐ โดยไม่ต้องมีการลบหรือระงับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จนั้น	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้

2. ผลการศึกษาปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย

ปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทยมีแนวโน้มรุนแรงและกำลังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จากรายงานการวิจัยของ OECD เรื่อง “Fake News กับความฉลาดรู้ด้านการอ่านของ PISA” ซึ่งจัดอันดับในเรื่อง “ความสามารถในการรับมือข้อมูลเท็จ” ของเยาวชนที่มีอายุ 15 ปี ปรากฏว่าความสามารถในการรับมือข้อมูลเท็จของเยาวชนไทยติดอันดับรั้งท้ายโดยอยู่ในอันดับที่

76 จากจำนวน 77 ประเทศ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเด็กไทยมีความรู้ไม่เพียงพอ หรือไม่ทราบถึงวิธีการที่ถูกต้องในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่อ่าน ในขณะที่ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือดังกล่าวเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูลเท็จ ซึ่งเด็กเหล่านี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่อาจรับมือกับข้อมูลเท็จที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นในอนาคตได้ นอกจากนี้ จากผลการศึกษาภาคสนามของงานวิจัยนี้ เป็นที่แจ้งชัดว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม 600 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและเป็นผู้มีความรู้[3] มีประสบการณ์เคยเจอข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ถึงร้อยละ 93[4] และเคยหลงเชื่อข่าวลวงถึงร้อยละ 70.83[5] แสดงให้เห็นว่าแม้แต่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีการศึกษาในปัจจุบันของราชอาณาจักรไทย ก็เคยหลงเชื่อข่าวลวงที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์

2.1 การสำรวจแบบสอบถามบุคคลทั่วไป

จากการสำรวจแบบสอบถามบุคคลทั่วไป 600 คน ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ผ่านทางสื่อออนไลน์ พบข้อสรุปดังนี้

ก. การป้องกันข่าวลวงที่ดีที่สุด คือการให้ความรู้และความจริงแก่ประชาชน

ข. การควบคุมข่าวลวงนั้นจำเป็นต้องมีการแก้ไขข่าวลวงอย่างทันท่วงทีก่อนที่ข่าวลวงจะกระจายไปในวงกว้าง ดังนั้น กฎหมายและบทลงโทษต้องเข้มแข็งและเด็ดขาด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องทำงานอย่างจริงจัง และการบังคับใช้กฎหมายควรเข้มงวด

ค. รัฐควรส่งเสริมให้มีการประสานงานจัดตั้งหน่วยงานที่ประกอบด้วยความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาขึ้นมารับผิดชอบเกี่ยวกับข่าวลวง

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับข่าวลวง 16 คน ทั้งทางด้านสื่อมวลชนและกฎหมาย ผ่านสื่อออนไลน์ พบข้อสรุปดังนี้

ก. ข่าวปลอม หมายถึง ข้อมูลอันเป็นเท็จ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของข้อความ ภาพ เสียง หรือการตัดต่อข้อความ ภาพ หรือเสียงดังกล่าว ซึ่งผู้เผยแพร่ต้องรู้หรือควรรู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเท็จ แต่เจตนาเผยแพร่เพื่อหลอกลวงผู้รับข้อมูล

ข. บทบัญญัติตามมาตรา 14 (2) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 *“.... ในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการคุ้มครองความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความปลอดภัยทางเศรษฐกิจของราชอาณาจักรไทย โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสร้างความตื่นตระหนกให้กับประชาชน”* เป็นคำที่ค่อนข้างกว้าง ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ จึงต้องกำหนดบทบัญญัติให้ชัดเจน

ค. POFMA มีเครื่องมือทางกฎหมายที่มีประโยชน์มากในการจำกัดการเผยแพร่ข่าวลวง ได้แก่ "คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction)" เพื่อต่อต้านข้อมูลเท็จบนสื่อออนไลน์ หากเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะ (public interest) โดย

[3] ตารางที่ 5.1

[4] ตารางที่ 5.4

[5] ตารางที่ 5.5

ไม่ต้องลบหรือระงับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จนั้น โดยหน่วยงานผู้มีอำนาจโดยบัญชาของรัฐมนตรีสามารถออกคำสั่งให้ผู้สื่อสารข้อมูลเท็จหรือสื่อสังคมออนไลน์แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ระบุข้อมูลดังนี้ (1) ข้อมูลที่ระบุถึงข้อมูลเท็จนั้นว่าเป็นความเท็จ และ/หรือ (2) ข้อมูลจริง หรือการอ้างอิงถึงแหล่งซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลจริงนั้น หรือทั้งข้อมูลจริงและการอ้างอิงดังกล่าว ในกรณีนี้ราชอาณาจักรไทยอาจศึกษาและเรียนรู้การนำเครื่องมือทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ดังกล่าวมาใช้

2.3 การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา

จากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม พบข้อสรุปดังนี้

ก. ปัจจุบันยังไม่มีการบรรจุหลักสูตรเรื่องการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้เด็กและเยาวชนไทยได้ทำการศึกษา ในขณะที่ในต่างประเทศได้มีการเรียนการสอนดังกล่าวแล้ว โดยธรรมชาติของเด็กเล็กจะเชื่อฟังบิดามารดา เมื่อเติบโตขึ้นมาก็จะเชื่อเพื่อน แต่ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีการเสพข่าวสารและหลงเชื่อสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเปรียบเสมือนการฉีดวัคซีนให้เด็กและเยาวชนให้สามารถปกป้องตนเองจากหลงเชื่อข้อมูลเท็จเหล่านั้นได้

ข. รัฐควรจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ถูกต้องไปสู่ประชาชน จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้เนื้อเชื่อใจในข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นความจริงดังกล่าว ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันเป็นองค์รวมแล้วทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยมีการคัดเลือกสิ่งที่เหมาะสมเปรียบเสมือนการติดอาวุธให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในเชิงป้องกันปัญหาระยะยาวและในเชิงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

ค. กฎหมายต้องมีความชัดเจนทั้งเรื่องคำนิยาม การกำหนดขอบเขต รวมไปถึงเรื่องผลกระทบ บทลงโทษต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันความสับสนในการตีความและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่ากฎหมายจะออกมาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้จริง โดยข่าวลวงต้องเป็นข่าวที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ไม่ใช่เป็นเพียงการสื่อสารข้อมูลที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนเท่านั้น ผู้สร้างข่าวลวงต้องจงใจกระทำให้เกิดข่าวลวงโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้เกิดการเข้าใจในข้อมูลนั้นคลาดเคลื่อนเพื่อผลประโยชน์บางประการ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์มาข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาข่าวลวงเป็นปัญหาที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม (public interest) การรับมือกับปัญหาข่าวลวงจึงเป็นเรื่องทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

ประการแรก ราชอาณาจักรไทยต้องมีการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนในทุกระดับ ต้องสร้างความตระหนักรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสื่อสารให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการสร้าง

และเผยแพร่ข้อมูล และการรู้เท่าทันสื่อ ปัจจุบันทั้งหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อไว้หลายหลักสูตร ที่สำคัญได้แก่ “หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum)” โดยมหาวิทยาลัยมหิดล[6] “หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens)” โดยสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม[7] “หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[8] หลักสูตรเหล่านี้มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และประชาชนทั่วไปอย่างมาก รัฐควรปรับปรุงเพิ่มเติมหลักสูตรดังกล่าว โดยการพัฒนาและบรรจุหลักสูตรที่มีลักษณะเช่นนี้ลงในการเรียนการสอนภาคบังคับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมหาวิทยาลัย และให้ครอบคลุมในทุกมิติทั้งทางด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และความมั่นคงของประเทศ โดยอาจแบ่งออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กและเยาวชนดังนี้

ก. หลักสูตรสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา เน้นมิติทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ดังนี้
    1) ความสามารถในการเลือกข้อมูลอย่างปลอดภัยและเป็นประโยชน์ โดยการคิด ตั้งข้อสงสัย และค้นหาความจริงจากสื่อออนไลน์
    2) ความสามารถในการรู้เท่าทันเนื้อหาสื่อออนไลน์ โดยการแยกแยะความจริงออกจากความเห็น
    3) ความสามารถในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ และเคารพความคิดเห็นระหว่างกัน
ข. หลักสูตรสำหรับเด็กและเยาวชนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เน้นมิติทางด้านสังคมและเศรษฐกิจดังนี้
    1) การรู้เท่าทันในป้องกันตนเองจากเกมออนไลน์ การพนันออนไลน์ สื่อลามกอนาจาร สื่อสร้างความเกลียดชังหรือความรุนแรง
    2) การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้ทันเพื่อการซื้อขายออนไลน์ และการโฆษณาออนไลน์
ค. หลักสูตรสำหรับเยาวชนในระดับชั้นมหาวิทยาลัย เน้นมิติทางด้านกฎหมาย การเมืองและความมั่นคงของประเทศดังนี้
    1) ความเข้าใจเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์
    2) ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อด้านการเมือง

---

[6] มหาวิทยาลัยมหิดล. (2016). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum).* โครงการส่งเสริมการใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสังคมกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สืบค้น 13 ตุลาคม 2564 จาก Curriculum-Digital-Literacy-Standard-Program.pdf (nfe.go.th)

[7] สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens).* สืบค้น 13 ตุลาคม 2564 จาก MDES-ONDE-Digital-Literacy-หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย.pdf (mahidol.ac.th)

[8] CHULA MOOC. (2021). หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://mooc.chula.ac.th/courses/183

3) ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อด้านความมั่นคงของประเทศ

ประการที่สอง ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยและบริหารจัดการปัญหาข่าวลวงใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นับแต่การระบาดของโรคโควิด 19 ในราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน เกิดข่าวลวงเกี่ยวกับโรคดังกล่าวเป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์ ดังนี้ ปรากฏการณ์ข่าวลวงอาจเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ช่วงใกล้การเลือกตั้ง อาจเกิดข่าวลวงเกี่ยวกับการเลือกตั้งจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ รัฐควรให้การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยใหม่ ๆ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการเตรียมการในการจัดการปัญหาข่าวลวงไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ รัฐอาจร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ดังกล่าวผ่านการให้ทุนวิจัย หรืออาจการจัดจ้างให้พัฒนาสื่อเพื่อนำเสนอความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในสังคมก็ได้

2. ด้านการประสานงานทุกภาคส่วนในการกำกับดูแลข่าวลวง

ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดองค์กรกลางต่อต้านข่าวลวงที่มีอำนาจตามกฎหมาย ประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ทำให้เกิดเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสาร และสร้างมาตรฐานการนำเสนอข้อข่าวมูลข่าวที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความไว้เนื้อเชื่อใจ (trust) ในการรับข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน โดยองค์กรกลางต่อต้านข่าวลวง อาจมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

ประการที่หนึ่ง อำนาจหน้าที่สร้างระบบเตือนภัยข่าวลวงล่วงหน้า เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถแจ้งเตือนซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วเมื่อพบข้อมูลเท็จ เช่น ในระหว่างการจัดการเลือกตั้ง อาจมีข้อมูลเท็จที่ขัดขวางประชาธิปไตย ควรมีระบบการแจ้งเตือนข้อมูลเท็จและตรวจสอบความจริงอย่างรวดเร็ว

ประการที่สอง อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมระบบการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน การรณรงค์ด้านการศึกษาและการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนผู้ที่มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เรียกว่า “อินฟลูเอนเซอร์ (influencer)” ควรติดตามตรวจสอบกระแสข่าวลือหรือข่าวลวง มีการลงพื้นที่จริงเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง และทำงานโดยยึดหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณ

ประการที่สาม อำนาจหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองจากข่าวลวง ไม่เปิดโอกาสให้ตนเองตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง

3. ด้านการปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย

รัฐควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลข่าวลวงให้ชัดเจนและต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดกับผู้ที่มีเจตนาเผยแพร่ข่าวลวง ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ควรเพิ่มคำจำกัดความของคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยอาจกำหนดว่า

“ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์อันฝ่าฝืนความจริง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ส่งต่อหรือเผยแพร่ รู้อยู่แล้วว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นฝ่าฝืนความจริง

การแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต อันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ ไม่ถือว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ”

ประการที่สอง ควรแก้ไขเพิ่มเติมพฤติการณ์ประกอบการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ให้มีความชัดเจน โดยอาจเทียบเคียงกับมาตรา 7 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ในด้านประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก ซึ่งอาจเปลี่ยนจากความเดิม “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” เป็นข้อความดังนี้

“โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่

ก. สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ (“การคุ้มครองประชาชน”)

ข. ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (“การคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ”)

ค. ความสัมพันธ์อันดีของราชอาณาจักรไทยกับประเทศอื่น ๆ (“การคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”)

ง. การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือการลงประชามติ (“การคุ้มครองหลักประชาธิปไตย”)

ประการที่สาม ควรปรับปรุงกฎหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้บุคคลผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จนั้นอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในการควบคุมของตน แจ้งประกาศคำสั่งให้แก้ไขข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ พร้อมทั้งแสดงข้อเท็จจริงและที่อยู่ทางอิเล็กทรอนิกส์ของข้อเท็จจริงนั้นตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด เพื่อเป็นการระงับการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลอันเป็นเท็จ ทั้งเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สาธารณชน ในขณะที่ยังไม่ได้ลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ทั้งนี้ โดยอาจเพิ่มมาตรา 19/1 ไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ดังมีข้อความต่อไปนี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งให้บุคคลผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จนั้นอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน แจ้งประกาศคำสั่งให้แก้ไขข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จดังกล่าว พร้อมทั้งแสดงข้อมูลอันเป็นจริงและที่อยู่ทางอิเล็กทรอนิกส์ของข้อมูลอันเป็นจริงนั้นตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด

ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการที่พิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งภายในเวลาที่กำหนด ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) หรือมาตรา 15

ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งภายในเวลาที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท”

Executive Summary

The objectives of the research were: 1) to study the general characteristics of fake news and the governance of fake news on the Internet; 2) to make a comparative analysis of legal measures to control fake news on the Internet of Germany, France, Singapore, and Thailand; 3) to study the problem of fake news on the internet and measures governing fake news on the Internet in Thailand; and 4) To present a paradigm appropriate to tackle fake news on the Internet in Thailand.

The methodology employed documentary research, online survey questionnaires from 600 people in Bangkok and its vicinity, online in-depth interviews with 16 experts from the government sector, mass media, civil society and educational institutions, online group discussion of 25 experts from the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions, and online seminars of 80 stakeholders.

Research Findings

1. General characteristics of fake news and the governance of fake news on the Internet

A study of foreign language documents suggests that “fake news” means disinformation or false information created and distributed using traditional print media, audio-visual broadcast media, or social media with the intent to mislead or attack a person or gain an advantage[9] that may be political or financial.[10]

In Thailand, there is no definition of “fake news” under the Royal Institute Dictionary B.E. 2554. According to the Dictionary, the word “news” refers to a story that is usually new, interesting, or hearsay, and the word “fake” refers to mislead. Thus, if the two words are combined, the term “fake news” would mean 'a misleading story, notice, or hearsay that is usually new or interesting.’ In addition, from the study of other Thai documents, “fake news” means disinformation or distorted, false, fake, or misleading information disseminated with the intent to deceive the recipient.

The governance of fake news on the Internet is related to several important concepts that countries need to consider in designing measures to deal with the

[9] Steinberg, Luc. (2017). *Infographic: Beyond Fake News-10 Types of Misleading News-Seventeen Languages*. Eavi Media Literacy for Citizenship. Retrieved 13 July 2021 from https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/

[10] Alvarez Barbara. (2017). *Public Libraries in the Age of Fake News.* Retrieved 13 July 2021 from http://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/

problem of fake news. Such concepts include freedom of expression, media ethics and governance, media literacy, and law and order.

2. Legal measures to regulate fake news on the Internet in various countries

A comparative study of laws governing fake news on the Internet among Germany, France, Singapore, and Thailand found the similarities and differences below.

Country / Issue	Singapore	Germany	France	Thailand
1. Laws governing fake news: legal name, nature, and scope of application.	The Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act of 2019 (POFMA) is a unique law (sui generis) applying to a person communicating a false statement of fact in Singapore and to social media.	Network Enforcement Act (NetzDG) is a unique law (sui generis) applicable only to social media.	Loi n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 is a unique law (sui generis) applicable only to social media.	The Computer-Related Crime Act B.E. 2550 applies to: - an importer of false computer data into a computer system - a disseminator or forwarder of such data - a service provider of that data (social media).
2. Meaning of "false statement or information" and "fake news."	POFMA, section 2 provides: A statement is false if it is false untrue or misleading, whether wholly or in part, and whether on its own or in the context in which it appears. However, there is no definition of "fake news" under POFMA.	There is no definition of "false statement or information" and "fake news" under NetzDG.	There is no definition of "false statement or information" and "fake news" under Loi n° 2018-1202 du 22 décembre 2018.	There is no definition of "false computer data" and "fake news" under the Computer-Related Crime Act B.E. 2550.
3. Computer-related crime offenses against persons	POFMA, section 7 (1) provides: A person must not do any act in or	It is not stipulated under NetzDG.	It is not stipulated under Loi n° 2018-1202 du	The Computer-Related Crime Act B.E. 2550, section 14 (2)

Country / Issue	Singapore	Germany	France	Thailand
communicating (importing, disseminating, or forwarding) false statements or information.	outside Singapore in order to communicate in Singapore a statement knowing or having reason to believe that – (a) it is a false statement of fact; and (b) the communication of the statement in Singapore is likely to i. be prejudicial to the security of Singapore or any part of Singapore, ii. be prejudice prejudicial to public health, public safety, public tranquility, or public finances, iii. be prejudicial to the friendly relations of Singapore with other countries, iv. influence the outcome of an election to for the President, and a general election of Members of Parliament, a by-election of a Members of Parliament, or a referendum, or		22 décembre 2018**.**	provides: Whoever commits the following offences shall be liable to imprisonment... or fine.... - Importing false computer data into a computer system (by any means) likely to cause damage to national security, public safety, the country's economic stability, the infrastructures in the country's public interest, or cause public panic. Section 14 (5) provides: disseminating or forwarding computer data knowing that fact that it is computer data under section 14 (2).”

Country / Issue	Singapore	Germany	France	Thailand
	v. inciting feelings of enmity, hatred, or ill-will between different groups of persons, vi. diminish public confidence in the performance of any duty or function of, or in the exercise of any power by, the Government, an Organ of State, a statutory board, or a part of the Government, an Organ of State or a statutory board.			
4. Correction directions for countering online falsehoods.	POFMA, sections 11, 21 and 23 provide: A Correction Direction, a Targeted Correction Direction, or a General Correction Direction can be issued be issued respectively to require a person communicating false statement of fact or social media (internet intermediaries) in Singapore to place a correction notice against with the original post, with and a link to the Government's	It is not stipulated under NetzDG.	It is not stipulated under Loi n° 2018-1202 du 22 décembre 2018**.**	It is not stipulated under the Computer-Related Crime Act B.E. 2550.

Country / Issue	Singapore	Germany	France	Thailand
	clarification in order to counter online falsehoods without removing them.			

3. The problem of fake news on the Internet in Thailand

At present, it is evident that the problem of fake news in Thailand tends to be more serious. According to the OECD's Program for International Student Assessment (PISA) in Focus, Thai youths' ability to cope with false information was ranked 76th out of 77 countries.[11] Thai youth have insufficient knowledge and understanding or do not know how best to assess the reliability of the information even though such credibility assessment skills are indispensable for surviving in a digital world where false information exists. These youths will grow up to be adults unable to cope with the increasingly complex falsifications of the future. In addition, the result of the field study of this research found that 93% of 600 individuals, most of whom were of working age and knowledgeable, had experience with fake news on social media, and 70.83% had believed fake news. This finding indicates that even adults educated in Thailand are used to being convinced of fake news on the Internet.

Below are the conclusions arising from the field study of this research.

3.1 Online survey questionnaire

The following conclusions were derived from the online survey questionnaire of 600 individuals.

1) The best defense against fake news is education that teaches people how to detect and recognize fake news.
2) Controlling fake news requires timely correction of fake news before it spreads widely. Thus, law and penalty must be strong and decisive, and those involved must work seriously, and law enforcement should be rigorous.
3) Thailand should encourage the coordination and establishment of an institution of cooperation between government agencies, the private sector, and the mass media to be responsible for fake news.

3.2 In-depth interviews with relevant experts

[11] OECD (4 May 2021). *Are 15-year-olds prepared to deal with fake news and misinformation?* PISA in Focus. Retrieved 13 July 2564 from https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/6ad5395e-en.pdf?expires=1634653810&id=id&accname=guest&checksum=E2713EC1B719D1D41F853C3DCC7533F7

The following additional conclusions were found from the in-depth interviews with 16 fake news experts.

1) Fake news means false information—whether in whole or in part and whether in the form of a picture, sound, edited image, or edited sound[12]—that the person(s) spreading knows or should have known to be false but intentionally spreads to deceive recipients.[13]
2) The provision under section 14 (2) of the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 provides "…. in a manner which is likely to cause damage to the protection of national security, public safety, economic safety of the Kingdom of Thailand, infrastructures which are for public benefit, or to cause panic to the public" is a rather broad term, which can cause problems in interpretation and enforcement. Therefore, it is necessary to define the offences in the provision clearly.[14]
3) POFMA has a very useful tool, "Correction Directions," to counter the online falsehoods without requiring the falsehoods to be removed. The competent authorities can issue the Directions if a false statement of fact is communicated in Singapore through the Internet and if it is in the public interest to issue the Direction. Thailand can learn from this tool.[15]

3.3 Discussion group of experts from the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions

The following conclusions were found in the discussion group (focus group) with experts from the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions.

1) At present, the issue of fake news has not been included in the curriculum for youth or school-aged children in Thailand. Teaching fake news to young children is like vaccinating them at an early age to know the distinction between accurate and false information. Children naturally develop trust in their parents and early childhood friends, but in Today's digital world, they are consuming increasingly more information on social media and are, therefore, more likely to believe and trust social media.

[12] Law Professor, the Faculty of Law, National Institute of Development Administration (NIDA) (1), interview on 3 June 2021.

[13] Social Media Company Specialist, Interview on May 23, 2021.

[14] Law Professor, the Faculty of Law, National Institute of Development Administration (NIDA) (1), interview on 3 June 2021.

[15] Fiscal Policy Office Lawyer, Ministry of Finance, interview on 4 June 2021.

2) The law must be clear in terms of definitions and scope to prevent confusion in interpretations and reassure people that the law will help tackle fake news. The fake news must be news that does not match the facts. It is not merely a miscommunication of information that is inaccurate. Fraudulent news creators must deliberately create fake news to mislead for some benefit.
3) Thailand should encourage the establishment of an independent and trusted institution against fake news, comprising representatives of all sectors, including the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions. The institution will be responsible for the scrutiny of the false information and the presentation of accurate information.

Summary of the research results and recommendations

It is evident that fake news is a problem affecting the public interest. Dealing with fake news is, therefore, a matter for all sectors, including the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions:

1. Knowledge management for digital media literacy

First, Thailand needs to educate children, youth, and adults at all walks of life and raise awareness about communication technology so that everyone is responsible for creating and disseminating information. At present, government agencies and educational institutions have developed several courses on media literacy: “Digital Literacy Curriculum” developed by Mahidol University, "Digital Literacy for Thai Citizens" developed by the Office of the National Digital Economy and Society Commission, Ministry of Digital Economy and Society, "The course to promote media literacy, information and digital, surveillance and creative use of media in the cultural dimension," developed by the Ministry of Culture and Chulalongkorn University. These courses have content that is very useful to children, youth, the elderly, people with disabilities, and the public. Therefore, a subject in “Digital Literacy” should be put into compulsory courses at the primary, secondary, and university levels, covering all dimensions in terms of culture, society, economy, politics, law, and national security. In addition, the curriculum may be designed to be appropriate for the age range of children and youth.

A. curriculum for children in elementary school emphasizes the following dimensions of culture and society.

1) The ability to choose information safely and usefully by thinking, questioning, and searching for truth online.

2) The ability to be aware of the content of online media by being able to distinguish truth from opinion.
3) The ability to use social media creatively and respect each other's opinions.

B. Curriculum for youth at the secondary level emphasizes the following social and economic dimensions.

1) The ability to knowingly protect oneself from online games. online gambling pornography and hateful or violent content
2) The ability to intelligently use social media for online trading and online advertising.

C. Curriculum for youth at the university level Emphasis on the legal dimension Politics and security of the country as follows:

1) Understanding the rights, duties, and legal responsibilities of social media users.
2) The ability to be literate in political media.
3) The ability to be aware of the national security media.

Secondly, Thailand should support research and management on new issues of fake news that may arise in the future. Since the beginning of 2020, there has been a large amount of fake news about COVID-19 on social media. The phenomenon of fake news may be based on current situations or events taking place in the future, such as upcoming elections. For example, there may be a lot of fake news about elections. Therefore, Thailand should encourage new research to find the right knowledge to prepare for handling fake news in advance. The government sector may work with educational institutions to develop this knowledge through research funding or outsourcing to develop media to present accurate knowledge to society.

2. Establishing an independent institution for supervising fake news

Thailand should set up an independent institution consisting of representatives from the government sector, the private sector, mass media, civil society, and educational institutions. The institution would bring accurate facts to the public and build trust in information. All sectors must holistically help each other to create a body of knowledge. The institution should be responsible for the following tasks:

First, the institution should create an early warning system for fake news so that all sectors can quickly alert the public when disinformation or false information is discovered. For instance, in an election where false information influences how people vote, early correction of the information is an effective warning system. Secondly, the institution should be responsible for promoting media ethics and education. Social media and social media influencers should monitor false information or fake news and verify facts with ethical principles. Thirdly, the institution should educate people of all

walks of life on how to protect themselves, and they do not allow themselves to be victims of fake news.

3. Law amendment and enforcement

Thailand should amend the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 and strictly enforce the law on those who intend to spread fake news to deceive others. The amendments would be as follows:

First, the definition of "false computer data" should be added to clarify wording "false computer data" under section 14 (2) of the Computer-Related Crime Act 2550 as follows.

"False computer data" means computer data that is untrue, whether in whole or in part, and that is known by persons importing such data, persons disseminating or forwarding the data, and social media controlling the data to be untrue.

Any opinion, expressed in good faith subjected to public criticism, shall not be deemed as false computer data."

Secondly, the external component of the offense under section 14 (2) of the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 should be amended by compared with those of Article 7 of the POFMA of Singapore. The original may be changed from "... in a manner which is likely to cause damage to the protection of national security, public safety, economic safety of the Kingdom of Thailand, infrastructures which are for public benefit, or to cause panic to the public" to

"…. in a manner which is likely to cause damage to

a. public health, public safety, public tranquility, or public finances ('protecting the public')

b. the security of Thailand ('protecting the national security')

c. the friendly relations of Thailand with other countries ('protecting international relations')

d. influence the outcome of a parliamentary election or a local election ('protecting the principles of democracy')"

Thirdly, the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 should be amended to empower the competent authorities to require social media to place a correction notice against the original post of false computer data, linked to the Anti-Fake News Center's clarification. The clarification should set out the original post and facts for the public to examine without the former being removed. Readers can read both and then decide for themselves which one they believe. The provision may be as follows.

"The competent official, with the approval from the Minister, is empowered to issue a Correction Order to persons importing false computer data, persons disseminating or forwarding such data in the Kingdom of Thailand, and social media controlling the data, requiring them to place the correction notice in the specific

proximity to the data as well as showing the facts comparable to the false data and the electronic address of the facts.

Persons importing false computer data, persons disseminating or forwarding such data, and social media controlling the data, who can prove that they have complied with the order of the competent official under paragraph one within a specified time shall not be punished under section 14 (2), section 14 (5) or section 15.

Persons importing false computer data, persons disseminating or forwarding such data, and social media controlling the data, who fail to comply with the order of the competent official under paragraph one within a specified time shall be liable to a fine not exceeding 10,000 baht."

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) โดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหลายภาคส่วน คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ตลอดจนประชาชนผู้ร่วมวิจัยทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นตลอดจนข้อชี้แนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำรายงานวิจัยฉบับนี้

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาสาระและผลการวิจัยของรายงานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อบุคคลผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อต้านข่าวลวงให้มีความเหมาะสมและทันสมัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในการส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy)” ให้กับนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป

คณะผู้วิจัย
กันยายน 2565

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ I
Abstract II
บทสรุปผู้บริหาร III
Executive Summary XII
กิตติกรรมประกาศ XXII
สารบัญตาราง XXX
สารบัญภาพ XXXI
บทที่ 1 บทนำ 1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4
3. กรอบการวิจัย 5
4. วิธีการวิจัย 5
5. สมมติฐานการวิจัย 6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6
7. นิยามศัพท์ 7
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและแนวคิดกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 9
1. ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร 9
1.1 ข้อมูลที่ผิด 9
1.2 ข้อมูลบิดเบือน 10
1.3 ข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย 11
2. ความหมายของข่าวลวง 12
2.1 ความหมายของข่าวลวงในต่างประเทศ 12
2.2 ความหมายของข่าวลวงในราชอาณาจักรไทย 15
3. วิธีการเผยแพร่ข่าวลวง 17
3.1 การเผยแพร่ข่าวลวงทางสื่อดั้งเดิม 18
3.2 การเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 19
3.2.1 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ 20
3.2.2 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล 28

3.2.3 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางเว็บไซต์ 29
3.3 การเผยแพร่ข่าวลวงโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างคลิปปลอม 30
4. ผลกระทบของข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 31
4.1 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน และอุตสาหกรรม 32
4.2 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านสังคม 33
4.3 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านการเมือง 33
4.4 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านความมั่นคง 34
5. แนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 35
5.1 แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก 35
5.2 แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน 37
5.3 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ 39
5.4 แนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมาย 42
5.4.1 มาตรการทางอาญา 43
5.4.2 มาตรการทางแพ่ง 45
5.4.3 มาตรการทางปกครอง 46
6. มาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในระดับระหว่างประเทศ 46
6.1 มาตรการของสหประชาชาติ 47
6.2 มาตรการของสหภาพยุโรป 51
6.2.1 ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป 51
6.2.2 ศูนย์สังเกตการณ์ด้านสื่อดิจิทัลแห่งสหภาพยุโรป 56
6.2.3 แผนปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป 56
บทที่ 3 นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส 60
1. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ 60
1.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง 60
1.2 ความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” และ “ข้อมูลเท็จ” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ 61
1.3 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้สื่อสารข่าวลวง 62
1.3.1 ความผิดฐานสื่อสารข้อมูลเท็จ 62
1.3.2 ความผิดฐานสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ 63
1.3.3 ความผิดฐานให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ 64

1.3.4 คำสั่งเกี่ยวกับข้อมูลเท็จตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 65
1.4 มาตรการทางกฎหมายต่อสื่อสังคมออนไลน์ 69
1.4.1 คำสั่งในหมวด 4 69
1.4.2 ประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลและคำสั่งระงับการเข้าถึงในหมวด 5 74
1.4.3 คำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทที่สื่อสารข้อมูลเท็จในหมวด 6 75
1.5 มาตรการกำกับดูแลกันเอง 76
2. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 77
2.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง 77
2.2 มาตรการทางกฎหมาย 78
2.3 มาตรการกำกับดูแลเครือข่ายสังคมออนไลน์ 84
2.3.1 กฎหมายสื่อสารมวลชน (Media Law) 84
2.3.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (Network Enforcement Act 2017: NetzDG) 84
2.4 มาตรการกำกับดูแลกันเอง 92
3. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐฝรั่งเศส 94
3.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง 94
3.2 มาตรการทางกฎหมาย 95
3.2.1 รัฐบัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849 96
3.2.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 96
3.2.3 ประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง 97
3.2.4 รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 98
3.2.5 รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการแสดงความเกลียดชังบนอินเทอร์เน็ต 100
3.3 มาตรการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ 101
3.4 มาตรการกำกับดูแลกันเอง 102
บทที่ ๔ นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศกับราชอาณาจักรไทย 105
1. นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวงของราชอาณาจักรไทย 105
1.1 ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม 106
1.2 กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 109
1.3 กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 112

1.4 หน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ 113
1.4.1 มาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอม 114
1.4.2 มาตรการในการป้องกันปัญหาข่าวปลอม 115
1.5 คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ 115
1.6 คณะกรรมการอาหารและยา 116
1.7 กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข 117
2. มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย ... 118
2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5) 118
2.2 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 9 122
2.3 บทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จ 123
2.3.1 มาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 124
2.3.2 ประมวลกฎหมายอาญา 126
2.3.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด 131
2.3.4 กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง 133
3. มาตรการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ของราชอาณาจักรไทย 133
3.1 หน้าที่และความรับผิดเกี่ยวกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของสื่อสังคมออนไลน์ 134
3.1.1 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง 134
3.1.2 หลักเกณฑ์การยกเว้นโทษของผู้ให้บริการตามมาตรา 15 วรรคสองและวรรคสาม 136
3.2 หน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการเก็บรักษาข้อมูลจราจร 138
4. มาตรการกำกับดูแลกันเองของราชอาณาจักรไทย 139
4.1 รายการชัวร์ก่อนแชร์ 140
4.2 โครงการโคแฟค 140
4.3 หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล 141
4.4 หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย 142
4.5 หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 142

5. ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับราชอาณาจักรไทย 143
5.1 กฎหมายกำกับดูแลข่าวลวง: ชื่อ ลักษณะและขอบเขตบังคับของกฎหมาย 147
5.2 ความหมายของ “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” 148
5.3 ความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง 149
5.4 อัตราโทษสำหรับความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง 150
5.5 การใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ 151
5.6 การสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ 151
5.7 การให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ 152
5.8 หน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการลบหรือระงับข้อมูลเท็จบนอินเทอร์เน็ต 153
5.9 อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ให้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ 154
บทที่ 5 ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย: ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม 156
1. ผลการสำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน 156
1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 156
1.2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย 163
1.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 188
2. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 192
2.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) 193
2.1.1 ความหมายของข่าวลวง 193
2.1.2 ข่าวลวงที่เป็นปัญหาต่อสังคมมากที่สุด 194
2.1.3 ช่องทางการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 195
2.1.4 มาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย 196
2.1.5 มาตรการของรัฐในการสั่งระงับการสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 197
2.1.6 บทบาทของสื่อมวลชนในการกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต 197
2.1.7 มาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง 198

2.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย)..... 199
2.2.1 ความหมายและประเภทของข่าวลวง..... 199
2.2.2 มาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550..... 201
2.2.3 มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส..... 207
2.2.4 มาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง..... 210
3. ผลการสนทนากลุ่ม..... 211
3.1 ความเห็นต่อร่างแก้ไขปรับปรุงมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550..... 212
3.2 มาตรการในการจัดการปัญหาการใช้ “บัญชีปลอม” และ “บอท” ในการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต..... 214
3.3 การกำหนดโทษทางกฎหมายและความรับผิดทางอาญาสำหรับผู้รับจ้างทำข่าวลวงเพื่อเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต..... 217
3.4 การให้อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข่าวลวงและสื่อสังคมออนไลน์แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ..... 218
3.5 การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตแบบเป็นรูปธรรมในแต่ละกลุ่มวัย..... 221
3.6 การประสานงานและการสื่อสารกันระหว่างสื่อมวลชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต..... 223
4. วิเคราะห์ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย..... 226
4.1 การแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตโดยการให้ความรู้แก่ประชาชน..... 226
4.2 บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการปัญหาข่าวลวง..... 228
4.3 ความหมาย “ข่าวลวง” กับการบังคับใช้มาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550..... 230
4.4 บทบาทและความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่บนแพลตฟอร์มของตน..... 233
4.5 การจัดการปัญหาการใช้ “บัญชีปลอม” หรือ “บอท” ในการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต..... 235

4.6 คำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต กับคำสั่งให้ผู้เผยแพร่ข่าวลวงและสื่อสังคมออนไลน์แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ 236
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ 238
1. บทสรุป 238
2. ข้อเสนอแนะ 241
2.1 ด้านการจัดการความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 242
2.2 ด้านการประสานงานทุกภาคส่วนในการกำกับดูแลข่าวลวง 243
2.3 ด้านการปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย 243
บรรณานุกรม 246
คู่มือ “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” 252

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	คำจำกัดความของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จ	13
4.1	จำนวนผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทั้งหมด	105
4.2	มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต	143
5.1	จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	156
5.2	จำนวนและร้อยละของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา	158
5.3	ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารที่เป็นข่าวลวง (Fake News) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	159
5.4	ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์	160
5.5	การหลงเชื่อเกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์	161
5.6	ผลกระทบจากข่าวลวง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	162
5.7	ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต	163
5.8	ความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต	168
5.9	ความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด	173
5.10	ความคิดเห็นต่อประเภทข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม	179
5.11	ความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์	185
5.12	บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง	186
5.13	การรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์	187
5.14	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	189

สารบัญภาพ

ภาพที่ หน้า

2.1 ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร..... 12
4.1 โครงสร้าง บก.ปอท..... 110
5.1 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป..... 157
5.2 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา..... 158
5.3 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการให้ความหมายของข่าวลวง..... 159
5.4 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวง..... 160
5.5 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการหลงเชื่อเกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์..... 161
5.6 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากข่าวลวง..... 162
5.7 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการบังคับใช้กฎหมาย..... 164
5.8 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง..... 165
5.9 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง..... 166
5.10 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง..... 167
5.11 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง..... 169
5.12 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง..... 170
5.13 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษปรับเงิน..... 171
5.14 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษจำคุก..... 172
5.15 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อ บทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของภาครัฐ..... 174

5.16 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อ บทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อมวลชน 175
5.17 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อ บทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของประชาชน 176
5.18 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อ บทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงขององค์การนอกภาครัฐ (NGO) 177
5.19 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ 178
5.20 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านสังคม 180
5.21 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านเศรษฐกิจ 181
5.22 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านสาธารณสุข 182
5.23 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านความมั่นคงของประเทศ 183
5.24 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านการเมือง 184
5.25 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ 185
5.26 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง 187
5.27 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ 188

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของราชอาณาจักรไทย ทั้งในด้านของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ การสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานของภาครัฐและการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน ซึ่งตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยยุทธศาสตร์ที่ 6 ของแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมุ่งเน้นการสร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยการสร้างความมั่นคงปลอดภัยและความเชื่อมั่นตลอดจนคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ใช้งานดิจิทัลในทุกภาคส่วนเพื่อรองรับการเติบโตของดิจิทัลและการใช้งานที่เพิ่มขึ้นในอนาคต[1]

ในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ราชอาณาจักรไทยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานของภาครัฐที่เรียกว่า “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)” ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government)”[2] การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเป็นไปตามกรอบข้อตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-ASEAN Framework Agreement) โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแบบเดิมไปสู่วิธีการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของภาครัฐ รวมถึงการเพิ่มศักยภาพให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการบริหารงานของภาครัฐนี้ทำให้ประชาชนได้รับบริการจากภาครัฐได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนภาคธุรกิจก็ได้มีการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินงานและบริหารจัดการข้อมูลและสารสนเทศเนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็วและช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงาน ทั้งช่วยส่งเสริมการค้า การลงทุนตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค[3]

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นหลักพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แต่ข้อมูลข่าวสารที่มีการเผยแพร่ผ่านสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) และสื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (LINE) ทวิตเตอร์

---

[1] สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://onde.go.th/view/1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม/TH-TH

[2] ศักดิ์ เสกขุนทด. *รัฐบาลดิจิทัล...ก้าวสำคัญของรัฐบาล 4.0*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.dga.or.th/document-sharing/article/35985/

[3] ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. *รอบรู้อาเซียนทั่วไป*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://www.aseanthai.net/mobile_detail.php?cid=58&nid=4045

(Twitter) อินสตราแกรม (Instagram) ตลอดจนเว็บไซต์ต่าง ๆ ก็มีทั้งข้อมูลที่เป็นความจริงและเป็นประโยชน์ต่อผู้รับข้อมูล และข้อมูลที่ลักษณะเป็นเท็จ (false) ปลอม (fake) หรือทำให้เข้าใจผิด (misleading) อันอาจก่อให้เกิดความหลงผิดของปัจเจกชน ความเห็นที่แตกแยกของกลุ่มคนในสังคม และอาจรุนแรงถึงขนาดก่อให้เกิดปัญหา “ข่าวลวง (Fake News)” อันจะส่งผลกระทบและความเสียหายต่อประชาชน สังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข การเมือง หรือความมั่นคงของประเทศในท้ายสุด[4]

ปัญหา “ข่าวลวง” เป็นปัญหาสำคัญที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตมีรูปแบบและวิธีการทางเทคนิคที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น การสร้างบัญชีปลอม (Fake account) และสมัครใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ข่าวลวงเป็นการเฉพาะ สื่อสังคมออนไลน์ชื่อดัง “เฟซบุ๊ก” เปิดเผยข้อมูลว่าในปี ค.ศ. 2019 มีบัญชีปลอมจำนวน 119 ล้านบัญชีภายในเครือข่ายของตน หรือคิดเป็น 5% จากจำนวนผู้ใช้บริการทั้งหมด 2.38 ล้านบัญชี[5] นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิธีการทางเทคนิคในการเพิ่มความรวดเร็วในการเผยแพร่ข่าวลวง โดยการใช้บอท (bot) หรือโรบอท (robot) ซึ่งเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถสั่งการให้การเผยแพร่ข่าวลวงได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก และสามารถแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบอทในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมีบอทเป็นจำนวนนับร้อยล้านบอทที่สามารถแพร่กระจายข่าวลวงได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการแพร่กระจายทางด้านความเชื่อที่อาจมีผลกระทบทางจิตวิทยาได้ในเชิงลึก โดยมีการประมาณว่าในปี ค.ศ. 2017 มีจำนวนบอทถึง 23 ล้านบอทในเครือข่ายทวิตเตอร์ ซึ่งคิดเป็น 8.5% ของจำนวนบัญชีผู้ใช้ทวิตเตอร์ทั้งหมด และมีบอทถึง 140 ล้านบอทในเฟซบุ๊ก ซึ่งคิดเป็น 5.5% ของจำนวนบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กทั้งหมด ตลอดจนมีบอทถึง 27 ล้านบอทบนอินสตาแกรม ซึ่งคิดเป็น 8.2% ของจำนวนบัญชีผู้ใช้อินสตาแกรมทั้งหมด[6] เพราะฉะนั้นเพียงในสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 3 แพลตฟอร์มออนไลน์ (online platform) นี้ มีบอทรวมกันสูงถึง 190 ล้านบอท ซึ่งคิดเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรของสหรัฐอเมริกา หรือคิดเป็นจำนวนเกือบสามเท่าของประชากรไทย ความรุนแรงของการใช้บอทในการเผยแพร่ข่าวลวงจึงมีผลกระทบที่มีความรวดเร็วและรุนแรงมาก

รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาของข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต จึงมีความมุ่งมั่นในการสร้างมาตรการและแนวทางในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้มีการผลักดันให้เกิดศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand) สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ทำหน้าที่เป็นศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมหลัก โดยเน้นการแจ้งเตือนภัยข่าวลวงที่กระทบต่อประชาชน และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชน ซึ่งต่อมา ใน ปี พ.ศ. 2564 ได้มีการจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประจำกระทรวงร่วมมือกับศูนย์หลัก เพื่อแก้ปัญหาข่าวปลอมอย่างทันท่วงที[7]

---

[4] House of Commons Digital, Culture, Media, and Sport Committee. *Disinformation and ‘fake news’: Final Report.* Eighth Report of Session 2017–19. Retrieved August 17, 2019, from https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcumeds/1791/1791.pdf

[5] Janko Roetters. (2019). *Facebook took down 2.2 billion Fake Accounts in Q1.* Received 13 July 2021, from https://variety.com/2019/digital/news/facebook-took-down-2-2-billion-fake-accounts-in-q1-1203224487/.

[6] Center for Information Technology & Society. *How is Fake News Spread? Bit, People like you, Trolls, and Microtargeting.* Received 13 July 2021, from https://www.cits.ucsb.edu/fake-news/spread

[7] กระทรวงดิจัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. *ข่าวกระทรวง.* สืบค้น 7 ธันวาคม 2564, จาก https://www.antifakenews center.com/ตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประจำกระทรวง-ร่วมมือศูนย์หลัก-แก้ปัญหาข่าวปลอมอย่าทันถ่วงที/

ในส่วนของกฎหมายฉบับหลักในการกำกับดูแลข่าวลวงราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 โดยมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน และมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติ กำหนดความรับผิดต่อผู้ให้บริการที่ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 ทั้งมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติได้กำหนดให้ในกรณีที่มีการทำให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีอาจยื่นคำร้องพร้อมแสดงพยานหลักฐานต่อศาลที่มีเขตอำนาจขอให้มีคำสั่งระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ได้ แต่ปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทยก็ยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้น

ในขณะที่หลายประเทศที่ประสบปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้มีการตรากฎหมายเฉพาะที่ชื่อว่า “รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (The Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act 2019)” ขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 และประกาศใช้ในรัฐกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2562 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่สร้างความขัดแย้งในสังคม โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดฐานความผิดสำหรับการสื่อสารข้อมูลเท็จที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (public interest)[8] โดยกำหนดโทษปรับทางอาญาในกรณีของบุคคลธรรมดาเป็นผู้สื่อสารข้อมูลเท็จดังกล่าวไว้ไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และในกรณีนิติบุคคลไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[9] และกำหนดเหตุเพิ่มโทษในกรณีของการสื่อสารข้อมูลเท็จนั้นได้กระทำโดยใช้บัญชีออนไลน์ปลอม (fake account) หรือบอท (bot)[10] ตลอดจนกำหนดฐานความผิดสำหรับการสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อการสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จไว้อย่างชัดเจน[11]

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ด้วยเหตุที่สื่อสังคมออนไลน์แห่งหนึ่งได้รับการร้องขอให้ดำเนินการลบเนื้อหาที่แสดงความเกลียดชัง (hate speech) ที่อยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการใช้มาตรการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) แต่ไม่ดำเนินการลบเนื้อหาดังกล่าวภายในกำหนดเวลา รัฐบาลเยอรมนีจึงได้ประกาศใช้กฎหมายที่ชื่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (Network Enforcement Law 2017)” หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “NetzDG” ซึ่งบังคับใช้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2018 กฎหมายฉบับนี้ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ต้องลบเนื้อหาที่แสดงความเกลียดชังที่มีลักษณะเป็นข่าวลวงออกจากแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนภายใน 24

[8] Parliament of Singapore. *Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act (POFMA).* Section 7 (1). Retrieved13 July 2021 from https://www.parliament.gov.sg/docs/default-source/default-document-library/protection-from-online-falsehoods-and-manipulation-bill10-2019.pdf

[9] POFMA, section 7 (2)

[10] POFMA, section 7 (3)

[11] POFMA, section 8

ชั่วโมง หากไม่สามารถดำเนินการลบได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ต้องระวางโทษปรับสูงถึง 50 ล้านยูโร[12] นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งลบเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตที่ศาลเห็นว่าเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงในระหว่างการเลือกตั้ง และกฎหมายระบุว่าผู้ใช้จะต้องได้รับ “ข้อมูลที่เป็นธรรมชัดเจนและโปร่งใส” (information that is fair, clear and transparent) ซึ่งหากมีการกระทำการโดย “เจตนาเผยแพร่ข้อมูลเท็จ และมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อการลงคะแนนเสียง” จะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ คือ จำคุกไม่เกิน 1 ปี และปรับไม่เกิน 75,000 ยูโร[13]

ในสหภาพยุโรป จากรายงานของ The Eurobarometer survey ที่ได้มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข่าวลวงและการบิดเบือนข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตจากจำนวนของพลเมืองยุโรปจำนวน 26,576 ราย พบว่ามีข่าวลวงแพร่กระจายไปทั่วสหภาพยุโรปอย่างกว้างขวาง โดย 83% ของผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่าข่าวลวงเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและประชาธิปไตยของประเทศ คณะกรรมาธิการยุโรปจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านข่าวลวง (Action Plan to step up efforts to counter disinformation) โดยมุ่งแก้ไขปัญหาข่าวลวง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันการเผยแพร่ข่าวลวง ด้านความร่วมมือในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวง ด้านการสนับสนุนผู้ดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์ในการควบคุมข่าวลวง และด้านการเฝ้าระวังของภาคประชาสังคม ตลอดจนการออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับข่าวลวง (Code of Practice on disinformation) เพื่อเป็นแนวทางในการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) ภายในประชาคมยุโรป[14]

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษามาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย โดยทำการศึกษาลักษณะทั่วไปและแนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ศึกษาปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทย ตลอดจนวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตระหว่างสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย เพื่อนำเสนอกระบวนทัศน์ในการกำกับดูแลการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับราชอาณาจักรไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและแนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย

---

[12] House of Commons Digital. *Culture, Media and Sport Committee, Disinformation and ‘fake news’: Final Report.* Eighth Report of Session 2017–19. *Ibid.*

[13] *Ibid.*

[14] European Union. (2018). *Fake news and disinformation online.* Retrieved 13 July 2021 from https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2183

2.4 เพื่อนำเสนอกระบวนทัศน์ในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับราชอาณาจักรไทย

3. กรอบการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต มีกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย คือ แนวคิดเรื่องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (crime control) ซึ่งส่งเสริมประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม และแนวคิดเรื่องความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (due process) ซึ่งในการกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตจะต้องคำนึงถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน พร้อมกับคำนึงถึงความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้การกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตยังมีแนวคิดพื้นฐานเรื่องการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) ซึ่งต้องอาศัยมาตรการทางเทคนิค และมาตรการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ ตลอดจนการกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนามาตรการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ

4. วิธีการวิจัย

กระบวนการวิจัยของโครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชื่อมโยงมาตรการทางกฎหมายและมาตรการในการกำกับดูแลตนเอง ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทยในเชิงบูรณาการ โดยระเบียบวิธีวิจัยของโครงการวิจัยนี้ประกอบไปด้วย

4.1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษา ตำรา หนังสือ บทความวิทยานิพนธ์ วิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวกับข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

4.2 การสำรวจแบบสอบถามผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อรวบรวมความเห็นจากประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 600 ราย

4.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข่าวลวงผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 16 คน ทั้งจากภาครัฐ ได้แก่ ศาลปกครอง กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา / ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทสื่อสังคมออนไลน์ / สื่อมวลชน ได้แก่ บริษัท อสมท. จำกัด (รายการชัวร์ก่อนแชร์) สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV) บริษัท เจ เอ็ม คาตาลิสท์ จำกัด สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย / ภาคประชาสังคม ได้แก่ สภาองค์กรของผู้บริโภค / และสถาบันการศึกษา ได้แก่ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.4 การจัดสนทนากลุ่มผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 25 คน ทั้งจากภาครัฐ ได้แก่ ศาลปกครอง สำนักงานอัยการภาค 1 สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวง

ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กองบัญชาการตำรวจสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) กองบังคับการปราบปราบการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ศูนย์สื่อสารสาธารณะ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข / ภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมอุตสาหกรรมซอร์ฟแวร์ สมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย ฝ่ายไอที ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB) / สื่อมวลชน ได้แก่ บริษัท อสมท. จำกัด (ชัวร์ก่อนแชร์) บริษัท เจเอ็ม คาตาลิสท์ จำกัด สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย / ภาคประชาสังคม ได้แก่ สภาองค์กรของผู้บริโภค / และสถาบันการศึกษา ได้แก่ คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

4.5 การจัดสัมมนาเผยแพร่งานวิจัยและรับฟังความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ ผู้มีส่วนได้เสียทั้งจากหน่วยงานรัฐที่บังคับใช้กฎหมาย ทนายความ นักวิชาการ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป จำนวน 80 คน

5. สมมติฐานการวิจัย

การเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต เป็นปัญหาที่ส่งผลก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และอาจก่อให้เกิดความเห็นที่แตกแยกของส่วนรวม ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แม้ราชอาณาจักรไทยจะมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนดฐานความผิดและบทลงโทษกรณีการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จที่ผิดกฎหมายในมาตรา 14 (2) แต่ก็ยังขาดรายละเอียดในการกำกับการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่เพียงพอ ซึ่งในการกำกับดูแลปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องเหมาะสมกับปัญหา เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ การกำกับดูแลปัญหาดังกล่าวยังจำเป็นต้องอาศัยการกำกับดูแลตนเองและแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อทำให้เกิดการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนอันจะเป็นการจัดการปัญหาข่าวลวงได้อย่างยั่งยืน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทราบลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและมาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

6.2 ทราบและเข้าใจความแตกต่างระหว่างนโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และราชอาณาจักรไทย

6.3 ทราบและเข้าใจปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทย

6.4 ได้ข้อเสนอเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ในการกำกับดูแลการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับราชอาณาจักรไทย

7. นิยามศัพท์

ในมุมมองของสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” หรือ “Fake News” มีความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) เป็นเท็จ (false) ปลอม (fake) หรือทำให้เข้าใจผิด (misleading) โดยผู้สร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวมีเจตนาลวงผู้รับข้อมูลให้หลงเชื่อ

ในมุมมองของกฎหมาย “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” หรือ “Fake News” มีความหมายอย่างแคบ หมายถึง ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) เป็นเท็จ (false) ปลอม (fake) หรือทำให้เข้าใจผิด (misleading) โดยผู้สร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวมีเจตนาหลอกลวงผู้รับข้อมูลหรือประชาชน โดยประการที่ทำให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือส่งผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข การเมือง หรือความมั่นคงของประเทศ

“ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” หมายถึง ข้อมูลเท็จ ที่สร้างขึ้นหรือเผยแพร่ โดยมีเจตนาหลอกลวงกลุ่มคนหรือประชาชน คำว่า “ข้อมูลบิดเบือน” ในงานวิจัยนี้ มีความหมายแตกต่างกับ คำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และคำว่า “ข่าวบิดเบือน” ตามความในเว็บไซต์ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

“ข้อมูลเท็จ (false information)” หมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จ ไม่ตรงกับความจริง หรือทำให้ผิดไปจากความจริง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น เช่น ข้อมูลที่ระบุว่าโรคโควิด 19 สามารถติดต่อกันได้โดยยุงลาย ซึ่งไม่เป็นความจริง เพราะความจริงแล้ว โรคไข้เลือดออก ไม่ใช่โรคโควิด 19 ที่สามารถติดต่อกันได้โดยยุงลาย

“ข้อมูลปลอม (fake information)” หมายถึงที่มีการทำขึ้นทั้งหมดหรือมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบ้างส่วนเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเป็นข้อมูลของบุคคลอื่น ไม่ใช่ข้อมูลของผู้ทำขึ้นเอง เช่น แฮกเกอร์จัดทำหน้าเว็บไซต์ปลอมของธนาคารเพื่อหลอกลวงให้ลูกค้าส่งชื่อผู้ใช้และรหัสผ่านให้

“ข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด (misleading information)” หมายถึงข้อมูลที่ผิดแผกไปจากความเป็นจริง เช่น บอกความจริงไม่หมด 100 เปอร์เซ็นต์ หรือไม่บอกความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ทำให้เกิดความสำคัญผิด หรือนำข้อมูลเก่ามาเล่าใหม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด

“ข้อมูลที่ผิด (misinformation)” หมายถึง ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริงหรือเป็นเท็จ แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเชื่อว่าเป็นความจริง[15] ในแง่นี้ แม้ข้อมูลจะผิดหรือเป็นเท็จ แต่ผู้เผยแพร่ไม่ได้มีเจตนาร้ายหรือเจตนาหลอกลวง

“สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)” หมายความว่า สื่อหรือช่องทางในการติดต่อสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet Intermediary) ที่เน้นการสร้างหรือเผยแพร่เนื้อหาระหว่างผู้ใช้งานด้วยกัน (Creation and Exchange of User-generated Content) หรือสนับสนุนการสื่อสารสองทาง หรือการนำเสนอและเผยแพร่เนื้อหาในวงกว้างได้ด้วยตนเอง ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเฉพาะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน กระดานข่าว สื่อสังคมออนไลน์ สื่อสำหรับการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเนื้อหาที่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ภาพนิ่ง เสียง วีดิทัศน์ หรือแฟ้มข้อมูล หรือ

[15] *Ibid.* p.46 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 53

ให้บริการ เนื้อที่เก็บข้อมูล บนอินเทอร์เน็ต บล็อก (blogs) เว็บไซต์สำหรับการสร้างและแก้ไขเนื้อหาร่วมกัน เกมออนไลน์หรือโลกเสมือนที่มีผู้ใช้งานหลายคน หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อออนไลน์อื่นในลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันที่เปิดให้ใช้งาน เพื่อเป็นช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มบุคคล หรือกับสาธารณะ[16]

"เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)" เป็นคำที่ใช้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า "สื่อสังคมออนไลน์"

[16] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564, ข้อ 4

บทที่ 2
ลักษณะทั่วไปของข่าวลวงและแนวคิดกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

1. ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารจากยุคอนาล็อกไปสู่ยุคดิจิทัลส่งผลให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) ซึ่งเป็นการเผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ หรืออินสตาแกรม เป็นต้น ส่งผลให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์และข้อมูลที่เป็นโทษ เช่น ข้อมูลที่ผิด (misinformation) ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) สามารถแพร่กระจายและเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจทำให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือทำลายความเชื่อมั่นของประชาชน หรือส่งผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข การเมือง หรือความมั่นคงของประเทศ

แคลร์ วอร์เดิล (Claire Wardle) และ โฮสเซน เดรัคห์ชาน (Hossein Derakhshan) ได้ร่วมกันเขียนบทความเรื่อง “การพิจารณาเรื่อง ‘ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร’: รูปแบบของข้อมูลที่ผิด ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Thinking about ‘information disorder’: formats of misinformation, disinformation, and mal-information)” ลงในคู่มือเพื่อการศึกษาและอบรมด้านวารสารศาสตร์ขององค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO Handbook for Journalism Education and Training) ซึ่งได้รับการจัดทำและตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2561 โดยบทความนี้ได้รับการแปลเป็นฉบับภาษาไทยโดยกรมประชาสัมพันธ์ ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งในคู่มือเพื่อการศึกษาและอบรมดังกล่าว แคลร์ วอร์เดิล และ โฮสเซน เดรัคห์ชาน ได้แบ่งข้อมูลข่าวสารที่ผิดปกติ (information disorder) ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลที่ผิด ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย[17] ดังนี้

1.1 ข้อมูลที่ผิด

ข้อมูลที่ผิด (misinformation) หมายถึง ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริงหรือเป็นเท็จ แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเชื่อว่าเป็นความจริง[18] ในแง่นี้ แม้ข้อมูลจะผิดหรือเป็นเท็จ แต่ผู้เผยแพร่ไม่ได้มีเจตนาร้ายหรือเจตนาหลอกลวง

---

[17] Wardle, Claire and Derakhshan, Hossein. (2018). *Thinking about ‘information disorder’: formats of misinformation, disinformation, and mal-information.* Journalism, ‘Fake new’ & Disinformation. Handbook for Journalism Education and Training. UNESCO Series on Journalism Education, Retrieved 13 July 2021 from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552 และ แคลร์ วอร์เดิล และ โฮสเซน เดรัคห์ชาน. (2561). *การพิจารณาเรื่อง ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร: รูปแบบของข้อมูลที่ผิด ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย* แปลใน องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2563). *การเสนอข่าว ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน คู่มือเพื่อการศึกษาอบรมด้านวารสารศาสตร์.* ฉบับแปลภาษาไทย. น. 53, สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป, กรุงเทพฯ สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372137

[18] *Ibid.* p.46 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 53

ตัวอย่างการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด เช่น ในกรณีการก่อการร้ายบนถนนช็องเซลีเซในกรุงปารีส เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2560 ทำให้เกิดข้อมูลที่ผิดเป็นจำนวนมาก มีการปล่อยข่าวลือว่าชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักรอังกฤษเฉลิมฉลองการโจมตีนี้ หรือในกรณีรายงานข่าวด่วนที่คนจำนวนมากลือกันในสื่อสังคมออนไลน์ แล้วมีการเผยแพร่ข่าวลือไปโดยไม่รู้ความจริง (เช่น ข่าวตำรวจถูกสังหาร ทั้งที่ในความเป็นจริงไม่ได้ถูกสังหาร) ข้อมูลที่ผิดนี้ ผู้เผยแพร่ไม่มีเจตนาร้ายหรือหลอกลวงผู้หนึ่งผู้ใด เพียงแต่มีความสนใจในสถานการณ์และต้องการให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ได้ตรวจสอบความจริงของข้อมูลที่ส่งต่อหรือเผยแพร่ไป[19]

การเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดสามารถอาจทำให้เกิดผลกระทบหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพราะในปัจจุบันการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ได้มาจากสำนักข่าวกระแสหลักหรือนักข่าวอาชีพอย่างเดียวเท่านั้น ข้อมูลข่าวสารสามารถถูกผลิตได้จากบุคคลทั่วไป รวมถึงผู้ที่มีเจตนาร้ายมุ่งทำให้บุคคลอื่นหรือสังคมได้รับความเสียหาย โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารประเภทที่เผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อาจถูกผลิตโดยยูทูบเบอร์ (Youtuber) หรือผู้ที่ผลิตข้อมูลข่าวสารแล้วอัปโหลดข้อมูลข่าวนั้นในรูปของวีดิทัศน์นั้นขึ้นบนช่องยูทูบที่เป็นของตนเองเพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าชมเข้าฟัง ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ผิด จึงมีความสำคัญมากสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร เพราะบางครั้งผู้ส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลอาจจะไม่ได้มีเจตนาร้าย แต่เพราะไม่ได้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ตนได้มาก่อนว่ามีความถูกต้องหรือตรงกับความจริงหรือไม่ก่อนส่งหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

1.2 ข้อมูลบิดเบือน

ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) หมายถึง ข้อมูลที่ถูกบิดเบือนโดยผู้เผยแพร่รู้อยู่แล้วว่าไม่เป็นความจริง มีเจตนาหลอกลวง และมีเป้าหมายคือกลุ่มคนที่ถูกหลอกได้ง่าย[20] การเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนจึงไม่ใช่การได้ข้อมูลบิดเบือนมาแล้วส่งต่อเพื่อแจ้งให้ผู้อื่นทราบด้วยความหวังดีเพื่อให้ระมัดระวังข้อมูลดังกล่าว แต่หมายถึงข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้น หรือประกอบขึ้นใหม่ ซึ่งอาจจะไม่ได้ผิดไปทั้งหมด แต่ผิดบริบท (false context) เป็นข้อมูลที่มีเนื้อหาแอบอ้าง (imposter content) เป็นข้อมูลที่มีการดัดแปลง (manipulated content) หรือแต่งขึ้นมาใหม่ (fabricated content) กล่าวโดยสรุป ข้อมูลบิดเบือนเป็นข้อมูลเท็จหรือข้อมูลไม่จริงไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนที่ผู้เผยแพร่แฝงด้วยเจตนาร้ายและจงใจทำร้ายผู้รับข้อมูลหรือสังคมโดยรวม[21]

ตัวอย่างการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน เช่น (1) การสร้างข้อมูลหลอกลวงเกี่ยวกับแผนรณรงค์เลือกตั้งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยการปลอมหนังสือพิมพ์ เลอ ซัวร์ ของราชอาณาจักรเบลเยียม พร้อมกับบทความเท็จว่า นายเอ็มมานูเอล มาครง ผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีในขณะนั้น ได้รับเงินสนับสนุนจากราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย (2) การสร้างเอกสารที่มีข้อมูลบิดเบือนว่านายมาครงมีบัญชีธนาคารต่างประเทศในเครือรัฐบาฮามาส และส่งต่อกันบนอินเทอร์เน็ต และ (3) การเผยแพร่

[19] *Ibid.* p.47 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 54

[20] N.A. Karlova and K.E. Fisher. (2012). *A Social Diffusion Model of Misinformation and Disinformation for Understanding Human Information Behaviour. Proceedings of the ISIC2012 (Tokyo).* Retrieved 13 July 2021 from https://www.hastac.org/sites/default/files/documents/karlova_12_isic_misdismodel.pdf

[21] Wardle, Claire and Derakhshan, Hossein. (2018). *op.cit*. p.46 และ แคลร์ วอร์เดิล และ โฮสเซน เดรัคห์ชาน. (2561). *เรื่องเดิม*. น. 53

ข้อมูลบิดเบือนบนทวิตเตอร์ โดยเครือข่ายของกลุ่มบุคคลซึ่งทวีตข้อความในเวลาเดียวกันและใช้แฮชแท็กเดียวกัน เพื่อปล่อยข่าวลือเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของนายมาครง[22]

1.3 ข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย

ข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย (mal-information) เป็นข้อมูลที่เป็นความจริง แต่ผู้เผยแพร่นำไปใช้โดยแฝงด้วยเจตนาร้ายเพื่อทำร้ายบุคคล องค์กร หรือประเทศ ตัวอย่างเช่น รายงานที่เปิดเผยรสนิยมทางเพศของบุคคลไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ การแยกแยะข้อความที่เป็นจริงจากข้อความที่เป็นเท็จมีความสำคัญ ทว่าการแยกแยะข้อความที่เป็นจริง (และข้อความที่มีความจริงเพียงบางส่วน) แต่ถูกสร้างหรือเผยแพร่โดย ‘ผู้กระทำ’ ที่มีเจตนาร้าย แทนที่จะทำเพื่อประโยชน์สาธารณะก็มีความสำคัญเช่นกัน ข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้ายดังกล่าว เช่น ข้อมูลที่เป็นความจริง แต่มีการละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลโดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะถือเป็นสิ่งที่ขัดต่อมาตรฐานและจริยธรรมของการเสนอข่าว[23]

ตัวอย่างการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย เช่น การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของนายเอ็มมานูเอล มาครง ผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมลในช่วงก่อนการเลือกตั้งชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 โดยที่ข้อมูลในอีเมลนั้นเป็นความจริง แต่การปล่อยข้อมูลส่วนตัวในพื้นที่สาธารณะเพียงไม่กี่นาทีก่อนมาตรการสั่งห้ามรายงานข่าวการเลือกตั้งช่วงก่อนการลงคะแนนเสียง เป็นการปล่อยข่าวที่ออกมาในเวลาที่สามารถสร้างความเสียหายให้กับแผนการรณรงค์ของนายมาครงได้มากที่สุด[24] การเปิดเผยเรื่องส่วนตัวบางอย่างของบุคคลสาธารณะที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ ถึงแม้ว่าข้อมูลดังกล่าวอาจจะเป็นความจริง แต่การนำเสนอในบางช่วงเวลา หรือมีเจตนาเพื่อใช้ทำลายทางการเมือง ถือว่าเป็นข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย

โดยสรุป เมื่อพิจารณาความหมายของข้อมูลที่ผิด (misinformation) ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) และข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย (mal-information) จะเห็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญของข้อมูลทั้งสามคือ ข้อมูลที่ผิด (misinformation) เป็นข้อมูลที่คลาดเคลื่อนหรือไม่ตรงกับความจริง แต่ผู้เผยแพร่ไม่ทราบว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริง จึงไม่ได้มีเจตนาหลอกลวงผู้รับข้อมูล แต่ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) เป็นข้อมูลเท็จที่ผู้เผยแพร่รู้อยู่แล้วว่าข้อมูลนั้นไม่เป็นความจริง และมีเจตนาหลอกลวงทำให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจว่าความเท็จนั้นเป็นความจริง ส่วนข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้าย (mal-information) เป็นข้อมูลจริงที่ผู้เผยแพร่มีเจตนาร้าย มุ่งหมายก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือสังคมโดยรวม ถ้าจะใช้คำเรียกให้ตรงกับสถานการณ์ในปัจจุบันของราชอาณาจักรไทย คือ “ปฏิบัติการข่าวสารหรือปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operation หรือ IO)” ซึ่งเป็นการนำปฏิบัติการด้านการข่าวทางทหาร ข้อมูลที่แฝงด้วยเจตนาร้ายไม่ได้จำกัดว่าต้องมาจากฝ่ายผู้มีอำนาจหรือไม่ แต่ประเด็นสำคัญ คือ ข้อมูลดังกล่าวหวังผลที่เกิดจากข่าวที่เผยแพร่ออกไป[25]

---

[22] *Ibid.* p.47 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 54

[23] *Ibid.* p.46 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 53

[24] *Ibid.* p.47 และ *เรื่องเดียวกัน* น. 55

[25] เจิด บรรดาศักดิ์. (2562). “ข่าวปลอม” จากมุมมองนักปรัชญา เหตุผลของการมีอยู่และรับมือให้ได้. สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://themomentum.co/philosophy-of-fake-news/

นอกจากนี้ ในบางกรณีอาจเป็นการรวมรูปแบบของข้อมูลข่าวสารที่มีความผิดปกติทั้งสามประเภทข้างต้นไว้ด้วยกัน เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดีฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2560 เป็นตัวอย่างของการเกิดข้อมูลข่าวสารที่มีความผิดปกติทั้ง 3 ประเภท โดยความผิดปกติของข้อมูลข่าวสารทั้ง 3 ประเภท สามารถสรุปความเชื่อมโยงกัน ตามภาพที่ 2.1[26]

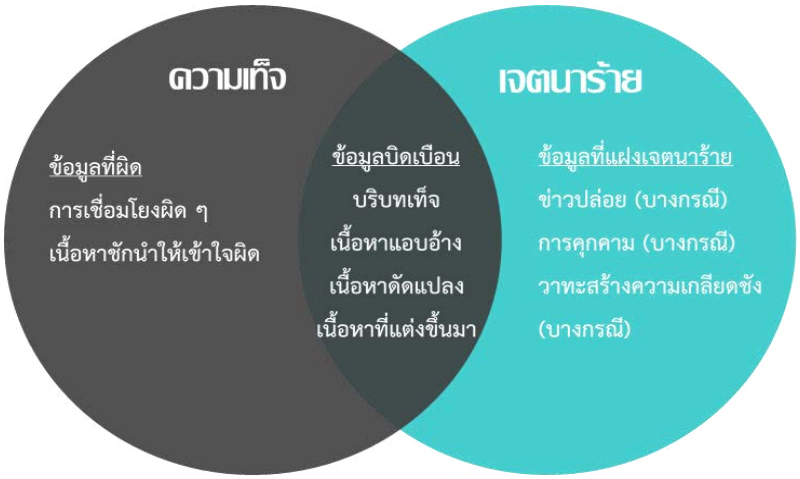

ภาพที่ 2.1 ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร (Information disorder)

2. ความหมายของข่าวลวง

2.1 ความหมายของข่าวลวงในต่างประเทศ

ปัจจุบัน ข่าวลวง (Fake News) เป็นคำที่ใช้อย่างแพร่หลายในนานาประเทศ โดยในช่วงปี ค.ศ. 2016 หลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งเครือข่ายเว็บไซต์ข่าวขึ้นเพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดไปจากความเป็นจริง และเป็นข้อมูลที่มีอคติทางการเมือง[27] จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สื่อกระแสหลักได้รายงานข่าวเกี่ยวกับข่าวลวงต่าง ๆ จนปัญหาข่าวลวงกลายเป็นปัญหาที่สถาบันทางการเมืองทั่วโลกให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหารือกันอย่างกว้างขวางเพื่อหาแนวทางในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว ถึงแม้ว่าข่าวลวงอาจจะไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ แต่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สื่อสังคมออนไลน์” ในปัจจุบันทำให้การสร้างและการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข้อมูลปลอม ข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด หรือข้อมูลบิดเบือน สามารถกระทำได้ง่ายและรวดเร็ว โดยการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นไปโดยมีวัตถุประสงค์แอบแฝงในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือความมั่นคง โดยมีการนำเสนอหัวข้อหรือเนื้อหาที่เชิญชวนให้ผู้รับข้อมูลส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวต่อไป

องค์กรระหว่างประเทศตลอดจนนักวิชาการทั่วโลก ต่างได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า “ข่าวลวง (Fake News)” ไว้หลากหลายดังนี้

---

[26] Wardle, Claire and Derakhshan, Hossein. (2018). *op.cit*. p.46 และ แคลร์ วอร์เดิล และ โฮสเซน เดรัคห์ชาน. (2561). *เรื่องเดิม*. น. 54

[27] Albright, Jonathan. (2016). *The #Election 2016 Micro-Propaganda Machine*. Medium. Retrieved 13 July 2021, from https://medium.com/@d1gi/the-election2016-micro-propaganda-machine-383449cc1fba

1) องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” ว่าหมายถึง ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จประเภทหนึ่งที่เผยแพร่โดยมีเจตนาเพื่อสร้างความสับสนหรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และ “ข้อมูลที่ผิด (misinformation)” ว่าหมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด สร้างขึ้นและเผยแพร่โดยผู้กระทำไม่ได้มีเจตนาร้าย (malicious intent) หรือเจตนาที่จะบิดเบือนข้อมูล ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลทั้งสองอย่างนี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญต่อสังคม อย่างไรก็ดี การเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลบิดเบือน (disinformation) นับเป็นสิ่งที่อันตรายอย่างยิ่งต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีอัตโนมัติช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว[28] ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพเนื่องจากต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายในการรับข้อมูลข่าวสาร อาจเลือกรับข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่เป็นสื่อสาธารณะแทน แต่การเข้าถึงสื่อสาธารณะที่เป็นอิสระอย่างเช่นสื่อสังคมออนไลน์ อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการได้รับข้อมูลบิดเบือนและข้อมูลที่ผิดได้[29]

2) คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ให้นิยามคำว่า “ข่าวลวง” ว่าหมายถึง ข้อมูลที่สร้างขึ้นโดยเจตนาเพื่อที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด อาจเป็นการใช้หัวข้อข่าวที่ถูกปรับแต่งมาเพื่อหลอกลวงผู้อ่านให้มีการส่งต่อข้อมูลไปยังผู้อื่น ทำให้ข่าวลวงสามารถแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ “ข่าวลวง” ยังหมายถึง การเขียนข่าวเชิงลบ การโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง และรูปแบบโฆษณาที่ทำให้ผู้รับข่าวสารเข้าใจผิด โดยข่าวลวงเป็นข่าวที่ถูกสร้างขึ้นในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นจากสำนักข่าว นักการเมือง หรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์[30]

3) ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยวอชิงตันได้เผยแพร่บทความ “ข่าวลวง ข้อมูลที่ผิด และข้อมูลบิดเบือน (Fake News, Misinformation & Disinformation)” โดยให้คำจำกัดความของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จเพื่อให้เข้าใจความหมายและความแตกต่างระหว่างข่าวลวง ข้อมูลที่ผิด และข้อมูลบิดเบือน ตามตารางด้านล่าง[31]

ตารางที่ 2.1 คำจำกัดความของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จ

คำศัพท์	คำจำกัดความ	ที่มา
ข้อมูลที่ผิด (Misinformation)	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่ไม่ว่าจะมีเจตนาหลอกลวงหรือไม่ก็ตาม	Dictionary.com
ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation)	ข้อมูลที่เจตนาทำให้เข้าใจผิดหรือมีอคติ เรื่องเล่าหรือข้อเท็จจริงที่ถูกดัดแปลง การโฆษณาชวนเชื่อ	Dictionary.com

[28] UNESCO. *Handbook for Journalism Education and Training: Journalism, “Fake News” & Disinformation*. p.7-8. Retrieved 13 July 2021, from https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0.pdf

[29] *Ibid.*

[30] European Commission. *Background Note for the Attention of The Cabinet of The President of The European Commission Jean-Claude Juncker. Subject: Fake news*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.asktheeu.org/en/request/3724/response/13625/attach/5/Annex%201.pdf

[31] University of Washington Bothell & Cascadia College Campus Library. (2021). News: Fake news, Misinformation & Disinformation. Library Guides. Retrieved 13 July 2021 from https://guides.lib.uw.edu/c.php?g=345925&p=7772376

ข่าวลวง (Fake News)	ข้อมูลที่สร้างขึ้นอย่างมีเจตนา เป็นข้อมูลที่ตื่นเต้นเร้าใจ เร้าอารมณ์ ทำให้เข้าใจผิด หรือเป็นข้อมูลที่แต่งขึ้น โดยมีรูปแบบเป็นการเลียนแบบข่าวกระแสหลัก	Fake News: understanding media and misinformation in the digital age[32]

4) เครือข่ายวารสารศาสตร์ทางจริยธรรม ให้นิยาม “Fake News” ว่าเป็นข้อมูลที่สร้างขึ้นโดยการบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ หรือสร้างขึ้นให้มีความน่าเชื่อถือ โดยการสร้างเว็บไซต์ข่าวปลอมขึ้นให้ใกล้เคียงกับเว็บไซต์จริง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิด[33] รวมถึงเป็นข้อมูลที่สร้างขึ้นโดยเจตนาที่จะหลอกลวงและทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ให้เชื่อในข้อมูลเท็จหรือให้สงสัยในข้อมูลจริงที่สามารถพิสูจน์ได้[34]

5) นักวิชาการกลุ่มหนึ่ง ให้ความเห็นว่า คำว่า “Fake News” อาจแยกพิจารณาได้เป็นสองนัย โดยนัยแรก หมายถึง ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลบิดเบือนที่เผยแพร่โดยมีเจตนาให้เกิดความเข้าใจผิด เพื่อโจมตีบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือประเทศ ที่เรียกว่า “disinformation” และอีกนัยหนึ่ง หมายถึง ข้อมูลเท็จที่สร้างขึ้นและเผยแพร่โดยผู้เผยแพร่ไม่ได้มีเจตนาทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือสร้างความเสียหาย หรือที่เรียกว่า “misinformation”[35] อย่างไรก็ตาม “Fake News” ที่เป็นการเผยแพร่โดยเจตนา หรือ “disinformation” นั้นอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

ก. การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (falsehood) โดยมีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง ซึ่งข่าวลวงประเภทนี้อาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณีด้วยกันดังนี้
   i. การเผยแพร่โดยมีเจตนาแอบแฝงในทางการเมือง (Political agenda) เป็นการเผยแพร่โดยกลุ่มบุคคลภายในประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจผิดหรือก่อให้เกิดการตีความข้อมูลอย่างมีอคติ ซึ่งการเผยแพร่ข่าวลวงประเภทนี้สามารถบรรลุเป้าหมายของผู้เผยแพร่ได้ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีเจตนาร้ายในการเผยแพร่ข่าวลวงหรือไม่ก็ตาม
   ii. การเผยแพร่โดยรัฐให้การสนับสนุน เพื่อทำลายความมั่นคงของรัฐต่างชาติ
ข. การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (falsehood) ซึ่งไม่ได้มีเป้าหมายในทางการเมือง
ค. การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (falsehood) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ทางการเงิน (financial gain) ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม[36]

---

[32] Zimdars, Melissa and McLeod, Kembrew. (2020). *Fake news: understanding media and misinformation in the digital age*. E-Book. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press. Retrieved 13 July 2021 from https://alliance-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=CP71320523600001451&vid=UW&search_scope=all&tab=default_tab&lang=en_US&context=L

[33] Edson C. Tandoc Jr., Zheng Wei Lim and Richard Ling. (2017). *DEFINING “FAKE NEWS” A typology of scholarly definitions*. Article in Digital Journalism. Retrieved 13 July 2021 from https://www.researchgate.net/publication/319383049

[34] Tom Law. *Ethical Journalism as an Inspiration for Free Expression.* Retrieved 13 July 2021 from https://rm.coe.int/ethical-journalism-as-an-inspiration/1680727be2

[35] Benjamin Ang, Nur Diyanah Anwar and Shashi Jayakumar. *Disinformation & Fake News: Meanings, Present, Future* in *Disinformation and Fake News*. Shashi Jayakumar, Benjamin Ang and Nur Diyanah Anwar (Eds.). Singapore: Springer, p. 7

[36] *Ibid.* p.7-8

ดังนั้น สรุปได้ว่า “ข่าวลวง (Fake News)” ตามคำนิยามในต่างประเทศ หมายถึง ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลบิดเบือนที่สร้างขึ้นและเผยแพร่โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิมหรือสื่อกระจายภาพและเสียงหรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูล โดยมีเจตนาที่จะทำให้เข้าใจผิด โจมตีบุคคล หรือเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์[37] ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางการเมือง หรือประโยชน์ทางการเงินอื่นใดก็ได้[38]

2.2 ความหมายของข่าวลวงในราชอาณาจักรไทย

คำภาษาไทย “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” ตรงกับคำภาษาอังกฤษ “Fake News” อย่างไรก็ดี พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ของไทย ไม่ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “เฟกนิวส์” หรือ “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” ไว้อย่างเป็นทางการ แต่ให้นิยามคำว่า “ข่าว” หมายถึง คำบอกเล่าเรื่องราวซึ่งโดยปกติมักเป็นเรื่องเกิดใหม่หรือเป็นที่สนใจ คำบอกกล่าว คำเล่าลือ และคำว่า “ลวง” หมายถึง ทำให้หลงผิด เช่น ขุดหลุมพรางลวงข้าศึก ดังนี้ หากนำทั้งสองคำมารวมกัน คำว่า “ข่าวลวง” อาจหมายถึง ‘การทำให้หลงผิดโดยคำบอกเล่า คำบอกกล่าว คำเล่าลือ เรื่องราวต่าง ๆ โดยปกติเป็นเรื่องเกิดใหม่หรือเป็นที่สนใจ’

อย่างไรก็ดี มีงานวิจัยและบทความจำนวนหนึ่งได้ให้ความหมายของ “ข่าวลวง” หรือ “Fake News” ไว้หลากหลายดังนี้

1) Fake News หมายถึง ข่าวที่ไม่เป็นจริง ซึ่งสื่อสารมวลชนต่างประเทศเรียกว่า “Fake News” หรือ “ข่าวลวง” เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และประชาชนทั่วไป[39]
2) Fake News หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาอันเป็นเท็จ หรือสร้างขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ ข่าวลวงบางข่าวอาจมีส่วนข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้แต่อาจมีข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงเดิม[40]
3) Fake News หมายถึง ข่าวปลอม ข่าวลวง ข่าวบิดเบือน ฯลฯ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์[41]
4) Fake News หมายถึง ข่าวหรือข้อมูลที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดและไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง โดยข่าวปลอมเป็นการเจตนาให้ข้อมูลที่ผิดพลาดและหวังผลประโยชน์จากความเข้าใจผิดนั้น ซึ่งผู้ที่ขาดทักษะในการจำแนกข้อเท็จจริง มีโอกาสถูกยั่วยุให้หลงเชื่อข่าวปลอมได้โดยง่าย[42]

---

[37] Steinberg, Luc. (2017). *Infographic: Beyond Fake News-10 Types of Misleading News-Seventeen Languages*. Eavi Media Literacy for Citizenship. Retrieved 13 July 2021 from https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/

[38] Alvarez Barbara. (2017). *Public Libraries in the Age of Fake News.* Retrieved 13 July 2021 from http://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/

[39] กองบรรณาธิการจุลสารราชดำเนิน. (2560). เฟค นิวส์ (Fake News). *วัชพืชแห่งวารสารศาสตร์*. สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.facebook.com/rajdamnernbook/posts/735414579963579

[40] นันทิกา หนูสม. (2560). *ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. น. 19 .กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://dspace.bu.ac.th/handle/123456789/3177

[41] สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2561). *Fake News: วิกฤตความเชื่อมั่นของข่าวยุคสื่อดิจิทัล*. น. 1. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://journal.jms.ssru.ac.th/jnfile/managementforumY05V01.pdf

[42] ชยพล ธานีวัฒน์. (2562). *การบังคับใช้กฎหมายเพื่อรับมือกับข่าวปลอม (Fake News)*. น. 2. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2439

5) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชนได้ให้ความหมายของคำว่า “ข่าวลวง (Fake News)” คือ

ก. การพาดหัวข้อข่าวเพื่อให้คลิกเข้าชมและเพื่อเชิญชวนให้ส่งต่อเนื้อหานั้น หรือที่เรียกว่า “คลิกเบต (clickbait)” ซึ่งเป็นการใช้คำหรือรูปภาพพาดหัวข่าวที่ทำให้ผู้ใช้สื่อคลิกเข้าชม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกยอดการเข้าชม

ข. การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ถูกคัดและสร้างขึ้นเพื่อให้เข้าใจผิด สร้างอคติทั้งทางลบและบวก โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง

ค. การเสียดสีหรือล้อเลียน (satire/parody) ที่ปราศจากข้อมูลความจริง ซึ่งเป็นการเรียกยอดผู้ชมโดยการสร้างข่าวล้อเลียนหรือเสียดสีคนดังเพื่อความบันเทิง

ง. การนำเสนอข่าวแบบลวก ๆ (sloppy journalism) ในบางครั้งผู้สื่อข่าวอาจเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือหรือไม่ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งหมดทำให้ผู้ชมเข้าใจผิด

จ. การพาดหัวข้อข่าวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด (mislead heading) เป็นการใช้คำหรือข้อความในการพาดหัวเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือเรียกร้องความสนใจให้มีการส่งต่อ (share) เนื้อหาอาจไม่ใช่เรื่องเท็จทั้งหมด ซึ่งแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วในสื่อสังคมออนไลน์

ฉ. การนำเสนอข่าวอย่างมีอคติ (biased/slanted news) เป็นกรณีที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์นำพาผู้ใช้สื่อไปยังข่าวหรือข้อมูลบางอย่างที่ช่วยสนับสนุนความคิด ความเชื่อ อคติของผู้ใช้สื่อ โดยวิเคราะห์จากลักษณะคำค้นหาของผู้ใช้สื่อเอง[43]

ช. การสร้างและเผยแพร่ข่าวลวง โดยเนื้อหาของข่าวลวงอาจมีข้อเท็จจริงเพียงเล็กน้อยหรือเพียงบางส่วนแต่ขาดบริบทของรายละเอียดหรืออาจเป็นข่าวที่ไม่มีมูลความจริงเลย เนื้อหาของข่าวเป็นเรื่องที่กุขึ้นมาหรือไม่มีข้อเท็จจริง ไม่มีแหล่งข่าวหรือคำพูดที่ตรวจสอบได้ ข่าวลวงบางประเภทก็อาจมีเนื้อข่าวที่ตรวจสอบได้จริง แต่มีลักษณะการเขียนด้วยอคติ เจตนาให้ร้าย หรือไม่ใส่รายละเอียดที่สำคัญต่อเหตุการณ์ลงในเนื้อข่าว หรือนำเสนอจากมุมมองด้านเดียว บางครั้งข่าวลวงก็เป็นโฆษณาชวนเชื่อที่เจตนาเขียนขึ้นมาเพื่อชี้นำคนอ่าน โดยมีแรงจูงใจทางการเมือง หรืออาจเป็นเพียงแค่การพาดหัวข้อข่าวเพื่อให้คลิกเข้าชม (clickbait) ที่มีการพาดหัวข่าวเพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้สื่อคลิกเข้ามาอ่านเพื่อเพิ่มยอดวิวโดยมีแรงจูงใจทางการเงินอยู่เบื้องหลัง[44]

ซ. การสร้างและเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งเป็นข้อมูลเท็จที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงเป็นผลตามมา เช่น ก่อให้เกิดการกลั่นแกล้งกันทางไซเบอร์ เป็นเครื่องมือทางการเมือง ก่อให้เกิดการสร้างความเกลียดชัง ตลอดจนถึงการโฆษณาเกินจริง ส่งต่อความเชื่อที่ผิด ซึ่งเทคนิคที่ใช้ในข่าวลวงมีทั้งการสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด ทั้งภาพและเนื้อหาบิดเบือนหรือแก้ไขข้อเท็จจริงอย่างแนบเนียน การใช้ข้อมูลเท็จประกอบภาพเหตุการณ์จริง[45]

---

[43] สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (2562). *ข่าวลวง คืออะไร?* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaihealth.or.th/Content/48163-ข่าวลวงคืออะไร.html

[44] สรานนท์ อินทนนท์. (2562). *รู้เท่าทันข่าว (New Literacy)*. มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน. น. 4. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/รู้เท่าทันข่าว%20(News%20Literacy).pdf

[45] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). *ชัวร์ หรือ มั่ว เชื่อได้หรือไม่*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/66/thaihealth%20watch_ชัวร์%20หรือ%20มั่ว%20เชื่อได้หรือไม่.pdf

ฌ. การเผยแพร่ข่าวที่มีเนื้อหาอันไม่เป็นข้อเท็จจริง หลอกหลวง หรือข่าวสร้างสถานการณ์ รวมถึงการเขียนข่าวที่ได้รับการสนับสนุนอย่างปิดบังหรือแอบแฝง ซึ่งนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ[46]

ญ. การเผยแพร่ข่าวลวงที่ผิดเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริง หรือที่สร้างขึ้นอย่างมีอคติขาดความเป็นกลาง อาจเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ หรือแม้แต่ตีความและใช้ข้อมูลที่ไม่มีแหล่งที่มาเพื่อให้ใช้สื่อเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เผยแพร่ข่าวลวง โดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นหลงเชื่อ[47]

เมื่อพิจารณาความหมายของข่าวลวงในประเทศซึ่งมีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของคำว่าข่าวลวงอย่างหลากหลาย โดยสรุป “ข่าวลวง” หรือ “ข่าวปลอม” หรือ “Fake News” หมายถึงข้อมูลบิดเบือน (disinformation) เป็นเท็จ (false) ปลอม (fake) หรือทำให้เข้าใจผิด (misleading) โดยผู้สร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวมีเจตนาลวงผู้รับข่าวสารให้หลงเชื่อ

3. วิธีการเผยแพร่ข่าวลวง

“ข่าวลวง” เป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน เพียงแต่มีพัฒนาการของการเผยแพร่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตั้งแต่การเผยแพร่ด้วยคำพูดเล่าลือสืบต่อกันมา การจดบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จนมาถึงต้นศตวรรษที่ 20 ยุคที่สื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ของสหรัฐอเมริการุ่งเรืองถึงขีดสุด จนผู้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ต่างพากันผลิตหนังสือพิมพ์ในราคาถูกเป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองตลาดผู้ใช้แรงงานและกรรมกรที่เข้ามาทำงานในกรุงนิวยอร์ก เกิดการแข่งขันกันในอุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์อย่างดุเดือด จนทำให้เกิดความตกต่ำแก่วงการหนังสือพิมพ์อเมริกัน โดยนักประวัติศาสตร์เรียกช่วงเวลานี้ว่า “ยุคหนังสือพิมพ์น้ำเน่า (Yellow Newspaper)”[48] การแข่งขันกันอย่างรุนแรงระหว่างหนังสือพิมพ์ “New York World” กับ “New York Journal” ในการนำเสนอเรื่องราวข่าวโคมลอยจนแทบไม่มีความจริง โดยไม่ได้มีการรวบรวมเนื้อข่าวอย่างถูกต้อง แต่ใช้วิธีพาดหัวข่าวในการจูงใจผู้อ่าน และมีการสร้างเรื่องราวจนเกินจริง จนถูกขนานนามว่า “สื่อเหลือง (Yellow Journalism)” เพราะหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับใช้หมึกสีเหลืองในการตีพิมพ์ มีการพาดหัวข่าวอย่างหวือหวา แต่ไม่ค่อยมีเนื้อหาสาระในข่าว และมักใช้ความรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของนักข่าวหรือผู้เขียนข่าวในการรายงานข่าว ทำให้ข่าวไม่มีความเป็นกลาง และต่อมาปรากฏว่ามี “สื่อเหลือง” แบบนี้มากขึ้น ทำให้คนได้รับแต่ข่าวที่เต็มไปด้วยความไม่เป็นกลาง มีแต่อคติและความคิดเห็นที่ทำให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก จนกระทั่งนายวอลเตอร์ ลิปป์มานน์ (Walter Lippmann) ซึ่งเป็นนักเขียน ผู้สื่อข่าว และนักวิพากษ์สังคมชาวอเมริกันได้ออกมาเรียกร้องให้สื่อควรนำเสนอข่าวโดยปลอดความคิดเห็นส่วนตัวและมีความเป็นกลาง[49] เมื่อมาถึงยุคสื่อดิจิทัลที่มีการใช้

---

[46] วรรณวจี สุจริตธรรม. (2563). *Fake News รู้ทันข่าวลวง ปัญหาบนโลกออนไลน์*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.nsm.or.th/other-service/666-online-science/knowledge-inventory/sci-article/sci-article-information-technology-museum/4242-fake-news.html

[47] สมสุข หินวิมาน. (2564). สัญญารัก สัญญาณลวง : แชร์ผิด...ชีวิตเปลี่ยน. ฉลาดซื้อนิตยสารออนไลน์ ฉบับที่ 23. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://chaladsue.com/article/3623/มีอะไรในละคร-ฉบับที่-239-สัญญารัก-สัญญาลวง-:-แชร์ผิด...ชีวิตเปลี่ยน

[48] สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2561). Fake News: วิกฤติความเชื่อมั่นของข่าวยุคสื่อดิจิตอล. *เรื่องเดิม*.

[49] โตมร ศุขปรีชา. (2560). *เพราะสื่อเหลือง จึงต้องสิ้นเปลืองความเป็นกลาง.* The Matter [เว็บไซต์]. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://thematter.co/thinkers/journalistic-objectivity/21249

อินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลาย การเผยแพร่ข้อมูลมีการปรับเปลี่ยนเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมสำหรับการติดต่อสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น ICQ mIRC PIRCH จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail หรือ Email) และเว็บบอร์ด (webboard) ข่าวลวงจึงเริ่มมีการแพร่ระบาดทางฟอร์เวิร์ดเมล (forward mail) เว็บไซต์ (website) และ เว็บบอร์ด (webboard) จนมาถึงยุคสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารเรื่องราวและเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้คนทั่วไปสามารถสร้างและแชร์ข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตัวเอง โดยไม่จำกัดอยู่แต่เพียงสำนักข่าวหรือสื่อดั้งเดิมอีกต่อไป ประกอบกับพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเปลี่ยนไปหันมาเสพข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น จากเดิมที่มีการติดตามข้อมูลข่าวสารจากสำนักข่าวที่มีการคัดกรองความถูกต้องของข่าวก่อนการเผยแพร่ มาเป็นการอ่านข่าวจากหน้าเฟซบุ๊ก หรืออ่านข่าวจากห้องแชทหรือห้องสนทนา (chat room) ที่เพื่อนส่งมาให้ โดยเชื่อว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเป็นความจริง ฉะนั้น การเผยแพร่ข่าวลวงในปัจจุบันจึงไม่จำกัดเฉพาะการเผยแพร่ผ่านสื่อดั้งเดิมเท่านั้น แต่หากมีการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตในช่องทางต่าง ๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นต้น

3.1 การเผยแพร่ข่าวลวงทางสื่อดั้งเดิม

เมื่อประมาณ 20 ปีก่อนที่ยุคสื่อสังคมออนไลน์เริ่มใช้อย่างแพร่หลาย คนทั่วไปบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางของสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ซึ่งช่องทางดังกล่าวจำกัดปริมาณการนำเสนอข้อมูลเนื่องจากพื้นที่บนหน้ากระดาษหรือเวลาในการออกอากาศมีจำกัด แต่ด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในโลกยุคดิจิทัลหรือ “อินเทอร์เน็ต” ได้ทำลายข้อจำกัดของพื้นที่สื่อดั้งเดิมไปอย่างสิ้นเชิง ทุกคนสามารถเผยแพร่หรือนำเสนอข้อมูลได้โดยไม่จำกัดจำนวนหน้า ไม่จำกัดเวลา และที่สำคัญไม่จำกัดเฉพาะสื่อมวลชน หรือนักข่าวอาชีพ[50] บุคคลทั่วไปสามารถเป็นผู้สร้างและเผยแพร่ข้อมูลของตนได้เอง

ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางสื่อดั้งเดิม มีกระบวนการนำเสนอข่าวและการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ มีหลักการในการพิจารณาหรือประเมินความสำคัญของเหตุการณ์ เนื่องด้วยข้อจำกัดในด้านพื้นที่และเวลาของสื่อมวลชน อีกทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และวิทยุ มีค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตและการดำเนินการ ทำให้ต้องมีการคัดเลือกเรื่องราวที่จะนำเสนอให้มีความเหมาะสมและคุ้มค่า ด้วยเหตุนี้ ข่าวลวงในสื่อดั้งเดิม จึงมีลักษณะการนำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาชี้นำ โดยเป็นการบิดเบือนข้อมูล ใช้อคติหรือความคิดเห็นทำให้เกิดความเข้าใจผิด (misleading) เช่น ข่าวลวงในรูปแบบของโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ในสินค้าหรือบริการ โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มุ่งชักจูงทัศนคติของผู้รับข่าวสารต่อความคิดเห็นหรือมุมมองบางอย่างโดยการนำเสนอการให้เหตุผลเพียงข้างเดียว เพื่อหวังผลให้ผู้รับข่าวสารเชื่อและคล้อยตามความคิดเห็นหรือข้อมูลข่าวสารที่ผู้ส่งข้อมูลข่าวสารต้องการสื่อ โดยเจ้าของสื่อจะได้รับผลประโยชน์จากเงินค่าโฆษณาสินค้าหรือบริการนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังมีข่าวลวงอีกประเภทหนึ่งที่สร้างความเข้าใจผิดให้กับผู้รับข่าวสาร คือ ข่าวแฝงการโฆษณา (sponsored content, native advertising) ที่มีเนื้อหาแนบเนียนกับเนื้อหาปกติ ข่าวแฝงการโฆษณานี้จะทำการแฝง (tie-in) เรื่องราวของผลิตภัณฑ์กับตราสินค้าและบริการ โดยคาดหวังให้ผู้บริโภคเห็นผลิตภัณฑ์กับตราสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะเป็นรายการข่าว ละคร สารคดี เกมโชว์ เรียล

[50] รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2562). *ตามรอยข่าวปลอม เส้นทางธุรกิจไม่สร้างสรรค์*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://today.line.me/th/v2/article/KYnX6r

ลิตี้ หรือรายการอื่นใด ซึ่งอาจเป็นความตั้งใจของผู้ผลิตรายการและเจ้าของสินค้าและบริการ โดยแต่ละฝ่ายได้รับผลประโยชน์ตอนแทนหรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ[51]

3.2 การเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

ในปัจจุบัน เห็นได้ว่าวิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เครือข่ายสาธารณะที่สำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ “อินเทอร์เน็ต (Internet)” โดยการส่งหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านหรือลงในเว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (Application) สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ อินสตราแกรม ติ๊กต๊อก เป็นต้น ดังนั้น ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงสื่อทุกประเภทได้ผ่านอุปกรณ์ชนิดเดียวหรือหลากหลายชนิด เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน (smart phone) แท็บเล็ต (tablet) โทรทัศน์แบบสมาร์ททีวี (smart television) คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (personal computer) เป็นต้น

ความสะดวกรวดเร็วในการเชื่อมต่อกับโลกออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้พฤติกรรมการรับข่าวสารของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป คนส่วนใหญ่หันไปใช้โทรศัพท์มือถือในการรับข่าวสารมากกว่าดูโทรทัศน์หรืออ่านจากหนังสือพิมพ์ และรับข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลักแทนการรับข่าวสารจากสำนักข่าวเหมือนในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนหันไปรับข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นเนื่องจากสามารถรับข่าวสารได้เร็วกว่าเมื่อเทียบกับโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะ “ข่าวด่วน (Breaking News)” อีกทั้งข่าวสารที่ถูกเผยแพร่ในโซเชียลมีเดียส่วนใหญ่เป็นข่าววาไรตี้ (variety) ที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะข่าวบันเทิง เช่น ข่าวดารา เพลง และภาพยนตร์[52]

รายงานผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2563 โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมพบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ต 11 ชั่วโมง 25 นาที เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 ถึง 1 ชั่วโมง 3 นาที กลุ่มผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี (Gen Y) รองลงมาคือ ผู้มีอายุน้อยกว่า 20 ปี (Gen Z) ผู้มีอายุระหว่าง 40 - 55 ปี (Gen X) และอายุระหว่าง 56 - 74 ปี (Baby Boomer) ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าวสังเกตได้ว่าผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในอันดับที่หนึ่งและอันดับที่สองเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเรียนและวัยทำงานเริ่มต้น ส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด 19 หรือ COVID-19) ทำให้มีมาตรการเรียนออนไลน์และทำงานจากที่บ้าน (work from home หรือ WFH) ทำให้ทุกคนต้องปรับเปลี่ยนและใช้งานออนไลน์มากขึ้น ทำให้จำนวนชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้นสำหรับคนวัยดังกล่าว[53]

การเพิ่มขึ้นของระยะเวลาในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทยทำให้ข้อมูลข่าวสารถูกส่งต่อและเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งส่วนหนึ่งของข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายเพิ่มขึ้น คือ “ข่าวลวง” ซึ่งอาจมาในรูปแบบของข้อมูลข่าวสารทั่วไป แล้วมีการพาดหัวข้อข่าวที่เจตนาปลุกปั่นปฏิกิริยาในเชิงความรู้สึก เช่น ความกลัว ความตกใจ และความเกลียดชัง โดยการ

---

[51] สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *โฆษณาแฝงคืออะไร*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-25-17-43-28

[52] วสิทธิ์ สถิตวรพงศ์. (2560). *“Google” เผย “สถิติ-ข้อมูล” น่าสนใจ ว่าด้วย “คนไทย” กับการใช้ “อินเทอร์เน็ต” [คอลัมภ์]*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_31336

[53] สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2020). *รายงานผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563*. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/publications/Thailand-Internet-User-Behavior-2020.aspx

เผยแพร่ข่าวลวงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอาจเป็นการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (E-mail) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางเว็บไซต์ (website)

3.2.1 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ (online platform) ที่ผู้ใช้บริการสามารถสร้างและแชร์เนื้อหากับเพื่อนหรือบุคคลอื่นทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว โดยปกติ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้มีการจำกัดเนื้อหาในการเผยแพร่มากนัก ยกเว้นบางแพลตฟอร์มออนไลน์จะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเนื้อหาที่เหมาะสมในการเผยแพร่ เช่น การห้ามเผยแพร่เนื้อหาหรือข้อความสร้างความเกลียดชัง (hate speech)

ในราชอาณาจักรไทย รายงานผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ปี พ.ศ. 2563 โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กิจกรรมออนไลน์ยอดนิยม อันดับที่ 1 ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม คิดเป็นร้อยละ 95.3 อันดับที่ 2 ได้แก่ การดูคลิป ดูโทรทัศน์ ดูหนัง ฟังเพลงแบบออนไลน์ ร้อยละ 85.0 และอันดับที่ 3 การค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 82.2[54]

สำหรับการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในปี พ.ศ. 2563 พบว่า เฟซบุ๊ก ยูทูบ และไลน์ เป็นสื่อสังคมออนไลน์ยอดนิยมในสังคมไทย โดยอันดับที่ 1 ได้แก่ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 98.2 อันดับที่ 2 ได้แก่ ยูทูบ ร้อยละ 97.5 และอันดับที่ 3 ได้แก่ ไลน์ ร้อยละ 96.0 สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มาแรงและเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ คือ ติ๊กต๊อก ร้อยละ 35.8[55]

1) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางเฟซบุ๊ก

เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ยอดนิยมของราชอาณาจักรไทย และเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ผู้ใช้บริการเฟซบุ๊กสามารถส่ง (send) ข้อความ และโพสต์ (post) สถานะ เพื่อติดต่อกับเพื่อนและครอบครัวได้ นอกจากนี้ ยังสามารถแชร์เนื้อหาประเภทต่าง ๆ เช่น รูปภาพ ลิงก์ การเขียนข้อความ ให้ผู้คนที่ใช้เฟซบุ๊กเหมือนกันสามารถเห็นได้[56] จุดเด่นของเฟซบุ๊กที่ทำให้ได้รับความนิยมอย่างมาก คือ การกดถูกใจหรือกดไลก์ (like) ซึ่งเป็นการแสดงออกว่า เห็นด้วยหรือชื่นชอบกับโพสต์นั้น ๆ นอกจากนี้ ผู้ใช้บริการเฟซบุ๊กยังสามารถทำการ “ถ่ายทอดสด (Facebook Live)” เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านเพจ (page) ของตนในเฟซบุ๊กได้ โดยที่เพื่อนหรือผู้ที่ติดตามเพจของผู้ใช้งานสามารถร่วมชมการถ่ายทอดสดนี้ไปพร้อมกัน

การที่เฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้บริการมากที่สุดในโลก เฟซบุ๊กถูกโจมตีอย่างหนักว่าเต็มไปด้วยบทความ ข่าวสาร และเว็บไซต์ ที่นำเสนอเนื้อหาหลอกลวง ไม่เป็นความจริง และยังถูกวิจารณ์เรื่องข่าวลวงและการเลือก “ข่าวในกระแส (Trending Topics)” ซึ่งการเผยแพร่ข่าวลวงนั้นเป็นปัญหาหลักของระบบอัลกอริทึมของเฟซบุ๊ก โดยอัลกอริทึมของเฟซบุ๊ก มีหลักการทำงานอยู่ 3 ข้อ ประกอบด้วย

(1) “Affinity” คือ หากผู้ใช้บริการคนใดสนใจและมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับเนื้อหาประเภทไหนเป็นประจำ ผู้ใช้บริการคนนั้นจะเห็นเนื้อหาประเภทนั้นบน “พื้นที่ข่าวสาร “News feed” ของ

---

[54] *เรื่องเดียวกัน.* น. 47

[55] *เรื่องเดียวกัน.* น.52

[56] GCfGlobal. (2021). *What is Facebook?* Retrieved 11 July 2021 from https://edu.gcfglobal.org/en/facebook101/what-is-facebook/1/

ตนเองเสมอ (2) “Weight” คือ ผู้ใช้บริการมีแนวโน้มที่จะเห็นเนื้อหาที่มีความสำคัญ โดยประมวลผลจากเนื้อหาที่ผู้ใช้บริการกดถูกใจ (like) คอมเมนต์ (comment) และแชร์ (share) สม่ำเสมอ (3) “Time Decay” คือ หากผู้ใช้บริการคนใดไม่ค่อยได้ติดตามหรือใช้เวลาน้อยลงในเนื้อหาประเภทใด โอกาสที่ผู้ใช้บริการคนนั้นจะเห็นเนื้อหาประเภทนั้นจะลดลงตามไปด้วย[57]

ในราชอาณาจักรไทย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์เป็นไปอย่างอิสระ เพราะบุคคลธรรมดาทั่วไปสามารถสร้างเว็บไซต์หรือแฟนเพจเฟซบุ๊ก และตั้งตนเองเป็นสำนักข่าวออนไลน์ โดยอาจนำข่าว เนื้อหา ภาพ คลิปวิดีโอจากหลากหลายแหล่งที่มาแล้วเผยแพร่ผ่านช่องทางเฟซบุ๊กของตน ข่าวลวงจำนวนมากถูกสร้างขึ้นบนเฟซบุ๊กโดยมักใช้เทคนิคให้คนสนใจ โดยมุ่งบ่อนทำลายหน่วยงาน บุคคล หวังผลทางการเมือง หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจต่าง ๆ โดยผลการสำรวจปัญหาข่าวลวงในไทยโดยศูนย์สำรวจความคิดเห็นบ้านสมเด็จโพล สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2563 พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75.7 เคยพบเห็นข่าวลวง และส่วนใหญ่พบเห็นข่าวปลอมจากเฟซบุ๊กมากถึงร้อยละ 50.1[58]

ในปี พ.ศ. 2562 เฟซบุ๊กประกาศปิดเฟซบุ๊กเพจในราชอาณาจักรไทย 10 เพจ และปิดบัญชีผู้ใช้บริการ 12 บัญชี โดยฝ่ายนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ของเฟซบุ๊ก ประกอบไปด้วยฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายเทคโนโลยี และฝ่ายผลิตที่ทำงานผสานความร่วมมือกัน อีกทั้งยังมีหน่วยงานภาคประชาสังคมที่ชื่อว่า “สภาแอตแลนติก (Atlantic Council)” ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านวิธีการเขียนบทความ โดยตรวจพบว่าบัญชีดังกล่าวมี “พฤติกรรมร่วมกันในการสร้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวตน (Coordinated Inauthentic Behavior หรือ CIB)” ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มคนทำงานร่วมกัน เพื่อทำให้ผู้ใช้บริการคนอื่นเข้าใจผิด บิดเบือนข้อมูล โดยพฤติกรรมที่เข้าข่าย “พฤติกรรมร่วมกันในการสร้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวตน” ดังกล่าวประกอบด้วย (ก) การสร้างตัวตนปลอม (ข) การใช้ตัวตนปลอมทั้งหลายเหล่านั้น สร้างเนื้อหาที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายในเพจมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อทำให้ข้อความที่โพสต์ได้รับความนิยม และ (ค) การสร้างความเข้าใจผิดว่าข้อมูลหรือข้อความที่อ้างอิงมาจากเว็บไซต์ข่าวที่น่าเชื่อถือ โดยรายละเอียดที่ค้นพบจากการตรวจสอบของเฟซบุ๊กในกรณีข้างต้นมีทั้งหมด 4 กรณี[59] ได้แก่

กรณีแรก เป็นกระบวนการที่ทำงานในราชอาณาจักรไทย และเผยแพร่ข้อมูลในราชอาณาจักรไทยและสหรัฐอเมริกา โดยเนื้อหาที่นำเสนอประกอบไปด้วย 4 เรื่องหลัก (1) การเมืองไทย (2) ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน (3) ข่าวการประท้วงในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง และ (4) วิจารณ์กิจกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยในราชอาณาจักรไทย

กรณีที่สอง เป็นกระบวนการในสหพันธรัฐรัสเซียแต่เผยแพร่ข้อความในยูเครน

กรณีที่สาม เป็นกระบวนการที่ดำเนินการในสหพันธรัฐรัสเซีย และสร้างคอนเทนต์เน้นที่แคว้นหนึ่งในยูเครน โดยทั้งสองกรณีนี้เน้นข้อความที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

กรณีที่สี่ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐฮอนดูรัส โดยมีพฤติกรรมเขียนบทความเชิงบวกเกี่ยวกับประธานาธิบดีฮอนดูรัส

---

[57] นันทิกา หนูสม. (2560). *เรื่องเดิม*. น. 30

[58] สถาบันวิจัยพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2563). *Fake News*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://research.bsru.ac.th/คน-กทม-คิดว่าข่าวปลอมจะท/

[59] Brand Buffet. (2562). *Facebook ประกาศปิด 10 เพจ และ 12 แอคเคาน์ในไทย เหตุพัวพันเครือข่ายปั้นข่าวลวง*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.brandbuffet.in.th/2019/07/facebook-takes-down-12-pages-in-thailand-from-cib/

ประเด็นที่น่ากังวลเกี่ยวกับการส่งต่อข่าวลวงบนเฟซบุ๊กในสังคมไทยที่พบมากประเด็นหนึ่ง คือ การส่งต่อข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ การรับประทานอาหารเสริม หรือการคิดค้นวิธีรักษาโรคอุบัติใหม่ที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ในทางการแพทย์ ซึ่งพบว่ามีการส่งต่อกันด้วยความเข้าใจผิดสูงกว่าร้อยละ 80 จากบรรดาข่าวลวงทั้งหมด[60] ซึ่งเฟซบุ๊กเป็นช่องทางที่มีการพูดถึงข่าวที่ไม่จริงมากที่สุด เพจที่เผยแพร่ข่าวลวงมากที่สุด คือ เพจขายสมุนไพร ที่มีการโพสต์ข่าวลวงแบบเดิมหลายครั้ง เพื่อสนับสนุนการจำหน่ายสินค้าของตนเอง[61]

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในปัจจุบัน Avaaz องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรในสหรัฐอเมริกา ซึ่งหนังสือพิมพ์เดอะการ์เดียน (The Guardian) ได้ยกให้เป็นเครือข่ายนักเคลื่อนไหวออนไลน์ที่ยิ่งใหญ่และทรงพลังที่สุด[62] ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ทำอย่างไรเฟซบุ๊กจะสามารถลดอัตราการแพร่ระบาดของข่าวสารในการสถานการณ์โคโรน่าไวรัส (How Facebook can flatten the Curve of the Coronavirus Infodemic)” พบว่า มีข่าวลวงบนเฟซบุ๊กที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด 19 มากกว่า 104 ข่าว เนื้อหาเหล่านี้ถูกแชร์ผ่านเฟซบุ๊ก รวมแล้วมากกว่า 1.7 ล้านครั้ง และมียอดวิวสูงถึง 117 ล้านครั้ง มีข้อความที่เป็นข่าวลวงถึงร้อยละ 41 ยังคงอยู่บนเฟซบุ๊ก โดยที่ไม่ถูกกำจัดออก ตัวอย่างข้อความที่เป็นข่าวลวงที่มียอดวิวหรือแชร์ในช่วงเวลาที่ Avaaz ทำการศึกษา เช่น “เครื่องเป่าผมช่วยลดความเสี่ยงติดโรคโควิด 19” เป็นข่าวลวงที่เผยแพร่ด้วยภาษาอะราบิก โดยมียอดผู้เข้าชมสูงถึง 2,600,000 คน นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่คลิปวิดีโอภาษาอิตาลี โดยมีของบุคคลอ้างว่าเป็นแพทย์ให้ข้อมูลว่า การกักตัวอยู่บ้าน ไม่สามารถช่วยลดการระบาดของโรคโควิด 19 แต่การปล่อยแบคทีเรียในร่างกายให้ทำงานพร้อมกับการจุดธูป จะสามารถช่วยต้านไวรัสได้ ซึ่งคลิปวิดีโอดังกล่าวมียอดผู้เข้าชมถึง 1,1000,000 คน จากผลการศึกษาดังกล่าว Avaaz เสนอว่า ข่าวลวงแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วเป็นวงกว้าง มากกว่าที่ระบบของเฟซบุ๊กจะตรวจจับได้ ดังนั้น เฟซบุ๊กควรจะทำงานให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ และใช้ระบบการตรวจจับและยืนยันข่าวลวงที่รวดเร็วและครอบคลุมหลายภาษา[63]

2) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางยูทูบ

ยูทูบ (YouTube) เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้คนทั่วไปสามารถอัปโหลดและแชร์คลิปวิดีโอที่ตนเองทำขึ้นได้[64] ยูทูบถูกพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2548 ปีต่อมา บริษัทกูเกิลได้เข้าซื้อกิจการ พัฒนายูทูบให้กลายเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีชื่อเสียง และมีบทบาทสำคัญในการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน[65] คลิปวิดีโอส่วนใหญ่ที่พบในยูทูบสร้างขึ้นโดยผู้ผลิตข้อมูลมือสมัครเล่น อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตสื่อมืออาชีพก็ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์นี้เพื่อแชร์ผลงานด้วยเช่นกัน ปัจจุบัน คลิปวิดีโอแทบทุกประเภทถูกโพสต์ลงบนยูทูบ เช่น อุบัติเหตุ ข่าว กีฬา เพลง การรีวิว (review) สินค้าหรือบริการ การรีแอค (react) เพลงหรือภาพยนตร์ เป็นต้น[66] การเติบโตของยูทูบเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผู้ผลิต

---

[60] ชยพล ธานีวัฒน์. *เรื่องเดิม*. น. 1

[61] สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). *เรื่องเดิม*. น. 76.

[62] Avaaz. *About Us.* Retrieved 13 July 2021 from https://secure.avaaz.org/page/en/about/

[63] Avaaz. (2020). *How Facebook can flatten the Curve of the Coronavirus Infodemic.* Retrieved 13 July 2021 from https://secure.avaaz.org/campaign/en/facebook_coronavirus_misinformation/

[64] Cambridge Dictionary. (2021). *Meaning of YouTube.* Retrieved 13 July 2021 from https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/youtube

[65] Zanatta, Jessica. (2017). *Understanding YouTube Culture and How It Affects Today's Media*. Retrieved 13 July 2021 from https://doi.org/10.33015/dominican.edu/2017.CMS.ST.03

[66] Technopedia. (2016). *What is Youtube?* Retrieved 13 July 2021 from https://www.techopedia.com/definition/5219/youtube

ข้อมูลมือสมัครเล่นที่โพสต์คลิปวิดีโอและสามารถดึงดูดผู้ชมได้เป็นจำนวนมากกลายเป็นผู้ผลิตสื่อมืออาชีพ เรียกว่า “ยูทูบเบอร์ (Youtuber)” โดยยูทูบเบอร์มีชื่อบางคนมีผู้ติดตามจำนวนเป็นหลักล้านคนหรือหลักสิบล้านคน ผู้ติดตามเหล่านี้เข้ามาดู กดติดตาม (subscribe) และกดถูกใจ (like) คลิปวิดีโอที่ยูทูบเปอร์สร้างขึ้น จำนวนผู้ติดตามจำนวนมหาศาลดังกล่าวทำให้ยูทูบเบอร์สามารถสร้างรายได้จากค่าโฆษณาสินค้าหรือให้บริการที่สนใจลงโฆษณาในช่องยูทูบของตน[67]

ปัจจุบัน ยูทูบเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์แบ่งปันคลิปวิดีโอที่ใหญ่ที่สุด และมีสัดส่วนผู้ใช้ประมาณ 20% ของเว็บไซต์ทั้งหมด มีการอัปโหลดคลิปวิดีโอประมาณ 300 ชั่วโมงทุกนาที และมีการรับชมคลิปวิดีโอกว่า 1 พันล้านชั่วโมงในแต่ละวัน คลิปวิดีโอเหล่านี้ถูกอัปโหลดจากผู้ใช้จำนวนมาก ทำให้ยูทูบเองต้องเผชิญกับปัญหาเดียวกับสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ในการถูกใช้เป็นเครื่องมือเผยแพร่ข่าวลวง[68] ข่าวลวงในยูทูบสามารถเผยแพร่เป็นภาพเคลื่อนไหวหรือเป็นคลิปเสียงบรรยาย สามารถเผยแพร่แบบเรียลไทม์ หรือจัดทำไว้ก่อน ทำให้วิธีการเผยแพร่ข่าวลวงในยูทูบมีได้หลากหลาย ทั้งการตัดต่อคลิปวิดีโอ ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาบิดเบือนข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยในช่วงระยะเวลาที่เกิดสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ได้มีการศึกษาที่ตีพิมพ์ใน British Medical Journal โดยนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยออตตาวา พบว่า 27% ของคลิปวิดีโอยอดนิยมในช่วงการระบาดของโรคดังกล่าว (ซึ่งมีการดูทั้งหมด 62 ล้านครั้ง) เป็นข้อมูลเท็จหรือบิดเบือน[69]

ยูทูบตระหนักถึงสถานการณ์ข่าวลวงที่เผยแพร่ในยูทูบ และได้ใช้งบประมาณจำนวนมากในการต่อสู้กับข่าวลวงบนแพลตฟอร์มของตน โดยการสร้างความร่วมมือด้านข่าวสารร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากหลายสื่อ เช่น Vox Media, Brazil’s Jovem Pan and India Today และ media experts ตลอดจนมีการปรับอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มให้มีพื้นที่สำหรับข่าวสำคัญ ข่าว Breaking News และพื้นที่ข่าวสำหรับข้อมูลจากทางการ นอกจากนี้ ยูทูบยังร่วมมือกับยูทูบเบอร์ที่มีชื่อเสียงจำนวนหนึ่งในการเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถแยกแยะข่าวจริงออกจากข่าวลวงอีกด้วย[70]

นอกจากนี้ ยูทูบมีนโยบายปิดกั้นเนื้อหาที่มีการบิดเบือนหรือแก้ไขในลักษณะที่ทำให้ผู้ใช้บริการเข้าใจผิด และอาจมีผลกระทบอย่างร้ายแรง ตลอดจนเนื้อหาที่มีการระบุแหล่งที่มาไม่ถูกต้อง ในปี พ.ศ. 2564 ยูทูบได้กำหนดนโยบายสำหรับการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวัคซีน โดยไม่อนุญาตให้มีการเผยแพร่ข้อมูลทางการแพทย์ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวัคซีนที่มีให้บริการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานด้านสาธารณสุขในท้องถิ่นหรือองค์การอนามัยโลก (WHO) อนุมัติและยืนยันว่าปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ นโยบายนี้จำกัดเฉพาะเนื้อหาที่ขัดแย้งกับคำแนะนำของหน่วยงานด้านสาธารณสุขในท้องถิ่นหรือองค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับความปลอดภัย ประสิทธิภาพ และส่วนผสมของวัคซีน หากมีการละเมิดนโยบายนี้ ยูทูบจะนำเนื้อหาที่ละเมิดออกและส่งอีเมลแจ้งไปยังบัญชีผู้ใช้

---

[67] Zanatta, Jessica. (2017). *Ibid.*

[68] Muhammad Nihal Hussain; Nitin Agarwal and Samer Al-Khateeb. (2018). *Analyzing Disinformation and Crowd Manipulation Tactics on YouTube*. Retrieved 12 October 2021 from https://www.researchgate.net/publication/327476952_Analyzing_Disinformation_and_Crowd_Manipulation_Tactics_on_YouTube

[69] BBC. (14 May 2020). *Coronavirus fake news: 1 in 4 YouTube videos contain fake news.* Retrieved 18 October 2021 from https://www.bbc.co.uk/newsround/52661709

[70] Castillo, Michelle. (2018). *YouTube will use six popular YouTube stars to educate kids about fake news.* Retrieved 12 October 2021 from https://www.cnbc.com/2018/07/09/youtubes-plan-to-fight-fake-news-includes-more-support-article-links.html

(account user) ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลทราบ ในกรณีที่เป็นละเมิดนโยบายเป็นครั้งแรก ผู้เผยแพร่ข้อมูลจะได้รับคำเตือนโดยไม่มีการลงโทษ แต่หากเป็นการกระทำซ้ำภายใน 90 วัน และได้รับคำเตือนครบ 3 ครั้ง ยูทูบจะทำการปิดบัญชีผู้ใช้ของผู้เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว[71]

3) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางไลน์

ไลน์ (LINE) เป็นแอปพลิเคชันสำหรับส่งข้อความบนโทรศัพท์มือถือ สามารถโทรด้วยเสียงหรือโทรด้วยวิดีโอ และผู้ใช้บริการสามารถใช้บริการได้ทุกที่ทุกเวลา และเป็นการใช้บริการแบบไม่มีค่าใช้จ่าย เพียงแต่สามารถเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้เท่านั้น ไลน์สามารถใช้งานบนสมาร์ทโฟนทั้ง ไอโฟน (iPhone) ที่ทำงานบนระบบไอโอเอส (IOS) และโทรศัพท์มือถือแบรนด์อื่น ๆ ที่ทำงานบนระบบแอนดรอยด์โอเอส (Android OS) รวมถึงสามารถใช้งานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ได้[72] โดยการสื่อสารผ่านไลน์สามารถสนทนาได้เป็นรายบุคคลต่อบุคคล หรือสร้างกลุ่มปิดหรือกลุ่มส่วนตัว (private group) ที่สามารถใช้บริการเป็นกลุ่มบุคคลโดยมีความเป็นส่วนตัวก็ได้

รายงานเรื่อง “ผลกระทบของข่าวปลอมและแนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ”[73] พบว่าช่องทางการเผยแพร่ข่าวลวงมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ข่าวลวงก่อให้เกิดผลกระทบในหลากหลายระดับ กล่าวคือ หากเป็นการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในแบบสาธารณะ เปิดให้ทุกคนสามารถมองเห็นได้ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ การเผยแพร่ข่าวนั้นจะมีความรุนแรงหรือสร้างผลกระทบน้อยกว่าการเผยแพร่ข่าวลวงภายใน “กลุ่มปิด (private group)” ที่มีความเป็นส่วนตัว เช่น การสนทนาผ่านกลุ่มในไลน์ หรือกลุ่มในเฟซบุ๊ก เพราะกรณีกลุ่มปิด คนที่เข้าร่วมในกลุ่มนั้นต้องมีความผูกพันกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักเรียน หรือสมาชิกในครอบครัว ทำให้เชื่อใจกันได้ง่ายกว่าคนที่ไม่รู้จักกันมากก่อน และเมื่อได้ปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีความคิดเห็นคล้ายกัน เสพสื่อหรือข้อมูลข่าวสารชุดเดิมซ้ำ ๆ กันหลายรอบ ท้ายสุดส่งผลให้ผู้บริโภคสื่อได้รับข้อมูลเพียงด้านเดียวและกลายเป็นเลือกรับฟังหรือเชื่อเฉพาะในสิ่งที่ตัวเองคุ้นเคยหรือถูกจริตกับตนเองเท่านั้น ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “เสียงก้องในห้องแคบ (echo chamber)” คือ สภาวะการเลือกเสพสื่อหรือติดตามข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นเหมือนกับตนเองเท่านั้น จนกระทั่งได้ยินแต่เสียงแบบเดียวกับตนเองเข้าหูตลอดเวลา เมื่อฟังบ่อยเข้า จึงเผลอนึกไปว่าเสียงตนเองเป็นความจริงอันสูงสุด ล่วงละเมิดไม่ได้ และไม่มีที่ว่างเปิดใจรับฟังเสียงที่แตกต่าง[74] นอกจากนี้ปัญหาอีกประการของกลุ่มปิด คือ มีลักษณะเป็นการใช้งานของกลุ่มคนวัยใกล้เคียงกัน เช่น กลุ่มไลน์ของผู้สูงอายุ ความเท่าทันหรือความสามารถในการใช้เครื่องมือในการตรวจสอบ ค้นหาข้อมูล (search engine) อาจจะมีข้อจำกัดกว่าคนกลุ่มอื่นที่เกิดในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์หรือระบบอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยม ทำให้อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งในการแพร่ข่าวลวงได้[75]

---

[71] YouTube. (2021). *How does YouTube address misinformation?* Retrieved 13 July 2021 from https://www.youtube.com/howyoutubeworks/our-commitments/fighting-misinformation/#misinformation-policies

[72] Line. *ข้อมูลการบริการของไลน์.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://linecorp.com/th/business/service

[73] ณัฐนันท์ อิทธิยาภรณ์. (2562). *รายงานเฉพาะบุคคลเรื่อง “ผลกระทบของข่าวปลอมและแนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ”*. การอบรมหลักสูตรผู้บริหารการสื่อสารมวลชนระดับกลางด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (บสก.) รุ่นที่ 8 สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.isranews.org/isranews-article/78298-fake-78298.html

[74] *เรื่องเดียวกัน*

[75] *เรื่องเดียวกัน*

บทความ “ผู้สูงอายุตกเป็น ‘เหยื่อ’ ข่าวปลอมมากที่สุด ! เพราะใส่ใจสุขภาพ” ระบุว่า ผู้สูงอายุในราชอาณาจักรไทยร้อยละ 75 ใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยไม่รู้เท่าทัน โดยเฉพาะผู้สูงอายุเพศหญิงตกเป็นเหยื่อสูงสุดเพราะใส่ใจสุขภาพ แต่ไม่อ่านฉลาก เชื่อโฆษณา โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้สูงอายุใช้งานมากที่สุด ได้แก่ ไลน์ (ร้อยละ 52) โทรทัศน์ (ร้อยละ 24) เฟซบุ๊ก (ร้อยละ 16)[76] ผลสำรวจในโครงการสูงวัยไม่เสพสื่ออย่างสุ่มเสี่ยง : สร้างนักสื่อสารสุขภาวะที่รู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ผู้เข้าร่วมโครงการรวม 300 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สกลนคร เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช สุพรรณบุรี พบว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มวัยที่มีการเผยแพร่ข่าวปลอม หรือส่งข่าวบิดเบือนมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบการบริโภคสื่อของผู้สูงอายุในเขตเมือง และชนบทที่ต่างกัน ผู้สูงอายุเขตเมืองเปิดรับไลน์ เฟซบุ๊ก และทีวี โดยมีจุดประสงค์เพื่อคลายเหงา หาข้อมูลสินค้าและบริการ แต่ไม่ใช้ตรวจสอบข้อมูล ขณะที่ผู้สูงอายุในชนบท เป้าหมายการใช้งานไม่เฉพาะเจาะจง เปิดทั้งวันเพื่อความบันเทิง ให้ความเชื่อถือสื่อทีวีมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทีวีจานดำเป็นหลัก ซึ่งช่องทางนี้เน้นการโฆษณาขายของ รองลงมาคือ สื่อบุคคล ปัญหาที่พบในการใช้สื่อของผู้สูงอายุในชนบท คือ หลงเชื่อโฆษณาทางทีวี เช่น อาหารเสริม เรื่องสุขภาพ เชื่อข้อมูลจากคนบอกต่อ ซึ่งไม่ได้กลั่นกรอง ไม่ได้อ่านจนจบ ขาดทักษะการรับส่งข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุสนใจข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ และให้ความเชื่อถือกับสื่อทีวี สื่อบุคคลเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันและลูกหลาน[77]

4) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางทวิตเตอร์

ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นแอปพลิเคชันสื่อสังคมออนไลน์จำพวกไมโครบล็อก โดยผู้ใช้สามารถส่งข้อความที่มีความยาวไม่เกิน 280 ตัวอักษร โดยสามารถแนบรูปภาพ คลิปวิดีโอ ไฮเปอร์ลิงค์ ผู้ใช้บริการทวิตเตอร์มักใช้ทวิตเตอร์ในการติดตามบุคคลที่มีสนใจในเรื่องเดียวกับตนเอง หรือติดตามบุคคลที่ตนสนใจ เมื่อติดตามแล้ว ข้อความทวีต (Tweets) ของบุคคลที่ถูกติดตามนั้น จะปรากฏบนหน้าต่างทวิตเตอร์ของผู้ติดตาม การที่ผู้ใช้บริการคนหนึ่งติดตามบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมีบุคคลอื่นมาติดตามตัวผู้ใช้บริการคนนั้น ไม่จำเป็นว่าทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้จักกัน[78] ทวิตเตอร์จึงเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีรูปแบบการใช้งานที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้ในการเผยแพร่ข่าวลวง เนื่องจากมีความนิรนามและรวดเร็ว โดยการทวีตเป็นแค่การเปลี่ยนให้หนึ่งประโยคที่เป็นเพียงความคิดในขณะนั้นกลายเป็นตัว อักษรแล้วสื่อสารกับบุคคลอื่นจำนวนมากได้ และการรีทวีตซึ่งเป็นการส่งต่อข้อความต่าง ๆ สามารถทำได้ง่ายแค่เพียงคลิกเดียว

ทีมวิจัยข้อมูลจากสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) ได้ทำวิจัยข่าวในโลกออนไลน์ โดยเน้นศึกษาข่าวลวงบนแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ และเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2560 พบว่าเนื้อหาข่าวลวงสามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงผู้ใช้บริการคนอื่น ๆ ได้มากกว่าที่คิด โดยเฉพาะ “ข่าวการเมือง” เป็นข่าวที่นิยมปลอมสูงสุด ตามด้วยเนื้อหาตำนานต่าง ๆ ของเมือง ธุรกิจ การก่อการร้าย วิทยาศาสตร์ บันเทิง และภัยธรรมชาติ ข่าวลวงได้รับการรีทวีตมากกว่าข่าวจริง

---

[76] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (2562). *ผู้สูงอายุตกเป็น ‘เหยื่อ’ ข่าวปลอมมากที่สุด ! เพราะใส่ใจสุขภาพ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/66/thaihealth%20watch_ชัวร์%20หรือ%20มั่ว%20เชื่อได้หรือไม่.pdf

[77] *เรื่องเดียวกัน*

[78] Twitter. *About Our Company.* Retrieved 13 July 2021 from https://about.twitter.com/en/who-we-are/our-company

ประมาณร้อยละ 70 ทั้งรวดเร็วในการเข้าถึงผู้ใช้บริการ 1,500 คน ได้เหนือกว่าข่าวจริง 6 เท่า[79] ในวงการสื่อสารประชาสัมพันธ์และการตลาดต่างยอมรับว่าทวิตเตอร์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงอิทธิพลในการเผยแพร่ข่าว เนื่องจากแพลตฟอร์มออนไลน์นี้ มีจุดเด่นในการเผยแพร่ข้อมูลที่ได้ใจความได้อย่างรวดเร็วแบบเรียลไทม์ (real-time)

ด้วยเหตุที่ทวิตเตอร์เป็นแพลตฟอร์มที่โลกออนไลน์นิยมใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข่าวลวง หรือข่าวปลอม ทำให้ทวิตเตอร์มีมาตรการออกมารับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2563 ทวิตเตอร์ออกแถลงการณ์ว่าได้ปิดบัญชีผู้ใช้บริการที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับเครือข่ายปฏิบัติการด้านข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบ (Information Operation หรือ IO) จากภาครัฐต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน ราชอาณาจักรซาอุดิอาระเบีย สาธารณรัฐคิวบา สหพันธรัฐรัสเซีย รวมถึงราชอาณาจักรไทยด้วย โดยสั่งปิดบัญชีผู้ใช้บริการไปทั้งสิ้น 1,594 บัญชี สาเหตุสำคัญในการปิดบัญชีดังกล่าว เนื่องจากบัญชีเหล่านี้ละเมิดนโยบายของทวิตเตอร์เกี่ยวกับ “การบิดเบือนระบบ (platform manipulation)”[80]

ปัจจุบัน ทวิตเตอร์มีนโยบายและแนวทางการใช้งานที่ชัดเจน โดยระบุว่าทวิตเตอร์เป็นพื้นที่ของการสื่อสารสาธารณะ เป็นแพลตฟอร์มในการค้นหาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเป็นพื้นที่ในการแสดงความเห็นได้อย่างเสรีและปลอดภัย รวมทั้งปกป้องข้อมูลจากการสนทนา โดยทวิตเตอร์จะไม่เป็นเครื่องมือในการสร้างความรุนแรงหรือหลอกลวง และทวิตเตอร์จะไม่อนุญาตให้ใช้บัญชีปลอม (Fake account) ภาพโปรไฟล์ปลอมที่ทำให้คนอื่นเข้าใจผิด รวมถึงการสร้างบัญชีปลอมเพื่อใช้สร้างข้อมูลและกระแสปลอมขึ้นมา ผู้ฝ่าฝืนนโยบายดังกล่าว ต้องระวางโทษตั้งแต่ถูกระงับบัญชีชั่วคราว ถูกลบข้อความที่ละเมิดนโยบาย และบทลงโทษสูงสุด คือ การปิดบัญชีถาวร[81]

5) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางอินสตาแกรม

อินสตาแกรม (Instagram หรือ IG) เป็นแอปพลิเคชันซึ่งผู้ใช้บริการสามารถถ่ายรูปหรือคลิปวิดีโอ และตกแต่งรูปภาพหรือคลิปวิดีโอได้ตามต้องการ และแบ่งปันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อินสตาแกรม (IG) เน้นการแบ่งบันรูปภาพและคลิปวิดีโอที่ถ่ายจากสมาร์ทโฟน ผู้ใช้บริการสามารถกดติดตาม (follow) กดถูกใจ (like) แสดงความคิดเห็น (comment) และกดค้นหา (search) บัญชีอื่น ๆ ได้ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี จุดเด่นที่ทำให้อินสตาแกรมได้รับความนิยมอย่างสูงนั้น เนื่องจากใช้งานง่าย สะดวก รวดเร็ว มีผู้ใช้บริการร่วมกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก และมีบุคคลที่มีชื่อเสียงใช้บริการกันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นนักแสดง นักร้อง นักกีฬา คนดังในแวดวงต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้ใช้บริการอินสตาแกรมเพื่อแบ่งปันหรือแชร์ชีวิตส่วนตัวและโปรโมท (promote) ผลงานของตน ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถรู้ถึงการใช้ชีวิตของคนดัง รสนิยม และกิจกรรมที่ทำผ่านการโพสต์รูปภาพหรือคลิปวิดีโอ ทำให้อินสตาแกรมกลายเป็นศูนย์รวมความนิยมใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่ใหม่ที่สุด แฟชั่น การแต่งกาย ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ และด้วยความที่เป็นแพลตฟอร์มที่ผู้ใช้เป็นผู้สร้างเนื้อหาเอง (users-generated) ดังนั้น ผู้ที่มีบัญชีอินสตาแกรมทุกคนจึงสามารถสร้างและเป็นเจ้าของเนื้อหาในอินสตาแกรมได้ ซึ่งหากเนื้อหา

---

[79] Peter Dizikes. (2018). *Study: On Twitter, false news travels faster than true stories.* MIT news office. Retrieved 17 March 2021 from https://news.mit.edu/2018/study-twitter-false-news-travels-faster-true-stories-0308

[80] ประชาไท. (2563). *ทวิตเตอร์ปิดบัญชีไอโอ 926 บัญชี แฉตั้งมาอวยกองทัย-รุ่มโจมตีคนเห็นต่าง.* [ข่าว] สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://prachatai.com/journal/2020/10/89899

[81] Twitter Transparecy. *Information Opertation.* Retrieved 13 July 2021 from https://transparency.twitter.com/en/reports/information-operations.html

ดังกล่าวถูกใจผู้ติดตาม (followers) ก็อาจนำมาซึ่งชื่อเสียงหรือรายได้จนสามารถทำเป็นอาชีพที่เรียกว่า “อินสตาแกรมเมอร์ (Instagrammer)” หรือ “อินฟลูเอ็นเซอร์ (Influencer)”[82]

อย่างไรก็ดี แม้อินสตราแกรมจะเป็นแอปพลิเคชันที่มีคุณประโยชน์มากมายดังกล่าวข้างต้น แต่อินสตราแกรมก็เป็นช่องทางหนึ่งของผู้ประสงค์ร้ายที่มีเจตนาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือสังคมโดยการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงผ่านทางอินสตาแกรม เช่น การเผยแพร่ข่าวลวงให้ร้ายต่อเศรษฐกิจของประเทศ หรือการปลอมชื่อบัญชีและรูปภาพ (Fake account) ของบุคคลมีชื่อเสียงเพื่อทำให้ผู้ติดตามหลงเชื่อแล้วเผยแพร่ข่าวลวงต่อไป หรือหลอกลวงผู้ติดตามเพื่อผลประโยชน์เชิงธุรกิจหรือการเมือง รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นหรือโพสต์ข้อความในลักษณะที่สร้างความเกลียดชังหรือความเคียดแค้นในกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นต่างทางการเมืองหรือศาสนา (hate speech) ในกรณีดังกล่าว อินสตาแกรมได้ให้ความสำคัญต่อการต่อต้านปัญหาข่าวลวงอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการร่วมมือกับภาคประชาสังคมในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact-checking) เพื่อช่วยค้นหา ตรวจจับและติดสัญลักษณ์ข่าวลวงเพื่อยับยั้งการเผยแพร่ข่าวลวงไว้ โดยภาคประชาสังคมซึ่งเป็นพันธมิตรของอินสตราแกรมถือเป็นกำลังสำคัญในการช่วยตรวจจับและยับยั้งการเผยแพร่ของข่าวลวงได้ และยังให้องค์กรตรวจสอบข่าวลวงต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถเข้าถึงและจัดระดับความสำคัญ (rating) ของข่าวลวงได้ นอกจากนี้อินสตาแกรมได้ใช้เทคโนโลยีจับคู่ภาพ (image matching) เพื่อทำการค้นหารูปภาพที่มาพร้อมข่าวลวง จากนั้นจะทำการติดป้ายเพื่อลดการเผยแพร่ข่าว ในกรณีที่พบว่าข่าวลวงดังกล่าวเคยมีการจดแจ้งมาแล้วบนเฟซบุ๊ก ระบบจะทำการปักสัญลักษณ์ให้โดยอัตโนมัติทันทีเมื่อมีการโพสต์ข่าวลวงนั้นลงในอินสตาแกรม ทางอินสตาแกรมจะทำการลบภาพหรือคลิปวิดีโอนั้นออกจากแท็ปค้นหาและหน้าแฮชแท็ก รวมถึงมีการปักสัญลักษณ์เตือนว่าเป็นข่าวลวง ซึ่งสัญลักษณ์นี้จะตามไปหมดทุกที่ไม่ว่าจะเป็นในอินสตาแกรมฟีด (Instagram Feed) และอินสตาแกรมสตอรี่ (Instagram Stories) เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับทราบว่าสิ่งที่กำลังดูอยู่เป็นข่าวลวง[83]

6) การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางติ๊กต๊อก

ติ๊กต๊อก (TikTok) เป็นแอปพลิเคชันในกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ที่มีสถิติผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ยอดนิยมอยู่ในขณะนี้ เนื่องจากผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงเนื้อหาบนติ๊กต๊อกได้ง่ายกว่าแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น จุดเด่นของติ๊กต๊อกคือการสร้างและแชร์คลิปวิดีโอกับเพื่อนบนโลกออนไลน์ โดยผู้ใช้บริการสามารถใส่เอฟเฟกต์ (effect) ทั้งภาพและเสียง ทำให้ผู้ใช้บริการได้เพลิดเพลินไปกับการแต่งคลิปวิดีโอของตนเองตามที่ต้องการ ดังนั้น ผู้ใช้บริการติ๊กต๊อกส่วนมากจึงเน้นใช้บริการเพื่อรับชมความบันเทิงมากกว่าสาระ ผู้ใช้บริการติ๊กต๊อกเป็นวัยรุ่นที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 16-24 ปี (Gen Z) (ร้อยละ 41) ถือเป็นประชากรกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด นอกจากนี้สถิติยังระบุว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ยังมีการเติบโตอย่างรวดเร็วในกลุ่มผู้ใหญ่อีกด้วย จากการที่ผู้ใช้บริการในช่วงวัยที่สูงกว่า Gen Z มีการเติบโตขึ้นถึง 5.5 เท่า ในระยะเวลาต่ำกว่า 18 เดือน[84] ในช่วงแรกภาพลักษณ์ของแพลตฟอร์มติ๊กต๊อกถูกมองว่าเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ของเด็กวัยรุ่นสำหรับเล่นตัดต่อคลิปวิดีโอ แต่จากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้คนส่วนใหญ่ที่ต้องทำงานจากที่บ้าน (WFH) และ

[82] STEPS Academy. (2020). *เปิดข้อมูลสถิติ Instagram ในปี 2020 ที่คุณควรรู้*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://stepstraining.co/social/reveal-instagram-statistics-2020-for-business-online

[83] Instagram. (2019). *Combatting Misinformation on Instagram*. Retrieved 13 July 2021 from https://about.instagram.com/blog/announcements/combatting-misinformation-on-instagram

[84] Maryam Mohsin (2021). *10 Tiktok Statistics that you need to know*. [blog]. Retrieved 13 July 2021 from https://www.oberlo.com/blog/tiktok-statistics

ต้องกักตัว หันมาเริ่มใช้งานติ๊กต๊อกเพื่อหากิจกรรมคลายเครียด คลิปวิดีโอในติ๊กต๊อกกลายเป็นไวรัล โดยมีการสื่อสารหรือบอกต่อ ๆ กันแบบปากต่อปาก ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หากเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นกระแสจะถูกกล่าวถึง และถูกเผยแพร่ไปในโลกออนไลน์อย่างรวดเร็วคล้ายกับเชื้อไวรัส[85]

ด้วยเหตุที่การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านติ๊กต๊อกสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ผู้เผยแพร่ข่าวลวงจึงใช้จุดแข็งของแพลตฟอร์มออนไลน์ดังกล่าวในการส่งต่อคลิปวิดีโอหลอกหลวงหรือที่เรียกว่า “ดีปเฟก (Deepfake)” ซึ่งเป็นคลิปวิดีโอที่มีการตัดต่อเปลี่ยนแปลงจากต้นฉบับ ในบางครั้ง คลิปวิดีโอของติ๊กต๊อกอาจถูกแชร์และส่งต่อโดยที่ผู้ใช้บริการไม่รู้ว่าเป็นคลิปวิดีโอหลอกลวงที่ทำขึ้นเป็นดีปเฟก จึงไม่ได้มีเจตนาจะเผยแพร่ข่าวลวง เนื่องจากคิดว่าเป็นคลิปวิดีโอล้อเลียนทั่วไป เพราะพื้นฐานของการใช้งานแพลตฟอร์มติ๊กต๊อกคือเพื่อความบันเทิง ความสนุกสนานคลายเครียด ผู้ให้บริการติ๊กต๊อกเองก็ตระหนักถึงปัญหาของการเผยแพร่ข่าวลวงด้วยวิธีดังกล่าว จึงมีนโยบายในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact-checking) อีกทั้งยังมีการรายงานข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการด้านความปลอดภัย การลบบัญชีผู้ใช้บริการและเนื้อหาที่มีการละเมิด รวมถึงแนวทางการป้องกันการเผยแพร่เนื้อหาบิดเบือนหรือข้อมูลเท็จ[86]

3.2.2 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล

จดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (Electronic mail หรือ E-mail) เป็นเครื่องมือสื่อสารที่นิยมใช้ในการรับส่งหรือสื่อสารข้อมูลระหว่างบุคคล ซึ่งจะทำการรับส่งผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มีทั้งแบบที่รับส่งกันเฉพาะภายในหรือภายนอกองค์กร โดยการใช้งานของอีเมลคล้ายกับการส่งจดหมายผ่านไปรษณีย์ คือผู้ส่งต้องทำการเขียนข้อความประกอบด้วยเนื้อหา และชื่อที่อยู่ผู้รับ (ซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่ง) เป็นอย่างน้อย จากนั้นคลิกคำสั่งเพื่อส่งข้อความออกไปหาผู้รับ โดยทั้งชื่อที่อยู่ผู้ส่ง และชื่อที่อยู่ผู้รับจะต้องผ่านการลงทะเบียน ที่เรียกกันว่า “ที่อยู่อีเมล (email address)” กับผู้ให้บริการอีเมลนั้น นอกจากนี้ บริการของอีเมลมีความยืดหยุ่นสูง ผู้ใช้สามารถใช้อีเมลในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามเวลาที่ตนต้องการ ทั้งยังสามารถติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวหรือแบบกลุ่มย่อย และสามารถใช้ในการนัดหมาย การประชุม หรือการสัมภาษณ์ได้[87]

ด้วยเหตุที่อีเมลเป็นเทคโนโลยีที่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะมีทั้งความสะดวกประหยัดทรัพยากรและยังสามารถใช้ยืนยันตัวตนของผู้ใช้บริการได้ จึงถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการทำธุรกรรมต่าง ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ดี อาชญากรทางคอมพิวเตอร์อาจส่งข้อมูลเท็จหรือข้อมูลปลอมผ่านทางอีเมลที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ต เช่น การทำธุรกรรมทางการเงินกับธนาคารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet Banking หรือ E-Banking หรือ Online Banking) โดยเป็นการส่งอีเมลหลอกลวงให้ผู้รับคลิกลิงก์ (link) เพื่อกรอกข้อมูลส่วนบุคคล ที่เรียกว่า “ฟิชชิง (phishing)” คือ การส่งอีเมลไปหาผู้ใช้โดยระบุชื่อเป็นธนาคาร เมื่อผู้รับอีเมลคลิกลิงก์ที่แนบมากับอีเมลหลอกลวงนั้น ลิงก์ตัวนี้จะแจ้งให้เจ้าของบัญชีเปลี่ยนรหัส โดยจะหลอกให้กรอกรหัสเดิมเพื่อยืนยันตัวบุคคลก่อน ขั้นตอนนี้มิจฉาชีพจะได้รหัสผ่านไป แล้วเข้าไปโจรกรรมข้อมูล และขโมยเงินในบัญชีได้ ในบางครั้ง “ฟิชชิงเมล (phishing mail)” จะส่งอีเมลหลอกลวงให้ผู้ใช้คลิกลิงก์ หน้าจอจะเปลี่ยนไปที่ยังเว็บไซต์หลอกลวงดังกล่าว จากนั้นผู้ใช้บริการจะถูกขอให้กดอนุญาตแอปพลิเคชันที่แฮ็ก

---

[85] Transparency at Tiktok. Retrieved 13 July 2021 from https://www.tiktok.com/transparency

[86] *Ibid.*

[87] Brush, Kate (2019). *Email Definition.* Retrieved 11 July 2021 from https://whatis.techtarget.com/definition/e-mail-electronic-mail-or-email

เกอร์ได้เขียนไว้ เพื่อเจาะข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลบัญชี ซึ่งจะทำให้เห็นอีเมลและรายชื่อผู้ติดต่อทั้งหมด[88]

3.2.3 การเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางเว็บไซต์

เว็บไซต์เป็นตำแหน่งที่อยู่บนอินเทอร์เน็ตขององค์กรหรือบุคคล โดยเป็นการรวบรวมหน้าเว็บเพจหลายหน้า เชื่อมโยงกันผ่านทางไฮเปอร์ลิงก์ ซึ่งต้องเปิดด้วยโปรแกรมเฉพาะที่เรียกว่า “เว็บบราวเซอร์ (Web Browser)” เว็บไซต์ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้ทำเว็บไซต์[89] เช่น ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลของสถานศึกษา ห้องสมุดออนไลน์ เป็นต้น อย่างไรก็ดี ผู้สร้างเว็บไซต์บางรายอาจเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงในเว็บไซต์ของตนด้วยวัตถุประสงค์เพื่อชักนำบุคคลที่เสพข้อมูลดังกล่าวไปในทางที่ผิด หรือชักจูงเพื่อประโยชน์ทางการค้า ประโยชน์ทางการเมืองหรือประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กร นอกจากนี้ เว็บไซต์บางเว็บไซต์อาจเน้นพาดหัวให้เร้าอารมณ์ หวือหวา หรือสร้างเรื่องขึ้นทั้งหมด เพื่อดึงดูดให้คนจำนวนมากคลิกเข้ามาอ่าน เข้ามาแชร์ต่อ เน้นรายได้จากการนับจำนวนคลิกบนหน้าข่าว บางเว็บไซต์ระบุหัวข้อข่าวไว้ไม่ตรงกับเนื้อเรื่องในข่าว โดยวัตถุประสงค์เพื่อหลอกให้คนทั่วไปหลงเข้ามาอ่าน แล้วจะทำให้มีรายได้จากค่าโฆษณา โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง[90]

นอกจากนี้ บางเว็บไซต์สร้างและนำเสนอเนื้อเรื่องที่เป็นข้อมูลเท็จทั้งหมด (Fabricated) โดยมีเจตนาหลอกลวงหรือใส่ร้ายบุคคลอื่น ผู้ดูแลเว็บไซต์ดังกล่าวอาจจะทำข้อมูลเท็จนั้นขึ้นเองหรือจ้างให้ผู้อื่นทำขึ้นเพื่อหวังผลให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น การนำเสนอข่าวว่าบุคคลผู้มีชื่อเสียงบางคนได้เสียชีวิตแล้ว ทั้งที่บุคคลดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่[91] นอกจากนี้ บางเว็บไซต์เป็นการทำปลอมขึ้นโดยเป็นการเลียนแบบเว็บไซต์จริง เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง เช่น การทำเว็บไซต์ปลอมเลียนแบบเว็บไซต์จริงของธนาคาร ทำให้ลูกค้าธนาคารเข้าใจผิดว่าเป็นเว็บไซต์จริงของธนาคาร แล้วหลอกลูกค้าธนาคารกรอกข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางการเงินลงในเว็บไซต์ปลอมดังกล่าว[92]

ตัวอย่างเว็บไซต์จริงที่ถูกอาชญากรปลอมเพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง อาทิ เช่น กรณีที่เจดีเซ็นทรัลเตือนเว็บไซต์ปลอมระบาดโดยระบุว่า เนื่องจากขณะนี้มีผู้ไม่หวังดีจัดทำเว็บไซต์ปลอม คือ www.jdmoney9.com โดยอ้างตัวเป็น JD.com และ JD CENTRAL พร้อมทั้งนำชื่อและสัญลักษณ์ของบริษัทไปใช้ โดยให้ลูกค้ากรอกเบอร์มือถือผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อลงทะเบียนและดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน[93] และกรณีที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เตือนภัยผู้ใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ ให้ระวังตกเป็นเหยื่อแก๊งมิจฉาชีพชักจูงเข้าเว็บพนันออนไลน์ เนื่องจากกรมพบว่ามีขบวนการปลอมชื่อเว็บไซต์ให้ใกล้เคียงกับชื่อเว็บไซต์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กรมจึง

---

[88] Lily Hey Newman (2021). *How to Avoid Phishing Email and Scams*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.wired.com/2017/03/phishing-scams-fool-even-tech-nerds-heres-avoid/

[89] สมาคมผู้ดูแลเว็บไทย. *เว็บไซต์ (web site) คืออะไร?*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.webmaster.or.th/website

[90] ยง ภู่วรวรรณ. *ข่าวปลอม ข่าวลวง ข่าวหลอก*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://learningdq-dc.ku.ac.th/course/?c=6&l=3 และ TK park อุทยานการเรียนรู้. (2561). *ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/359/ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม

[91] สรานนท์ อินทนนท์. (2562). *เรื่องเดิม*. น. 9

[92] ธนาคารกรุงไทย. *เตือนเว็บไซต์ปลอม หลอกโจรกรรมข้อมูลส่วนตัว*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://krungthai.com/th/content/financial-partner/security-tips-for-digital-life/web-phishing

[93] หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์. (2564). *เว็บไซต์ปลอม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://mgronline.com/tags/เว็บไซต์ปลอม

แนะนำให้ผู้ใช้บริการใช้งานบริการออนไลน์ของกรมโดยผ่านเว็บไซต์ที่มีชื่อโดเมน www.dbd.go.th เท่านั้น[94]

โดยสรุป ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันมีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การเผยแพร่ข่าวผ่านสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ฯ มีกระบวนการคัดกรองข่าวอยู่แล้วและผู้รับข่าวสารมักจะมีความคุ้นเคยกับสื่อเหล่านี้ จึงสามารถพิจารณาได้ว่าข้อมูลใดเป็นข่าวลวง ข้อมูลใดเป็นข่าวจริง แต่ปัจจุบัน ผู้รับข่าวสารส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ข่าวลวงถูกทำให้เหมือนหรือกลมกลืนกับข่าวจริง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการจัดหน้า หรือการแอบอ้างอิงแหล่งข่าว ทำให้ผู้รับข่าวสารสับสนและแยกแยะข่าวจริงและข่าวลวงได้ยาก[95]

ประการที่สอง ผู้รับข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มที่จะเผยแพร่หรือแชร์ข้อมูลหรือข่าวที่ตรงกับความรู้สึกของตน ตลอดจนความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล ผู้สร้างข่าวลวงมักมีเจตนาจะหลอกผู้รับข่าวสาร จึงสร้างข่าวลวงที่เร้าอารมณ์และดึงดูดความสนใจของผู้รับข่าวสารให้เกิดความรู้สึกร่วมไปกับการชี้นำของผู้สร้างข่าวลวง นอกจากนี้ การส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวที่มาจากกลุ่มคนรู้จัก เพื่อน ครอบครัว และคนที่ไว้เนื้อเชื่อใจที่มีการส่งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ฯ ผู้รับข่าวสารมักจะไม่ฉุกคิดหรือใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลหรือข่าวนั้น ๆ ก่อนส่งต่อหรือเผยแพร่ เพราะคิดว่าผู้ส่งได้กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ มาเรียบร้อยแล้ว[96]

ประการที่สาม การที่ผู้ใช้บริการสื่อสังคมออนไลน์สามารถใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง ทำให้การเผยแพร่ข่าวลวงเป็นไปโดยสะดวก เนื่องจากผู้ใช้บริการที่ประสงค์ร้ายสามารถปกปิดตัวตนของตนเอง และแหล่งที่มาของข้อมูลหรือข่าวนั้นได้ อีกทั้งคนส่วนใหญ่อาจจะเชื่อถือแหล่งข่าวที่มาจากแหล่งลับเฉพาะมากกว่าแหล่งข่าวเปิดเผยจากสื่อกระแสหลัก เนื่องจากแหล่งข่าวลับเฉพาะเหล่านี้สามารถสื่อสารข้อมูลที่เป็นความลับหรือข้อมูลที่คนส่วนใหญ่ไม่กล่าวถึงในสื่อกระแสหลัก การปกปิดแหล่งที่มาเช่นนี้เป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้รับข่าวสารหลงเชื่อว่าเป็นข้อมูลหรือข่าวที่สำนักข่าวกระแสหลักไม่กล้ารายงานความจริงให้แก่ประชาชน ทำให้ข่าวลวงสามารถแพร่กระจายจนก่อให้เกิดความเสียหายได้[97]

3.3 การเผยแพร่ข่าวลวงโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างคลิปปลอม

ดีปเฟก (Deepfake) เป็นชื่อเทคโนโลยี มาจากคำว่า “Deep” แปลว่า ลึก และ “Fake” แปลว่า ปลอม ดังนั้น “Deepfake” จึงอาจแปลว่า ปลอมแบบลึกจนเหมือนเป็นจริง โดยอาจเป็นการปลอมตั้งแต่ข้อความ ภาพ เสียง หรือสิ่งอื่นใด เช่น การตัดต่อใบหน้าของดาราไปใส่ในคลิปวิดีโอลามก การปลอมแปลงคลิปวิดีโอที่ทำให้คนพูดประโยคที่ต่างจากคลิปวิดีโอต้นฉบับ การปลอมแปลงเสียง และการเขียนข่าวลวงที่ทำให้ประชาชนเชื่อถือ ซึ่งผลงานที่ดีปเฟกสร้างขึ้นนั้นมีความแนบเนียนสมจริง ยากที่คนไม่เข้าใจเทคโนโลยีเหล่านี้จะสามารถแยกแยะเองได้[98] โดยการสร้างดีปเฟกเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2017 มีผู้ใช้บริการใน Reddit (แพลตฟอร์มออนไลน์ประเภทเว็บบอร์ดของ

---

[94] *เรื่องเดียวกัน*

[95] สรานนท์ อินทนนท์. (2562). *เรื่องเดิม.* น. 10-11

[96] *เรื่องเดียวกัน*

[97] *เรื่องเดียวกัน*

[98] จรัล งามวิโรจน์เจริญ. (2563). *เตรียมรับมือกับภัยคุกคามของ Deepfake.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://thaipublica.org/2019/10/data-driven-society37/

สหรัฐอเมริกา) มีนามแฝงว่า “ดีปเฟก (Deepfake)” ใช้โปรแกรมบางอย่างสลับหน้าดาราทั่วไปกับดาราหนังผู้ใหญ่หรือดาราเอวี (Adult Video หรือ AV) เพื่อสร้างสีสันและความสนุกสนาน แต่จากการตัดต่อภาพนิ่ง ได้มีการพัฒนาการตัดต่อเป็นภาพเคลื่อนไหวจนกลายเป็นคลิปลามกที่นำแสดงโดยดาราดังได้อย่างแนบเนียน

ในปี ค.ศ. 2019 ดีปเฟกได้สร้างความท้าทายให้กับการต่อต้านข่าวลวงเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการนำภาพบุคคลสำคัญไปตัดต่อไม่ตรงต่อความจริง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ตัวอย่างเช่น BuzzFeed นำภาพและเสียงอดีตประธานาธิบดีโอบามาผ่านเทคโนโลยีดีปเฟกมาเผยแพร่บนยูทูบ โดยปรากฏภาพและเสียงอดีตประธานาธิบดีโอบามาที่ถูกปลอม กล่าวคำเตือนถึงภัยจากดีปเฟกทั้งที่ตัวจริงของอดีตผู้นำสหรัฐอเมริกาคนดังกล่าวไม่เคยกล่าวข้อความนั้นออกอากาศเลย แม้คลิปดังกล่าวเป็นคลิปตลก แต่หากว่าดีปเฟกถูกใช้ในการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เช่น การกล่าวคำเหยียดเชื้อชาติสีผิว ผลของข่าวลวง (Fake News) ดังกล่าวอาจส่งผลเสียอย่างร้ายแรง[99]

ฉะนั้น การใช้เทคโนโลยีดีปเฟก (Deepfake) เพื่อเผยแพร่ภาพเคลื่อนไหวหรือคลิปวิดีโอปลอม (Deepfake Videos) จึงอาจเป็นอาวุธที่ใช้ทำลายกันในยุคดิจิทัล ผู้สร้างดีปเฟกอาจใช้เทคโนโลยีนี้เพื่อเป้าประสงค์ทางการเมือง หรือใช้ในการระดมพล ปลุกปั่น หรือสร้างกระแสแง่ลบโจมตีกันทางการเมืองในช่วงของการเลือกตั้ง ซึ่งเพียงการตัดต่อรูปหรืออ้างอิงข้อมูลเท็จยังทำให้มีคนหลงเชื่อเป็นจำนวนมาก หากใช้เทคโนโลยีตัดต่อภาพเคลื่อนไหวที่แนบเนียนอย่างดีปเฟก โอกาสที่จะทำให้คนหลงเชื่อยิ่งมีมากขึ้น ในอนาคต ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) จะทำให้การสร้างคลิปวิดีโอปลอมเพิ่มมากขึ้นและซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้ยากในการระบุและตรวจจับ ดีปเฟกจึงเป็นภัยคุกคามสำหรับโลกอินเทอร์เน็ต องค์กรต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และติ๊กต็อก ได้เริ่มคิดค้นหาวิธีการในการตรวจจับคลิปวิดีโอปลอมที่สร้างมาจากเทคโนโลยีดีปเฟก และกำหนดให้มีมาตรการเพื่อลบหรือระงับการเผยแพร่คลิปวิดีโอปลอมที่ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความหลงผิดคิดว่าเป็นคลิปจริง[100]

4. ผลกระทบของข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร (information and communication technology) ในยุคดิจิทัลที่ทั้งสะดวกและรวดเร็ว ทำให้พฤติกรรมการบริโภคข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไป คนส่วนใหญ่นิยมบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ฯ) แทนสื่อดั้งเดิม นอกจากนี้ ในสื่อสังคมออนไลน์ บุคคลทั่วไปสามารถเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารและผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ เพียงแต่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งสามารถพิมพ์ข้อความ ถ่ายภาพนิ่ง ถ่ายภาพเคลื่อนไหวหรือคลิปวิดีโอ หรือถ่ายทอดสด (live) เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ เมื่อมีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วอัปโหลด (upload) ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวลงในสื่อสังคมออนไลน์ หรือถ่ายทอดสดเหตุการณ์นั้น ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สมัครเป็นสมาชิกไว้ บุคคลทั่วไปก็สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและตามเวลาจริง (real time) โดยหากเป็นข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในกระแสหรือกำลังเป็นที่นิยม (trending) ก็

[99] รัตพล อ่อนสนิท. (2562).*‘ดีพเฟค’ เทคโนโลยีทรงพลังในสงครามข่าวปลอม.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.voathai.com/a/deepfake-ro/4470158.html

[100] Cristian Canton Ferrer. (2020). *Deepfake Detection Challenge Results: An open initiative to advance AI.* Retrieved 13 July 2020 from จาก https://ai.facebook.com/blog/deepfake-detection-challenge-results-an-open-initiative-to-advance-ai/

มักจะมีผู้ติดตามอ่านหรือดูเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ แต่จุดอ่อนของสื่อสังคมออนไลน์ คือ สื่อสังคมออนไลน์ไม่มีหน่วยงานหรือคณะกรรมการในการกลั่นกรองข้อมูลหรือตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่ทำการเผยแพร่ คงมีแต่การกลั่นกรองทางเทคนิคโดยอัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ข้อมูลข่าวสารที่เสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์บางครั้งอาจเป็นความจริงเพียงด้านเดียวหรือเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง แต่เป็นไปตามความเห็นส่วนบุคคลของผู้โพสต์หรือผู้เผยแพร่

ดังนี้ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ปัจจุบันข่าวลวงสามารถทำขึ้นได้โดยง่าย และสามารถเผยแพร่อย่างรวดเร็วในสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลกระทบของข่าวลวงจึงเกิดขึ้นเป็นวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งอาจแบ่งพิจารณาผลกระทบของข่าวลวงในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.1 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน และอุตสาหกรรม

การเผยแพร่ข่าวลวง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลปลอม หรือข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยอาจทำให้การดำเนินธุรกิจหยุดชะงัก เนื่องจากข่าวลวงอาจทำผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นและชะลอการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ตัวอย่างข่าวลวงที่อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ เช่น ข่าวลวงเรื่อง “สัญญาณเตือนเศรษฐกิจวิกฤต กระทบทุกชนชั้น” ซึ่งได้มีการเผยแพร่ข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ. 2562 ทั้งที่ความจริงแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เปิดเผยถึงเรื่องนี้ว่าเศรษฐกิจไทยกำลังผ่านพ้นจุดต่ำสุดในครึ่งหลังปี พ.ศ. 2562 โดยสาเหตุหลักมาจากสงครามการค้าโลก ซึ่งประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียต่างประสบกับปัญหาการเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงเช่นเดียวกัน[101]

นอกจากข่าวลวงจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ข่าวลวงอาจส่งผลกระทบต่อการลงทุนและอุตสาหกรรมของประเทศ เช่น ข่าวลวงเรื่อง “หมูไก่ติดเชื้อตัวใหม่ เป็นเอดส์ ห้ามกิน 6 เดือน” ซึ่งเป็นข้อมูลเท็จที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 แต่ถูกนำกลับมาต่อเติมข้อความเท็จเพิ่มแล้วโพสต์หรือแชร์ซ้ำ ๆ ทุกปี การโพสต์และแชร์ข่าวลวงดังกล่าวเป็นการสร้างความหวั่นวิตกแก่ประชาชน ซึ่งกรมปศุสัตว์ได้ชี้แจงถึงข่าวลวงดังกล่าวว่า ข่าวนี้ไม่เป็นความจริง กรมปศุสัตว์มีมาตรการเฝ้าระวังโรคติดต่อในสัตว์ ทั้งหมู และสัตว์ปีกอย่างเข้มงวด และต่อเนื่องมาโดยตลอด จากการส่งเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบพื้นที่ซึ่งมีการอ้างถึง และยังไม่เคยพบกรณีหมูและไก่เป็นโรคเอดส์ รวมถึงในทุกพื้นที่ของราชอาณาจักรไทย[102] ข่าวลวงดังกล่าวส่งผลกระทบร้ายแรงต่อความน่าเชื่อของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทย และอาจส่งผลกระทบกับผู้บริโภค รวมไปถึงปัญหาการจ้างงานได้

นอกจากนี้ ข่าวลวงที่สร้างขึ้นเพื่อโจมตีสถาบันการเงินหรือปล่อยข่าวเพื่อโจมตีตลาดหุ้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของประชาชน เช่น กรณีที่มีการเผยแพร่ข้อความเรื่องธนาคารพาณิชย์ของราชอาณาจักรไทยมีแนวโน้มที่จะล้มละลายเพราะพิษเศรษฐกิจ[103] เช่น การปล่อยข่าวลวงว่า “ธนาคารใดธนาคารหนึ่งขาดทุนจนใกล้ล้มละลาย” อาจทำให้ประชาชนไม่เชื่อมั่น วิตก

---

[101] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *สัญญาณเตือนเศรษฐกิจวิกฤต กระทบทุกชนชั้น ข่าวปลอม อย่าแชร์!!* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/สัญญาณเตือนเศรษฐกิจวิก/

[102] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *ข่าวปลอม อย่าแชร์! หมู-ไก่ เป็นโรคเอดส์.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวปลอม-อย่าแชร์-หมู-ไก่/

[103] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *ข่าวบิดเบือน ธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทย สภาพการเงินไม่คล่อง ล่อล้มละลาย.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวบิดเบือน-ธนาคารพาณิ/

กังวล และไปถอนเงินออกจากธนาคาร จนทำให้ธนาคารล้มละลายจริง และส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

4.2 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านสังคม

ข่าวลวงอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคมเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะในกรณีที่มีสถานการณ์วิกฤติที่ทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาโดยทั่วกัน ยกตัวอย่างในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้เกิดการเผยแพร่ข่าวลวงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงสามารถทำขึ้นได้โดยง่ายและรวดเร็ว เพียงแค่กดปุ่ม “Enter” เพียงคลิกเดียว ข่าวลวงที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด 19 ทำให้คนในสังคมจะขาด “ข้อเท็จจริง” ที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายและตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ส่งผลทำให้เกิดความสับสน อีกทั้งอาจทำให้เกิดความตระหนกของประชาชน ซึ่งในประเด็นนี้ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก นายเตโวโดรส อัดฮาโนม เกอเบรออีเยอซุส (Tedros Adhanom Ghebreyesus) กล่าวว่า “พวกเราไม่เพียงแต่ต่อสู้กับโรคระบาด (Epidemic) เท่านั้น พวกเรากำลังต่อสู้กับการแพร่ระบาดของข้อมูลบิดเบือนเกี่ยวกับโรคระบาด (Infodemic) ด้วย”[104] ตัวอย่างเช่น ในสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา ปรากฏข้อมูลเท็จที่ถูกส่งต่อกันอย่างกว้างขวางว่า “กระเทียมช่วยรักษาโรคโควิด 19 ได้” จนองค์กรอนามัยโลกต้องชี้แจงว่า กระเทียมนั้นดีต่อสุขภาพ แต่ยังไม่มีหลักฐานยืนยันว่ารักษาหรือป้องกันโรคโควิด 19 ได้[105] ส่วนในราชอาณาจักรไทย ข้อมูลที่อ้างประกาศของกระทรวงสาธารณสุขว่า “สารแอดโดรกราโฟไลด์ในฟ้าทะลายโจร ช่วยรักษาโรคโควิด 19 ได้” ไม่เป็นความจริง เป็นข้อมูลเท็จ แต่ข้อมูลเท็จดังกล่าวก็ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งหลงเชื่อแห่ไปซื้อฟ้าทะลายโจรกันเป็นจำนวนมาก[106]

4.3 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านการเมือง

ข่าวลวงที่ส่งผลกระทบทางด้านการเมือง มักจะเป็นข่าวลวงที่นำเสนอข้อมูลชี้นำเพื่อโจมตีคู่ขัดแย้งทางการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข่าวลวงในลักษณะนี้ก่อให้เกิดความสับสน การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างประชาชนแต่ละฝ่ายในสังคม เพราะแต่ละฝ่ายต่างรับรู้ชุดของข้อมูลที่ต่างกัน นอกจากนี้ ข่าวลวงอาจส่งผลต่อการตัดสินเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา มีการเผยแพร่ข่าวลวงว่า “พระสันตะปาปาสนับสนุนผู้สมัครประธานาธิบดีคนหนึ่ง”[107] และข่าวลวงว่า “ผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีคนหนึ่งมีปัญหาด้านสุขภาพอย่างร้ายแรง” ข่าวลวงดังกล่าวทำให้ประชาชนอเมริกันผู้มีสิทธิเลือกตั้งสับสนในข้อเท็จจริง ข่าวลวงที่ปล่อยออกมาก่อนและในระหว่างการเลือกตั้งนั้น ย่อมส่งผลให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจเปลี่ยนใจลงคะแนนเสียงสนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่งได้[108]

---

[104] *Tedros Adhanom Ghebreyesus, World Economic Forum, 2020*

[105] วรทัย ราวินิจ. (2562). *“Infodemic” การแพร่ระบาดของข่าวสารในสถานการณ์ COVID-19*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www2.rsu.ac.th/samrangsit-online-detail/CommArts-Article04

[106] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *สธ. ประกาศ สารแอดโดรกราโฟไลด์ในฟ้าทะลายโจร ช่วยรักษา Covid-19.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวปลอม-อย่าแชร์-สธ-ประ/

[107] BBC New. (2016). *Pope Francis condemns ‘media disinformation’.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.bbc.com/news/world-europe-38244274

[108] Blake, Aaron. (2016). *A new study suggests fake news might have won Donald Trump the 2016 election.* The Washington Post. Retrieved 13 July 2021 from https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2018/04/03/a-new-study-suggests-fake-news-might-have-won-donald-trump-the-2016-election/

การเผยแพร่ข่าวลวงอาจส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศด้วยก็ได้ ตัวอย่างเช่น สถาบันวิจัยด้านนโยบายต่างประเทศของราชอาณาจักรสวีเดน (Swedish Institute of International Affairs) กล่าวหาว่าสหพันธรัฐรัสเซียได้ใช้ “ข่าวลวง (Fake News)” “เอกสารปลอม (false documents)” และ “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” เพื่อบิดเบือนความเห็นและการตัดสินใจของประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียหรือกลุ่มประเทศยุโรปเหนือ (ซึ่งประกอบไปด้วย ราชอาณาจักรสวีเดน ราชอารณาจักรนอร์เวย์ และราชอาณาจักรเดนมาร์ก) โดยระบุในรายงานการศึกษา (comprehensive study) ว่าอาวุธหลักที่สหพันธรัฐรัสเซียใช้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จและข่าวลวง คือ เว็บไซต์สปุตนิกนิวส์ดอทคอม (www.sputniknews.com) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ข่าวของรัฐบาลรัสเซีย โดยมีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จและข่าวลวงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศหลายหัวข้อ ซึ่งข้อมูลเท็จและข่าวลวงส่วนใหญ่ที่ถูกเผยแพร่นั้นมีเนื้อหาด้านลบเกี่ยวกับองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (องค์การนาโต้) และสหภาพยุโรป และสร้างภาพลักษณ์ทางบวกให้กับสหพันธรัฐรัสเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาดุลอำนาจทางการเมืองในแถบบอลติกระหว่างสหพันธรัฐรัสเซียกับประเทศสมาชิกองค์การนาโต้ โดยการลดบทบาทขององค์การนาโต้ในประเทศแถบทะเลบอลติก และทำให้สวีเดนห่างไกลจากการเป็นพันธมิตรด้านการทหารขององค์การนาโต้มากยิ่งขึ้น[109]

สำหรับการเผยแพร่ข่าวลวงในราชอาณาจักรไทยที่ส่งผลกระทบทางด้านการเมืองเกิดขึ้นในระหว่างที่มีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 ที่มีการหาเสียงเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมาก เช่น การปั่นกระแสเรื่อง “รัฐประหารซ้อน” โดยการปล่อยเอกสารคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ปลอม เรื่องปลดผู้บัญชาการเหล่าทัพ ประกอบด้วย ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ และผู้บัญชาการทหารอากาศ[110] นอกจากนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองในราชอาณาจักรไทยในปัจจุบันทำให้เกิดการเผยแพร่ข่าวลวงที่มีผลกระทบทางด้านการเมืองยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ มีทั้งความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการส่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองเป็นจำนวนมาก เกิดยุทธการทางด้านข้อมูลข่าวสารที่เรียกกันว่า “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารหรือไอโอ (information operation หรือ IO)” เพื่อควบคุมข้อมูลข่าวสารที่คู่ขัดแย้งฝ่ายตรงข้ามได้รับ ทำให้มีผลต่อการตัดสินใจของคู่ขัดแย้งฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนการสร้างความน่าเชื่อถือทางการเมืองให้แก่ฝ่ายตนเอง

4.4 ผลกระทบของข่าวลวงทางด้านความมั่นคง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาความมั่นคงไว้ว่า *“รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์เอกราชอธิปไตยบูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ราชอาณาจักรไทยมีสิทธิอธิปไตยเกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการ*

[109] Henley, Jon. (2017). *Russia waging information war against Sweden, study finds.* TheGuardian.com. Retrieved 13 July 2021 from https://www.theguardian.com/world/2017/jan/11/russia-waging-information-war-in-sweden-study-finds และ Voice online. *สวีเดนเผยถูกรัสเซียปล่อยข่าวปลอมดิสเครดิต* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.voicetv.co.th/read/451347

[110] ไทยโพสต์. (2562). ข่าวจริงก็เด็ดดวง-ข่าวลวงก็แรง ต้อนรับเลือกตั้ง 62 “เกิดอะไรขึ้น” หลังคืนประวัติศาสตร์ 8 ก.พ. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.sanook.com/news/7677850/

ข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ"[111] การเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงบางครั้งมีวัตถุประสงค์ในการปลุกระดมหรือปลุกปั่นกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในประเทศเพื่อให้ก่อความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรได้ เช่น การโพสต์ข้อความว่า "กฎหมายอิสลามห้ามมิให้อิสลามศาสนิกเคารพธงชาติไทย ร้องเพลงชาติไทย หรือร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี" การโพสต์ข้อความดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความศรัทธาหรือนับถือศาสนาที่แตกต่างกันได้[112] ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

นอกจากนี้ ข่าวลวงที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งอาจจะส่งผลกระทบทั้งต่อประชาชน สังคม และความมั่นคงของประเทศในคราวเดียวกัน เช่น ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่ลงในสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับ "ห้องทดลองเชื้อโรคที่ใหญ่ที่สุดในโลกของกองทัพสหรัฐอเมริกาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร" อาจส่งผลกระทบต่อความตื่นตระหนกของประชาชน ความโกลาหลของสังคม รวมทั้งอาจส่งกระทบต่อความมั่นคงของประเทศด้วย เพราะข่าวลวงดังกล่าวอาจทำให้ประชาชนตื่นตกตระหนก ไม่เชื่อถือประกาศและการแจ้งเตือนของทางภาครัฐ ทำให้เกิดความโกลาหลในสังคม และท้ายสุดอาจกระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าว ทางกองทัพบก กระทรวงกลาโหมของราชอาณาจักรไทยได้ตรวจสอบข่าวลวงดังกล่าวและชี้แจงว่า "ไม่เป็นความจริง ขอให้ประชาชนอย่าหลงเชื่อข้อมูลดังกล่าวและขอความร่วมมือไม่ส่ง หรือแชร์ข้อมูลดังกล่าวต่อในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ และเพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากกองทัพบก สามารถติดตามได้ที่เว็บไซต์ www.rta.mi.th หรือโทร 0-2241-0404, Facebook : ศูนย์ประชาสัมพันธ์กองทัพบก Army PR Center twitter: armypr_news และแอปพลิเคชัน S.M.A.R.T. SOLDIERS"[113] ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าข่าวลวงบางข่าวนอกจากจะมีผลกระทบต่อประชาชนแล้วยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ถึงขนาดกองทัพบกต้องออกมาชี้แจ้งข้อเท็จจริงเพื่อป้องกันความตื่นตระหนกของประชาชนอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้

5. แนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

การกำกับดูแลข่าวลวงทางอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับแนวคิดหลายแนวคิดที่สำคัญ ซึ่งประเทศต่าง ๆ จำต้องคำนึงถึงในการออกแบบมาตรการในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงในประเทศของตน แนวคิดดังกล่าวได้แก่ แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ แนวคิดการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมาย

5.1 แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก

แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) ปรากฏอยู่ในข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) โดยกำหนดว่า "ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก รวมถึงเสรีภาพใน

---

[111] รัฐธรรมแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 52

[112] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *ข่าวปลอม อย่าแชร์! กฎข้อห้ามอิสลามเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญ*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวปลอม-อย่าแชร์-กฎข้อ/

[113] MGR (Online) (2564). *ข่าวปลอม! ห้องทดลองเชื้อโรคที่ใหญ่ที่สุดในโลกของกองทัพสหรัฐฯ อยู่ที่ กทม.* สืบค้น 18 สิงหาคม 2564 จาก https://mgronline.com/uptodate/detail/9640000081203

อันที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง แสวงหา รับและส่งข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนข้อคิดผ่านสื่อใด โดยไม่ต้องคำนึงถึงพรมแดน”[114] นอกจากนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ข้อบทที่ 19 (1) และ 19 (2) กำหนดไว้ว่า *“บุคคลทุกคนมีสิทธิในอันที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง บุคคลทุกคนมีสิทธิแห่งเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนข้อคิดผ่านสื่อใด โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่ออื่นตามที่ตนประสงค์”*[115] ดังนั้น ตามหลักการพื้นฐานสากล บุคคลทุกคนจึงมีเสรีภาพในการแสดงออกหรือสื่อสารความรู้สึกนึกคิดหรือความเห็นได้ทั้งโดยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ในรูปของศิลปะหรือสื่อรูปแบบอื่นตามที่ตนเลือก[116] เสรีภาพในการแสดงออกจึงเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญในนานาอารยประเทศจึงได้บัญญัติให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญของตน

อย่างไรก็ดี ในการใช้เสรีภาพในการแสดงออก บุคคลผู้ใช้เสรีภาพในการแสดงออกต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การใช้เสรีภาพดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง แต่ข้อจำกัดนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้และจำเป็นต่อ (ก) การเคารพสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือ (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน[117] ดังนั้น การแสดงออกทางความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหรือข้อมูล จำเป็นต้องคำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งกำหนดโดยกฎหมายและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เคารพสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น ตลอดจนรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน[118]

เสรีภาพในการแสดงออกในราชอาณาจักรไทยได้รับการรับรองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 34 ซึ่งกำหนดว่า “บุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทั้งการพูด การเขียน และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ

---

[114] Amnesty International Thailand. (2564). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/

[115] United Nations Human Rights: Office of the High Commissioner. (2564). *International Covenant on Civil and Political Rights. Articles 19 (1) and 19 (2).* Retrieved 13 July 2021 from https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx

[116] ปิ่นบุญญา ลามะนา. (2560). การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกในประเทศไทย (Restricting Freedom of Opinion and Expression in Thailand). *วารสารสังคมศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด* ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560 น. 66-67. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/Lawpol_Journal/article/view/244497/165748

[117] United Nations Human Rights: Office of the High Commissioner. (2564). *International Covenant on Civil and Political Rights. op.cit*. Article 19 (3)

[118] Elena Mihajlova, Jasna Bacovska, Tome Shekerdjiev. (2556). *FREEDOM OF EXPRESSION AND HATE SPEECH. p.8-9.* Retrieved 7 March 2021 from https://www.osce.org/files/f/documents/1/e/116608.pdf

เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน”[119]

ปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการใช้เสรีภาพในการแสดงออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเห็นทางการเมืองและการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ได้มีการเผยแพร่หรือส่งต่อกันอย่างแพร่หลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งบางความเห็นเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลหรือองค์กรอื่นหรือความมั่นคงของประเทศ ด้วยเหตุนี้ หลายประเทศจึงมีการออกกฎหมายมาใช้บังคับในการตรวจสอบและระงับการเผยแพร่ความเห็นที่ขัดต่อกฎหมายดังกล่าวบนสื่อสังคมออนไลน์ ดังนี้ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าการใช้เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ไม่ว่าจะการสื่อสารด้วยวิธีการใด เป็นสิ่งที่ได้รับการรับรองและถูกจำกัดโดยกฎหมายไปพร้อม ๆ กัน โดยการใช้เสรีภาพในการแสดงออกบนสื่อสังคมออนไลน์นั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ไม่ทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศที่บัญญัติไว้[120]

5.2 แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน

แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนอาจแบ่งออกได้เป็น 3 แนวคิด ดังนี้

1) แนวคิดการกำกับดูแลกันเอง (self – regulation) หมายถึง การที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีการรวมกลุ่มกันเอง จัดทำหลักเกณฑ์การกำกับดูแล เพื่อสร้างมาตรฐานวิชาชีพ มีข้อกำหนดบทลงโทษ มีแนวทางปฏิบัติมาตรฐานทางวิชาชีพ สร้างจรรยาบรรณทางวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นกลไกการควบคุมกันเองโดยการให้ความร่วมมือแบบสมัครใจ โดยการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของสมาคม ชมรม หรือรูปแบบการรวมกลุ่มอื่น ๆ ระหว่างกลุ่มวิชาชีพสื่อด้วยกัน เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะและยึดถือกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพ เพื่อการประกอบอาชีพสื่ออย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม[121]

แนวคิดการกำกับดูแลตนเองแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การกำกับดูแลตนเองแบบบังคับและการกำกับดูแลตนเองแบบสมัครใจ โดยการกำกับดูแลตนเองแบบบังคับจะมีกฎหมายบังคับให้สื่อมวลชนเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรกำกับดูแลหรือสภาวิชาชีพสื่อ ประเทศที่ใช้รูปแบบบังคับนี้ เช่น ราชรัฐลักเซมเบิร์ก ส่วนการกำกับดูแลแบบสมัครใจจะมีทั้งในรูปแบบการจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อที่มีตัวแทนเฉพาะจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และรูปแบบการจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อที่มีตัวแทนจากภาค

---

[119] คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตรา ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ปรับปรุงข้อมูล ณ 17 ต.ค. 62).* น. 49-50. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=1042&filename=index

[120] สมชัย เลิศสุทธิวงค์. (2560). *สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ “หลักสิทธิมนุษยชนกับเสรีภาพในการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย”* น. 16. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/read.php?bibid=11610&cat=4&typ=4&file=IS5R_600543.pdf

[121] สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.). *แนวทางการกำกับดูแลตนเองให้มีประสิทธิภาพตามกรอบ มาตรฐานจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบ* น. 50. สืบค้น 7 สิงหาคม 2564 จาก http://www.nbtc.go.th/getattachment/News/Information/การประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจต่อประกาศ-กสทช-เร/2-กระบวนการในการกำกับดูแลตนเองและจรรยาบรรณ.pdf.aspx

ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลด้วย ประเทศชั้นนำที่ใช้รูปแบบสมัครใจนี้ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐไอร์แลนด์ เป็นต้น[122]

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวคิดการกำกับดูแลกันเองถูกนำมาใช้ในการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน ได้แก่ ความน่าเชื่อถือขององค์กรกำกับดูแลหรือสภาวิชาชีพสื่อ เพราะการมีตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพสื่อเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เป็นเกิดความน่าเชื่อถือของสภาวิชาชีพสื่อ และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นอิสระและความเป็นกลาง โดยจุดเด่นของการกำกับดูแลกันเอง คือ การลดทอนบทบาทการครอบงำของอำนาจรัฐ ทำให้สื่อมวลชนมีความอิสระและความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร[123] มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวได้ง่ายและทันกับเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ด้วยความที่มีตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ทำให้สามารถสะท้อนปัญหาได้ตรงความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบของการกำกับดูแลกันเอง สามารถคัดกรองหรือลดการบานปลายของประเด็นหรือปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นด้วยการร้องเรียนก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย ในขณะที่จุดอ่อนที่ปรากฏชัดเจน คือ บทลงโทษที่กำหนดขึ้นมาเองโดยกลุ่มวิชาชีพสื่อ ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมาย จึงอาจบังคับใช้ไม่ได้จริงและไม่ทำให้เกิดความเกรงกลัวในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และด้วยความเป็นองค์กรอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมาย ก็อาจทำให้กระบวนการกำกับดูแลขาดความโปร่งใส ซึ่งแตกต่างกับการกำกับดูแลโดยรัฐหรือโดยกฎหมาย ซึ่งบทลงโทษทางกฎหมายที่ชัดเจน มีสภาพบังคับโดยหน่วยงานรัฐ และมีการควบคุมดูแลกระบวนการกำกับดูแลโดยกฎหมาย[124]

2) แนวคิดการกำกับดูแลร่วม (co–regulation) อาจแบ่งย่อยได้เป็น 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อที่มีรัฐในการกำกับดูแล และรูปแบบที่สอง คือ การจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อที่มีทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมช่วยกันในการกำกับดูแล เช่น ราชอาณาจักรสวีเดน ราชอาณาจักรเดนมาร์ก[125]

3) แนวคิดการกำกับดูแลโดยรัฐหรือโดยกฎหมาย (legal regulation) เป็นการกำกับดูแลโดยกฎหมายที่มีสภาพบังคับ องค์กรกำกับดูแลหรือสภาวิชาชีพสื่อมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐมีอำนาจตามกฎหมายและได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจากรัฐ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม[126]

ดังนี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนโดยรัฐหรือโดยกฎหมาย (legal regulation) มีการใช้เฉพาะในประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม ในขณะที่ประเทศชั้นนำส่วนใหญ่ใช้แนวคิดในการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนด้วยการกำกับดูแลกันเอง (self-regulation) หรือการกำกับดูแลร่วมกัน (co-regulation) เพื่อลดการครอบงำและการแทรกแซง

---

[122] นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนตามหลักประชาธิปไตย.* สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. น. 6-7. สืบค้น 7 สิงหาคม 2564 จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8882

[123] *เรื่องเดียวกัน*

[124] มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. *รายงานผลการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ เล่มที่ 7 "กลไกการกำกับดูแลตนเอง"* น. 6. สืบค้น 7 สิงหาคม 2564 จาก http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2017/10/เล่มที่-7-กลไกการกำกับดูแลตนเอง-1.pdf

[125] นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนตามหลักประชาธิปไตย.* สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. น. 6-7.

[126] *เรื่องเดียวกัน*

กิจการสื่อจากภาครัฐ และเพิ่มความคล่องตัวแก่สื่อมวลชน[127] โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เน้นความรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ในการให้บริการข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นเหตุให้ข้อมูลข่าวสารมีความผิดพลาดได้สูงเพราะขาดเวลาที่เพียงพอในการตรวจสอบ การรีบร้อนรายงานข้อมูลข่าวสารอาจสร้างความแตกตื่นให้กับสังคม ทั้งอาจเป็นการชี้นำสังคมไปในทางที่ผิด ดังนั้น องค์กรกำกับดูแลหรือสภาวิชาชีพสื่อต้องกำกับดูแลสำนักข่าวต่าง ๆ ในเรื่องการคัดกรองและตรวจสอบข่าวลวงมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงผู้บริโภคสื่อเองจะต้องมีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้ง และต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของข่าวนั้น ๆ เพื่อมิให้ตกเป็นเครื่องมือของการสร้างข่าวปลอมจากผู้ที่ไม่หวังดี ก่อนที่จะส่งต่อข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งอาจจะสร้างความเสียหายให้แก่สังคมหรือผู้คนรอบข้างต่อไป[128] การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่กันไปกับการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน

5.3 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) คือ ทักษะในการประเมิน (evaluate) และวิเคราะห์ (analyze) ข้อมูลข่าวสารว่าข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นมาตรการสำคัญในกำกับดูแลตัวเองที่ใช้ในการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ วิทยุ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยทั่วไปมาตรการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อจะนำไปใช้โดยสถาบันการศึกษา หรือผู้ปกครอง เพื่อสร้างทักษะในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเกี่ยวกับการช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนแยกแยะความจริงและความเท็จของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ[129] โดยในส่วนของการกำกับดูแลข่าวลวงในประเทศต่าง ๆ ก็มีการนำมาตรการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อมาใช้กับการจัดการปัญหาข่าวลวงควบคู่กับการใช้มาตรการทางกฎหมาย

ในสหภาพยุโรปได้มีการตรากฎระเบียบว่าด้วยบริการแพร่ภาพและกระจายเสียง (Audiovisual Media Services Directive หรือ AVMSD) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมบทบาทของการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน โดยกฎระเบียบนี้ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องส่งเสริมมาตรการที่พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ[130] ตลอดจนกำหนดให้แพลตฟอร์มการแบ่งบันคลิปวิดีโอ (video sharing platform) ต้องมีมาตรการและเครื่องมือในการรู้เท่าทันสื่อที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากแพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการเข้าถึงเนื้อหาภาพและเสียง ดังนั้น แพลตฟอร์มออนไลน์จึงควรมีหน้าที่เพิ่มความตระหนักรู้ให้แก่ผู้เสพสื่อสังคมออนไลน์ให้ทราบเกี่ยวกับมาตรการและเครื่องมือดังกล่าว[131] เพื่อเพิ่มทักษะแก่ผู้เสพสื่อสังคมออนไลน์ในการประเมิน วิเคราะห์ และแยกแยะข้อมูลข่าวสารก่อนที่จะเชื่อหรือส่งต่อข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น

ในสหราชอาณาจักร คณะกรรมาธิการทางด้านดิจิทัล วัฒนธรรม สื่อ และการกีฬาของรัฐสภาแห่งสหราชอาณาจักรได้เผยแพร่รายงานโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำกฎข้อบังคับเกี่ยวกับสื่อที่มีอยู่ไป

---

[127] *เรื่องเดียวกัน*

[128] กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2562). *"สื่อแวดล้อม" นิเวศสื่อที่ดีเพื่อส่งเสริมสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (Media Ecosystem)* น. 130. สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaimediafund.or.th/wp-content/uploads/2021/04/MediaEcosystem.pdf

[129] Centre for Media Literacy. *What is Media Literacy?* Retrieved 12 August 2021 from https://www.medialit.org/reading-room/what-media-literacy-definitionand-more

[130] Audiovisual Media Services Directive, article 3a

[131] Audiovisual Media Services Directive, article 28b

ใช้บังคับกับข่าวออนไลน์และการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด (misinformation) ขึ้นในปี พ.ศ. 2561 ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 เลขาธิการด้านการศึกษาและสาธารณสุข (Education and Health Secretaries) ของสหราชอาณาจักรได้ประกาศว่าจะเพิ่มเนื้อหาใหม่ในหลักสูตรของโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำเยาวชนให้รู้เท่าทันสื่อด้วยการให้ความรู้และแนะนำวิธีตรวจสอบข้อมูลที่ผิด (misinformation) บนสื่อสังคมออนไลน์[132]

นอกจากนี้ รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรได้จัดทำโครงการ “Don't Feed the Beast” เพื่อรณรงค์ให้ผู้เสพสื่อรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ www.sharechecklist.gov.uk ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่แนะนำวิธีการแยกแยะข้อมูลที่ผิด (misinformation) ให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนไม่ให้หลงเชื่อข้อมูลบิดเบือน (disinformation) ซึ่งอาจทำให้ตนต้องตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพที่ใช้กลโกงในการหลอกให้เชื่อข้อมูลเท็จเพื่อหวังผลประโยชน์[133] นอกจากนี้โครงการดังกล่าว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการหยุดการเผยส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดหรือข้อมูลเท็จ โดยให้ความรู้แก่ประชาชนในการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ตลอดจนวิเคราะห์ข้อเท็จจริงก่อนส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลนั้น ๆ หลักการสำคัญในการตรวจสอบข้อมูลที่เว็บไซต์ดังกล่าวให้ข้อแนะนำ คือ เมื่อได้รับข้อมูลหรือข่าวสารใด ๆ ก่อนที่จะแสดงความคิดเห็น ส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลนั้น ๆ ให้กับผู้อื่น ให้ทุกคนใช้คู่มือ “SHARE” เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับก่อนทุกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตราย[134] โดย คำว่า “SHARE” มีความหมายดังนี้ คือ

“S” มาจากคำว่า Source หมายถึง การให้ความสำคัญถึงแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารควรได้รับจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ หากเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัย ผู้เสพสื่อควรมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนที่จะส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

“H” มาจากคำว่า Headline หมายถึง การพาดหัวข่าวไม่ใช่การสรุปเรื่องราวทั้งหมดเสมอไป ผู้เสพสื่อควรอ่านรายละเอียดให้ครบเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งต่อหรือเผยแพร่

“A” มาจากคำว่า Analyze หมายความว่า ผู้เสพสื่อควรวิเคราะห์ข้อเท็จจริงก่อนว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับรู้มามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน หากมีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเบื้องต้น ก็ถือว่ามีการคัดกรองข้อมูลขั้นต้นแล้ว

“R” มาจากคำว่า Retouched หมายความว่า ผู้เสพสื่อควรตรวจสอบรูปภาพและคลิปวิดีโอที่อาจมีการตัดต่อดัดแปลงเพื่อทำให้เข้าใจผิดในเนื้อหาหรือเรื่องราว หรืออาจมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่หรือเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้อง

---

[132] Funke, Daniel. and Flamini, Daniela. (2021). *A guide to anti-misinformation actions around the world.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/

[133] Calne Town Council.gov website. *Helping our communities to be aware of misinformation.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.calne.gov.uk/news/dont-feed-the-beast-helping-our-communities-to-be-aware-of-misinformation/

[134] Sharechecklist. *The impact of false information.* Retrieved 13 July 2021 from https://sharechecklist.gov.uk/

"E" มาจากคำว่า Error หมายความว่า ผู้เสพสื่อควรระวังข้อผิดพลาด ทั้งการพิมพ์ผิดและข้อผิดพลาดอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อเนื้อหาข้อมูลว่าเป็นเท็จ ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบคำผิดอย่างรอบคอบเสมอ[135]

ในเครือรัฐออสเตรเลีย เมื่อปี พ.ศ. 2561 ก่อนการเลือกตั้งครั้งใหญ่ ทางรัฐบาลแห่งเครือรัฐออสเตรเลียได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อเฝ้าระวังการโจมตีทางไซเบอร์และจับตามองความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ไม่หวังดีจากต่างประเทศที่มุ่งโจมตีการเลือกตั้งในประเทศที่กำลังมีขึ้น และต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 รัฐบาลได้เน้นการจัดการข้อมูลเท็จและการรู้เท่าทันสื่อ (disinformation campaign and media literacy) โดยเปิดตัวแคมเปญ "Stop and Consider" เพื่อสนับสนุนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ความสนใจกับแหล่งข้อมูลโดยมีกระบวนการไตร่ตรอง หยุดคิดและพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาที่อาจเกี่ยวข้องกับวาระการเลือกตั้งภายในประเทศครั้งสำคัญ[136]

ในสหรัฐอเมริกา การกำกับดูแลข่าวลวงเริ่มมีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 โดยมีสาเหตุจากการเข้าแทรกแซงทางสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น สภาคองเกรสจึงได้ดำเนินการยกร่างกฎหมายเพื่อกำหนดให้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และกูเกิล (Google) เก็บข้อมูลในด้านค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่มาและมูลค่าการจ้างลงโฆษณาในแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น ๆ รวมไปถึงความพยายามที่จะกำหนดข้อบังคับโฆษณาทางทีวีและวิทยุที่มีอยู่สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในเวลาต่อมาก็มีตัวแทนจากแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และกูเกิล ให้ข้อมูลต่อคณะกรรมการของวุฒิสภาเกี่ยวกับบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จระหว่างการเลือกตั้ง โดยมีการหารือเรื่องการควบคุมรวมไปถึงการตรวจสอบบัญชีปลอมและรายชื่อผู้ซื้อโฆษณาของแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 มลรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนของมลรัฐ โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรหลักที่ต้องแสดงรายการสื่อการสอนและแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการประเมินสื่อที่น่าเชื่อถือ และแนวคิดการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อนี้ก็ได้กระจายไปมีผลในการออกกฎหมายในมลรัฐอื่น ๆ โดยเป็นการกำหนดให้การศึกษาของพลเมืองเน้นทางด้านการรู้เท่าทันสื่อ[137]

นอกจากนี้ ในสหรัฐอเมริกา ได้มีการจัดตั้งเว็บไซต์ FactCheck.org เพื่อทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเนื้อหาข่าวที่เผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ โดยเว็บไซต์นี้เป็นโครงการของ Annenberg Public Policy Center (APPC) สังกัดมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย (The University of Pennsylvania) ซึ่งเป็นองค์กรเพื่อสนับสนุนผู้บริโภค มีความเป็นกลาง ดำเนินงานโดยไม่แสวงหาผลกำไรและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ก่อตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาข่าวสารเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจต่อสาธารณะ[138]

นโยบายของเว็บไซต์ FactCheck.org คือ หากเว็บไซต์ได้รับการแจ้งว่ามีข้อมูลหรือข่าวสารที่ผิดพลาด ทางเว็บไซต์จะดำเนินการแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดในทันทีที่ได้รับแจ้ง ไม่ว่าการรับแจ้งจะมาจากเจ้าหน้าที่เองหรือเป็นผู้อ่านที่แจ้งเรื่องเข้ามา นอกจากนี้หากมีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหลังจากที่ทางเว็บไซต์เผยแพร่เรื่องราวนั้น ๆ ทางเว็บไซต์ก็จะชี้แจงแก้ไขหรือปรับปรุงเรื่องราวให้ถูกต้อง โดยจะมี

---

[135] Sharechecklist. *Be careful what you share. Things aren't always what they seem online.* Retrieved 13 July 2021 from https://sharechecklist.gov.uk/

[136] *Ibid.*

[137] Funke, Daniel. and Flamini, Daniela. (2021). *op.cit*.

[138] Factcheck.org website. *Our Mission.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.factcheck.org/about/our-mission/

การระบุสาเหตุการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ให้ผู้อ่านทราบถึงทั้งด้านเหตุผลและด้านเวลาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้อ่านสามารถแจ้งการแก้ไขข้อมูลได้โดยติดต่อผ่านช่องทางการส่งอีเมล[139]

เว็บไซต์ FactCheck.org เน้นระบบการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร โดยจะมีการติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา เพื่อดูว่ามีข้อมูลใดมีแนวโน้มว่าจะเป็นข่าวลวง หรือเป็นข้อมูลเท็จ โดยพยายามหาหลักฐานโดยอาศัยจากแหล่งข้อมูลหลัก พึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพื่อความเชี่ยวชาญการวิเคราะห์และรายงานโดยเฉพาะในประเด็นซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวกับการจ้างงานก็ขอความร่วมมือจากสำนักสถิติแรงงาน ข้อมูลที่เกี่ยวกับตลาดทุน ตลาดหุ้น ก็ขอข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจก็ขอความร่วมมือจากสำนักวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจ[140]

นอกจากนี้ เว็บไซต์ FactCheck.org มีการติดต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่ได้รับการยอมรับและน่าเชื่อถือ หรือมีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในหัวข้ออื่น ๆ ตามความจำเป็น เช่น การค้นคว้าปัญหาในต่างประเทศก็จะติดต่อผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เหล่านั้น โดยจะมีการเปิดเผยข้อมูลประวัติที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้เชี่ยวชาญนั้น ๆ ให้ทราบ เพื่อเป็นการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือ ในส่วนของภาคเอกชน ก็มีการหารือกับเฟซบุ๊ก ตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 เนื่องจากเป็นช่องทางสื่อสารที่มีผู้ใช้บริการสูง จึงต้องขอความร่วมมือเพื่อต่อต้านการแพร่กระจายของข่าวลวง[141] ระบบการตรวจสอบของเว็บไซต์ FactCheck.org มีการแก้ไขและตรวจสอบหลายขั้นตอน นอกจากนี้ ยังมีนโยบายการแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือทันสมัย โดยหากภายหลังมีข้อมูลใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ก็จะดำเนินการแก้ไขข้อมูลและระบุหมายเหตุแก่ผู้อ่านและอธิบายถึงสาเหตุที่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งระบุวันเวลาที่มีการแก้ไข ซึ่งผู้อ่านสามารถติดต่อเพื่อขอให้แก้ไขหรือชี้แจงมาที่ editor@factcheck.org[142]

5.4 แนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมาย

แนวคิดในการกำกับดูแลข่าวลวงโดยกฎหมายในประเทศต่าง ๆ มีทั้งโดยการปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่เดิมเพื่อจัดการปัญหาข่าวลวง เช่น ราชอาณาจักรเดนมาร์ก เครือรัฐออสเตรเลีย สหพันธรัฐแคนาดา สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐไต้หวัน โดยการเผยแพร่ข่าวลวงหรือข้อมูลเท็จในประเทศเหล่านี้อาจจะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทและการแสดงความเกลียดชังตามประมวลกฎหมายอาญา รวมถึงอาจเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ หากว่าข้อมูลที่ได้เผยแพร่นั้นเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบสุขของประชาชน ในขณะที่บางประเทศมีการตรากฎหมายเฉพาะ (sui generis) เพื่อกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงเป็นการทั่วไป เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นอกจากนั้น ในบางประเทศมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวงในช่วงเวลาการเลือกตั้ง เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งมาตรการทางกฎหมายเหล่านี้จะกำหนดหลักเกณฑ์และความรับผิดเกี่ยวกับข่าวลวงไว้โดยกำหนดให้ผู้

[139] Factcheck.org website. *Correction Policy.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.factcheck.org/our-process/

[140] Factcheck.org website. *Research.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.factcheck.org/our-process/

[141] Factcheck.org website. *Facebook.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.factcheck.org/our-process/

[142] Factcheck.org website. *Request a Correction.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.factcheck.org/request-a-correction/

ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวจะต้องรับผิดทางอาญาหรือทางแพ่ง รวมถึงอาจมีโทษทางปกครอง โดยอาจแยกพิจารณามาตรการรับผิดของประเทศต่าง ๆ ได้ดังนี้

5.4.1 มาตรการทางอาญา

การกำหนดความรับผิดทางอาญามีจุดประสงค์หลักคือ เพื่อยับยั้งป้องปรามไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำและเป็นการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมโดยมีการกำหนดข้อห้ามมิให้ปฏิบัติ หากบุคคลใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษทางอาญา หลายประเทศจึงมีการกำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงทั้งที่เป็นโทษจำคุกและโทษปรับ รวมไปถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดกฎหมายซึ่งนำไปสู่ความผิดกฎหมายอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การหมิ่นประมาท การสร้างความเกลียดชัง การก่อการร้าย หรือการยุยงให้เกิดความรุนแรง หรือการเผยแพร่เนื้อหาที่มีความรุนแรง ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในหลายประเทศ โดยบางประเทศจะมีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่เดิมเพื่อควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวง ตัวอย่างเช่น ในราชอาณาจักรเดนมาร์กแม้ว่าจะไม่มีกฎหมายที่กำหนดความรับผิดสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลอันเท็จโดยตรง แต่หากข้อมูลดังกล่าวมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท (defamation) ยั่วยุ (insult) การข่มเหง (persecution) หรือแสดงความเกลียดชัง (hate speech) ผู้กระทำจะมีความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของราชอาณาจักรเดนมาร์ก (Danish Penal Code)[143] โดยในปี ค.ศ. 2019 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดการชักจูงใจในทางที่มิชอบด้วยกฎหมาย (unlawful influence activities) ที่ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของสาธารณชนโดยทั่วไป และห้ามมิให้มีการใช้ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งรัฐสภาของยุโรป โดยกำหนดให้ผู้กระทำจะต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีโทษจำคุกสูงสุด 12 ปี หากดำเนินการโดยเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งระดับชาติ[144]

ในส่วนของเครือรัฐออสเตรเลียมีการบังคับใช้กฎหมาย National Security Legislation Amendment (Espionage and Foreign Interference) Act 2018 เพื่อกำกับดูแลการสื่อสารที่เป็นอันตรายต่อความของประเทศ ซึ่งเป็นการแทรกแซงการบังคับใช้กฎหมายภายใน หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งต่อมาเครือรัฐออสเตรเลียได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย Criminal Code Amendment (Sharing of Abhorrent Violent Material) Act 2019 เพื่อกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่สื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่สามารถลบเนื้อหารุนแรง[145] โดยมีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีหรือปรับไม่เกิน 2,100,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย สำหรับบุคคลทั่วไป หรือปรับสูงถึง 10,500,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด[146]

ในสหพันธรัฐแคนาดา ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ห้ามการเผยแพร่ข่าวลวงไว้โดยตรง เว้นแต่การเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือการเผยแพร่ข้อมูลเท็จตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยมีการกำหนดความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (false statement) ซึ่งก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวม (causes or

[143] Danish Penal Code, section 226b, 226c, 267

[144] Library of Congress. *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/law/help/social-media-disinformation/social-media-disinformation.pdf

[145] *Ibid.*

[146] Criminal Code Amendment (Sharing of Abhorrent Violent Material) Act 2019, section 474.34(9) and (10)

is likely to cause injury or mischief to a public interest) โดยมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี[147] อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ต้องดำเนินการลบเนื้อหาเช่นเดียวกับในเครือรัฐออสเตรเลีย

ในสาธารณรัฐประชาชนจีน (China's National People's Congress: NPC) ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวเป็นครั้งที่เก้า โดยกำหนดให้การเผยแพร่ข่าวลวงหรือข้อมูลเท็จที่เป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชนอย่างร้ายแรง (seriously disturbs the public order) ผ่านเครือข่ายข้อมูลหรือสื่ออื่นใดมีโทษทางอาญา[148] คือจำคุกไม่เกิน 7 ปี[149] ซึ่งต่อมาสภาประชาชนแห่งชาติจีนได้มีการประกาศใช้กฎหมาย The PRC Cybersecurity Law 2016 กำหนดห้ามการเผยแพร่หรือการส่งข้อมูลต้องห้ามตามที่กฎหมายระบุไว้ ซึ่งได้แก่ ข้อมูลที่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยทางไซเบอร์ หรือข้อมูลใด ๆ ที่ห้ามเผยแพร่หรือส่งต่อภายใต้กฎหมายหรือระเบียบการบริหารอื่น ๆ ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้กำหนดความรับผิดทางปกครองและทางอาญาสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาจส่งผลให้ถูกลงโทษ[150]

ในสาธารณรัฐไต้หวัน ฝ่ายนิติบัญญัติได้เสนอเพิ่มบทบัญญัติในรัฐบัญญัติการบำรุงรักษาระเบียบทางสังคมของรัฐ (Social Order Maintenance Act) ซึ่งกำหนดความผิดทางอาญาในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ภายใต้กฎหมายฉบับดังกล่าว มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต คือ ผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จทางออนไลน์อาจถูกลงโทษจำคุกสูงสุด 3 วัน หรือปรับไม่เกิน 30,000 ดอลลาร์ไต้หวัน ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 สภานิติบัญญัติของสาธารณรัฐไต้หวันได้มีการทบทวนและเพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงยิ่งขึ้น โดยเพิ่มค่าปรับสูงสุดถึง 300,000 ดอลลาร์ไต้หวัน และกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 คณะรัฐมนตรีของสาธารณรัฐไต้หวันมีคำสั่งอนุมัติการเปลี่ยนแปลงบทลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการรายงานเท็จในประเด็นเกี่ยวกับความปลอดภัยทางการค้าและชื่อเสียงและความไว้วางใจของประชาชน การแก้ไขดังกล่าวรวมไปถึงการเพิ่มบทลงโทษสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด (misinformation) ผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือผ่านทางอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ดี การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวต้องรอผลการอนุมัติจากรัฐสภาไต้หวันก่อนการบังคับใช้[151]

ในสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อ พ.ศ. 2561 สภาผู้แทนราษฎรของสหพันธรัฐมาเลเซียได้ผ่านกฎหมายปราบปรามการเผยแพร่ข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ให้คำนิยามและขอบเขตของ "ข่าวลวง" ว่าหมายถึง ข่าวสาร ข้อมูล และรายงานที่มีเนื้อหาผิดหรือคลาดเคลื่อนไปจากความจริงไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยผู้กระทำผิดอาจต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ริงกิต และจำคุกไม่เกิน 6 ปี นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดความรับผิดแก่สื่อสังคมออนไลน์สำหรับข้อมูลเท็จที่เผยแพร่โดยบุคคลที่สาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อต่อสำนักข่าวต่างประเทศที่รายงานเกี่ยวกับสหพันธรัฐมาเลเซีย เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้กับบุคคลที่มีสัญชาติมาเลเซีย รวมถึงบุคคลที่อยู่นอกสหพันธรัฐมาเลเซียซึ่งได้เผยแพร่ข่าวลวงด้วย[152]

---

[147] Canada's Criminal Code, section 181

[148] Library of Congress. *Initiatives to Counter Fake News: China*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/law/help/fake-news/china.php

[149] Ninth Amendment to the PRC Criminal Law, article 32

[150] *Ibid.*

[151] Funke, Daniel. and Flamini, Daniela. (2021). *op.cit*.

[152] *Ibid.*

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์มีการตรากฎหมายเฉพาะที่ชื่อว่า รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act 2019 หรือ POFMA) โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดห้ามมิให้มีการสื่อสารข้อความอันเป็นเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีอคติต่อความมั่นคงของประเทศ ต่อระบบการเลือกตั้งหรือต่อความสงบสุขของประชาชน[153] โดยกำหนดโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และ/หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปีสำหรับบุคคลธรรมดา ส่วนสื่อสังคมออนไลน์ที่ดำเนินการโดยนิติบุคคลจะมีโทษปรับสูงถึง 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ รวมถึงการใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จต้องระวางโทษปรับสูงสุดถึง 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และ/หรือโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี สำหรับนิติบุคคลต้องระวางปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[154]

5.4.2 มาตรการทางแพ่ง

แม้ว่าประเทศส่วนใหญ่จะมีการกำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับการเผยแพร่ข่าวลวงไว้ แต่ในกรณีที่ข่าวลวงดังกล่าวมีข้อมูลที่มีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท ผู้เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวอาจต้องรับผิดทางแพ่ง ตัวอย่างเช่น ในสหราชอาณาจักร แม้ยังไม่มีกฎหมายที่บังคับใช้โดยตรงกับการเผยแพร่ข่าวลวง แต่กฎหมาย Defamation Act 2013 ของสหราชอาณาจักรกำหนดให้การเผยแพร่ข้อความที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล (serious harm to the reputation) จะต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายตามกฎหมายฉบับนี้ และกำหนดหน้าที่แก่ผู้ควบคุมดูแลเว็บไซต์ (operator of a website) ว่าต้องดำเนินการลบข้อความดังกล่าวตามที่ได้รับคำสั่งจากศาล[155] อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาข่าวลวงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความปลอดภัยด้านสุขภาพและความสงบสุขของประชาชน รวมทั้งความมั่นคงของประเทศ ประเทศส่วนใหญ่จึงกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา มีโทษจำคุกและโทษปรับ มากกว่าจะกำหนดไว้เพียงความรับผิดทางแพ่ง

ในสาธารณรัฐเกาหลีใต้ รัฐบาลเกาหลีใต้ได้การเสนอแก้ไขกฎหมาย Media Arbitration Act และได้รับการเห็นชอบโดยรัฐสภาเกาหลีใต้ในปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 โดยการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการปราบปรามและกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดฐานเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง โดยมีการเสนอให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (punitive damage) เป็นเงินจำนวน 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแก้ไขกฎหมายดังกล่าวได้รับการคัดค้านจากสื่อมวลชนจำนวนมากโดยกล่าวหาว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพของสื่อซึ่งรับรองภายใต้รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีใต้[156]

---

[153] Singapore Legal Advice. *Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act).* Retrieved 13 July 2021 from https://singaporelegaladvice.com/ law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/

[154] POFMA, section 32

[155] Farah Mukaddam. *UK Government seeks to tackle the "fake news" problem*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.nortonrosefulbright.com/en-gb/knowledge/publications/4a0c020f/uk-government-seeks-to-tackle-the-fake-news-problem

[156] Peyregne, Vincent. (2021). *Global Press stands with South Korean media in fight against "fake news" law.* World Association of News Publishers. Retrieved 13 July 2021 from https://wan-ifra.org/2021/08/south-korean-media-in-fight-against-fake-news-law/

5.4.3 มาตรการทางปกครอง

ในบางประเทศกำหนดโทษทางปกครองสำหรับความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงไว้ ซึ่งการกำหนดโทษทางปกครองเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากระบบกฎหมายของประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปที่ได้มีการกำหนดโทษทางปกครองแทนโทษอาญาสำหรับการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ โทษทางปกครองจึงเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อย และเป็นมาตรการคู่ขนานกับการบังคับโทษอื่น ๆ [157] เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการประกาศใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (Network Enforcement Law 2017 หรือ NetzDG) เพื่อจัดการกับปัญหาข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยกำหนดให้มีกระบวนการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการจัดการเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวงและเนื้อหาที่ผิดกฎหมายตามที่กฎหมายระบุไว้ รวมถึงกำหนดภาระหน้าที่ให้สื่อสังคมออนไลน์เผยแพร่รายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อความโปร่งใสปีละ 2 ครั้ง รวมถึงจำนวนการร้องเรียนและจำนวนเนื้อหาที่นำออกตลอดจนให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติและนโยบายการนำเนื้อหาออกด้วย สื่อสังคมออนไลน์ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนี้กำหนดโทษทางปกครองไว้เป็นค่าปรับสูงถึง 50 ล้านยูโร นอกจากนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีกำหนดโทษทางปกครองสำหรับการเผยแพร่ข่าวลวงเพื่อใช้เป็นมาตรการคู่ขนานกับโทษทางอาญาและทางแพ่ง โดยคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ Conseil supérieur de l'audiovisuel (Superior Audiovisual Council หรือเรียกโดยย่อว่า CSA) มีอำนาจกำหนดห้ามการเผยแพร่ข่าวลวงที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเท็จ และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) มีอำนาจในการสั่งระงับใบอนุญาตการแพร่เสียงแพร่ภาพเนื้อหาที่เป็นข่าวลวงของผู้ประกอบการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของตน หรือของหน่วยงานอื่น หากในช่วงการเลือกตั้งมีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทบต่อการเลือกตั้ง และในส่วนของสหราชอาณาจักรกำหนดให้หน่วยงานกำกับดูแลการสื่อสาร (The Office of Communications: Ofcom) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการสื่อสาร ค.ศ. 2003 (Communications Act 2003) มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ยูทูบ และทวิตเตอร์ และสามารถออกคำสั่งให้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ นำเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมออกอย่างรวดเร็ว รวมถึงกำหนดโทษปรับทางปกครองไว้[158]

6. มาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในระดับระหว่างประเทศ

ในยุคที่การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นที่แพร่หลายและได้รับความนิยมเป็นอย่างมากนั้น ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการตรวจสอบถึงความถูกต้องของเนื้อหาอย่างเพียงพอก่อนที่ถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชน ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์จึงมีทั้งข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นความจริงและความเท็จผสมปนเปกันอยู่ ทำให้มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ขาดการคัดกรอง ก่อให้เกิดเป็นข่าวลือ ข่าวเท็จ และข่าวลวง โดยมีทั้งประเภทข่าวที่ให้ข้อมูลผิดพลาดแบบไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งเรียกว่า “ข้อมูลที่ผิด (misinformation)” และประเภทข่าวลวงโลกที่ผู้เขียนข่าว

[157] *ศุภวัฒน์ สิงห์สุวงษ์. บันทึก เรื่อง เกณฑ์พิจารณาในการเลือกกำหนดโทษทางปกครองแทนโทษอาญา.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.krisdika.go.th/data/article77/filenew/03-1-3.pdf

[158] Library of Congress. Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: United Kingdom. Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/law/help/social-media-disinformation/uk.php

เจตนาปล่อยข่าวออกมาหลอกลวงคนอื่น ซึ่งเรียกว่า “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)”[159] ด้วยเหตุนี้ องค์กรระหว่างประเทศและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ออกแบบแนวทางหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการกำกับดูแลปัญหาดังกล่าว

6.1 มาตรการของสหประชาชาติ

การเผยแพร่ข่าวลวงนับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยในปัจจุบัน ปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงประการสำคัญในระดับสากลจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาโรคโควิด 19 ในการรับมือกับปัญหาข่าวลวงดังกล่าว องค์กรสหประชาชาติ (United Nations : UN) ซึ่งเป็นองค์การระหว่างรัฐบาลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ การพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศ บรรลุความร่วมมือระหว่างประเทศ และเป็นศูนย์กลางสำหรับการประสานงานของการกระทำของชาติต่าง ๆ ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการจัดทำแนวทางการจัดการปัญหาข่าวลวง โดยเมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 2020 ได้มีการออกแนวปฏิบัติเพื่อรับมือกับการสื่อสารข้อมูลโรคโควิด 19 หรือ COVID-19 Communications Response Initiative โดยมุ่งจัดการปัญหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวง รวมถึงข้อมูลเท็จที่มีลักษณะเป็นการสร้างความเกลียดชัง ซึ่งแนวทางการจัดการปัญหาข่าวลวงดังกล่าวจะมีด้วยกัน 5 ด้าน ได้แก่ (1) การผลิตและการเผยแพร่ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ถูกต้อง (2) การร่วมมือกับภาคธุรกิจ (3) การประสานงานกับสื่อต่าง ๆ (4) การขับเคลื่อนภาคประชาสังคม และ (5) การเคารพเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อ[160]

1) การผลิตและการเผยแพร่ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ถูกต้อง

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) เป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในกฎบัตรของสหประชาชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับโรคระบาด ในส่วนที่เกี่ยวกับการระบาดของข้อมูล องค์การอนามัยโลกเรียกการระบาดของข้อมูลว่า “อินโฟเดมิค (infodemic)” ซึ่งเป็นการรวมคำสองคำเข้าด้วยกัน คือ คำว่า “อินฟอร์เมชัน (information)” ซึ่งแปลว่าข้อมูลข่าวสาร กับคำว่า “เอพิเดมิค (epidemic)” ซึ่งแปลว่า การระบาด โดยรวมกันแปลว่าการระบาดของข้อมูลหรือการมีข้อมูลที่มากเกินไป ซึ่งรวมถึงข้อมูลที่เป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิดในข้อมูลข่าวสารในระหว่างการระบาดของโรค (เช่น ระหว่างการระบาดของโรคโควิด 19) ซึ่งทำให้เกิดความสับสนและพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ประชาชนไม่แน่ใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนต้องทำเพื่อปกป้องสุขภาพของตนและคนรอบข้าง นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจในหน่วยงานด้านสุขภาพและบ่อนทำลายการตอบสนองด้านสาธารณสุข ส่งผลให้การระบาดยืดเยื้อและรุนแรงขึ้น นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางยิ่งขึ้น[161]

---

[159] เฉลิมชัย ก๊กเกียรติกุล และ ธัญญนนทณัฐ ด่านไพบูลย์ (2561). ข่าวลวง:ปัญหาและความท้าทาย (FAKE NEWS : PROBLEMS & CHALLENGES). *วารสารวิชาการ กสทช.ประจำปี 2561.* น. 179. สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBTC_Journal/article/view/146058/115541

[160] United Nations. *5 ways the UN is fighting ‘infodemic’ of misinformation.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/five-ways-united-nations-fighting-%E2%80%98infodemic%E2%80%99-misinformation

[161] World Health Organization (WHO). *Infodemic.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1

ปัจจุบัน องค์การอนามัยโลกได้มีการดำเนินการตามแนวทางการจัดการปัญหาข่าวลวงขององค์กรสหประชาชาติ โดยเฉพาะการผลิตและการเผยแพร่ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ถูกต้อง (Producing and disseminating facts and accurate information) โดยการส่งข้อมูลที่เชื่อถือได้บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวงและข้อมูลเท็จเกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19 ไปยังเครือข่ายในประเทศต่าง ๆ เนื่องจากมองว่าประชาชนจำเป็นที่จะต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลโรคโควิด 19 ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ องค์การอนามัยโลกจึงได้จัดตั้งเครือข่ายข้อมูลสำหรับโรคระบาด (EPI-WIN) ที่รวมคณะทำงานด้านเทคนิคและเครือข่ายสังคมที่ทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อติดตามและตอบโต้การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ตลอดจนจัดเตรียมข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ สำหรับการดำเนินการให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น เมื่อมีรายงานผู้ติดเชื้อโรคโควิด 19 ที่ได้รับการยืนยันเป็นครั้งแรกในสาธารณรัฐยูกันดา บางชุมชนทางตอนเหนือของประเทศเชื่อว่าไวรัสเกิดจากวิญญาณชั่วร้ายและทำพิธีกรรมเพื่อผลักให้วิญญาณกลับไปทางตะวันตก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแสดงความเกลียดชังทางด้านเชื้อชาติและมีการมุ่งเป้าไปที่ชาวต่างชาติในชุมชนเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยูกันดามีบทบาทอย่างแข็งขันมากขึ้นในการจัดการกับโรคโควิด 19 โดยการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องจากองค์การอนามัยโลก และรัฐบาลได้ดำเนินการแปลเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อสร้างความตระหนักให้กับชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ห่างไกลและเข้าถึงได้ยากซึ่งมีการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต นอกจากนั้น ภารกิจของคณะทำงานและของสหประชาชาติยังรวมถึงการจัดการเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทางสื่อวิทยุและสื่อสังคมออนไลน์เพื่อขจัดข่าวลวงและต่อต้านข้อมูลเท็จ โดยศูนย์ข้อมูลของสหประชาชาติ (United Nations Information Centres) ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการต่อสู้กับการเผยแพร่ข่าวลวงที่มีการบิดเบือนข้อมูลในภาษาท้องถิ่น[162]

2) การร่วมมือกับภาคธุรกิจ

องค์การอนามัยโลกได้ร่วมมือกับสื่อสังคมออนไลน์ คือ วอตส์แอปป์และเฟซบุ๊ก ได้เปิดตัวบริการส่งข้อความเฉพาะในหลายภาษารวมถึงภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอิตาลี ภาษาโปรตุเกส ภาษาสเปน ภาษาฮินดู และภาษาอาหรับ เพื่อแบ่งปันคำแนะนำที่สำคัญเกี่ยวกับข้อมูลโรคโควิด 19 โดยจัดทำบริการส่งข้อความที่ใช้งานง่ายและสามารถเข้าถึงผู้ใช้บริการเป็นจำนวนได้มากถึง 2 พันล้านคน และช่วยให้องค์การอนามัยโลกสามารถสื่อสารข้อเท็จจริงไปยังประชาชนได้โดยตรง อีกทั้งองค์การอนามัยโลกยังร่วมมือกับ Rakuten Viber เพื่อเปิดตัวแชตบอท (Chatbot) แบบโต้ตอบใหม่ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ในหลายภาษา ซึ่งความร่วมมือครั้งนี้ทำให้องค์การอนามัยโลกสามารถเข้าถึงประชาชนกว่า 1 พันล้านคนในภาษาท้องถิ่นของตนโดยตรงผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่[163] ทั้งนี้องค์การอนามัยโลกและสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (The International Telecommunication Union: ITU) โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (The United Nations International Children's Emergency Fund : UNICEF) ได้ติดต่อกับหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพันธมิตรผู้ให้บริการเครือข่ายโทรคมนาคมในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพื่อสนับสนุนให้เผยแพร่คำแนะนำเชิงป้องกันเกี่ยวกับโรคโควิด 19 โดยใช้ข้อความที่ได้รับการรับรองความถูกต้องของข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก หรือที่เรียกว่า “บริการ mHealth” ให้กับชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งข้อความเหล่านี้สามารถจัดส่งได้โดยสถาบันของรัฐและผู้ให้บริการโทรคมนาคมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในรูปแบบของบริการ

[162] *Ibid.*

[163] *Ibid.*

ส่งข้อความสั้น (Short message service: SMS) ข้อความเสียง (Voice message) หรือวิธีการดั้งเดิมอื่น ๆ ที่สามารถช่วยให้เข้าถึงชุมชนที่ไม่รู้หนังสือได้ ตัวอย่างเช่น ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีการเผยแพร่ข้อความสั้นเกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19 ไปยังประชาชน โดยได้รับการแปลเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลของประเทศ และอยู่ระหว่างดำเนินการเพื่อริเริ่มโครงการที่คล้ายคลึงกันในภูมิภาคอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องได้รับการสื่อสารข้อความแจ้งเตือนและคำแนะนำเชิงป้องกันอย่างทันท่วงทีและต่อเนื่อง อันจะเป็นการช่วยลดผลกระทบของโรคโควิด 19 โดยการให้ความสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลอย่างทันท่วงทีในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นหนทางที่จะช่วยป้องกันปัญหาข่าวลวงได้อย่างยั่งยืน[164]

3) การประสานงานกับสื่อต่าง ๆ

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้เผยแพร่รายงานที่ชื่อว่า UNESCO Covid-19 Education Response Education Sector Issue Notes เพื่อให้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ประชาชนว่าจะได้รับข้อมูลด้านสาธารณสุขที่ถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ โดยรายงานฉบับนี้ ได้กล่าวถึงการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือเป็นข้อมูลบิดเบือน (disinformation) และอาจสร้างผลกระทบเชิงลบที่เป็นอันตรายแก่ชีวิตของประชาชน โดยผู้เผยแพร่มีเจตนาสร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นความจริง โดยอาจมีผลประโยชน์แอบแฝงจากการเผยแพร่ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดการกับปัญหาข่าวลวงดังกล่าว องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม หรือบริบทอื่น ๆ จึงได้เสนอกลยุทธ์ในการจัดการปัญหาข่าวลวงในด้านการสื่อสารไว้ 3 ด้าน ดังนี้

ก. ความพร้อมของระบบ ได้แก่ การประเมินความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงขีดความสามารถในการใช้งานของประชาชน

ข. ความต่อเนื่องของการเรียนรู้ ได้แก่ การทำให้การเรียนรู้ดำเนินต่อไปอย่างราบรื่นที่สุด และ

ค. ความยืดหยุ่นของระบบ ได้แก่ การสร้างและส่งเสริมความพร้อมของระบบการศึกษาเพื่อตอบโต้และบรรเทาผลกระทบของวิกฤตปัญหาข่าวลวงในปัจจุบันและอนาคต

ในการนี้ สำนักโครงการนานาชาติเพื่อการพัฒนาการสื่อสาร (International Programme for the Development of Communication: IPDC) ขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้มีความร่วมมือกับสื่อต่าง ๆ ริเริ่มหลายโครงการในแถบทวีปแอฟริกา อินเดีย และแคริบเบียน รวมถึงในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งอาจเผชิญกับปัญหาวิกฤตโรคโควิด 19 และการเผยแพร่ข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสื่อชุมชนที่มักจะขาดความสามารถและทรัพยากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร[165] นอกจากนั้น องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และ

---

[164] International Telecommunication Union. *ITU-WHO-UNICEF initiative delivers vital information on COVID-19*. Retrieved 13 July 2021 from https://news.itu.int/itu-who-unicef-initiative-delivers-vital-information-on-covid-19/

[165] UNESCO. *UNESCO Covid-19 Education Response Education Sector Issue Notes*. Retrieved 13 July 2021 from https://data2.unhcr.org/en/documents/download/75890

วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้มีการจัดทำข้อสรุปเชิงนโยบายที่ชื่อว่า “Disinfodemic: Deciphering COVID-19 Disinformation” โดยกล่าวถึงวิธีการตอบโต้กับปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงที่สำคัญอีกประการนอกจากการมาตรการด้านการศึกษา คือ การติดป้ายเตือน (labelling) ซึ่งเป็นเครื่องมือตรวจสอบเนื้อหาและเป็นตัวบ่งชี้เนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตว่าเป็นข่าวลวงหรือไม่ อันจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถประชาชนและสื่อต่าง ๆ ในการหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่อของข่าวลวงหรือการบิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับโรคโควิด 19 รวมถึงการจัดทำลิงก์เชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ[166]

4) การขับเคลื่อนภาคประชาสังคม

องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) โดยหน่วยงานด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Department of Global Communications: DGC) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติ และคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council: ECOSOC) ได้ทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมหลายพันแห่งทั่วโลก เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organizations: NGO) ซึ่งเป็นองค์การนอกภาครัฐหรือองค์การไม่แสวงหากำไร ในการมีส่วนร่วมจัดการปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับโรคโควิด 19 โดยเรียกร้องให้องค์กรพัฒนาเอกชนทั่วโลกแบ่งปันมาตรการที่ใช้ในการตอบโต้ต่อข่าวลวงเกี่ยวกับโรคโควิด 19 รวมถึงการนำแนวทางขององค์การอนามัยโลกไปใช้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว โดยสนับสนุนให้องค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินมาตรการอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ในการนี้ หน่วยงานด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (DGC) ได้ร่วมมือกับองค์การอนามัยโลกจัดทำแบบสำรวจประชาชนทั่วโลกเกี่ยวกับโรคโควิด 19 เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบและมาตรการในการตอบโต้การเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งองค์การสหประชาชาติจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ในการจัดการปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับโรคโควิด 19 จากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก[167]

5) การเคารพเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อ

สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) ได้ออกมาแสดงจุดยืนต่อต้านมาตรการที่เข้มงวดของรัฐที่มีต่อสื่อต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงการจับกุมและข่มขู่นักข่าวโดยกล่าวว่า การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารอย่างเสรีมีความสำคัญในการต่อสู้กับปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับโรคโควิด 19 โดยรัฐบาลบางประเทศใช้การระบาดของโรคโควิด 19 สายพันธุ์ใหม่เป็นข้ออ้างในการจำกัดข้อมูลและยับยั้งการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นสาธารณะ โดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมองว่าการมีสื่อเสรีมีความสำคัญในการจัดการปัญหาข่าวลวง แต่รัฐบาลไม่ให้ความสำคัญกับสื่อเหล่านี้ จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากรู้สึกหวาดกลัวและไม่ปลอดภัยในสุขภาพและการดำรงชีวิตในสังคม ด้วยเหตุนี้ การมีสื่อที่สามารถรายงานข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือจึงเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงได้[168]

---

[166] Julie Posetti and Kalina Bontcheva. *Disinfodemic: Deciphering COVID-19 disinformation: Policy 1.* Retrieved 13 July 2021 from https://data2.unhcr.org/en/documents/download/75890

[167] United Nations. *5 ways the UN is fighting ‘infodemic’ of misinformation. Ibid.*

[168] *Ibid.*

6.2 มาตรการของสหภาพยุโรป

คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการปัญหาข่าวลวงที่ผู้เผยแพร่มีเจตนาบิดเบือนข้อมูล โดยได้จัดทำข้อสรุปเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการปัญหาข่าวลวงออนไลน์ไว้ในรายงานที่ชื่อว่า “The Communication on tackling online disinformation” เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2018 เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวง โดยรายงานดังกล่าวได้นิยามคำว่า “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” ว่าเป็นข้อมูลเท็จ (false) หรือข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด (misleading) ซึ่งสร้างขึ้นและเผยแพร่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือเพื่อหลอกลวงประชาชนโดยเจตนา ซึ่งอาจส่งผลกระทบในวงกว้างก่อให้เกิดอันตรายต่อสาธารณะเป็นภัยคุกคามต่อกระบวนการทางการเมืองและนโยบายที่เป็นประชาธิปไตย และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงในด้านการปกป้องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของพลเมืองสหภาพยุโรป เนื่องจากปัญหาข่าวลวงอาจทำลายความเชื่อมั่นของสถาบันรัฐและสื่อต่าง ๆ รวมถึงเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยของประเทศ โดยการทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องและไม่สามารถตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะปัญหาข่าวลวงในสหภาพยุโรปถือเป็นการบ่อนทำลายระบบการเลือกตั้งและส่งผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงของยุโรป รวมถึงเป็นการบั่นทอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป[169]

รายงานข้อสรุปเชิงนโยบายดังกล่าว ได้กล่าวถึงมาตรการเกี่ยวกับการจัดการปัญหาข่าวลวงของสหภาพยุโรปที่สำคัญว่ามีด้วยกัน 3 ส่วน ได้แก่ (1) ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป (2) ศูนย์สังเกตการณ์ด้านสื่อดิจิทัลแห่งสหภาพยุโรป และ (3) แผนปฏิบัติเกี่ยวกับข่าวลวงของสหภาพยุโรป

6.2.1 ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป

คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ได้จัดทำ “ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป (Code of Conduct Against Disinformation)” เพื่อให้สอดรับข้อสรุปเชิงนโยบายคณะกรรมาธิการยุโรป โดยได้มีการนำเสนอต่อสภายุโรปและผ่านความเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 2018 ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนฉบับนี้นับเป็นประมวลปฏิบัติฉบับแรกที่ได้รับความเห็นชอบจากภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยสมัครใจ ซึ่งถือเป็นการสร้างมาตรฐานการกำกับดูแลกันเองระหว่างภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2018 มีกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์และกลุ่มอุตสาหกรรมโฆษณาหลายแห่งลงนามรับรองประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ โมซิลลา กูเกิล รวมไปถึงสมาคมอุตสาหกรรมโฆษณาและสมาชิกของสมาคมดังกล่าว ซึ่งต่อมา ได้รับการลงนามรับรองโดยบริษัทไมโครซอฟท์ (Microsoft) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2019 และได้รับการลงนามรับรองโดยติ๊กต็อก (TikTok) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2020[170]

[169] European Commission. *Tackling online disinformation*. Retrieved 13 July 2021 from https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation

[170] *Ibid.*

คณะกรรมาธิการยุโรป กำหนดวัตถุประสงค์ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปไว้ว่า “เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีบทบาทในการเข้าร่วมจัดการปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการตรวจสอบข้อมูลเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ตลอดจนความโปร่งใสของการโฆษณาทางการเมือง และเพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมดำเนินการระงับการใช้บัญชีปลอมเพื่อสร้างและเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน”[171] โดยประมวลปฏิบัตินี้ให้คำนิยามคำว่า “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” ไว้เหมือนกับที่ให้ไว้ใน “แนวทางการจัดการข้อมูลบิดเบือนออนไลน์ (The Communication on tackling online disinformation)” โดยให้นิยามไว้ว่า

ก. เป็นข้อมูลเท็จหรือข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิดที่ถูกสร้างขึ้นและเผยแพร่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อหลอกลวงประชาชนโดยเจตนา และ

ข. อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสาธารณะ และอาจทำลายการกำหนดนโยบายทางการเมืองและประชาธิปไตย รวมถึงอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของพลเมืองสหภาพยุโรป[172]

อย่างไรก็ดี ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป กำหนดว่า “ข้อมูลบิดเบือน (disinformation)” ไม่รวมถึงการโฆษณาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด (misleading advertising) ข้อผิดพลาดในการรายงานข่าว (reporting errors) การเสียดสีและล้อเลียน (satire and parody) หรือข่าวและความคิดเห็นที่มีการระบุถึงพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจน (identified partisan news and commentary) ซึ่งปราศจากอคติตามที่กฎหมายและประมวลปฏิบัติว่าด้วยการโฆษณากำหนดไว้[173]

ทั้งนี้ ประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปได้กำหนดให้ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามประมวลปฏิบัติในด้านการกำกับดูแลกันเองและมาตรฐานการโฆษณา โดยภาคอุตสาหกรรมทั้งหลายที่ได้มีการลงนามรับรองในประมวลปฏิบัติ (Relevant Signatory) จะมีความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามประมวลปฏิบัตินี้ โดยประมวลปฏิบัตินี้จะใช้บังคับภายใต้กรอบของกฎหมายของสหภาพยุโรปและกฎหมายของประเทศสมาชิกและจะต้องไม่ตีความในทางใดทางหนึ่งว่าเป็นการแทนที่กฎหมายของสหภาพยุโรป โดยผู้ลงนามรับรองมีหน้าที่ผูกพันตามประมวลปฏิบัติใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงของการโฆษณา

ข้อ II.A. ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปกำหนดว่า ผู้ลงนามจะต้องใช้ความพยายามที่สมเหตุสมผลในเชิงพาณิชย์ในการดำเนินนโยบายและกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการปัญหาข่าวลวง และจะต้องไม่รับค่าตอบแทนเพื่อสนับสนุนบัญชีและเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลบิดเบือน รวมถึงให้การรับรองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายโฆษณาออนไลน์และการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาจำเป็นต้องทำงานร่วมกันเพื่อปรับปรุงความโปร่งใสของการโฆษณาออนไลน์ และทำให้เกิดประสิทธิผลโดยการกลั่นกรอง ควบคุม และจำกัดการโฆษณาบนบัญชีและเว็บไซต์ของผู้ส่งข้อมูลที่ไม่เหมาะสม นอกจากนั้น ผู้ลงนามจะต้องหลีกเลี่ยงการโฆษณาบนเว็บไซต์ที่มีข้อมูลบิดเบือน และจัดให้มีเครื่องมือในการตรวจสอบเรื่องดังกล่าว และจะต้องให้การ

---

[171] European Commission. *Code of Conduct Against Disinformation*. Retrieved 13 July 2021 from https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation

[172] *Ibid.*

[173] *Ibid.*

รับรองตัวบ่งชี้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากเครื่องมือการตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact-checking) ขององค์กรและเครือข่ายผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่จัดตั้งโดยคณะกรรมาธิการยุโรป เพื่อให้เป็นจุดรับส่งข้อมูลเพิ่มเติม (data point) เกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน[174]

ในการปฏิบัติตามประมวลปฏิบัติ ผู้ลงนามจะต้องมีนโยบายและกระบวนการในการดำเนินการตรวจสอบการโฆษณาที่มีข้อมูลบิดเบือน โดยนโยบายและกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้อาจรวมถึงการจำกัดการโฆษณา หรือการจำกัดการจ่ายเงินค่าโฆษณา และอาจเกิดขึ้นร่วมกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงร่วมกับองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact checking organizations) ทั้งนี้ ประมวลปฏิบัติระบุถึงนโยบายและกระบวนการในการดำเนินการตรวจสอบการโฆษณาทางการเมืองที่เหมาะสมว่าผู้ลงนามจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้[175]

ก. ส่งเสริมและใช้เครื่องมือที่มีความปลอดภัยในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
ข. มีการทำงานร่วมกับบุคคลภายนอกที่เป็นบริษัทตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
ค. ช่วยเหลือหรืออนุญาตให้ผู้โฆษณาประเมินกลยุทธ์และความเสี่ยงจากการซื้อสื่อและโฆษณาออนไลน์
ง. ทำให้ผู้โฆษณาเข้าถึงบัญชีลูกค้าเท่าที่จำเป็นเพื่อช่วยให้สามารถตรวจสอบการจัดวางโฆษณา (placement of ads)

2) การโฆษณาทางการเมืองที่มีความโปร่งใส

ข้อ II.B. ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปกำหนดว่า ผู้ลงนามให้การรับรองความสำคัญของความโปร่งใสเกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมือง และจะต้องทำให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายของการโฆษณาเข้าใจถึงเหตุผลของการโฆษณาดังกล่าว พร้อมทั้งต้องตระหนักถึงข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการยุโรปเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือการเลือกตั้ง ความโปร่งใส มาตรการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์และการต่อต้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่มีการบิดเบือนข้อมูลในการเลือกตั้งรัฐสภายุโรป[176]

ทั้งนี้ ประมวลปฏิบัติกำหนดว่าผู้ลงนามจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. ปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิก รวมถึงประมวลปฏิบัตินี้ โดยเนื้อหาโฆษณาทั้งหมดจะต้องมีความชัดเจน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดและบนสื่อโฆษณาใด
ข. เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมืองต่อสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโฆษณาที่สนับสนุนหรือต่อต้านการเลือกตั้งผู้สมัครหรือการลงประชามติในการเลือกตั้งระดับประเทศและระดับสหภาพ ซึ่งอาจรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้สนับสนุนที่แท้จริงและจำนวนเงินที่ใช้
ค. ใช้ความพยายามตามสมควรในการกำหนดแนวทางการโฆษณาทางการเมืองที่ไม่ระบุพรรคการเมืองหรือตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และโฆษณาที่ระบุประเด็นเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง (issued-based advertising) เช่น การโฆษณาที่มีสโลแกน (tagline) ของผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อสาธารณะ ซึ่งจะต้องไม่เป็นการจำกัดการรายงานเกี่ยวกับการอภิปรายทางการเมืองและการเผยแพร่ความคิดเห็นทางการ

[174] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.A.
[175] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.A.
[176] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.B.

เมือง โดยผู้ลงนามจะต้องส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้เสียที่เชี่ยวชาญสำรวจแนวทางในการกำหนดแนวทางการโฆษณาที่มีความโปร่งใส แต่ยังรักษาเสรีภาพในการแสดงออกขั้นพื้นฐานของประชาชน[177]

3) การแก้ไขปัญหาบัญชีปลอมและบอทออนไลน์

ข้อ II.C. ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับข้อสรุปเชิงนโยบายของคณะกรรมาธิการยุโรปว่า ผู้ลงนามจะต้องให้ความสำคัญและแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปิดบัญชีปลอมเช่นเดียวกับความสำคัญของการสร้างระบบการทำเครื่องหมายที่ชัดเจน (clear marking system) และหลักเกณฑ์การใช้บอท (bot) เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินกิจกรรมของผู้ลงนามจะแยกแยะการใช้บอทออกจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการตรวจสอบว่าบริการออนไลน์มีมาตรการป้องกันการบิดเบือนข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 8 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ดี ประมวลปฏิบัตินี้กำหนดว่าผู้ลงนามไม่ควรถูกห้ามไม่ให้เปิดใช้งานบัญชีโดยไม่เปิดเผยตัวตน (anonymous) หรือนามแฝง (pseudonymous)[178]

ดังนั้น ผู้ลงนามในประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. วางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการระบุตัวตน (identity) และการใช้บอทอัตโนมัติในทางที่ผิดในบริการของตน

ข. วางนโยบายเกี่ยวกับการใช้ระบบอัตโนมัติที่ไม่สามารถยอมรับได้ และเผยแพร่นโยบายนี้ต่อสาธารณะบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้ใช้บริการในสหภาพยุโปสามารถเข้าถึงได้[179]

4) การเพิ่มขีดความสามารถของผู้บริโภค

ข้อ II.D. ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปกำหนดว่าเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับ มาตรา 10 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ผู้ลงนามไม่ควรถูกบังคับโดยรัฐบาลหรือรับรองนโยบายสมัครใจ (voluntary policies) ในการดำเนินการลบหรือป้องกันการเข้าถึงเนื้อหาหรือข้อความที่ชอบด้วยกฎหมายเพียงเพราะคิดว่าเนื้อหาหรือข้อความเป็นเท็จเท่านั้น แต่จะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพิจารณาและแยกแยะข้อมูล และมีเครื่องมือหรือวิธีการทางเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ตามความเหมาะสม โดยมีการประเมินเนื้อหาผ่านตัวบ่งชี้ต่าง ๆ (Indicators) เช่น ความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา ความเป็นเจ้าของสื่อ และการระบุตัวตนของผู้เผยแพร่ ซึ่งตัวบ่งชี้เหล่านี้ควรเป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้รับการรับรองโดยสมาคมผู้สื่อข่าวตามหลักการและกระบวนการสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ ผู้ลงนามจะต้องยอมรับการพัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับกฎข้อบังคับทางธุรกิจของสหภาพยุโรป[180]

เพื่อให้บรรลุข้อกำหนดดังกล่าว ผู้ลงนามในประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

---

[177] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.B.

[178] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.C.

[179] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.C.

[180] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.D.

ก. จัดให้มีวิธีการทางเทคโนโลยีและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้เมื่อพบข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่อาจเป็นเท็จ รวมถึงการสนับสนุนความพยายามในการพัฒนาและใช้ตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือของเนื้อหาข่าว

ข. จัดให้มีวิธีการทางเทคโนโลยีเพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ตามความเหมาะสมในการค้นหาข้อมูล

ค. จัดให้มีเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถค้นหามุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะที่สนใจ

ง. เป็นพันธมิตรกับภาคประชาสังคม รัฐบาล และสถาบันต่าง ๆ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนความพยายามที่มุ่งปรับปรุงการคิดเชิงวิพากษ์และการรู้เท่าทันสื่อ

จ. ส่งเสริมให้ใช้เครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจถึงเหตุผลที่ต้องเห็นโฆษณาบางชิ้น[181]

5) การเพิ่มขีดความสามารถให้ชุมชนทำการวิจัย

ข้อ II.E. ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป กำหนดแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถให้ชุมชนทำการวิจัย โดยการใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลสำหรับกิจกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการวิจัย โดยระบุให้ผู้ลงนามในประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. ติดตามและตรวจสอบข่าวลวงและการบิดเบือนข้อมูลโดยสุจริต และเข้าใจผลกระทบของข้อมูลดังกล่าว รวมถึงทำงานร่วมกันกับเครือข่ายตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นอิสระที่คณะกรรมาธิการยุโรปจัดตั้ง รวมถึงการแบ่งปันข้อมูลและทำวิจัยร่วมกันกับนักวิชาการและองค์กรภาคประชาสังคม หากมีความเกี่ยวข้องและเป็นไปได้

ข. ไม่ห้ามหรือกีดกันการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมืองบนแพลตฟอร์มออนไลน์โดยสุจริต (good faith)

ค. สนับสนุนให้มีการวิจัยเกี่ยวกับข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมือง

ง. จัดทำรายงานประจำปีเพื่อส่งเสริมการอภิปรายภายในสถาบันการศึกษาและในชุมชนเพื่อร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล[182]

ข้อ III ของประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป กำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์และสมาคมอุตสาหกรรมโฆษณาจัดทำรายงานเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของประมวลปฏิบัติ[183] เพื่อให้คณะกรรมาธิการยุโรปประเมินประสิทธิผลของประมวลปฏิบัติดังกล่าวในช่วงระยะเวลา 12 เดือน หลังจากที่ผู้ลงนามได้ดำเนินมาตรการตามที่กำหนดไว้[184] โดยการประเมินจะครอบคลุมข้อกำหนดทั้งหมดตามที่ประมวลปฏิบัติได้กำหนด ซึ่งในระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม ค.ศ. 2019 คณะกรรมาธิการยุโรปได้ติดตามการดำเนินการตามข้อผูกพันของสื่อสังคมออนไลน์ 3 แห่ง ได้แก่ เฟซบุ๊ก กูเกิล และทวิตเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่

[181] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.D.

[182] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ II.E.

[183] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ III

[184] Code of Conduct Against Disinformation, ข้อ IV

เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งรัฐสภายุโรป โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ทั้งสามแห่งรายงานการดำเนินการเป็นประจำทุกเดือนเพื่อตรวจสอบความโปร่งใสของการโฆษณาทางการเมืองและโฆษณาที่ระบุประเด็นเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อจัดการกับบัญชีปลอมและการใช้บอทในทางที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการตามนโยบายและกระบวนการในการต่อต้านข่าวลวงของสื่อสังคมออนไลน์[185]

6.2.2 ศูนย์สังเกตการณ์ด้านสื่อดิจิทัลแห่งสหภาพยุโรป

ศูนย์สังเกตการณ์ด้านสื่อดิจิทัลแห่งสหภาพยุโรป (European Digital Media Observatory) เป็นโครงการที่ได้รับทุนจากหน่วยงานด้านโครงสร้างพื้นฐานบริการดิจิทัล (Connecting Europe Facility: CEF) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างศูนย์กลางในยุโรปสำหรับการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยมีความร่วมมือกับนักวิชาการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะสามารถทำงานร่วมกันเชื่อมโยงกับองค์กรสื่อที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการรู้เท่าทันสื่อและให้การสนับสนุนแก่ผู้กำหนดนโยบายในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาข่าวลวง ซึ่งศูนย์สังเกตการณ์ด้านสื่อดิจิทัลแห่งสหภาพยุโรปจัดตั้งขึ้นตามแผนปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อต้านข่าวลวง โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาข่าวลวง 5 ด้าน ดังนี้

ก. การวางแผนงานแก่องค์กรที่ทำหน้าที่การตรวจสอบข้อเท็จจริง
ข. สนับสนุนและประสานงานกิจกรรมการวิจัย
ค. การสร้างเว็บไซต์พอร์ทัลสาธารณะ (public portal)
ง. รับรองการเข้าถึงข้อมูลบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปลอดภัยและได้รับการปกป้องความเป็นส่วนตัว
จ. สนับสนุนหน่วยงานของรัฐ[186]

6.2.3 แผนปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป

คณะกรรมมาธิการสหภาพยุโรปได้จัดทำแผนปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน (The Action Plan on Disinformation) เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2018 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวงและการบิดเบือนข้อมูลในสหภาพยุโรป โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างขีดความสามารถของสหภาพยุโรปและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้ แผนปฏิบัติได้กำหนดประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนไว้ 4 ประการ ดังนี้

1) ปรับปรุงการตรวจจับ การวิเคราะห์ และการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นข้อมูลบิดเบือน

แผนปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรปกำหนดแนวทางให้ประเทศสมาชิกปรับปรุงการตรวจจับ การวิเคราะห์ และการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นข้อมูลบิดเบือน เพื่อจัดการกับภัยคุกคามของข้อมูลบิดเบือนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่เฉพาะทาง เช่น ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบชุดข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านแหล่งที่มา ภาษาที่หลากหลาย การวิจัยและการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลและผลกระทบของข้อมูลที่เป็นข้อมูลบิดเบือน นอกจากนี้ยังต้องมีการลงทุนในเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การมีซอฟต์แวร์สำหรับรวบรวมข้อมูลดิจิทัลจำนวนมหาศาล การเพิ่มทรัพยากร

[185] Thomas Wahl. Self-Assessment Reports on EU Code of Practice on Disinformation. Retrieved 13 July 2021 from https://eucrim.eu/news/self-assessment-reports-eu-code-practice-disinformation/

[186] European Commission. *Tackling online disinformation*. *Ibid.*

บุคคลด้านการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ รวมถึงการทำงานร่วมกันกับสำนักงานกิจการต่างประเทศของยุโรป (European External Action Service: EEAS) เช่น การแบ่งปันเครื่องมือในการจัดการปัญหาหรือการออกแบบการสื่อสารที่ปลอดภัยจากข้อมูลบิดเบือน การรณรงค์ให้มีการวิเคราะห์ภัยคุกคาม และการประเมินข่าวกรองโดยศูนย์ข่าวกรอง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการต่อต้านข้อมูลบิดเบือน เพื่อวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลบิดเบือน โดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปควรส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าวโดยเพิ่มขีดความสามารถตรวจจับ การวิเคราะห์ และการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นข่าวลวง ตลอดจนสนับสนุนการเพิ่มทรัพยากรทางเทคนิคและทรัพยากรบุคคลที่จำเป็นสำหรับการจัดการปัญหาข่าวลวง[187]

2) สร้างความร่วมมือในการต่อต้านข้อมูลบิดเบือน

ตามแผนปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน การตรวจจับและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสิ่งที่ต้องรีบดำเนินการหลังจากที่มีการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน ดังนั้นประเทศสมาชิกจำเป็นต้องมีระบบการแจ้งเตือนอย่างรวดเร็วจะทำให้ประเทศสมาชิกทราบในทันทีทันใดแบบเรียลไทม์ (real-time) ผ่านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีภายในประเทศสมาชิก ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลและการประเมินข้อมูลที่เป็นปัญหา ทำให้สามารถรับรู้สถานการณ์ทั่วไป การระบุแหล่งที่มาและการตอบสนองต่อปัญหาที่เป็นการประสานงานกันได้อย่างรวดเร็ว ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศจึงควรกำหนดศูนย์ติดต่อประสานงานระดับชาติ (contact point) สำหรับใช้ในการแจ้งเตือนและตรวจสอบให้แน่ใจว่าได้มีการประสานงานกับหน่วยงานระดับชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคณะกรรมาธิการยุโรป และหน่วยงานด้านการต่างประเทศ (European External Action Service: EEAS) โดยเฉพาะกรณีการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือการทำงานของรัฐ ศูนย์ติดต่อประสานงานควรร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับการเลือกตั้งระดับชาติ และเครือข่ายความร่วมมือด้านการเลือกตั้งในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ภัยคุกคามที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและสนับสนุนการใช้มาตรการระงับการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนออนไลน์ รวมทั้งกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ควรร่วมมือกับศูนย์ติดต่อประสานงานระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเลือกตั้งเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการยับยั้งปัญหาข้อมูลบิดเบือนได้ ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพด้านการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติดังกล่าว[188]

3) สร้างความร่วมมือกับสื่อสังคมออนไลน์และภาคอุตสาหกรรมโฆษณาเพื่อจัดการกับข้อมูลบิดเบือน

สื่อสังคมออนไลน์และภาคอุตสาหกรรมโฆษณาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับปัญหาข้อมูลบิดเบือน เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแพร่กระจายข้อมูลบิดเบือนหรือการบิดเบือนข้อมูล สื่อสังคมออนไลน์และภาคอุตสาหกรรมโฆษณาจึงควรมีการดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหา ในการนี้คณะกรรมาธิการยุโรปได้เรียกร้องให้กลุ่มสื่อสังคมออนไลน์และภาคอุตสาหกรรมโฆษณาหลายแห่งลงนามในประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป และดำเนินการตามข้อกำหนดและขั้นตอนที่ระบุไว้ในประมวลปฏิบัติอย่างเร่งด่วนเพื่อให้การเลือกตั้งในสหภาพยุโรปเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพลตฟอร์มออนไลน์ขนาดใหญ่ควรตรวจสอบตำแหน่งและความโปร่งใสของการโฆษณาทางการเมืองได้อย่างทันที

---

[187] European Commission. *Action Plan against Disinformation*. Retrieved 13 July 2021 from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu-communication-disinformation-euco-05122018_en.pdf

[188] *Ibid.*

โดยคณะกรรมาธิการยุโรปจะพิจารณาจากการดำเนินมาตรการเพื่อต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน เช่น การปิดบัญชีปลอมที่ใช้งานบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ตรวจสอบการใช้บอทเพื่อเผยแพร่ข้อมูลแบบอัตโนมัติและติดป้ายกำกับการใช้งานบอทในทางที่ไม่เหมาะสม โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ควรร่วมมือกันในการจัดการปัญหาดังกล่าว และร่วมมือกับหน่วยงานกำกับดูแลด้านการแพร่เสียงแพร่ภาพของประเทศสมาชิก และองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง รวมถึงนักวิจัยต่าง ๆ เพื่อตรวจจับและตั้งค่าสถานะเนื้อหาที่เป็นข้อมูลบิดเบือนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเลือกตั้ง โดยหน่วยงานของสหภาพยุโรป ที่เรียกว่า “European Regulators Group for Audio-visual: ERGA” จะตรวจสอบการดำเนินการตามข้อผูกพันของผู้ลงนามในประมวลปฏิบัติและจะแจ้งให้ทราบอย่างสม่ำเสมอว่าผลการดำเนินการอยู่ในระดับใด โดยคณะกรรมาธิการยุโรปจะเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวทุกปี[189]

4) สร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน เพื่อให้เกิดความเข้าใจของแหล่งที่มาของข้อมูลบิดเบือน และเจตนาในการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนรวมถึงวัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน ซึ่งกรรมาธิการสหภาพยุโรประบุว่า ประเทศสมาชิกควรสร้างความตระหนักให้กับประชาชน โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เช่น การฝึกอบรม การประชุมสาธารณะ และการโต้วาที หรือโดยการใช้สื่อการเรียนรู้ทั่วไป นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการเพิ่มขีดความสามารถของทุกภาคส่วนของสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแยกแยะข้อมูลที่เป็นปัญหา และการป้องกันปัญหาข้อมูลบิดเบือน ซึ่งการจัดการปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม และภาคการสื่อสาร แผนปฏิบัตินี้จึงกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่ออื่น ๆ ในกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการเลือกตั้งและสร้างความไว้วางใจในกระบวนการเลือกตั้ง โดยมีการติดตามผลการดำเนินงานของประเทศสมาชิก เนื่องจากการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือนและภัยคุกคามจากการบิดเบือนข้อมูลประเภทต่าง ๆ จะสามารถช่วยบรรเทาผลกระทบเชิงลบได้ รวมถึงจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของเครือข่ายตรวจสอบข้อเท็จจริงของสหภาพยุโรป โดยคณะกรรมาธิการยุโรปจะจัดหาแพลตฟอร์มออนไลน์ซึ่งจะสร้างเครือข่ายร่วมกัน และทรัพยากรบุคคล รวมถึงให้การสนับสนุนทางการเงินในการจัดการปัญหาดังกล่าว[190]

โดยสรุป จากแนวทางการกำกับดูแลข่าวลวงในระดับสากลของสหประชาชาติและสหภาพยุโรป กล่าวได้ว่าข่าวลวงจะต้องมีลักษณะเป็นข้อมูลเท็จ (false information) หรือข้อมูลที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด (misleading information) โดยผู้กระทำเจตนาสร้างขึ้นและเผยแพร่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือเพื่อหลอกลวงประชาชน ซึ่งอาจส่งผลกระทบในวงกว้างก่อให้เกิดอันตรายต่อสาธารณะเป็นภัยคุกคามต่อกระบวนการทางการเมืองและนโยบายที่เป็นประชาธิปไตย และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงในด้านการปกป้องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของพลเมืองสหภาพยุโรป เนื่องจากปัญหาข่าวลวงอาจทำลายความเชื่อมั่นของสถาบันรัฐและสื่อต่าง ๆ รวมถึงเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยของประเทศ ซึ่งปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ รวมถึง

[189] *Ibid.*

[190] *Ibid.*

สหภาพยุโรประหว่างปี พ.ศ. 2562-2564 จะเป็นข่วงลวงที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการโฆษณาหาเลือกเลือกตั้ง รวมถึงข่าวลวงที่เกี่ยวกับโรคโควิด 19 เป็นส่วนใหญ่

บทที่ 3
นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

1. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข่าวลวงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นข่าวใหญ่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์เมื่อช่วงต้นปี พ.ศ. 2550 เมื่อรูปภาพ “หมูฮาลาล” ถูกเผยแพร่ไปทั่วสาธารณรัฐสิงคโปร์ว่าได้มีการขายหมูฮาลาลในเครือข่ายซุปเปอร์มาร์เก็ต “FairPrice” ทำให้เครือข่ายซูเปอร์มาร์เก็ตดังกล่าวดำเนินการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและแจ้งข่าวกับลูกค้าว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความเท็จ จากนั้นในปี พ.ศ. 2559 มีการแชร์เรื่องหลอกลวงอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับข้อกล่าวหาว่าหลังคาถล่มที่ Punggol Waterway Terraces ข้อมูลเท็จนี้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในหมู่ผู้อยู่อาศัยในอาคารดังกล่าว ทำให้ทั้งตำรวจและเจ้าหน้าที่กองกำลังป้องกันพลเรือนของสิงคโปร์ต้องรีบลงพื้นที่ไปสำรวจตรวจสอบที่เกิดเหตุเพราะเกรงว่าจะมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก[191]

1.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง

รัฐบาลสิงคโปร์มีนโยบายชัดเจนในการกำกับดูแลข่าวลวงโดยนายกรัฐมนตรีลี เซียนลุง (Lee Hsien Loong) ได้มีการเสนอร่างกฎหมายป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ (The Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill) เข้าสู่การพิจารณาครั้งแรกในรัฐสภาของสาธารณรัฐสิงคโปร์เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2562 โดยร่างกฎหมายดังกล่าวเป็นความพยายามของรัฐบาลในการปกป้องสังคมจากการหลอกลวงออนไลน์โดยบุคคลที่มีความประสงค์ร้าย อย่างไรก็ดี การเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวได้รับการต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์จากองค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporter Without Borders) ซึ่งเป็นองค์การเฝ้าระวังเกี่ยวกับสื่อในระดับสากลว่ากฎหมายฉบับนี้มีความ “ไม่สมควรอย่างยิ่ง” เนื่องจากส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน[192] หลังจากการอภิปรายในรัฐสภาสองวัน ร่างกฎหมายดังกล่าวได้รับการเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 72 ต่อ 9 ในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ให้ผ่านเป็นกฎหมายชื่อว่ารัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) หรือกฎหมายข่าวลวง (Fake News law)[193] โดยมาตรา 5 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดวัตถุประสงค์ของกฎหมายไว้ 4 ประการ[194] คือ

ก. เพื่อป้องกันไม่ให้มีการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์และเพื่อให้สามารถใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อลดผลกระทบของการสื่อสารข้อมูลเท็จดังกล่าว

---

[191] AFP Fact Check. (2019). *Halal-certified pork produced in Singapore?* Retreived 13 July 2021 from https://factcheck.afp.com/photo-singaporean-produced-pork-has-been-doctored-include-halal-stamp

[192] Reporter Without Borders. (2019). RSF explains why Singapore’s anti-fake news bill is terrible. Retreived 13 July 2021 from https://rsf.org/en/news/rsf-explains-why-singapores-anti-fake-news-bill-terrible

[193] The Straits Times. (2019). *Parliament: Fake news law passed after 2 days of debate.* Retreived 13 July 2021 from https://www.straitstimes.com/politics/parliament-fake-news-law-passed-after-2-days-of-debate

[194] POFMA, section 5

ข. เพื่อปราบปรามการสนับสนุนทางการเงิน การส่งเสริมและการสนับสนุนอื่น ๆ สำหรับตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) เช่น เว็บไซต์ เว็บเพจ ห้องสนทนาหรือแสดงความเห็น หรือสิ่งอื่นใดที่โฮส (host) ในเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นต้น ที่ทำการสื่อสารข้อมูลเท็จนั้นซ้ำ ๆ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ค. เพื่อสนับสนุนมาตรการในการตรวจจับ ควบคุมและป้องกันพฤติกรรมที่ไม่น่าเชื่อถือและการใช้บัญชีออนไลน์[195] และบอท[196] ในทางที่ผิด และ

ง. เพื่อสนับสนุนมาตรการส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางการเมือง

1.2 ความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” และ “ข้อมูลเท็จ” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 3 กำหนดความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไว้ดังนี้

ประการแรก มาตรา 3 (1) กำหนดว่า นอกเหนือจากหมวด 2 (หมวดอื่น ๆ นอกจาก “ข้อห้ามการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์”) หากปรากฏว่ามีการทำให้ข้อมูลปรากฏแก่ผู้ใช้บริการ (end-user) ตั้งแต่รายหนึ่งขึ้นไปในสาธารณรัฐสิงคโปร์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ให้ถือว่ามีการสื่อสารข้อมูลดังกล่าวในสาธารณรัฐสิงคโปร์[197]

ประการที่สอง มาตรา 3 (2) กำหนดว่า ในหมวด 2 (“ข้อห้ามการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์”) ให้ถือว่ามีการสื่อสารข้อมูลในสาธารณรัฐสิงคโปร์หากมีการทำให้ข้อมูลนั้นปรากฏแก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ทางอินเทอร์เน็ต หรือทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (Multimedia Messaging Service: MMS) หรือบริการส่งข้อความสั้น (Short Messaging Service: SMS) ดังนั้น การสื่อสารข้อมูลเท็จแก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นการส่งทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (MMS) หรือบริการส่งข้อความสั้น (SMS) ระหว่างบุคคลสองคน หรือการเผยแพร่ข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ถือว่าเป็นการสื่อสารข้อมูลสาธารณรัฐสิงคโปร์ทั้งสิ้น[198]

ประการที่สาม มาตรา 3 (3) กำหนดว่า การสื่อสารข้อมูลในสาธารณรัฐสิงคโปร์ รวมถึงการทำให้เกิดการสื่อสารดังกล่าวภายใต้มาตรา 3 (1) หรือมาตรา 3 (2) ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ด้วย ดังนั้น การกระทำอื่นที่ไม่ใช่การสื่อสารโดยตรง แต่เป็นการกระทำให้เกิดการสื่อสารภายใต้มาตรา 3 (1) และมาตรา 3 (2) ถือว่าเป็นการสื่อสารในสาธารณรัฐสิงคโปร์ด้วย[199]

ส่วนคำว่า “ข้อมูลเท็จ” รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 2 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ให้นิยามคำว่าหมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น และให้นิยามคำว่า “ข้อมูลจริง” หมายถึงข้อมูลที่วิญญูชนเห็น ได้ยินหรือรับรู้ แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง แต่ไม่มีนิยามคำว่า “ข่าวลวง (Fake News)” อย่างไรก็ดี ความหมายของ “ข่าวลวง”

---

[195] POFMA, section 2 “บัญชีออนไลน์” หมายถึงบัญชีที่สร้างขึ้นโดยผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) สำหรับการให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต

[196] POFMA, section 2 “บอท” หรือ robot หรือ bot เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำงานโดยอัตโนมัติ

[197] POFMA, section 3 (1)

[198] POFMA, section 3 (2)

[199] POFMA, section 3 (3)

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์อาจพิจารณาตามความในมาตรา 7 (1) ของรัฐบัญญัตินี้ ได้ว่า “ข่าวลวง” ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก “ข่าวลวง” ต้องเป็นข้อมูลเท็จเท่านั้น[200] ซึ่งตามมาตรา 2 ของรัฐบัญญัติ “ข้อมูลเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น ฉะนั้น “ข้อมูลจริง” ซึ่งหมายถึง ‘ข้อมูลที่วิญญูชนเห็น ได้ยินหรือรับรู้ แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง’ จึงไม่อาจเป็นข่าวลวงได้

ประการที่สอง “ข้อมูลเท็จ” นั้นอาจทำให้เกิดกรณีใดกรณีหนึ่งหรือหลายกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 (1) (b) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) เช่น เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ เป็นต้น[201]

1.3 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้สื่อสารข่าวลวง

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดฐานความผิด และคำสั่งเกี่ยวกับข้อมูลเท็จไว้ดังนี้

1.3.1 ความผิดฐานสื่อสารข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 7 (1) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ เพื่อการสื่อสารข้อมูลต่อไปนี้ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยรู้อยู่แล้วหรือควรรู้ว่าเป็นข้อมูลเท็จ และการสื่อสารข้อมูลดังกล่าวอาจส่งผลกระทบในข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์
ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ
ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ
ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ
จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ
ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

ผู้กระทำผิดตามมาตรา 7 (1) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ข้างต้น ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล เช่น สื่อสังคมออนไลน์ที่

[200] POFMA, section 7 (1) (a)

[201] POFMA, section 7 (1) (b)

ดำเนินการโดยบริษัทเทคโนโลยีต่าง ๆ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[202] หากการกระทำการผิดตามมาตรา 7 (1) ดังกล่าว ได้กระทำโดยบัญชีออนไลน์ปลอม (fake account) หรือบอท (bot) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มหรือเร่งความเร็วของการสื่อสารข้อมูลเท็จนั้น ผู้กระทำในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[203]

อนึ่ง มาตรา 7 (1) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ไม่ใช่บังคับแก่การกระทำใดที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ในการให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary service) การให้บริการทางโทรคมนาคม (telecommunication service) การให้บริการการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (service of giving the public access to the internet) หรือการให้บริการทรัพยากรคอมพิวเตอร์ (computing resource service)[204]

1.3.2 ความผิดฐานสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 8 (1) กำหนดห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ สร้างหรือพัฒนาบอท เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ก. สื่อสารโดยบอทซึ่งข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. สนับสนุนให้บุคคลอื่นสื่อสารโดยบอทซึ่งข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ผู้กระทำผิดตามมาตรา 8 (1) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ข้างต้น ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[205]

หากการสื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 8 (1) ข้างต้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบในข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้[206] ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[207]

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ

ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ

ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ

---

[202] POFMA, section 7 (2)

[203] POFMA, section 7 (3)

[204] POFMA, section 7 (4)

[205] POFMA, section 8 (2)

[206] POFMA, section 8 (3)

[207] *Ibid.*

จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

1.3.3 ความผิดฐานให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 9 (1) กำหนดว่า ผู้ใดไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ ชักชวน รับ หรือยอมรับเงินหรือประโยชน์อื่นใดอันเป็นการจูงใจหรือเป็นรางวัลสำหรับการให้บริการใด ๆ โดยรู้อยู่แล้วว่าการให้บริการนั้นเป็นการสื่อสารหรือจะเป็นการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[208]

หากการสื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 9 (1) ข้างต้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบในข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้[209] ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[210]

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ

ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ

ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ

จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

อนึ่ง มาตรา 9 (1) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ไม่ใช่บังคับแก่การกระทำใดที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ในการให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary service) การให้บริการทางโทรคมนาคม (telecommunication service) การให้บริการการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (service of giving the public access to the internet) หรือการให้บริการทรัพยากรคอมพิวเตอร์ (computing resource service)[211]

---

[208] POFMA, section 9 (2)

[209] POFMA, section 9 (3)

[210] *Ibid.*

[211] POFMA, section 9 (4)

1.3.4 คำสั่งเกี่ยวกับข้อมูลเท็จตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 10 (1) กำหนดให้อำนาจรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสั่งการให้หน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งที่เกี่ยวกับข้อมูลเท็จในหมวด 3 หากกรณีต้องตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

ก. ได้มีการสื่อสารหรือกำลังสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. รัฐมนตรีมีความเห็นควรให้มีการออกคำสั่งในหมวด 3 เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ในการนี้ รัฐมนตรียังคงมีอำนาจสั่งการให้หน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งในหมวด 3 ได้แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารหรือหยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์แล้ว[212]

1) คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 11 (1) กำหนดว่า คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction) หมายถึง คำสั่งที่ออกมาเพื่อสั่งให้บุคคลที่สื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ดำเนินการสื่อสารข้อมูลในสาธารณรัฐสิงคโปร์ไปยังบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ระบุไว้ (หากมี) ในรูปแบบและวิธีการที่กำหนด ตลอดจนในเวลาที่กำหนด ซึ่งประกาศคำสั่งนี้ต้องระบุรายละเอียดข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งสองข้อ ดังนี้

ก. ข้อมูลที่ระบุว่าหัวข้อนั้นเป็นความเท็จ หรือระบุถึงรายละเอียดในข้อมูลเท็จนั้น

ข. ข้อมูลจริง หรือการอ้างอิงถึงที่ตั้งซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลจริงนั้น หรือทั้งข้อมูลจริงและการอ้างอิงดังกล่าว

คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction) อาจกำหนดให้บุคคลผู้ได้รับคำสั่งให้สื่อสารข้อมูลในสาธารณรัฐสิงคโปร์ แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) ไว้ในตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) ที่ระบุไว้ด้วยก็ได้[213]

คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction) อาจกำหนดให้บุคคลผู้ได้รับคำสั่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างดังต่อไปนี้[214]

ก. สื่อสารประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยการติดไว้ใกล้กันกับข้อมูลที่สื่อสารโดยบุคคลในสาธารณรัฐสิงคโปร์ดังต่อไปนี้

(1) ข้อมูลเท็จ

(2) ข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับข้อมูลเท็จ

ข. ลงพิมพ์ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) ในรูปแบบที่กำหนดในหนังสือพิมพ์ที่ระบุไว้หรือสิ่งพิมพ์อื่นในสาธารณรัฐสิงคโปร์

อนึ่ง คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction) อาจออกให้แก่บุคคลผู้สื่อสารข้อมูลเท็จแม้ว่าบุคคลนั้นอาจไม่ทราบหรือไม่อาจทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความเท็จก็ได้[215]

[212] POFMA, section 10 (2)

[213] POFMA, section 11 (2)

[214] POFMA, section 11 (3)

[215] POFMA, section 11 (4)

กรณีศึกษาที่ 3.1

ข้อเท็จจริงในกรณีนี้ คือ นาย B. ได้โพสต์ข้อความว่ารัฐบาลสิงคโปร์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจลงทุนของกองทุนแห่งหนึ่งบน Facebook โดยกล่าวเป็นนัยว่ารัฐบาลสิงคโปร์ควบคุมการตัดสินใจทางการค้าของกองทุนดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์ชี้แจงว่าเป็นข้อมูลเท็จและข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด เพราะรัฐบาลสิงคโปร์ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนของกองทุนนั้น บริษัทใดที่พวกเขาลงทุนหรือขายออกไปถือเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รัฐบาลสิงคโปร์ก็ไม่แทรกแซงการตัดสินใจทางการค้าของกองทุนนั้น[216] รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงมีบัญชาให้สำนักงาน POFMA มีคำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction) แก่นาย B. ให้ติด “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ไว้ส่วนบนของโพสต์ดังกล่าว

<u>คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction)</u>[217]

POFMA OFFICE

Media Release

Minister for Finance Instructs POFMA Office to Issue Correction Direction

Singapore – 25 November 2019: The Minister for Finance has instructed POFMA Office to issue a Correction Direction to [redacted] with regard to his Facebook post on 13 November 2019, 7.46am. The Correction Direction requires [redacted] to carry in full, the correction notice at the top of his Facebook post.

2. For correct facts of the case, please refer to the Factually article "Corrections and Clarifications regarding Falsehoods posted by [redacted]" (www.gov.sg/factually/content/clarifications-on-falsehoods-posted-by-mr-brad-bowyer)

About the POFMA Office

The POFMA Office, situated within the Infocomm Media Development Authority (IMDA), is responsible for the administration of the Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act (POFMA). For more information about POFMA Office, visit www.pofmaoffice.gov.sg.

For media queries, please contact:

LIOW Ruo Yu (Ms)
Assistant Manager, Corporate Communications, POFMA Office
DID: (65) 6751 2828
Email: liow_ruo_yu@imda.gov.sg

CHUA Hian Hou (Mr)
Deputy Director, Corporate Communications, POFMA Office
DID: (65) 6202 4956
Email: chua_hian_hou@imda.gov.sg

[216] A Singapore Government Agency Website. *Corrections and clarifications regarding falsehoods posted by Mr. Brad Bowyer - Misleading and false statements were made by Brad Bowyer on Temasek and GIC*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.gov.sg/article/factually-clarifications-on-falsehoods-posted-by-mr-brad-bowyer

[217] POFMA Office’s website. *Minister for Finance Instructs POFMA Office to Issue Correction Direction*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.pofmaoffice.gov.sg/documents/media-releases/2019/Nov/POFMA%20Office%20Media%20Statement%2025%20Nov%202019.pdf

ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Notice)[218]

2) คำสั่งให้หยุดสื่อสารข้อมูลเท็จ

คำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จ (Stop Communication Direction)[219] เป็นคำสั่งที่หน่วยงานที่มีอำนาจสั่งให้บุคคลผู้ซึ่งสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์หยุดการสื่อสารข้อมูลดังกล่าวในสาธารณรัฐสิงคโปร์ภายในระยะเวลาที่กำหนด[220]

คำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จ (Stop Communication Direction) อาจกำหนดให้บุคคลซึ่งได้รับคำสั่งหยุดการสื่อสารข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับข้อมูลเท็จก็ได้[221] นอกจากนี้ คำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จอาจกำหนดให้บุคคลซึ่งได้รับคำสั่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างดังต่อไปนี้ก็ได้[222]

ก. สื่อสารประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) ไปยังบุคคลที่ระบุหรือกลุ่มบุคคลที่กำหนด ในรูปแบบและวิธีการที่กำหนด ตลอดจนภายในระยะเวลาที่กำหนด

ข. ลงพิมพ์ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) ในหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นตามที่ระบุในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในรูปแบบที่กำหนด

นอกจากนี้ คำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จ (Stop Communication Direction) อาจออกให้แก่บุคคลผู้สื่อสารข้อมูลเท็จ แม้ว่าบุคคลนั้นอาจไม่ทราบหรือไม่อาจทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความเท็จก็ได้[223]

เมื่อได้มีการออกคำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จ (Stop Communication Direction) หน่วยงานที่มีอำนาจต้องลงพิมพ์ประกาศคำสั่งดังกล่าวในรัฐกิจจานุเบกษา (Gazette) ในทันที[224] การ

---

[218] CNA. *POFMA Office directs Brad Bowyer to correct Facebook post in first use of 'Fake news' law.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.channelnewsasia.com/watch/pofma-office-directs-brad-bowyer-correct-facebook-post-first-use-fake-news-law-video-1492141

[219] POFMA, section 12 (7) (b) การหยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จ หมายถึงการทำให้ข้อมูลเท็จไม่อาจสืบค้นได้บนอินเทอร์เน็ตโดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ รวมทั้งการนำข้อมูลเท็จนั้นออกจากตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) เช่น เว็บไซต์ เว็บเพจ เป็นต้น

[220] POFMA, section 12 (1)

[221] POFMA, section 12 (2)

[222] POFMA, section 12 (3)

[223] POFMA, section 12 (4)

[224] POFMA, section 12 (5)

ไม่ได้ประกาศคำสั่งให้หยุดการสื่อสารข้อมูลเท็จลงในรัฐกิจจานุเบกษา ไม่ทำให้คำสั่งดังกล่าวสูญเสียไป[225]

อนึ่ง บุคคลซึ่งกระทำการใดเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary service) การให้บริการทางโทรคมนาคม (telecommunication service) การให้บริการการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (service of giving the public access to the internet) หรือการให้บริการทรัพยากรคอมพิวเตอร์ (computing resource service) ไม่ถือว่าเป็นการสื่อสารข้อมูลในสาธารณรัฐสิงคโปร์[226]

3) ความรับผิดในการฝ่าฝืนคำสั่งของหน่วยงานที่มีอำนาจ

บุคคลผู้ได้รับคำสั่งของหน่วยงานที่มีอำนาจตามที่ระบุไว้ในหมวด 3 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นไม่ว่าในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยปราศจากเหตุผลอันควร ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[227]

กรณีไม่ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งข้างต้น หากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร หลักนิติธรรม สัญญา หรือหลักปฏิบัติทางวิชาชีพของผู้ได้รับคำสั่งนั้น[228] หรือผู้ได้รับคำสั่งได้มีการยื่นคำร้องขอให้เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกคำสั่งดังกล่าว หรือได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งนั้นต่อศาลสูงแล้ว[229]

บุคคลผู้ได้รับคำสั่งของหน่วยงานที่มีอำนาจ รวมถึงพนักงาน ลูกจ้าง หรือตัวแทนของบุคคลดังกล่าว ไม่ต้องรับผิดทางแพ่งหรือทางอาญาต่อการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ หากการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการนั้นได้กระทำการด้วยความระมัดระวังตามควรและโดยสุจริตตลอดจนด้วยวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติตามหรือให้เกิดผลตามคำสั่งในหมวด 3 นี้[230]

4) คำสั่งระงับการเข้าถึง

ในกรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งในหมวด 3 ฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าว และยังสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ผ่านทางตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) เมื่อรัฐมนตรีเห็นว่ามีผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ใช้หรือกำลังใช้บริการของผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (internet access service provider: IASP) รายใดรายหนึ่ง เพื่อเข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) ดังกล่าว[231] รัฐมนตรีอาจสั่งการให้องค์กรพัฒนาและกำกับดูแลสื่อ (Infocomm Media Development Authority: IMDA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีคำสั่งให้ผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (ISP) ใช้มาตรการที่เหมาะสมในการระงับการเข้าถึงข้อมูลเท็จโดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ผ่านทางตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (online location) นั้น และองค์กรพัฒนาและกำกับดูแลสื่อ (IMDA)

[225] POFMA, section 12 (6)

[226] POFMA, section 12 (7) (c)

[227] POFMA, section 15 (1)

[228] POFMA, section 15 (2) (a)

[229] POFMA, section 15 (2) (b)

[230] POFMA, section 15 (3)

[231] POFMA, section 16 (1)

จะต้องมีคำสั่งระงับการเข้าถึง (Access Blocking Order) ไปยังผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (IASP)[232]

ผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (IASP) ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งระงับการเข้าถึง (Access Blocking Order) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อวันจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ปรับรวมกันไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[233] อนึ่ง ผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต รวมทั้งพนักงาน ลูกจ้าง หรือตัวแทนของผู้ให้บริการดังกล่าว ไม่ต้องรับผิดทางแพ่งหรือทางอาญาต่อการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ หากการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการนั้นได้กระทำการด้วยความระมัดระวังตามควรและโดยสุจริต ตลอดจนด้วยวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติตามหรือให้เกิดผลตามคำสั่งระงับการเข้าถึง[234]

1.4 มาตรการทางกฎหมายต่อสื่อสังคมออนไลน์

หมวด 4 หมวด 5 และหมวด 6 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) และผู้ให้บริการสื่อสารมวลชน (providers of mass media services) เช่น เฟซบุ๊ก กูเกิล และทวิตเตอร์ โดยการบัญญัติเป็นคำสั่ง (Directions) และประกาศ (Declarations) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.4.1 คำสั่งในหมวด 4

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 20 (1) กำหนดให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งมีอำนาจสั่งการให้หน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งในหมวด 4 (ได้แก่ คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย คำสั่งปิดการใช้งาน และคำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป) หากกรณีต้องตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้[235]

ก. ได้มีการสื่อสารหรือกำลังสื่อสารเนื้อหาที่มีหรือประกอบด้วยข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. รัฐมนตรีมีความเห็นควรให้มีการออกคำสั่งในหมวด 4 เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ในการนี้ รัฐมนตรียังคงมีอำนาจสั่งการให้หน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งในหมวด 4 ที่เกี่ยวกับเนื้อหาอันเป็นเท็จนั้นได้แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารหรือหยุดการสื่อสารเนื้อหาอันเป็นเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์แล้ว[236]

1) คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย

คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction) เป็นคำสั่งที่ออกเพื่อสั่งให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) ที่ให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (สื่อสังคมออนไลน์) ซึ่งมีการสื่อสารหรือกำลังสื่อสารเนื้อหาอันเป็นเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ และผู้ใช้บริการทุกคนในสาธารณรัฐสิงคโปร์สามารถเข้าถึงเนื้อหาอันเป็น

[232] POFMA, section 16 (2)

[233] POFMA, section 16 (3)

[234] POFMA, section 16 (4)

[235] POFMA, section 20 (1)

[236] POFMA, section 20 (2)

เท็จนั้นได้ แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ซึ่งระบุข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งหรือทั้งสองข้อมูลดังต่อไปนี้[237]

ก. ข้อมูลที่ระบุถึงข้อมูลเท็จนั้นเป็นความเท็จ หรือเนื้อหาที่มีหรือประกอบด้วยข้อมูลเท็จดังกล่าว

ข. ข้อมูลจริง หรือการอ้างอิงถึงที่ตั้งซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลจริงนั้น หรือทั้งข้อมูลจริงและการอ้างอิงดังกล่าว

ในกรณีที่ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) เป็นผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตที่กำหนด (prescribed internet intermediary) คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction) อาจเพิ่มข้อกำหนดข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อดังต่อไปนี้ให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) ปฏิบัติตามได้[238]

ก. สื่อสาร “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ให้แก่ผู้ใช้บริการทุกคนในสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่สามารถเข้าถึงสำเนาเนื้อหาที่มีหรือประกอบด้วยข้อมูลเท็จด้วยวิธีการของ “การให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary service)” ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ข. สื่อสาร “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ให้แก่ผู้ใช้บริการทุกคนในสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ได้เข้าถึงเนื้อหาที่มีหรือประกอบด้วยข้อมูลเท็จหรือสำเนาเนื้อหาดังกล่าว ด้วยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ภายในเวลาที่กำหนด

ค. ในกรณีที่ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) ได้ระงับการเข้าถึงเนื้อหาอันเป็นเท็จโดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ภายหลังเวลาที่ได้มีการออกคำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction) และก่อนที่คำสั่งจะหมดอายุ ถูกเพิกถอนหรือถูกยกเลิก ให้สื่อสาร “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ให้แก่ผู้ใช้บริการที่ระบุไว้ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยวิธีการของผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary)

กรณีศึกษาที่ 3.2

เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2564 กระทรวงมหาดไทยของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้ส่งจดหมายถึงบุคคล 9 คน และเพจเฟซบุ๊กชื่อดังแห่งหนึ่ง โดยระบุถึงการโพสต์ข้อมูลเท็จซึ่งบิดเบือนคำกล่าวของรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยของสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ได้กล่าวไว้ ณ รัฐสภาเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งโพสต์กล่าวหาว่า รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยกล่าวในรัฐสภาว่าสาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่มีหลักนิติธรรม (Rule of Law) ข้อกล่าวหาของบุคคลทั้งเก้าเป็นข้อมูลเท็จ ในรัฐสภา รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวยืนยันหลายครั้งถึงความสำคัญของหลักนิติธรรมสำหรับสาธารณรัฐสิงคโปร์ และความมุ่งมั่นและมั่นคงของรัฐบาลสิงคโปร์ที่มีต่อหลักนิติธรรม รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยกล่าวว่ามีบางประเทศที่หลักนิติธรรมเป็นเพียงแนวคิดสำหรับนักกฎหมาย แต่ไม่ได้รับปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง จึงทำให้สังคมของประเทศเหล่านั้นอยู่ในความทุกข์ยาก

[237] POFMA, section 21 (1)

[238] POFMA, section 21 (2)

รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยจึงเห็นความสำคัญของการหลักนิติธรรมมาปฏิบัติอย่างแท้จริงในสาธารณรัฐสิงคโปร์[239]

กระทรวงมหาดไทยของสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงได้ออกหนังสือถึงบุคคลทั้งเก้า เพื่อให้แก้ไขข้อมูลเท็จและขออภัย ซึ่งแปดในเก้าคนดังกล่าวได้ชี้แจงและขอโทษสำหรับสิ่งที่ได้กระทำ มีเพียงนาย J. เท่านั้นที่ไม่ได้เผยแพร่คำชี้แจง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ออก “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction)”[240] ไปยังทวิตเตอร์ให้แจ้งเตือนผู้ใช้บริการที่เห็นทวิตของนาย J. ดังนี้

<u>คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction)</u>[241]

PRESS RELEASE

MINISTER FOR HOME AFFAIRS INSTRUCTS POFMA OFFICE TO ISSUE TARGETED CORRECTION DIRECTION TO TWITTER

The Minister for Home Affairs has instructed the POFMA Office to issue a Targeted Correction Direction[1] (TCD) to Twitter, following Mr [redacted]'s non-compliance with the Correction Order[2] (CD) issued to him on 8 October 2021.

2. The TCD requires Twitter to alert users who had seen [redacted]'s Tweet, that it contains false claims about [redacted]'s views on the rule of law. [redacted]'s Tweet dated 6 October 2021 communicated the falsehood that the Minister for Home Affairs adopts the view that the rule of law does not operate anywhere in the real world, including in Singapore.

3. For the facts of the case, please refer to the Factually article "Clarifications on Minister [redacted]'s comments during the Second Reading of Foreign Interference (Countermeasures) Bill" at https://www.gov.sg/article/factually081021.

MINISTRY OF HOME AFFAIRS
9 OCTOBER 2021

[239] A Singapore Government Agency Website. *CLARIFICATIONS REGARDING MINISTER K SHANMUGAM'S COMMENTS IN PARLIAMENT ON 4 OCTOBER 2021 - False statements that Minister K Shanmugam suggested that the Rule of Law does not operate in Singapore have been circulated*. Retrieved 13 January 2022 from https://www.gov.sg/article/factually081021

[240] *Ibid.*

[241] POFMA Office's website. ISSUANCE OF CORRECTION DIRECTIONS AND TARGETED CORRECTION DIRECTION UNDER THE PROTECTION FROM ONLINE FALSEHOODS AND MANIPULATION ACT 2019 ON FALSEHOODS REGARDING ALLEGED POLICE BULLYING. Retrieved 13 July 2021 from https://www.pofmaoffice.gov.sg/documents/media-releases/2021/May/pofma-pr-moh-20May2021-01.pdf

ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Notice) [242]

2) คำสั่งปิดการใช้งาน

คำสั่งปิดการใช้งาน (Disabling Direction) เป็นคำสั่งที่ออกเพื่อสั่งผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตปิดการเข้าถึงโดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งเนื้อหาอันเป็นความเท็จ หรือเนื้อหาที่มีหรือประกอบด้วยข้อมูลเท็จที่ได้สื่อสารหรือกำลังสื่อสารอยู่ในการบริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตดังกล่าว ภายในระยะเวลาที่กำหนด[243]

ในกรณีที่ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) เป็นผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตที่กำหนด (prescribed internet intermediary) คำสั่งปิดการใช้งาน (Disabling Direction) อาจกำหนดให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างดังต่อไปนี้[244]

ก. ปิดการเข้าถึงข้อมูลเท็จที่มีการสื่อสารโดยหรือผ่านผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) โดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. สื่อสารประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice) แก่ผู้ใช้บริการที่ระบุไว้ในสาธารณรัฐสิงคโปร์

เมื่อมีการออกคำสั่งปิดการใช้งาน (Disabling Direction) ให้หน่วยงานที่มีอำนาจลงพิมพ์ประกาศคำสั่งปิดการใช้งานในรัฐกิจจานุเบกษาในทันที[245] อย่างไรก็ดี การไม่ลงพิมพ์ประกาศดังกล่าวไม่ทำให้คำสั่งไม่สมบูรณ์[246]

3) คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป

คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป (General Correction Direction) เป็นคำสั่งที่ออกมาเพื่อสั่งให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตที่กำหนด (prescribed internet intermediary) สื่อสาร “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ไปยังผู้ใช้บริการทุกคนซึ่ง

---

[242] Sulaiman Daud. (2021). *POFMA Office directs Brad Bowyer to correct Facebook post in first use of 'Fake news' law. Jolovan Wham puts up correction notice on Twitter after POFMA order issued.* Retrieved 13 July 2021 from https://mothership.sg/2021/10/jolovan-wham-pofma-shanmugam/

[243] POFMA, section 22 (1)

[244] POFMA, section 22 (2)

[245] POFMA, section 22 (3)

[246] POFMA, section 22 (4)

ใช้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตในสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยวิธีการของการให้บริการสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ตภายในเวลาที่กำหนด หรือสื่อสารไปยังผู้ใช้บริการที่ได้ระบุไว้[247]

กรณีศึกษาที่ 3.3

ข้อเท็จจริงในกรณีนี้ คือ ได้ปรากฏข้อมูลเท็จเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์หลายแห่งความว่าได้มีโรคโควิด 19 สายพันธุ์ใหม่ เกิดขึ้นในสาธารณรัฐสิงคโปร์ และมีความเสี่ยงที่จะแพร่ระบาดไปยังสาธารณรัฐอินเดีย รัฐบาลสิงคโปร์ชี้แจงว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นข้อมูลเท็จ ไม่มีการพบโรคโควิด 19 สายพันธุ์ใหม่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ สายพันธุ์ของโรคโควิด 19 ที่ตรวจพบในสาธารณรัฐสิงคโปร์ในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา ได้แก่ สายพันธุ์ B.1.617.2 ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งสายพันธุ์ B.1.617.2 มีการแพร่ระบาดในสาธารณรัฐอินเดียก่อนการตรวจพบสายพันธุ์ดังกล่าวในสาธารณรัฐสิงคโปร์[248] รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขของสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงมีบัญชาให้สำนักงาน POFMA มี “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป (General Correction Direction)” แก่สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ให้แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” แก่ผู้ใช้บริการสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ดังนี้

<u>คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป (General Correction Direction)</u>[249]

MINISTRY OF HEALTH

Press Release

FOR IMMEDIATE REPORTING

ISSUANCE OF GENERAL CORRECTION DIRECTIONS UNDER THE PROTECTION FROM ONLINE FALSEHOODS AND MANIPULATION ACT ON FALSEHOODS ON "SINGAPORE" STRAIN

The Ministry of Health (MOH) is aware of a false statement circulating online by multiple media outlets and social media platforms, which implies that a new, previously unknown variant of COVID-19 originated in Singapore and/or risks spreading to India from Singapore.

2. The Minister for Health has instructed the POFMA Office to issue General Correction Directions ' to Facebook, Twitter and SPH Magazines Pte Ltd (HardwareZone forum). Facebook, Twitter and SPH Magazines are required to carry the Correction Notice to all end-users in Singapore who use Facebook, Twitter and HardwareZone.com.

Corrections and clarifications regarding falsehoods on "Singapore" strain

3. There is no new "Singapore" variant of COVID-19. Neither is there evidence of any COVID-19 variant that is 'extremely dangerous for kids'. The strain that is prevalent in many of the COVID-19 cases detected in Singapore in recent weeks is the B.1.617.2 variant, which originated from India. The existence and spread of the B.1.617.2 variant within India predates the detection of the variant in Singapore, and this has been publicly known and reported by various media sources from as early as 5 May 2021.

4. For facts of the case, please refer to the Factually article "Corrections and Clarifications Regarding Falsehoods on "Singapore" Strain" at https://www.gov.sg/article/factually200521.

5. We advise members of the public not to speculate and/or spread unfounded rumors. Please visit www.moh.gov.sg for latest information on COVID-19.

MINISTRY OF HEALTH
30 MAY 2021

---

[247] POFMA, section 23 (1) (a) and section 23 (2) (a)

[248] A Singapore Government Agency Website. *CORRECTIONS AND CLARIFICATIONS REGARDING FALSEHOOD ON “SINGAPORE” STRAIN - False statement circulated by multiple sources about a “Singapore” COVID-19 variant*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.gov.sg/article/factually200521

[249] POFMA Office’s website. ISSUANCE OF GENERAL CORRECTION DIRECTIONS UNDER THE PROTECTION FROM ONLINE FALSEHOODS AND MANIPULATION ACT ON FALSEHOODS ON “SINGAPORE” STRAIN. Retrieved 13 July 2021 from https://www.pofmaoffice.gov.sg/documents/media-releases/2021/May/pofma-pr-moh-20May2021-01.pdf

ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Notice)[250]

1.4.2 ประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลและคำสั่งระงับการเข้าถึงในหมวด 5

หมวด 5 มาตรา 32 ถึงมาตรา 39 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดเรื่องเกี่ยวกับประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (Declaration of Online Locations) และระงับคำสั่งการเข้าถึง (Access Blocking Order) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่ถูกประกาศ

ในกรณีที่มีการสื่อสารข้อมูลเท็จที่แตกต่างกันตั้งแต่สามครั้งสื่อสารโดยตำแหน่งที่อยู่ข้อมูล (online location) เดียวกัน (เช่น เว็บไซต์เดียวกัน) และข้อมูลเท็จไม่น้อยกว่าสามข้อมูลได้สื่อสารในสาธารณรัฐสิงคโปร์ภายในเวลา 6 เดือนก่อนได้มีการอออกคำประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (Declaration of Online Locations) เมื่อหน่วยงานที่มีอำนาจได้เคยออกคำสั่งตามหมวด 3 หรือหมวด 4 หรือทั้งสองหมวดกับกรณีดังกล่าวแล้ว รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 32 ให้อำนาจรัฐมนตรีมีการออกประกาศให้ตำแหน่งข้อมูลใดเป็นตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Locations) เช่น ประกาศว่าเว็บไซต์ใดเป็นเว็บไซต์ที่เป็นตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลเท็จ[251] โดยประกาศดังกล่าวต้องระบุยูอาร์แอล (Universal Resource Locator: URL) ชื่อโดเมน (domain name) หรือตัวระบุอื่นของตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลด้วย[252] และอาจกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ดำเนินการตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลนั้น เช่น เว็บมาสเตอร์ของเว็บไซต์ที่เป็นตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลเท็จ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ สื่อสารประกาศแก่ผู้ใช้บริการที่เข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลนั้นในสาธารณรัฐสิงคโปร์[253] และหน่วยงานที่มีอำนาจต้องลงพิมพ์ประกาศดังกล่าวในรัฐกิจจานุเบกษา[254]

เจ้าของหรือผู้ดำเนินการตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Locations) รายใด ไม่ได้สื่อสารประกาศดังกล่าวแก่ผู้ใช้บริการที่เข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลตามกฎหมายในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 40,000

---

[250] Todayonline.com. *Pofma correction directions to be issued to Facebook, Twitter, SPH Magazines over 'Singapore' variant of Covid-19 falsehood.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.todayonline.com/singapore/pofma-correction-directions-facebook-twitter-sph-magazines-singapore-variant-falsehood

[251] POFMA, section 32 (1)

[252] POFMA, section 32 (3) (a)

[253] POFMA, section 32 (3) (f)

[254] POFMA, section 32 (4)

ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[255] อย่างไรก็ตาม หากเจ้าของหรือผู้ดำเนินการดังกล่าวสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนไม่รู้ และไม่มีเหตุผลอันควรเชื่อว่ามีการประกาศเกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล[256]

2) คำสั่งระงับการเข้าถึง

ตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) รัฐมนตรีอาจสั่งให้องค์กรพัฒนาและกำกับดูแลสื่อ (IMDA) ดำเนินการอย่างเหมาะสมในการระงับการเข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Location) โดยบุคคลที่อยู่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ในกรณีที่[257]

ก. มีการสื่อสารเนื้อหาที่ต้องเสียค่าบริการ (paid content) ในตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Location) เช่น เว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการประกาศในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ภายหลังที่ได้มีการประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (Declaration of Online Locations) มีผลใช้บังคับ และ

ข. รัฐมนตรีเชื่อว่าหลังจากวันที่มีการใช้บังคับของคำประกาศตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูล (Declaration of Online Locations) ยังคงมีผู้ใช้บริการได้ใช้หรือกำลังใช้บริการของผู้ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เพื่อเข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Location)

เมื่อองค์กรพัฒนาและกำกับดูแลสื่อ (IMDA) ได้รับข้อสั่งการจากรัฐมนตรี จะต้องออก “คำสั่งระงับการเข้าถึง (Access Blocking Order)” ไปยังผู้ให้บริการทางอินเทอร์เน็ต (IASP) ดำเนินการระงับการเข้าถึงเว็บไซต์ที่มีการประกาศหรือตำแหน่งที่อยู่ข้อมูลที่มีการประกาศ (Declared Online Location) ที่มีการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์[258]

การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งระงับการเข้าถึง (Access Blocking Order) ของผู้ให้บริการทางอินเทอร์เน็ตหรือผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อวัน รวมกันไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[259]

1.4.3 คำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทที่สื่อสารข้อมูลเท็จในหมวด 6

หมวด 6 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดหลักการกำกับดูแลบัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทที่สื่อสารข้อมูลเท็จ โดยให้อำนาจรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งอาจออกคำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ (Account Restriction Direction) เพื่อสั่งให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) ปิดบัญชีออนไลน์ปลอมและบอทที่สื่อสารข้อมูลเท็จบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน

ในการพิจารณาว่าบัญชีออนไลน์ใดเป็นบัญชีออนไลน์ปลอมหรือเป็นบัญชีออนไลน์ที่ถูกควบคุมโดยบอท รัฐมนตรีจะต้องคำนึงถึงปัจจัยตามที่ระบุไว้ในมาตรา 40 (4) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ดังนี้

---

[255] POFMA, section 32 (6)

[256] POFMA, section 32 (7)

[257] POFMA, sections 33 (1) (2) and (3)

[258] POFMA, section 33 (3)

[259] POFMA, section 33 (4)

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศหรือเขตแดนที่ใช้ในการสร้างบัญชีออนไลน์ แตกต่างจากประเทศหรือเขตแดนที่เจ้าของบัญชีอ้างว่ามาจากหรือไม่
ข. มีรูปแบบของกิจกรรมที่น่าสงสัยที่ดำเนินการโดยใช้บัญชีออนไลน์หรือไม่
ค. วันที่สร้างบัญชีออนไลน์ และ
ง. ปัจจัยอื่นใดที่รัฐมนตรีเห็นว่าเกี่ยวข้อง

เมื่อมีการออกคำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ (Account Restriction Direction) แล้ว ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) จะต้องป้องกันไม่ให้บัญชีออนไลน์ปลอมใช้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเพื่อสื่อสารข้อความอันเป็นเท็จ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เจ้าของบัญชีออนไลน์ดังกล่าวสื่อสารกับผู้ใช้บริการในสิงคโปร์[260]

คำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ (Account Restriction Direction) อาจระบุเวลาการบังคับไว้ 3 เดือนหรือไม่ระบุเวลาก็ได้[261] นอกจากนี้ คำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ยังอาจสั่งให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) ดำเนินการได้ทั้งในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์[262]

ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งจำกัดบัญชีออนไลน์ (Account Restriction Direction) ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือโทษจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[263]

1.5 มาตรการกำกับดูแลกันเอง

แนวทางการกำกับดูแลกันเองของสื่อสังคมออนไลน์ยักษ์ใหญ่ เช่น เฟซบุ๊ก กูเกิล วอตส์แอปป์ ที่ดำเนินธุรกิจในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้มีการปรับปรุงมาตรการกำกับดูแลกันเองเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสิงคโปร์

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 เฟซบุ๊กได้มีการออกนโยบายและวิธีการจัดการข่าวลวงบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนที่เข้าถึงโดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ เพื่อให้เนื้อหาบนแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กมีความถูกต้องและสอดคล้องกับกฎหมาย รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) โดยการเพิ่มสัญลักษณ์ (label) คำว่า “false” ปิดทับเนื้อหาของข่าวที่ทางรัฐบาลสิงคโปร์แจ้งว่าเป็นข่าวลวง พร้อมทั้งเพิ่มประกาศใต้เนื้อหาข่าวลวงแจ้งว่า “ประกาศบนเว็บไซต์ของรัฐบาลสิงคโปร์แจ้งว่า States Times Review โพสต์ข้อมูลเท็จ (A post on the Singaporean government website said the STR post contained false statements)”[264] และต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 สำนักข่าวรอยเตอร์ได้เข้าร่วมโปรแกรมตรวจสอบข้อเท็จจริงของเฟซบุ๊ก เพื่อตรวจสอบข่าวที่โพสต์ในสาธารณรัฐสิงคโปร์[265]

---

[260] POFMA, section 40 (1)

[261] POFMA, section 41 (3)

[262] POFMA, section 40 (6)

[263] POFMA, section 42 (1)

[264] BBC News. (2019). *Facebook bows to Singapore’s ‘fake news’ law with post ‘correction’.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.bbc.com/news/world-asia-50613341

[265] Jessica Goodfellow. (2020). *Reuters extends Facebook fact-check partnership to Singapore.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.campaignasia.com/article/reuters-extends-facebook-fact-check-partnership-to-singapore/461014

ต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 กูเกิลได้ปรับปรุงนโยบายด้านการโฆษณาใหม่ในสิงคโปร์ โดยเน้นห้ามไม่ให้มีการโฆษณาทางการเมืองโดยเฉพาะในแพลตฟอร์มกูเกิลสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปในสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่มีขึ้นในต้นปี พ.ศ. 2564

ล่าสุดในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 วอตส์แอปป์ (WhatsApp) ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้บริการส่งข้อความยอดนิยมได้เพิ่มมาตรการต่อต้านข่าวลวงและการบิดเบือนข้อมูลโดยการเปิดตัวลักษณะเฉพาะใหม่ (new feature) เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาของข้อความได้ ลักษณะการตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact-check feature) จะปรากฏเป็นปุ่มรูปแว่นขยาย (magnifying glass icon) ถัดจากข้อความที่ส่งต่อผ่านบุคคลตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป การแตะที่ปุ่มดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ใช้บริการอัปโหลด (upload) ข้อความไปยังเว็บเบราว์เซอร์เพื่อทำการค้นหาโดยกูเกิล (Google) สำหรับข่าวที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจะทำให้ผู้ใช้บริการสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ตัวอย่างเช่น ภาพหน้าจอในวอตส์แอปป์ (WhatsApp) จะแสดงให้ถึงการตรวจสอบข้อความที่อ้างว่า “การดื่มน้ำกระเทียมต้มสดจะรักษาโรคโควิด 19 ได้” เพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อความดังกล่าวเป็นข้อความเท็จ[266]

ดังนั้น จะเห็นจากแนวโน้มในปัจจุบันว่า สื่อสังคมออนไลน์ยักษ์ใหญ่เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือกับรัฐบาลสิงคโปร์ในการจัดการปัญหาข่าวลวงและเนื้อหาที่ผิดกฎหมายมากขึ้น เพราะมิฉะนั้นจะมีความเสี่ยงกับการฝ่าฝืนรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ทั้งยังอาจถูกควบคุมกำกับดูแลเข้มงวดมากขึ้นจากรัฐบาล

2. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง

ในปี พ.ศ. 2559 ผู้สนับสนุนนายโดนัลด์ ทรัมป์ อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาถูกวิจารณ์ว่าสร้างข่าวลวงขึ้นมาบนเฟซบุ๊กและแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ เพื่อใช้ในการเรียกคะแนนเสียงและโจมตีคู่ต่อสู้ในการชิงตำแหน่งประธานาธิบดี ข่าวลวงเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาดังกล่าว ทำให้เกิดความกังวลว่าเหตุการณ์เดียวกันนี้จะเกิดขึ้นในการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในปี พ.ศ. 2560[267] พรรคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต่างมีความเห็นตรงกันเรียกร้องให้รัฐบาลเยอรมนีดำเนินการอย่างเฉียบขาดต่อปัญหาข่าวลวง ซึ่งรวมทั้งการลบข่าวลวงที่ถูกเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์โดยทันที ด้วยคาดว่าการเลือกตั้งทั่วไปในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งกำหนดมีขึ้นในช่วงฤดูใบไม้ร่วงในปี พ.ศ. 2560 อาจตกเป็นเป้าหมายการโจมตีเหมือนเช่นที่เกิดขึ้นกับการโจมตีการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาที่ผ่านมา[268] ทำให้ปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 รัฐบาลเยอรมนีได้เสนอร่างกฎหมายเข้าสู่สภาเพื่อบังคับใช้กับเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (Illegal content) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยกฎหมายฉบับ

---

[266] Irene Tham. (2020). *WhatsApp pilots new fact-check feature to spot fake news.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.straitstimes.com/world/whatsapp-pilots-new-factcheck-feature-to-spot-fake-news

[267] Jenny Gesley. (2019). *Initiatives to Counter Fake News: Germany.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2019-08-20/germany-facebook-found-in-violation-of-anti-fake-news-law/

[268] Politico. *Germany considers forcing Facebook to delete fake news*. Retrieved on 13 July 2021 from https://www.politico.eu/article/germany-considers-forcing-facebook-to-delete-fake-news/

นี้เน้นการบังคับใช้กับเนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) เช่น การเผยแพร่แนวคิดสนับสนุนลัทธิขวาจัด ชาตินิยมหัวรุนแรง (Nazi)[269] การเหยียดเชื้อชาติยิวและคนเชื้อชาติอื่น ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นละเอียดอ่อนอย่างยิ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตัวอย่างเช่น กรณีอื้อฉาวในปี พ.ศ. 2559 เมื่อเว็บเพจฝ่ายขวาจัดเพจหนึ่งโพสต์แผนที่ของร้านค้าต่าง ๆ ที่คนยิวเป็นเจ้าของในกรุงเบอร์ลินลงบนเฟซบุ๊ก ส่งผลให้เจ้าของร้านชาวยิวหลายแห่งได้รับโทรศัพท์ด่าทอ ขู่ฆ่า หรือการแวะเวียนมาป่วนร้านจากฝ่ายขวาจัดที่เกลียดชาวยิว[270]

ข้อมูลจากรายงานสรุปการถอดบทเรียนเวที “International Conference on Fake News” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2562 นายมาริโอ แบรนเดนเบิร์ก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากรัฐสภาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบุว่า ข่าวลวงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่มีกรณีเรื่องผู้อพยพ โดยสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีในการปลอมแปลงต่าง ๆ ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการสร้างและเผยแพร่ข่าวลวงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยกล่าวว่ามาตรการในการต่อต้านข่าวลวง อาจแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ก. *ความร่วมมือ* สื่อสังคมออนไลน์จะต้องทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ซึ่งรวมถึงผู้ตรวจสอบในระดับท้องถิ่น โดยจะต้องไม่คำนึงถึงแต่เรื่องถูกผิดเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย

ข. *การตรวจสอบ* ต้องมีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อต่อต้านข่าวลวง เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ค. *การให้การศึกษา* ต้องจัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมว่าอะไรคือข่าวลวง ตั้งแต่ในระดับโรงเรียน ฝึกฝนและส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในเด็กและเยาวชน โดยเปิดกว้างให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง นอกจากนั้น ยังต้องให้ความรู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควรที่จะโพสต์หรือเผยแพร่ออกไป ไม่เพียงเท่านี้ยังต้องให้ความรู้และอบรมนักข่าวหรือสื่อสังคมออนไลน์ให้รู้เท่าทันข้อมูลเท็จและสามารถพิจารณาว่าข้อมูลใดหรือข่าวใดเป็นข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง

ง. *กฎหมาย* เมื่อเกิดความผิดปกติ กฎหมายจะต้องตอบสนองอย่างทันท่วงที โดยสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกค่าปรับ หรือสั่งให้นำข่าวลวงนั้นออกจากเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้นได้ สำหรับการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น มุ่งเน้นให้แพลตฟอร์มออนไลน์เกิดความโปร่งใส โดยจะต้องมีการรายงานแหล่งที่มาของข่าวลวงให้กับเจ้าหน้าที่รัฐทราบ[271]

2.2 มาตรการทางกฎหมาย

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้เผยแพร่ข่าวลวงในเครือข่ายสังคมออนไลน์ คงมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา[272] ที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อ

---

[269] พงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์. (2562). *ดูวิธีสู้กับ fake news ในประเทศต่าง ๆ (ไทยควรเรียนรู้จากชาติไหนดี).* THE MATTER. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://thematter.co/social/tackle-fake-news-around-the-world/82776

[270] สฤณี อาชวานันทกุล.(2560). *เยอรมนีกับ “ข่าวปลอม” บนเฟซบุ๊ค.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/639914

[271] กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2562). *รายงานสรุปการถอดบนเรียนเวที International Conference on Fake News*. น. 21-22

[272] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], as amended, sections 186 and 187, Retreived 13 July 2021 from https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

ลงโทษผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่เป็นข้อมูลที่ผิดกฎหมายที่อาจเป็น “ข่าวลวง” ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ดังนี้

2.2.1 เนื้อหาที่เป็นการปลุกระดมมวลชนหรือการดูถูกเหยียดหยามศาสนา ความศรัทธา หรือชุมชนทางศาสนาหรือความศรัทธา ได้แก่

1) การปลุกระดมมวลชน (Incitement of masses) การยุยงให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มชนชาติ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา หรือกลุ่มชาติพันธุ์ หรือเรียกร้องให้มีการใช้ความรุนแรงหรือการกระทำอันเป็นปรปักษ์กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังกล่าว หรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น โดยการดูถูกเหยียดหยามให้ร้ายหรือหมิ่นประมาทกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังกล่าว ในลักษณะเป็นการก่อกวนความสงบสุขของประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 130[273]

2) การดูถูกเหยียดหยามศาสนา ความศรัทธา หรือชุมชนทางศาสนาและความศรัทธา (Revilement of religious faiths and religious and ideological communities) การดูถูกเหยียดหยามศาสนาหรือความศรัทธาของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นการก่อกวนความสงบสุขของประชาชนในที่สาธารณะหรือโดยเผยแพร่วัสดุใด หรือการดูถูกเหยียดหยามคริสตจักรหรือชุมชนทางศาสนาหรือความศรัทธาอื่น ๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมทั้งสถาบันหรือประเพณีของคริสจักรหรือชุมชนดังกล่าว ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อความสงบสุขของประชาชน ในที่สาธารณะหรือโดยเผยแพร่วัสดุใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 166[274]

2.2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือละเมิดรัฐธรรมนูญ ได้แก่

1) การเผยแพร่เนื้อหาโฆษณาชวนเชื่อขององค์กรที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (Dissemination of propaganda material of unconstitutional organizations) การเผยแพร่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือผลิต จัดเก็บ นำเข้า หรือส่งออกหรือทำให้ปรากฏต่อสาธารณะผ่านสื่อที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเพื่อเผยแพร่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือในต่างประเทศ ซึ่งสื่อโฆษณาชวนเชื่อ

ก. เกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ประกาศให้เป็นองค์กรที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรที่ต้องคำตัดสินถึงที่สุดให้เป็นองค์กรตัวแทนของพรรคดังกล่าว

ข. เกี่ยวกับองค์กรที่ต้องห้ามตามคำตัดสินถึงที่สุดว่าขัดรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อแนวคิดของความเข้าใจระหว่างประเทศหรือที่ต้องคำตัดสินถึงที่สุดให้เป็นองค์กรตัวแทนขององค์กรดังกล่าว

ค. อันเป็นการโฆษณาชวนเชื่อที่มีเนื้อหาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมขององดีตองค์กรสังคมนิยมแห่งชาติ

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 86[275]

---

[273] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 130 (Incitement of masses)

[274] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 166 (Revilement of religious faiths and religious and ideological communities)

[275] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 86 (Dissemination of propaganda material of unconstitutional organisations)

2) การใช้สัญลักษณ์ขององค์กรที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (Use of symbols of unconstitutional organizations) การเผยแพร่สัญลักษณ์ของพรรคการเมืองหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 86 อนุมาตรา (1) วรรค 1 วรรค 2 และ วรรค 4 ภายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือใช้ในที่สาธารณะ ในการประชุม หรือในวัสดุ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ด้วยตนเองหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 86a[276]

3) การตระเตรียมการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ (Preparation of serious violent offence endangering state) การตระเตรียมการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ ซึ่งหมายถึงความผิดต่อชีวิตตามมาตรา 211 หรือมาตรา 212 หรือต่อเสรีภาพส่วนบุคคลตามมาตรา 239a หรือ 239b อันมีวัตถุประสงค์เพื่อบ่อนทำลายการดำรงอยู่หรือความมั่นคงของรัฐหรือองค์กรระหว่างประเทศ หรือเพื่อทำลายล้าง ทำลายผลทางกฎหมาย หรือล้มล้างหลักการแห่งรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนถึงสิบปี หากเป็นการตระเตรียมการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงน้อย ต้องระวางโทษจำคุกสามเดือนถึงห้าปีตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 89a[277]

4) การเผยแพร่หรือให้เข้าถึงวัสดุที่มีเนื้อหาแนะนำให้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ (Instructions for committing serious violent offence endangering state) การเผยแพร่หรือให้เข้าถึงวัสดุที่มีเนื้อหาแนะนำให้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ หากการเผยแพร่นั้นเอื้อต่อการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นตระเตรียมการในการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 91[278]

5) การปลอมแปลงเพื่อการกบฏ (Treasonous forgery) การยินยอมโดยเจตนาหรือโดยรู้อยู่ให้มีการปลอมหรือแปลงวัตถุ รายงานที่เกี่ยวกับตน หรือคำยืนยันข้อมูลเท็จ เพื่อให้ปรากฏต่อบุคคลอื่นหรือสาธารณชน อันมีผลสำคัญต่อความมั่นคงภายนอกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือความสัมพันธ์กับต่างประเทศ เพื่อหลอกลวงให้ต่างประเทศเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวเป็นของจริงหรือเป็นข้อมูลจริง อันอาจทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อความมั่นคงภายนอกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ต้องระวางโทษจำคุกหกเดือนถึงห้าปี หากเป็นการกระทำต่อสาธารณชนต้องรับโทษเท่ากัน ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 100a[279]

6) การก่อตั้งองค์กรอาชญากรรม (Forming criminal organizations) การก่อตั้งองค์กรหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรอันมีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่มุ่งหมายในการกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อยสองปี ต้องระวางโทษจำคุกห้าปีหรือปรับ หากเป็นการสนับสนุนองค์กรดังกล่าว หรือจัดหาสมาชิกหรือผู้สนับสนุนให้กับองค์กรดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกสามปี

---

[276] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 86a (Acting as secret agent for purposes of sabotage)

[277] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 89a (Preparation of serious violent offence endangering state)

[278] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 91 (Instructions for committing serious violent offence endangering state)

[279] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 100a (Treasonous forgery)

หรือปรับ ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดร้ายแรง ต้องระวางโทษจำคุกหกเดือนถึงห้าปี และหกเดือนถึงสิบปี ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 129[280]

7) การก่อตั้งองค์กรก่อการร้าย (Forming terrorist organizations) การก่อตั้งองค์กรก่อการร้ายอันมีวัตถุประสงค์หรือดำเนินกิจการที่กำหนดขึ้นเพื่อการฆ่าคนตายโดยทรมานหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย การฆ่าคนตายหรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรืออาชญากรรมสงคราม หรือความผิดต่อเสรีภาพส่วนบุคคลตามมาตรา 239a หรือมาตรา 239b ต้องระวางโทษจำคุกหนึ่งปีถึงสิบปี ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 129a[281]

8) องค์กรอาชญากรรมและองค์กรก่อการร้ายต่างประเทศ (Foreign criminal and terrorist organizations; confiscation) ให้นำมาตรา 129 และมาตรา 129a ใช้กับองค์กรอาชญากรรมและองค์กรก่อการร้ายต่างประเทศ หากความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับองค์กรที่มิได้อยู่ในประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 129b[282]

9) การให้รางวัลหรือให้ความเห็นชอบในการกระทำความผิด (Rewarding and approval of offences) การให้รางวัลหรือให้ความเห็นชอบต่อสาธารณะ ในที่ประชุม หรือโดยการเผยแพร่วัสดุในลักษณะที่เป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในการกระทำความผิดบางฐานความผิดในมาตรา 138 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 140[283]

10) การบันทึกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลอันเป็นหลักฐาน (Forgery of data intended to provide proof) การบันทึกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลอันเป็นหลักฐาน เพื่อวัตถุประสงค์ในการหลอกลวงทางการค้า ในลักษณะที่มีการแสดงเอกสารเท็จหรือปลอมจากข้อมูลที่บันทึกไว้หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 269[284]

2.2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรง (Depictions of violence) ได้แก่ การเผยแพร่หรือการบรรยายให้เห็นภาพความรุนแรง เช่น การเผยแพร่วัสดุซึ่งมีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงการกระทำรุนแรงที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมต่อมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตที่คล้ายมนุษย์ ในลักษณะที่ยกย่องการกระทำอันรุนแรงดังกล่าวหรือทำเสมือนว่าการกระทำอันรุนแรงดังกล่าวนั้นไม่ใช่การกระทำอันรุนแรง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 131[285]

2.2.4 เนื้อหาเกี่ยวกับการยุยงส่งเสริมให้มีการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย การรบกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยการข่มขู่ และการข่มขู่โดยการกระทำความผิดร้ายแรง ได้แก่

1) การยุยงส่งเสริมให้มีการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย (Public incitement to commit offences) การยุยงส่งเสริมให้มีการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายในที่สาธารณะ ในที่ประชุม หรือโดยการ

---

[280] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 129 (Forming criminal organizations)

[281] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 129 (a) (Forming terrorist organizations)

[282] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 129 (b) (Foreign criminal and terrorist organizations; confiscation)

[283] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 140 (Rewarding and approval of offences)

[284] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 269 (Forgery of data intended to provide proof)

[285] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 131 (Depictions of violence)

เผยแพร่วัสดุ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 111[286]

2) การรบกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยการข่มขู่ว่าจะกระทำความผิด (Disturbing public peace by threatening to commit offences) การข่มขู่ว่าจะกระทำการก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามมาตรา 125a วรรค 1 ถึง 4 หรือการข่มขู่ว่าจะกระทำการฆ่าคนตายโดยทรมานหรือโดยการกระทำทารุณโหดร้าย การฆ่าคนตาย หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ หรืออาชญากรรมสงคราม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 126[287]

3) การข่มขู่โดยการกระทำความผิดร้ายแรง (Threatening commission of serious criminal offence) การข่มขู่โดยการกระทำความผิดร้ายแรงต่อบุคคลอื่นหรือบุคคลใกล้ชิดของบุคคลนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับ ทั้งนี้ การแสร้งทำเป็นบุคคลหนึ่งที่กระทำความผิดร้ายแรงต่อบุคคลผู้ได้รับผลร้ายหรือคนที่ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าว ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 241[288]

2.2.5 เนื้อหาเกี่ยวกับการดูหมิ่นหรือการหมิ่นประมาท ได้แก่ ฐานความผิดดังนี้

1) การดูหมิ่น (Insult) การดูหมิ่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับ ส่วนการดูหมิ่นโดยใช้กำลังประทุษร้าย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 185[289]

2) การนินทาโดยมุ่งร้าย (Malicious gossip) การกล่าวอ้างหรือเผยแพร่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลนั้นเสื่อมเสียหรือส่งผลกระทบในทางลบต่อความคิดเห็นของสาธารณชนเกี่ยวกับบุคคลนั้น เว้นแต่ข้อเท็จจริงนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และหากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำต่อสาธารณะหรือโดยการเผยแพร่เอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 186[290]

3) การหมิ่นประมาท (Defamation) การกล่าวอ้างหรือเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลนั้นเสื่อมเสียหรือส่งผลเสียต่อความคิดเห็นของสาธารณชนเกี่ยวกับบุคคลนั้นหรือทำให้บุคคลนั้นเสื่อมเสียชื่อเสียง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ หากกระทำในที่สาธารณะ ในที่ประชุมหรือโดยเผยแพร่เอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 187[291]

2.2.6 เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ได้แก่ *การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลด้วยการถ่ายภาพหรือส่งต่อภาพถ่าย* การถ่ายภาพหรือส่งต่อภาพถ่ายของบุคคลอื่น ที่อยู่ในสถานที่ส่วนตัวหรือในสถานที่

[286] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 111 (Public incitement to commit offences)

[287] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 126 (Disturbing public peace by threatening to commit offences)

[288] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 241 (Threatening commission of serious criminal offence)

[289] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 185 (Insult)

[290] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 186 (Malicious gossip (üble Nachrede))

[291] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 187 (Defamation)

ปกปิดจากการมองเห็น โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 201a[292]

2.2.7 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ ได้แก่ฐานความผิดดังนี้

1) การเผยแพร่ จัดหา และครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก (Dissemination, procurement and possession of child pornography) การเผยแพร่สื่อลามกอนาจารเด็ก หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งสื่อลามกอนาจารดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็นความผิดฐานเผยแพร่สื่อลามกอนาจารเด็ก

ก. การกระทำทางเพศที่กระทำโดย กระทำต่อ หรือกระทำต่อหน้าบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี (เด็ก)

ข. การสืบพันธุ์ของเด็กในสภาพของการเปลือย ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ในท่าทางทางเพศที่ผิดธรรมชาติ หรือ

ค. การสืบพันธุ์ที่ยั่วยุทางเพศของอวัยวะเพศหรือบั้นท้ายเปลือยของเด็ก

ทั้งนี้ รวมถึงการดำเนินการจัดหาสื่อลามกอนาจารเด็กให้แก่บุคคลอื่นซึ่งเป็นการทำซ้ำการกระทำที่เกิดขึ้นจริงหรือเสมือนจริง การผลิตสื่อลามกอนาจารเด็กซึ่งเป็นการทำซ้ำการกระทำที่เกิดขึ้นจริง หรือการผลิต จัดหา จัดส่ง จัดเก็บ นำเสนอ โฆษณา หรือดำเนินการนำเข้าหรือส่งออกสื่อลามกอนาคารเด็กดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกสามเดือนถึงห้าปี ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 184b[293]

2) การเผยแพร่สื่อลามกด้วยการแพร่ภาพแพร่เสียง หรือบริการโทรคมนาคม (Making pornographic content available through broadcasting or telemedia services) การเผยแพร่สื่อลามกแก่บุคคลอื่น หรือต่อสาธารณะด้วยการแพร่ภาพแพร่เสียง หรือบริการโทรคมนาคม ต้องระวางโทษตามมาตรา 184 ถึงมาตรา 184c (จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ) ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 184d[294]

ในส่วนของค่าปรับข้างต้น มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้[295]

ก. ค่าปรับคิดอัตรารายวัน ปรับต่ำสุด 5 วัน และปรับสูงสุดไม่เกิน 360 วัน

ข. ศาลจะกำหนดจำนวนเงินค่าปรับอัตรารายวัน โดยคำนึงถึงสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากรายได้สุทธิโดยเฉลี่ยที่ผู้กระทำความผิดได้รับหรือสามารถได้รับในหนึ่งวัน อัตรารายวันกำหนดไว้ที่ไม่น้อยกว่า 1 ยูโรและไม่เกิน 30,000 ยูโร

ค. นอกจากจะพิจารณารายได้สุทธิ ซึ่งเป็นฐานการกำหนดอัตราค่าปรับรายวันแล้ว ศาลอาจจะประเมินรายได้อื่นและทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดเพิ่มเติมได้

ง. จำนวนวันที่ปรับและอัตราค่าปรับขึ้นอยู่กับการพิจารณาของศาล

---

[292] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 201a (Violation of intimate privacy by taking photographs or other images)

[293] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 184b (Dissemination, procurement and possession of child pornography)

[294] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 184d (Making pornographic content available through broadcasting or telemedia services; accessing child or youth pornographic content via telemedia)

[295] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 40

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การหมิ่นประมาทโดยเจตนาจะถูกดำเนินคดีตามคำร้องขอของผู้เสียหายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อัยการจะสอบสวนก็ต่อเมื่อคดีดังกล่าวอยู่ในความสนใจของสาธารณชน นอกจากการฟ้องร้องทางอาญาแล้ว[296] ผู้เสียหายจากการถูกหมิ่นประมาทอาจฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทในศาลแพ่งและขอให้มีคำสั่งคุ้มครองเบื้องต้นด้วยก็ได้[297]

2.3 มาตรการกำกับดูแลเครือข่ายสังคมออนไลน์

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายที่กำกับดูแลเครือข่ายสังคมออนไลน์มี 2 ฉบับ ดังนี้

2.3.1 กฎหมายสื่อสารมวลชน (Media Law)

กฎหมายสื่อสารมวลชน (Media Law) กำหนดว่าผู้ให้บริการเทลิมีเดียหรือให้บริการข้อมูลและการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ (telemedia)[298] ที่ให้บริการเนื้อหาด้านวารสารศาสตร์ ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานการสื่อสารมวลชนอันเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะการทำซ้ำข้อความหรือเนื้อหาภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหมดหรือบางส่วน[299] หมายความว่าข่าวต้องได้รับการตรวจสอบและต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและแหล่งที่มาโดยผู้ให้บริการก่อนการเผยแพร่[300] อย่างไรก็ดี กฎหมายฉบับนี้ไม่มีข้อกำหนดความรับผิดฐานละเมิดมาตรฐานการสื่อสารมวลชน หากการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นอาจได้รับการประณามจากสื่อมวลชนเยอรมัน (Deutscher Presserat) ต่อสาธารณชนเท่านั้น[301] นอกจากนี้ จรรยาบรรณของสื่อ (Pressekodex) ที่บังคับใช้โดยสภาสื่อมวลชนเยอรมัน (German Press Council) มีผลบังคับใช้เฉพาะกับผู้ที่ตกลงเป็นสมาชิกโดยสมัครใจเท่านั้น แต่ไม่รวมแพลตฟอร์มออนไลน์หรือบุคคลผู้โพสต์เนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์[302]

2.3.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (Network Enforcement Act 2017: NetzDG)

ใน พ.ศ. 2560 รัฐสภาเยอรมันได้มีการนำเสนอร่างกฎหมายว่าการบังคับใช้เครือข่าย (Network Enforcement Act 2017) หรือชื่อในภาษาเยอรมนีว่า Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG ซึ่งต่อมากฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2560 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จัดการกับอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง ข่าวลวงที่มีโทษทางอาญาและเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอื่น ๆ บนเครือข่ายสังคมออนไลน์[303] รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ถือเป็นกฎหมายที่รัฐบาลเยอรมนีออกมาเพื่อกำกับดูแลเครือข่ายสังคมออนไลน์

---

[296] Strafprozeßordnung [StPO] [Code of Criminal Procedure], April 7, 1987, BGBl. I at 1074, 1319, as amended, sections 374, 376.

[297] Zivilprozessordnung [ZPO] [Code of Civil Procedure], Dec. 5, 2005, BGBl. I at 3202; BGBl. 2006 I at 431; BGBl 2007 I at 1781, as amended, sections 935, 940.

[298] Telemediengesetz [TMG] [Telemedia Act], February 26, 2007, BGBl. I at 179, as amended, section 1 (1).

[299] Staatsvertrag für Rundfunk und Telemedien [Rundfunkstaatsvertrag] [RStV] [Interstate Treaty on Broadcasting and Telemedia] [Interstate Broadcasting Treaty], August 31, 1991, as amended, article 54 (2).

[300] *Ibid.*

[301] Presserat [German Press Council], Publizistische Grundsätze [Pressekodex] [German Press Code] (2017), Complaints Procedure, section 12 (5), in conjunction with Press Code, section 16.

[302] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), sections 1 (1) and 1 (2)

[303] Wikipedia, the free encyclopedia. Network Enforcement Act. Retrieved 13 July 2021 from https://en.wikipedia.org/wiki/Network_Enforcement_Act

ซึ่งโดยปกติทั่วไปเครือข่ายสังคมออนไลน์ไม่ได้มีความรับผิดชอบต่อการเผยแพร่ข้อมูลเท็จของบุคคลที่สามบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) มาตรา 3 (1) กำหนดให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้ที่ลงทะเบียนมากกว่า 2 ล้านคนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสในการจัดการกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 (2) และมาตรา 3 (3) ของรัฐบัญญัตินี้ ในกรณีที่เป็นเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอย่างชัดเจน เช่น การโพสต์รูปภาพหรือคลิปวิดีโอที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น เครือข่ายสังคมออนไลน์ต้องดำเนินการลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้นจากแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับข้อร้องเรียน ในกรณีที่ไม่สามารถกระทำได้ในระยะเวลา 24 ชั่วโมง ผู้ให้บริการสามารถที่จะทำข้อตกลงกับหน่วยงานรับผิดชอบที่มีอำนาจในการขยายระยะเวลาเพื่อความเหมาะสมตามแก่กรณี ในกรณีที่เนื้อหาไม่เป็นความผิดต่อกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ผู้ให้บริการจะมีเวลาในการตัดสินใจเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวได้ถึง 7 วัน โดยอาจใช้เวลานานกว่านั้นได้เฉพาะในกรณีที่เป็นข้อยกเว้น เช่น หากมีการขอให้ผู้โพสต์เนื้อหาเข้ามามีส่วนร่วมในการตอบข้อร้องเรียน หรือหากมีการส่งต่ออำนาจตัดสินใจไปยังสถาบันกำกับตนเองในการทำคำวินิจฉัย

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) มีทั้งสิ้น 5 มาตรา ดังมีรายละเอียดเรียงมาตราดังต่อไปนี้

1) ขอบเขตบังคับใช้ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG)

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) มาตรา 1 (1) และมาตรา 1 (2) กำหนดให้รัฐบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับผู้ให้บริการเทเลมีเดีย (telemedia service providers) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร และดำเนินธุรกิจแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ผู้ใช้บริการแบ่งปันเนื้อหาใด ๆ (share any content) แก่ผู้ใช้บริการอื่น หรือเผยแพร่เนื้อหาสู่สาธารณชน ที่เรียกว่า “เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social networks)”[304] ที่มีผู้ลงทะเบียนใช้งานในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมากกว่า 2 ล้านคน[305] อย่างไรก็ดี เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามความของรัฐบัญญัตินี้ ไม่รวมถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ที่นำเสนอเนื้อหาด้านวารสารศาสตร์และบรรณาธิการ ซึ่งความรับผิดชอบตกอยู่กับผู้ให้บริการเอง (service provider) และแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้บริการการติดต่อระหว่างบุคคลหรือส่งข้อความระหว่างบุคคลโดยเฉพาะ[306] หรือกล่าวโดยสรุป คือ รัฐบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้ลงทะเบียนใช้บริการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมากกว่า 2 ล้านคน ไม่รวมถึงผู้ให้บริการเครือข่ายบริการอีเมลและแมสเซนเจอร์ ผู้ให้บริการเกมออนไลน์ หรือร้านขายของออนไลน์

2) เนื้อหาผิดกฎหมายภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG)

มาตรา 1 (3) ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NETzDG) กำหนดว่าเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) ตามความในมาตรา 1 (1) ของรัฐบัญญัตินี้ได้แก่ เนื้อหาที่เป็นความผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 86 มาตรา 86a มาตรา 89a มาตรา 91 มาตรา 100a มาตรา 111 มาตรา 126 มาตรา 129 ถึงมาตรา 129b มาตรา 130 มาตรา 131 มาตรา

[304] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 1 (1).

[305] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 1 (2).

[306] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 1 (1).

140 มาตรา 166 มาตรา 184b เกี่ยวข้องกับมาตรา 184d มาตรา 185 ถึงมาตรา 187 มาตรา 241 หรือมาตรา 269 และเป็นเนื้อหาที่ไม่ชอบธรรม[307]

เนื้อหาที่ผิดกฎหมายตามบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันข้างต้น นอกจากผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น จะต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีแล้ว หากเนื้อหาที่ผิดกฎหมายดังกล่าวปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เครือข่ายสังคมออนไลน์จะต้องดำเนินการนำเนื้อหาดังกล่าวออกภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามย่อมมีความรับผิดและต้องรับโทษตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดไว้ด้วย

ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติหลายมาตราที่ห้ามไม่ให้เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จหรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง[308] โดยการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จหรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงนั้นจะถือว่าเป็นการหมิ่นประมาท (defamation) บุคคลใดต่อเมื่อข้อมูลดังกล่าวทำให้บุคคลนั้นเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือส่งผลลบต่อความคิดเห็นสาธารณะในตัวบุคคลนั้น[309] การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับ และถ้าเป็นการกระทำต่อที่สาธารณะหรือโดยการเผยแพร่เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ[310] หากกระทำการหมิ่นประมาทโดยเจตนา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ หากกระทำต่อที่สาธารณะ ในสถานที่ประชุม หรือเป็นการเผยแพร่เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับ[311] หากเป็นการหมิ่นประมาทนักการเมืองคนใดและส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของนักการเมืองคนนั้น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงห้าปี[312] อย่างไรก็ดี ปกติเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ถือว่าเป็นที่สาธารณะ แต่การโพสต์ข่าวลวงในกลุ่มปิดอาจยังไม่ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย[313]

3) หน้าที่รายงานให้ทราบภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย

มาตรา 2 (1) แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) มากกว่า 100

---

[307] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 1 (3).

[308] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code],

section 186 (Malicious Gossip) reads: Whoever asserts or disseminates a fact about another person which is suitable for degrading that person or negatively affecting public opinion about that person, unless this fact can be proved to be true, incurs a penalty of imprisonment for a term not exceeding one year or a fine and, if the offence was committed publicly or by disseminating material (section 11 (3)), a penalty of imprisonment for a term not exceeding two years or a fine.

Section 187 (Defamation) reads: Whoever, despite knowing better, asserts or disseminates an untrue fact about another person which is suitable for degrading that person or negatively affecting public opinion about that person or endangering said person's creditworthiness incurs a penalty of imprisonment for a term not exceeding two years or a fine, and, if the act was committed publicly, in a meeting or by disseminating material (section 11 (3)), a penalty of imprisonment for a term not exceeding five years or a fine

[309] *Ibid.*

[310] *Ibid.*

[311] *Ibid.*

[312] *Ibid.*

[313] *Ibid.*

ครั้งภายในปีปฏิทิน ต้องจัดทำรายงานเกี่ยวกับการจัดการข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่อยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเป็นภาษาเยอรมันทุก ๆ ครึ่งปี โดยรายงานฉบับดังกล่าวต้องครอบคลุมประเด็นที่มาตรา 2 (2) กำหนดไว้ และต้องเผยแพร่รายงานฉบับนี้ในรัฐกิจจานุเบกษา (Federal Gazette) และบนเว็บไซต์ของตน ภายในเวลาไม่เกินหนึ่งเดือนนับแต่วันครบกำหนดครึ่งปีข้างต้น รายงานที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของตนจะต้องเข้าใจได้ง่าย เข้าถึงได้โดยตรง และพร้อมใช้งานตลอดเวลา[314]

มาตรา 2 (2) แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดให้รายงานตามมาตรา 2 (1) ต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้[315]

1. ข้อสังเกตทั่วไปที่กล่าวถึงความพยายามของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการดำเนินการยุติกิจกรรมที่ผิดกฎหมายอาญาเยอรมันที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน
2. คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการในการส่งข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าจะลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย
3. จำนวนข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่ได้รับมาในระยะเวลาการรายงาน โดยแยกประเภทข้อเรียกร้องเป็นข้อเรียกร้องจากหน่วยงานร้องเรียนหรือข้อเรียกร้องจากผู้ใช้บริการ และตามเหตุผลของข้อร้องเรียน
4. องค์กร บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาในหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการกับข้อร้องเรียน ตลอดจนการฝึกอบรมและการสนับสนุนบุคคลผู้รับผิดในการดำเนินการกับข้อร้องเรียน
5. สมาชิกภาพของสมาคมอุตสาหกรรม โดยระบุถึงการบริการในการดำเนินการกับข้อร้องเรียนของสมาคมอุตสาหกรรมดังกล่าว
6. จำนวนข้อร้องเรียนที่ได้มีการกษาหน่วยงานภายในเพื่อการตัดสินใจ
7. จำนวนข้อร้องเรียนภายในรอบระยะเวลาการรายงาน ที่มีการลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหารที่ผิดกฎหมาย โดยแยกประเภทข้อเรียกร้องเป็นข้อเรียกร้องจากหน่วยงานร้องเรียนหรือข้อเรียกร้องจากผู้ใช้บริการ ตามเหตุผลของข้อร้องเรียน
8. ระยะเวลาระหว่างการรับข้อร้องเรียนโดยเครือข่ายสังคมออนไลน์และการลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย โดยแยกประเภทข้อเรียกร้องเป็นข้อเรียกร้องจากหน่วยงานร้องเรียนหรือข้อเรียกร้องจากผู้ใช้บริการ ตามเหตุผลของข้อร้องเรียน และในช่วงเวลา “ภายใน 24 ชั่วโมง” / “ภายใน 48 ชั่วโมง” / “ภายในหนึ่งสัปดาห์” / “ในภายหลัง”
9. มาตรการในการแจ้งผู้ร้องเรียนและผู้ใช้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นประเด็น

4) การจัดการข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG)

มาตรา 3 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดมาตรการในการจัดการข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายไว้ดังต่อไปนี้[316]

[314] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 2 (1).

[315] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 2 (2).

[316] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 3.

(1) เครือข่ายสังคมออนไลน์ต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสในการจัดการข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายตามมาตรา 3 (2) และมาตรา 3 (3) โดยผู้ให้บริการต้องจัดให้มีกระบวนการในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้บริการส่งข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่เข้าใจได้ง่าย เข้าถึงได้โดยตรง และใช้ได้ตลอดเวลา

(2) กระบวนการส่งข้อร้องเรียนต้องสร้างความมั่นใจว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ต้อง

1. รับทราบการร้องเรียนได้ในทันที และสามารถตรวจสอบได้ว่าเนื้อหาที่รายงานในการร้องเรียนนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ และอาจถูกลบออกหรือต้องระงับการเข้าถึงเนื้อหาหรือไม่
2. ลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่มีความชัดเจนภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับข้อร้องเรียน เว้นแต่เครือข่ายสังคมออนไลน์จะได้มีข้อตกลงกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่มีอำนาจให้ขยายระยะเวลาเกินกว่า 24 ชั่วโมง สำหรับการลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่มีความชัดแจ้ง
3. ลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายทั้งหมดทันทีภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับการร้องเรียน กรณีอาจดำเนินการในระยะเวลาเกินกว่า 7 วันได้ หากปรากฏว่า
   a. การวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดกฎหมายของเนื้อหา ขึ้นอยู่กับความเท็จของข้อกล่าวหาที่เป็นข้อเท็จจริง หรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงอื่น ๆ อย่างชัดเจน ในกรณีเช่นนี้ เครือข่ายสังคมออนไลน์อาจให้ผู้ใช้บริการในการตอบกลับข้อร้องเรียนก่อนที่จะมีคำวินิจฉัย
   b. เครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้ขอการวินิจฉัยเกี่ยวกับความไม่ชอบด้วยกฎหมายไปยังสถาบันกำกับดูแลตนเองที่ได้รับการยอมรับ (recognized self-regulation institution) ตามมาตรา 3 (6) ถึง มาตรา 3 (8) ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับข้อร้องเรียนและตกลงที่จะยอมรับคำวินิจฉัยของสถาบันดังกล่าว
4. ในกรณีของการนำเนื้อหาที่ผิดกฎหมายออกจากระบบ ให้เก็บรักษาเนื้อหาดังกล่าวไว้เป็นหลักฐานและจัดเก็บเพื่อจุดประสงค์นี้โดยอาศัยอำนาจของ Directives 2000/31 / EC และ 2010/13 / EU เป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์
5. แจ้งให้ผู้ส่งข้อร้องเรียนและผู้ใช้บริการทราบทันทีเกี่ยวกับคำวินิจฉัยใด ๆ พร้อมทั้งแจ้งเหตุผลในการวินิจฉัยดังกล่าวด้วย

(3) กระบวนการนี้จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าการร้องเรียนแต่ละครั้ง พร้อมกับมาตรการที่ใช้ในการแก้ไขสถานการณ์นั้น ได้รับการจัดทำเป็นเอกสารภายใต้ขอบเขตของ Directives 2000/31 / EC และ 2010/13 / EU

(4) การจัดการข้อร้องเรียนจะถูกตรวจสอบโดยการตรวจสอบรายเดือนโดยฝ่ายบริหารของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ข้อบกพร่องขององค์กรใด ๆ ในการจัดการกับข้อร้องเรียนที่เข้ามาจะได้รับการแก้ไขทันที ฝ่ายบริหารของเครือข่ายสังคมออนไลน์จะเสนอบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามหลักสูตรการฝึกอบรมการร้องเรียนและโครงการสนับสนุนที่จัดส่งเป็นภาษาเยอรมันเป็นประจำซึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งครั้งในทุก ๆ หกเดือน

(5) กระบวนการตามมาตรา 3 (1) อาจถูกตรวจสอบโดยหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการโดยหน่วยงานบริหารที่กำหนดไว้ในมาตรา 4

(6) ให้สถาบันได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันที่กำกับดูแลตนเองตามความหมายของรัฐบัญญัตินี้หาก

1. นักวิเคราะห์ให้ความมั่นใจในความเป็นอิสระและความเชี่ยวชาญ
2. รับประกันการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมอยู่ในการวิเคราะห์อย่างทันท่วงทีภายในระยะเวลา 7 วัน
3. มีหลักเกณฑ์สำหรับกระบวนการในการควบคุมขอบเขตและโครงสร้างของการวิเคราะห์มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการส่งข้อเรียกร้องของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในเครือ และจัดเตรียมความเป็นไปได้ในการตรวจสอบการวินิจฉัย
4. มีการกำหนดค่าบริการรับเรื่องร้องเรียน และ
5. สถาบันได้รับทุนจากเครือข่ายสังคมออนไลน์หรือสถานประกอบการหลายแห่งซึ่งมีการรับประกันว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม นอกจากนี้ สถาบันจะต้องเปิดโอกาสสำหรับการรับสมัครผู้ให้บริการเพิ่มเติม โดยเฉพาะเครือข่ายสังคมออนไลน์

(7) คำตัดสินซึ่งนำไปสู่คำรับรองของสถาบันการกำกับดูแลตนเอง ให้ดำเนินการโดยหน่วยงานบริหารตามมาตรา 4

(8) คำรับรองสามารถเพิกถอนได้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีข้อกำหนดเพิ่มเติมให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขใด ๆ ในคำรับรอง

(9) หน่วยงานบริหารตามมาตรา 4 มีอำนาจจำกัดมิให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ขอการวินิจฉัยเกี่ยวกับความไม่ชอบด้วยกฎหมายไปยังสถาบันกำกับดูแลตนเองที่ได้รับการยอมรับ (recognized self-regulation institution) ได้ในช่วงระยะเวลาที่กำหนดหากมีเหตุสมควร หากเป็นที่สงสัยว่าผู้ให้บริการนั้นจะไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันภายใต้มาตรา 3 (2) 3.

5) บทบัญญัติเกี่ยวกับค่าปรับ

มาตรา 4 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับค่าปรับไว้ดังต่อไปนี้[317]

(1) บุคคลใดที่กระทำการโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อในกรณีดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็นความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย[318]

1. ฝ่าฝืนมาตรา 2 (1) ประโยคที่ 1 กล่าวคือ ไม่สามารถจัดทำรายงาน / ไม่จัดทำอย่างถูกต้อง / ไม่จัดทำอย่างสมบูรณ์หรือไม่จัดทำในเวลาที่กำหนด / ไม่สามารถจัดพิมพ์ / ไม่เผยแพร่อย่างถูกต้อง / ไม่เผยแพร่อย่างสมบูรณ์ / ไม่เผยแพร่ในรูปแบบที่กำหนดหรือไม่เผยแพร่ในเวลาที่กำหนด
2. ฝ่าฝืนมาตรา 3 (1) ประโยคที่ 1 กล่าวคือ ไม่จัดหา หรือไม่จัดหาให้ถูกต้องหรือครบถ้วน ซึ่งกระบวนการเพื่อจัดการกับข้อร้องเรียนที่ส่งโดยหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนหรือโดยผู้ใช้บริการที่มีถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

[317] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 4.

[318] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 4 (1).

3. ฝ่าฝืนมาตรา 3 (1) ประโยคที่ 2 กล่าวคือ ไม่สามารถจัดหากระบวนการที่กล่าวถึงในมาตราดังกล่าว หรือไม่จัดหาให้ถูกต้อง
4. ฝ่าฝืนมาตรา 3 (4) ประโยคที่ 1 กล่าวคือ ไม่ตรวจสอบการจัดการข้อร้องเรียนหรือไม่ตรวจสอบอย่างถูกต้อง
5. ฝ่าฝืนมาตรา 3 (4) ประโยคที่ 2 กล่าวคือ ไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องขององค์กรหรือไม่สามารถแก้ไขได้ทันเวลา
6. ฝ่าฝืนมาตรา 3 (4) ประโยคที่ 3 กล่าวคือ ไม่เสนอการฝึกอบรมหรือการสนับสนุนหรือเสนอให้ทันเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือ
7. ฝ่าฝืนมาตรา 5 กล่าวคือ ไม่ระบุชื่อบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้รับบริการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือไม่ระบุชื่อบุคคลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ได้รับอนุญาตให้รับคำขอข้อมูลจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายเยอรมัน หรือ
8. ฝ่าฝืนมาตรา 5 อนุมาตรา (2) ประโยคที่ 2 กล่าวคือ ไม่ตอบสนองต่อคำร้องขอข้อมูลขณะทำหน้าที่เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้รับบริการ

(2) ในกรณีการฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรา 3 (1) 7. และมาตรา 3 (1) 8. ต้องระวางโทษปรับตามไม่เกินห้าแสนยูโร และในกรณีการฝ่าฝืนอื่น ๆ ภายใต้ มาตรา 3 (1) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าล้านยูโร โดยให้นำมาตรา 30 (2) ประโยคที่ 3 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางปกครอง (Act on Regulatory Offences) มาใช้บังคับ[319]

(3) การฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐบัญญัตินี้ เป็นความผิด ไม่ว่าจะได้กระทำในหรือนอกสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(4) หน่วยงานบริหารตามความหมายของมาตรา 36 (1) (1) ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางปกครอง (Act on Regulatory Offences) ได้แก่ สำนักงานยุติธรรม (Federal Office of Justice and the Federal Ministry of Transport and Digital Infrastructure) กระทรวงยุติธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค (The Federal Ministry of Justice and Consumer Protection) ตามความตกลงร่วมกับกระทรวงมหาดไทย (The Federal Ministry of the Interior) กระทรวงกิจการเศรษฐกิจและพลังงาน (The Federal Ministry for Economic Affairs and Energy) และกระทรวงคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล (The Federal Ministry of Transport and Digital Infrastructure) มีอำนาจออกหลักเกณฑ์การบริหารทั่วไปเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจตามกฎหมายและในการคำนวณค่าปรับ

(5) หากหน่วยงานทางปกครองประสงค์ที่จะออกคำวินิจฉัยโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่าเนื้อหาที่ไม่ได้ถูกลบหรือถูกระงับการเข้าถึงนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายของมาตรา 1 (3) ในเบื้องต้น หน่วยงานจะต้องได้รับคำตัดสินของศาลที่ระบุว่าเนื้อหาดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีจะเป็นศาลที่มีคำสั่งว่าด้วยการคัดค้านคำสั่งปรับตามกฎหมาย การยื่นคำร้องสำหรับการพิจารณาคดีเบื้องต้นจะส่งไปยังศาล พร้อมกับคำแถลงของเครือข่ายสังคมออนไลน์ การยื่นคำร้องขอต่อศาลสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องมีการไต่สวนทางวาจา คำตัดสินของศาลจะไม่สามารถโต้แย้งได้และจะมีผลผูกพันหน่วยงานบริหาร

[319] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 4 (2).

โดยสรุป ในการกำหนดโทษปรับทางปกครองสำหรับเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 2 มาตรา 3 และมาตรา 5 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) นั้น มาตรา 4 (2)[320] ของรัฐบัญญัตินี้ ประกอบกับมาตรา 30 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดทางปกครอง (Act on Regulatory Offences) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษทางปกครอง กำหนดรายละเอียดค่าปรับทางปกครองของนิติบุคคลกับบุคคลธรรมดาไว้ว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่บกพร่องในการดำเนินการต่อระบบการจัดการข้อร้องเรียน หรือไม่ได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีไม่ได้ลบเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอย่างชัดเจนภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง หรือไม่ตรวจสอบเนื้อหาที่ไม่ผิดกฎหมายอย่างชัดเจนภายในระยะเวลา 7 วัน โดยไม่มีข้อยกเว้น บุคคลผู้รับผิดชอบในการจัดการข้อร้องเรียน หากไม่ดำเนินการหรือมีความบกพร่องในการดำเนินการต่อการจัดการข้อร้องเรียน ต้องระวางโทษปรับสูงถึง 5 ล้านยูโร ส่วนนิติบุคคลที่เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ อาจต้องระวางโทษปรับสูงถึง 50 ล้านยูโร หากมีความบกพร่องในการดำเนินการจัดทำระบบการจัดการข้อร้องเรียน รวมถึงการจัดทำรายงานเกี่ยวกับข้อร้องเรียนหรือเนื้อหาที่ผิดกฎหมายบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน[321]

6) บุคคลที่ได้รับอนุญาตให้บริการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

มาตรา 5 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) กำหนดหน้าที่ของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการแต่งตั้งบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้บริการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไว้ดังต่อไปนี้[322]

(1) เครือข่ายสังคมออนไลน์ต้องแต่งตั้งบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้บริการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีโดยทันที และต้องดำเนินการด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวปรากฏอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนในลักษณะที่ผู้ใช้บริการเข้าใจได้ง่ายและเข้าถึงได้โดยตรง กรณีดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อการให้บริการในกระบวนการตามมาตรา 4

---

[320] Network Enforcement Act. *Regulatory Fining Guidelines on setting regulatory fines within the scope of the Network Enforcement Act.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/NetzDG/Leitlinien_Geldbussen_en.pdf?__blob=publicationFile&v=2 Network Enforcement Act, section 4 reads:

(2) In cases under subsection (1) numbers 7 and 8, the regulatory offence may be sanctioned with a regulatory fine of up to five hundred thousand euros, and in other cases under subsection (1) with a regulatory fine of up to five million euros, section 30 (2) sentence 3 of the Act on Regulatory Offences shall apply.

[321] Act on Regulatory Offences (Ordnungswidrigkeitengesetz – (OwiG), section 30 Regulatory Fine Imposed on Legal Persons and on Associations of Persons

(2) The regulatory fine shall amount

1. in the case of a criminal offence committed with intent, to not more than ten million Euros,

2. in the case of a criminal offence committed negligently, to not more than five million Euros.

Where there has been commission of a regulatory offence, the maximum regulatory fine that can be imposed shall be determined by the maximum regulatory fine imposable for the regulatory offence concerned. If the Act refers to this provision, the maximum amount of the regulatory fine in accordance with the second sentence shall be multiplied by ten for the offences referred to in the Act. The second sentence shall also apply where there has been commission of an act simultaneously constituting a criminal offence and a regulatory offence, provided that the maximum regulatory fine imposable for the regulatory offence exceeds the maximum in accordance with the first sentence.

[322] Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG), section 5.

ของรัฐบัญญัติ หรือในการพิจารณาคดีต่อหน้าศาลเยอรมันเกี่ยวกับการเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีผลบังคับใช้กับการบริการเอกสารที่ดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าว

(2) เพื่อให้สามารถรับคำร้องขอข้อมูลจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายเยอรมันได้ บุคคลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้รับคำขอดังกล่าว บุคคลที่ได้รับอนุญาตมีหน้าที่ตอบกลับคำร้องขอข้อมูลดังกล่าวภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับคำร้องขอ ในกรณีที่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ร้องขออย่างสมบูรณ์ ให้รวมเหตุผลนี้ไว้ในการตอบกลับ

2.4 มาตรการกำกับดูแลกันเอง

การโฆษณาชวนเชื่อและการบิดเบือนข้อมูลไม่ใช่ประเด็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมเยอรมัน แต่การติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และการต่อสู้ทางการเมือง ทำให้ประเด็นปัญหาดังกล่าวกลายเป็นหัวข้อที่ทุกคนเยอรมันให้ความสนใจ ข่าวลวงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประชานิยมและกลุ่มหัวรุนแรงฝ่ายขวา (Right Wing Populism) โดยประเด็นปัญหาส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยและอาชญากรรม สำหรับในปัจจุบันมีแนวโน้มในการใช้เทคโนโลยีในการปลอมแปลงข้อมูลด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำให้ข่าวลวงตรวจจับหรือกลั่นกรองได้ยาก คนเยอรมันส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่าง ๆ นอกจากภาครัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีการประกาศใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) เพื่อต่อต้านปัญหาข่าวลวงแล้ว ยังได้มีความคิดริเริ่มของภาคเอกชนในการต่อต้านข่าวลวงด้วย เช่น HOAXmap ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มของ Karolin Schwarz จากเมืองไลพ์ซิช (Leipzig) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 เว็บไซต์ hoaxmap.org เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับข่าวลวง 177 รายการ และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 มีการบันทึกตรวจจับข่าวลวง 400 รายการ พร้อมสืบหาแหล่งที่มาหรือแหล่งอ้างอิง รวมถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ[323]

นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2015 รัฐบาลเยอรมนีได้จัดตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาลกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก กูเกิล และทวิตเตอร์ ในการจัดการลบข่าวลวงภายในเวลา 24 ชั่วโมง โดยเฟซบุ๊กได้ร่วมมือกับสำนักงานกลางด้านความปลอดภัยของข้อมูลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหลายครั้งก่อนการเลือกตั้งในกลางปี ค.ศ. 2017 และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2018 สำหรับการเลือกตั้งในอนาคตเพื่อยืนยันบัญชีและกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในโลกไซเบอร์[324] อย่างไรก็ตาม มาตรการในการทำงานร่วมกันได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากโฆษกของกระทรวงยุติธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีว่าไม่ได้ผล จนนำไปสู่การออกรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ในปี ค.ศ. 2017[325] ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น

[323] Wikipedia, the free encyclopedia. Hoaxmap. Retrieved on 7 March 2022 from https://en.wikipedia.org/wiki/Hoaxmap

[324] Deutsche Bundestag. *Possible cooperation between the federal government and Facebook to combat it of election rigging in the 2019 European Parliament elections*. Retrieved 13 July 2021 from https://perma.cc/G3EH-Z24E

[325] Lucinda Southern. (2017). *What to know about Germany's fake-news crackdown*. Retrieved on 13 July 2021 from https://digiday.com/media/germanys-proposed-hate-crime-law/

กรณีศึกษาข่าวลวงของเฟซบุ๊กในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2019 สำนักงานยุติธรรมประกาศในข่าวประชาสัมพันธ์ว่าได้กำหนดค่าปรับทางปกครอง 2,000,000 ยูโร (ประมาณ 2,200,000 ดอลลาร์สหรัฐ) แก่บริษัท Facebook Ireland Limited เนื่องจากเฟซบุ๊กฝ่าฝืนรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) โดยเฟซบุ๊กล้มเหลวในการรายงานตามกฎหมายฉบับดังกล่าวอย่างเพียงพอ สำนักงานยุติธรรมระบุว่ารายงานเพื่อความโปร่งใสฉบับแรกของเฟซบุ๊ก ซึ่งเผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2018 มีข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนเกี่ยวกับจำนวนการร้องเรียนที่ได้รับเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊ก ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ถูกปรับตั้งแต่รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) มีผลบังคับใช้เมื่อต้นปี ค.ศ. 2018 เฟซบุ๊กประกาศแผนการที่จะอุทธรณ์คำตัดสินของสำนักงานยุติธรรม[326]

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ ปรากฏว่าในปี ค.ศ. 2018 เฟซบุ๊กเสนอรายงานว่ามีข้อร้องเรียนน้อยกว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก โดยรายงานของเฟซบุ๊กระบุว่ามีข้อร้องเรียน 886 เรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายจาก 1,704 โพสต์ และได้ลบโพสต์ 362 โพสต์ จำนวนดังกล่าวต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญกับจำนวนที่รายงานโดยกูเกิล และทวิตเตอร์ โดยกูเกิลรายงานว่าได้รับข้อร้องเรียน 215,000 เรื่องจากการโพสต์บนแพลตฟอร์มของยูทูบ และได้ลบโพสต์ 58,000 โพสต์ ขณะที่ทวิตเตอร์รายงานว่าได้รับข้อร้องเรียน 265,000 เรื่อง และลบโพสต์ 29,000 โพสต์ ความแตกต่างของจำนวนข้อร้องเรียนนี้เกิดขึ้นเนื่องจากวิธีการที่แตกต่างกันของแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์ในการกำหนดระบบการรายงาน โดยกูเกิลและทวิตเตอร์ รวมแบบฟอร์มการร้องเรียนของรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ไว้ในระบบการรายงานที่มีอยู่ จึงช่วยให้ผู้ใช้บริการชาวเยอรมันสามารถยื่นแบบฟอร์มข้อร้องเรียนตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ได้โดยตรงจากโพสต์เนื้อหา ในทางกลับกัน เฟซบุ๊กแยกแบบฟอร์มข้อร้องเรียนตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ออกจากระบบการรายงานจากโพสต์เนื้อหา ฉะนั้น การแยกแบบฟอร์มข้อร้องเรียนตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ออกต่างหากจากโพสต์เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย ทำให้ผู้ใช้บริการหรือผู้ร้องเรียนไม่สามารถเข้าถึงแบบฟอร์มข้อร้องเรียนได้โดยตรงจากโพสต์ แต่ต้องหาค้นดูจากศูนย์ช่วยเหลือของเฟซบุ๊ก (Facebook's Help Center)[327]

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานยุติธรรมจึงวินิจฉัยว่า "แบบฟอร์มข้อร้องเรียนของรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ถูกซ่อนเกินไป" ทำให้ขาดความโปร่งใสในการร้องเรียน ข้อร้องเรียนส่วนใหญ่จึงไม่ปรากฏอยู่ในข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ดังนั้น ตามความเห็นของ Federal Office of Justice รายงานของเฟซบุ๊กที่เผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2018 จึงไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีเพียงส่วนหนึ่งของข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายเท่านั้น สำนักงานยุติธรรมจึงวินิจฉัยว่า เมื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ใดเสนอช่องทางการรายงานมากกว่าหนึ่งช่องทาง เครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าวจะต้องทำให้ชัดเจนและโปร่งใสต่อผู้ใช้บริการ และข้อร้องเรียนที่ได้รับผ่านช่องทางเหล่านี้ทั้งหมดจะต้องรวมอยู่ในรายงานเพื่อความโปร่งใส สำนักงานยุติธรรมสรุปว่า ปัญหาในการรายงานเฉพาะข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้น

---

[326] Catherine-Stolz, Anne. (2019). *Germany: Facebook Found in Violation of "Anti-Fake News" Law.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2019-08-20/germany-facebook-found-in-violation-of-anti-fake-news-law/

[327] *Ibid.*

ผ่านระบบใดระบบหนึ่ง ทำให้ประชาชนไม่สามารถตัดสินได้ว่าระบบการร้องเรียนทำงานได้ผลเพียงใด[328]

3. นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.1 นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีนโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวง (Fake News) โดยเฉพาะการเผยแพร่ข่าวลวงและข้อมูลการโฆษณาทางการเมืองผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยรัฐบาลในสมัยของประธานาธิบดีเอมมานูเอล มาครง (Emmanuel Macron) ได้มีการนำเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวงและข้อมูลการโฆษณาทางการเมืองขึ้น เนื่องจากเดิมสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่ข่าวลวงที่เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่อง แต่รัฐบาลฝรั่งเศสได้อาศัยการบังคับใช้กฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมเพื่อควบคุมข่าวลวง เช่น (1) รัฐบัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849 (Loi sur la presse du 27 juillet 1849) เพื่อต่อต้านการพิมพ์หรือพิมพ์ซ้ำโดยเจตนาร้ายเพื่อเผยแพร่แก่บุคคลที่สามซึ่งข่าวลวง (fausses nouvelles) ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (2) รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 (Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse) เพื่อต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวงที่เป็นการรบกวนความสงบสุขของประชาชน และ (3) ประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral) ซึ่งกำหนดห้ามการเผยแพร่ข่าวลวงที่อาจส่งผลกระทบต่อการเลือกตั้ง[329] การเผยแพร่ข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมืองจึงเป็นปัญหาสำคัญสองส่วนที่ถูกควบคุมดูแลจากรัฐบาลฝรั่งเศส นอกจากนั้น ในส่วนของตีพิมพ์หรือเผยแพร่ข่าวลวงที่มีการกล่าวอ้างถึงบุคคลที่สามยังเป็นความผิดตามกฎหมายหมิ่นประมาทของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ส่วนการโฆษณาทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือบนอินเทอร์เน็ตจะถูกห้ามมิให้กระทำอย่างเคร่งครัดเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือนก่อนการเลือกตั้ง และยังมีการกำหนดให้การหาเสียงเลือกตั้งทั้งหมดจะต้องยุติลงในวันเลือกตั้งและวันก่อนหน้าที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งหมายความว่าการโฆษณาทางการเมืองแม้กระทั่งการโฆษณาที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนถือเป็นสิ่งผิดกฎหมายในช่วงเวลานั้น[330]

ภายหลังต่อมา รัฐบาลฝรั่งเศสได้มีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งขึ้นใหม่ในปี ค.ศ. 2018 ที่ชื่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 (Loi du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l’information)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวลวงในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะการแพร่กระจายของข่าวลวงที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดบางประการในระหว่างช่วงเวลา 3 เดือนก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับเนื้อหาโฆษณาและการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เนื้อหาดังกล่าว และข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยจำนวนเงินที่ได้รับสำหรับโฆษณาเนื้อหาดังกล่าว โดย

---

[328] *Ibid.*

[329] Library of Congress. *Initiatives to Counter Fake News: France.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/law/help/fake-news/france.php

[330] Library of Congress. *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: Comparative Summary.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/law/help/social-media-disinformation/compsum.php

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งให้มีการระงับการเผยแพร่ข่าวลวงหรือข้อมูลทำให้เกิดความเข้าใจผิดบนอินเทอร์เน็ต[331] นอกจากนี้ กฎหมายฉบับดังกล่าวยังให้อำนาจแก่หน่วยงานกำกับดูแลการแพร่ภาพกระจายเสียงของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Conseil supérieur de l'audiovisuel) ในการดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวงโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งนอกจากการออกกฎหมายแล้วรัฐบาลฝรั่งเศสยังดำเนินการกับการเผยแพร่ข่าวลวงในระหว่างการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2017 โดยหน่วยงานของรัฐมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อต่อต้านการแฮกข้อมูล (hack) และการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) ทั้งนี้โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมมาตรการในการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) ในหลักสูตรของโรงเรียนรัฐและหน่วยงานกำกับดูแลการแพร่เสียงแพร่ภาพของสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ออกคำแนะนำสำหรับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายในการจัดการกับการแพร่กระจายของข่าวลวง โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์จะต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและต่อต้านการแพร่กระจายของข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์[332]

3.2 มาตรการทางกฎหมาย

แม้ว่าเสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) ถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (essential freedom) ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งรวมเอาปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 (Declaration of Human and Civic Rights of 1789) โดย ข้อ 10 และ 11 แห่งปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองวางหลักไว้ว่า “การสื่อสารความคิดและความคิดเห็นโดยเสรีเป็นสิทธิอันล้ำค่าที่สุดประการหนึ่งของมนุษย์” ในทำนองเดียวกันมาตรา 10 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1959 (European Convention on Human Rights of 1950) ซึ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีพันธกรณีที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตามระบุว่า “บุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธินี้ย่อมรวมถึงเสรีภาพในการที่จะมีความคิดเห็น และได้รับและเผยแพร่ข้อมูลและความคิดโดยปราศจากการแทรกแซงจากหน่วยงานทางมหาชน โดยไม่ต้องคำนึงถึงพรมแดน” อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการแสดงออกดังกล่าวมิใช่สิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างเด็ดขาด แต่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตราบเท่าที่การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ ตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอาจอยู่ภายใต้พิธีการเงื่อนไขข้อจำกัด หรือบทลงโทษดังกล่าวตามที่กฎหมายกำหนดและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย

เสรีภาพในการแสดงออกบางเรื่องจึงได้รับการควบคุมอย่างเคร่งครัดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งอาจเป็นความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาท กฎหมายว่าด้วยการแสดงความเกลียดชัง โดยรัฐบาลฝรั่งเศสมีความพยายามที่จะบังคับใช้บทบัญญัติทางกฎหมายหลายฉบับกับการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นเวลานานแล้ว แต่เนื่องจากมีการแพร่กระจายของข่าวลวงบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก รัฐสภาฝรั่งเศสจึงได้มีการตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นเพื่อควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวงดังที่ได้กล่าวมา ดังนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวลวงของสาธารณรัฐฝรั่งเศสในปัจจุบันจะมีกฎหมายที่เป็นฉบับหลัก ๆ คือ (1) รัฐ

[331] Library of Congress. *Initiatives to Counter Fake News: France. op.cit*.

[332] *Ibid.*

บัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849 (Loi sur la presse du 27 juillet 1849) (2) รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 (Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse) (3) ประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral) (4) รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 (Loi du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information) และ (5) รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการแสดงความเกลียดชังบนอินเทอร์เน็ต (Loi contre les contenus haineux sur internet) โดยกฎหมายสามฉบับแรกจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อมวลชนในการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ข่าวลวงและการโฆษณาเลือกตั้งที่มีข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด (misleading information) ส่วนกฎหมายสองฉบับหลังจะเป็นกฎหมายที่มุ่งควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมืองในช่วงเลือกตั้ง รวมถึงการเผยแพร่ข่าวลวงที่มีเนื้อหาแสดงความเกลียดชัง การก่อการร้าย รวมถึงลามกอนาจาร โดยกำหนดหน้าที่แก่สื่อสังคมออนไลน์และเสิร์ชเอ็นจิน (search engine) ที่จะต้องดำเนินการระงับเนื้อหาดังกล่าวตามที่กฎหมายกำหนด

3.2.1 รัฐบัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849

รัฐบัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849 (Loi sur la presse du 27 juillet 1849) เป็นกฎหมายฉบับแรกของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดความผิดและโทษในกรณีของการเผยแพร่ข่าวลวงหรือข่าวปลอมผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ โดยมาตรา 4 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการพิมพ์ ค.ศ. 1849 กำหนดว่า การพิมพ์หรือพิมพ์ซ้ำโดยเจตนาร้ายเพื่อเผยแพร่ซึ่งข่าวลวง (fausses nouvelles) ข่าวเท็จ ข่าวปลอม หรือข่าวหลอกลวงหรืออ้างว่าเป็นบุคคลที่สาม โดยข่าวดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือน ถึง 1 ปี และปรับตั้งแต่ 50 ฟรังก์ ถึง 1,000 ฟรังก์[333]

3.2.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881

รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 (Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1881 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้การรับรองและคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชน และกำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนในการตีพิมพ์และเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ โดยกฎหมายฉบับนี้มิได้กำหนดนิยามเกี่ยวกับคำว่า “ข่าวลวง” ไว้โดยตรง แต่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้การตีพิมพ์เผยแพร่ หรือการทำซ้ำข้อมูลที่เป็นข่าวลวงโดยไม่สุจริต (bad faith) เป็นความผิดตามกฎหมายดังกล่าว หากว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลปลอม หรือข้อมูลที่มีการแก้ไขดัดแปลง (forged, altered or falsely items) โดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวงบุคคลที่สาม จะต้องได้รับโทษปรับสูงถึง 45,000 ยูโร และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้กระทำได้ทำการตีพิมพ์เผยแพร่หรือทำซ้ำข้อมูลดังกล่าวโดยไม่สุจริต โดยเป็นการรบกวนความสงบสุขของประชาชนหรือมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทหาร จะต้องได้รับโทษปรับสูงถึง 135,000 ยูโร[334]

ในกรณีที่ข่าวลวงมีข้อความที่เป็นการกล่าวหาหรือการใส่ความในข้อเท็จจริงใด ๆ ที่สร้างความเสียหายต่อเกียรติยศ หรือรูปลักษณ์ของบุคคล หรือร่างกาย ซึ่งมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท การตีพิมพ์เผยแพร่หรือการทำซ้ำข้อความดังกล่าวหรือการระบุแหล่งที่มานี้แม้ว่าจะมิได้มีการจัดทำใน

[333] LOI sur la presse du 27 juillet 1849, article 4. Retrieved 13 July 2021 from https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5534012g/texteBrut

[334] LOI du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, article 27.

รูปแบบที่มีการระบุชื่อของบุคคลไว้อย่างชัดเจน แต่หากสามารถระบุตัวตนของบุคคลที่ถูกกล่าวหานั้นได้ การกระทำดังกล่าวถือเป็นความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ และมีโทษปรับสูงถึง 12,000 ยูโร[335] นอกจากนี้ หากการหมิ่นประมาทดังกล่าวได้กระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือศาสนา หรือความพิการทางร่างกาย จะมีโทษจำคุกหนึ่งปีและปรับไม่เกิน 45,000 ยูโร หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง[336]

3.2.3 ประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมุ่งเน้นจัดการปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการเลือกตั้ง รัฐบาลฝรั่งเศสจึงมีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เพื่อจัดการปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงในช่วงเวลาการเลือกตั้งระดับประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากผลกระทบของการโฆษณาทางการเมืองที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดห้ามมิให้มีการโฆษณาทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์โดยเด็ดขาด โดยเริ่มตั้งแต่วันแรกของเดือนที่หกก่อนการเลือกตั้งจนถึงสิ้นสุดการเลือกตั้ง[337] กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่กำหนดห้ามเผยแพร่ข่าวลวงที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติยศชื่อเสียงหรือหลอกลวงประชาชนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลการเลือกตั้ง โดยบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และโทษปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร[338] แต่เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นช่องทางใหม่สำหรับการโฆษณาทางการเมือง ซึ่งเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายที่จะบังคับใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงสื่อแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือที่เรียกว่า “Audiovirtuel” ซึ่งในภาษาฝรั่งเศสจะหมายถึงสื่อวิทยุและโทรทัศน์เป็นหลัก โดยอินเทอร์เน็ตถือเป็นสื่อที่แยกออกจากสื่อสิ่งพิมพ์รวมถึงสื่อวิทยุและโทรทัศน์ จึงทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกับการโฆษณาทางการเมืองที่กระทำผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต[339]

ต่อมาในปี ค.ศ. 2011 มีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายการเลือกตั้งโดยได้ขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมืองให้รวมไปถึงการกระทำผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ประมวลกฎหมายการเลือกตั้งจึงถูกนำมาบังคับใช้เพื่อควบคุมการโฆษณาทางการเมืองบนอินเทอร์เน็ตโดยมีการจ่ายค่าตอบแทนในการโฆษณาก่อนการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน[340] ในกรณีที่พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีการสร้างเว็บไซต์ เฟซบุ๊กเพจ (Facebook page) บัญชีทวิตเตอร์ (Twitter account) หรือช่องทางอื่นที่คล้ายกันบนอินเทอร์เน็ต หากเป็นการโฆษณาในช่วงระยะเวลาที่เริ่มต้นวันแรกของเดือนที่หกก่อนวันเลือกตั้งจนถึงวันสุดท้ายก่อนวันเลือกตั้ง จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น รอบแรกของการเลือกตั้งประธานาธิบดีฝรั่งเศสครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2563 และรอบที่สองเกิดขึ้นในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562 จนถึงปิดหน่วยเลือกตั้งสุดท้ายในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ผู้สมัครรับเลือกตั้งและการรณรงค์หาเลียง

---

[335] LOI du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, article 29

[336] LOI du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, article 32

[337] Code electoral, article L52-1

[338] Code electoral, article L97

[339] Library of Congress. *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: Comparative Summary. Ibid.*

[340] Code electoral, article L48- L52-1

เลือกตั้งจะถูกห้ามมิให้มีการซื้อโฆษณาบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งรวมถึงโฆษณาแบนเนอร์ และการใช้เทคนิคการโฆษณาอื่น ๆ เช่น การเสียค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีการแสดงลิงก์เชื่อมโยงไปยังผู้สนับสนุนการเลือกตั้งหรือผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง หรือการซื้อคำสำคัญในเครื่องมือค้นหา (search engine)[341] ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งและการรณรงค์หาเลียงเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลที่ละเมิดข้อห้ามก่อนการเลือกตั้งสำหรับการโฆษณาทางการเมืองจะมีโทษปรับสูงถึง 75,000 ยูโร[342]

การกำหนดห้ามมิให้มีการหาเสียงใด ๆ ในระหว่างหกเดือนก่อนวันเลือกตั้งถึงวันสุดท้ายก่อนวันเลือกตั้งนี้ เรียกว่า “périodede reserve” (period of silence) ซึ่งตามกฎหมายห้ามมิให้มีการโฆษณาทางการเมืองทุกประเภทที่ไม่ใช่แค่การโฆษณาแบบเสียค่าใช้จ่ายในช่วงเวลานี้เท่านั้น นอกจากนี้ ข้อห้ามนี้ไม่เพียงแต่ใช้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลที่ทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้สื่อข่าวนักวิจารณ์ รวมถึงบุคคลใด ๆ ที่อาจถูกมองว่าเป็นตัวแทนโดยตรงหรือโดยอ้อมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง แม้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์จะได้รับอนุญาตให้เผยแพร่ความเห็นทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว แต่สื่ออื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสต้องละเว้นจากการกระทำเช่นนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในการโฆษณาทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีโทษปรับสูงถึง 3,750 ยูโร[343] ทั้งนี้ สภารัฐธรรมนูญ (Conseil) ซึ่งทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการเลือกตั้งระดับประเทศของสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการแจ้งเตือนประชาชนให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายดังกล่าว โดยจะต้องละเว้นจากการสนับสนุนกิจกรรมในวันเลือกตั้งและวันก่อนหน้าการเลือกตั้ง ซึ่งอาจเป็นการยากในทางปฏิบัติที่จะบังคับใช้กับประมวลกฎหมายดังกล่าวกับประชาชนทั่วไป[344]

3.2.4 รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018

รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตรากฎหมายเฉพาะ (sui generis) เพื่อจัดการกับการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในช่วงเวลาการเลือกตั้ง มีชื่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 (Loi du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information)” มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 2018 โดยกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกเสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2018 โดยนาย Richard FERRAND และสมาชิกกลุ่ม La République en Marche และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องมาจากความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยของประเทศ การรณรงค์เพื่อการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่ผ่านมาได้ถูกคุกคามโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเผยแพร่ข่าวลวงจำนวนมาก จึงต้องมีการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้กับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีฝรั่งเศสและการต่อต้านข่าวลวงในช่วงเวลาการเลือกตั้ง[345]

กฎหมายฉบับนี้ได้วางข้อกำหนดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ โดยกำหนดหน้าที่บางประการแก่สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายผู้บริโภค (French Consumer Code) ให้นิยามว่า หมายถึง “บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่เสนอให้บริการหรือประกอบ

---

[341] Library of Congress. *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: Comparative Summary. Ibid.*

[342] Code electoral, article L90-1

[343] Code electoral, article L89

[344] Library of Congress. *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: Comparative Summary. Ibid.*

[345] Sénat. LOI organique relative à la lutte contre la manipulation de l'information. Retrieved 13 July 2021 from https://www.senat.fr/dossier-legislatif/ppl17-629.html

วิชาชีพในการให้บริการสื่อสารออนไลน์แก่ผู้บริโภค แม้ว่าจะไม่ได้รับค่าตอบแทนก็ตาม หากว่าเป็นการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้

ก. การจัดอันดับ (ranking) หรืออ้างอิงเนื้อหา (referencing) เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการหรือให้มีการอัปโหลดข้อมูลโดยบุคคลที่สามโดยใช้อัลกอริทึม

ข. การช่วยเหลือให้ผู้ใช้หลายฝ่ายสามารถติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อขายสินค้า ให้บริการแลกเปลี่ยน หรือแบ่งปันเนื้อหาสินค้าหรือบริการ”[346]

ตามกฎหมายฉบับนี้ สื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งกำหนดให้ในช่วงระยะเวลา 3 เดือนก่อนการเลือกตั้งทั่วไปและจนถึงวันที่ได้รับบัตรลงคะแนนจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการข้อมูลต่าง ๆ บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้บริการโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ โดยในการให้บริการข้อมูล สื่อสังคมออนไลน์จะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

ก. ต้องให้ข้อมูลที่ “ตรงไปตรงมาชัดเจนและโปร่งใส” (honest, clear and transparent information) แก่ผู้ใช้บริการเกี่ยวกับข้อมูลของบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ทั้งข้อมูลที่ตั้งของสำนักงานและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิติบุคคลดังกล่าว ซึ่งได้จ่ายค่าตอบแทนแก่สื่อสังคมออนไลน์เพื่อโฆษณาหรือตอบแทนการส่งเสริมเนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “การอภิปรายเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ” (debate of national interest)

ข. ต้องให้ข้อมูลที่ซื่อสัตย์ชัดเจนและโปร่งใส แก่ผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (use of personal data) เพื่อการส่งเสริมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ

ค. ต้องเปิดเผยจำนวนเงินเพื่อให้สาธารณชนทราบ และจำนวนค่าตอบแทนเพื่อการส่งเสริมเนื้อหาข้อมูลดังกล่าวเมื่อจำนวนเงินเกินเกณฑ์ที่กำหนด[347]

รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 กำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์จะต้องปฏิบัติตามแนวปฏิบัติต่อไปนี้ในช่วง 3 เดือนก่อนการเลือกตั้งทั่วไป[348] นอกจากนั้น กฎหมายฉบับใหม่ยังระบุด้วยว่าในช่วง 3 เดือนก่อนการเลือกตั้ง ศาลอาจสั่งให้มีการใช้ “มาตรการที่จำเป็นและได้สัดส่วน (any proportional and necessary measure)” เพื่อระงับการเผยแพร่ข่าวลวงที่เป็นข้อมูลเท็จหรือทำให้เข้าใจผิดบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยพนักงานอัยการ ผู้สมัครพรรคการเมืองหรือแนวร่วม หรือบุคคลใด ๆ ตามที่กฎหมายนี้กำหนดอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อออกคำสั่งระงับการเผยแพร่ดังกล่าวได้และศาลจะต้องวินิจฉัยคำร้องดังกล่าวภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อระงับการเผยแพร่ข่าวลวงโดยเจตนา รวมถึงการใช้วิธีการโดยอัตโนมัติหรือบอทในการเผยแพร่ข่าวลวง[349]

ตามกฎหมายฉบับนี้ สื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ในการดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวลวง รวมถึงข้อมูลเท็จที่อาจรบกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือส่งผลกระทบต่อ

---

[346] French Consumer Code, article L. 111-7

[347] LOI du 22 décembre 2018, article 6; LOI du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (LOI Léotard), article L. 163-1)

[348] LOI du 22 décembre 2018, article 6; LOI du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (LOI Léotard), article L. 163-2

[349] Library of Congress. *Initiatives to Counter Fake News in Selected Countries.* Retrieved 11 March 2021 from https://www.loc.gov/law/help/fake-news/counter-fake-news.pdf

ความชอบธรรมในการเลือกตั้ง โดยสื่อสังคมออนไลน์จะต้องกำหนดวิธีการที่ชัดแจ้งและเข้าถึงได้ง่ายสำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปเพื่อนการตั้งค่าสถานะข้อมูลที่เป็นข่าวลวง รวมทั้งจะต้องให้ยื่นรายงานประจำปีต่อคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการที่ใช้ในการดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) มีอำนาจในระงับการแพร่เสียงแพร่ภาพที่มีเนื้อหาข่าวลวงที่ได้มีการเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ รวมถึงเนื้อหาที่มาจากรัฐบาลของประเทศอื่น หากพบว่าผู้แพร่เสียงและแพร่ภาพเจตนาเผยแพร่ข้อมูลเท็จในช่วงเวลา 3 เดือนก่อนการเลือกตั้งระดับประเทศ

3.2.5 รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการแสดงความเกลียดชังบนอินเทอร์เน็ต

ในบางกรณีการเผยแพร่ข่าวลวงอาจมีเนื้อหาหรือข้อมูลแสดงความเกลียดชัง (hate speech) ซึ่งถือเป็นความผิดเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ดังนั้นกฎหมายฝรั่งเศสจึงมุ่งจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกในกรณีที่เป็นการแสดงความเกลียดชัง ซึ่งนอกจากกฎหมายฝรั่งเศสจะบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาแล้ว ยังอาจนำไปสู่ความรับผิดทางปกครองและทางแพ่ง ทั้งนี้ กฎหมายที่ใช้บังคับกับการแสดงความเกลียดชังของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะประกอบด้วย รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1881 รัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการสื่อสาร ค.ศ. 1986 (Loi du 30 Septembre 1986 sur la Liberté de communication) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1986 รัฐบัญญัติว่าด้วยความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ค.ศ. 2004 (Loi du 21 Juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 2004 และประมวลกฎหมายอาญา (Code Pénal) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการแสดงความเกลียดชังบังคับใช้โดยตรง แต่การบังคับใช้กฎหมายกับเรื่องดังกล่าวยังมีความไม่ชัดเจนระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกและบทบัญญัติที่ห้ามมิให้มีการแสดงความเกลียดชัง ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลฝรั่งเศสในการวินิจฉัยความผิดดังกล่าว นอกจากนั้นสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการรณรงค์ต่อต้านคำพูดแสดงความเกลียดชังออนไลน์ เนื่องจากมีการโต้แย้งกันว่าการรณรงค์ดังกล่าวอนุญาตให้หน่วยงานที่มีอำนาจสั่งปิดเว็บไซต์ที่กระทำผิดนั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่[350]

ต่อมาสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการประกาศใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการแสดงความเกลียดชังบนอินเทอร์เน็ต (Loi contre les contenus haineux sur internet) หรือที่เรียกโดยย่อว่า "loi Avia" ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 2020 เพื่อกำหนดหน้าที่ของบุคคลธรรมดาและสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นนิติบุคคลจะต้องดำเนินการลบเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการแสดงความเกลียดชังที่ผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้งภายใน 24 ชั่วโมงนับจากที่ได้รับการแจ้งเตือน ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวไม่ดำเนินการลบเนื้อหานั้นภายในเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย จะมีโทษปรับไม่เกิน 250,000 ยูโร ในกรณีของบุคคลทั่วไป และไม่เกิน 1,250,000 ยูโร ในกรณีของนิติบุคคล โดยกฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์เนื่องมาจากการที่บุคคลดังกล่าวไม่มีการตรวจสอบเนื้อหาที่ได้รับแจ้ง "ตาม

[350] European Commission. The European legal framework on hate speech, blasphemy and its interaction with freedom of expression. Retrieved 7 March 2022 from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536460/IPOL_STU(2015)536460_EN.pdf

สัดส่วนและความจำเป็น (a proportionate and necessary examination)" ซึ่งบทบัญญัตินี้นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ให้บริการที่เป็นสื่อกลาง (intermediaries) นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดให้ผู้ให้บริการลบเนื้อหาที่เกี่ยวกับการก่อการร้าย และเนื้อหาการล่วงละเมิดทางเพศเด็กภายใน 1 ชั่วโมงนับจากที่ได้รับแจ้งเตือนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้ กฎหมายฉบับนี้พยายามทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตรายงานเนื้อหาที่ผิดกฎหมายได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายกำหนดกลไกการแจ้งเตือนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายที่มีความสอดคล้องกันและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งหากมีการแจ้งเตือนโดยไม่สุจริตจะมีโทษจำคุก 1 ปี และโทษปรับ 15,000 ยูโร[351]

3.3 มาตรการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์

นอกจากมาตรา 6 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 และรัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการสื่อสาร ค.ศ. 1986 จะได้กำหนดห้ามการเผยแพร่ข่าวลวง และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดให้หน่วยงานกำกับดูแลการแพร่เสียงแพร่ภาพ (CSA) มีอำนาจในการสั่งระงับใบอนุญาตการแพร่เสียงแพร่ภาพเนื้อหาที่เป็นข่าวลวงของผู้ประกอบการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) หรือโดยหน่วยงานรัฐประเทศอื่น หากในช่วงการเลือกตั้งมีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทบต่อการเลือกตั้ง ซึ่งแม้ว่ามาตรการนี้มุ่งเน้นไปที่การกระจายเสียงผ่านทางวิทยุและการแพร่เสียงและแพร่ภาพผ่านทางโทรทัศน์ แต่คำสั่งระงับการเผยแพร่โดยคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) ก็อาจนำไปใช้กับการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านทาง "บริการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ใด ๆ (an electronic communication service)" เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการกระจายเสียงวิทยุและโทรทัศน์ด้วยเช่นกัน[352]

นอกจากนี้ คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) อาจถอนใบอนุญาตในการแพร่เสียงแพร่ภาพของผู้ประกอบการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) หรือโดยหน่วยงานรัฐประเทศอื่น หากมีการเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นอันตรายต่อ "ผลประโยชน์พื้นฐานของประเทศ (fundamental interest of the nation)"[353] ซึ่งตามกฎหมายระบุว่าการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเพื่อแทรกแซงการปฏิบัติงานของสถาบันใด ๆ ของรัฐ ถือว่าเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์พื้นฐานของชาติ[354] ดังนั้น คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (CSA) จึงมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจเพิกถอนใบอนุญาตการเผยแพร่เนื้อหาของผู้ประกอบการ รวมทั้งบริษัทในเครือได้ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

[351] Article 19, "France: The online hate speech Law is a serious setback for freedom of expression, Retrieved 11 March 2021 from https://www.article19.org/resources/france-the-online-hate-speech-law-is-a-serious-setback-for-freedom-of-expression/

[352] LOI du 22 décembre 2018, article 6; LOI du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (LOI Léotard), article 33-1-1

[353] LOI du 22 décembre 2018, article 8; LOI du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (LOI Léotard), article 42-6

[354] LOI du 22 décembre 2018, article 6; LOI du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (LOI Léotard), article 42-6

(CSA) ต้องรับฟังข้อเท็จจริงจริงจากทุกฝ่าย ไม่อาจตัดสินใจเพิกถอนใบอนุญาตโดยอาศัยข้อเท็จจริงดังกล่าวเพียงด้านเดียว[355]

นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีความพยายามในการต่อต้านการเผยแพร่ข่าวลวงที่มาจากประเทศอื่นโดยหน่วยงานภาครัฐสองแห่ง ได้แก่ คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อควบคุมการรณรงค์การเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดี หรือ Commission Nationale de Contrôle de la Campagne électorale en vue de l'ÉlectionPrésidentielle (CNCCEP) และสำนักงานความมั่นคงทางด้านสารสนเทศแห่งชาติ หรือ Agence Nationale de la Sécurité des Systèmes d'Information (ANSSI) ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ทำงานร่วมกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในโลกไซเบอร์และสร้างความตระหนักถึงภัยคุกคามและการโจมตีจากภายนอก ซึ่ง CNCCEP ได้ออกมาแจ้งเตือนประชาชนหลังจากเหตุการณ์แฮกข้อมูลการเลือกตั้งประธานาธิบดีมาครง (Macron) รั่วไหลโดยขอให้สื่อมวลชนไม่เผยแพร่เนื้อหาของอีเมลที่รั่วไหลและแจ้งว่าการเผยแพร่ข้อมูลเท็จอาจเป็นความผิดทางอาญา รวมทั้งดำเนินการตอบโต้ทันทีต่อการรั่วไหลโดยดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงทันทีหลังจากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว[356]

3.4 มาตรการกำกับดูแลกันเอง

สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการใช้มาตรการกำกับดูแลกันเองโดยภาคธุรกิจและประชาชน โดยมาตรา 6 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 และรัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการสื่อสาร ค.ศ. 1986 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวลวงไว้ใน Title 4 ตั้งแต่มาตรา 16 ถึง 19 โดยระบุว่าโรงเรียนรัฐบาลของฝรั่งเศสควรให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบของข้อมูลต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต รวมถึงการสร้างทักษะในการ “วิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่อย่างมีวิจารณญาณ (critical analysis of available information)” และมีวิธีประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล[357] ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องออกจากข้อมูลที่เป็นข่าวลวงหรือเป็นเท็จได้

ในส่วนของภาคธุรกิจ หน่วยงานกำกับดูแลการแพร่เสียงแพร่ภาพ (CSA) ได้มีการจัดทำข้อแนะนำสำหรับสื่อสังคมออนไลน์ หรือ Recommandation No. 2019-03 du 15 mai 2019 du Conseil supérieur de l’audiovisuel aux opérateurs de plateforme en ligne dans le cadre du devoir de coopération en matière de lutte contre la diffusion de fausses informations ซึ่งระบุให้สื่อสังคมออนไลน์ (online platform operator) จะต้องดำเนินการเพื่อต่อต้านข่าวลวง ดังต่อไปนี้

ก. การใช้กลไกที่ชัดแจ้งและสามารถเข้าถึงได้ในการรายงานปัญหา (The implementation of an accessible and visible reporting mechanism)
ข. การดูแลความโปร่งใสของอัลกอริทึม (Ensuring transparency of algorithms)
ค. การส่งเสริมเนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ สำนักข่าว และจากบริการสื่อสารผ่านทางสื่อโสตทัศน์ (Promoting content from newspapers, news agencies, and from audiovisual communication services

---

[355] *Ibid.*

[356] Library of Congress. Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: France. *Ibid.*

[357] LOI du 22 décembre 2018, article 16- 19

ง. การตรวจสอบและต่อต้านบัญชีผู้ใช้บริการสื่อสารที่เผยแพร่ข่าวลวง (Detecting and countering accounts that disseminate false information)

จ. การดูแลความโปร่งใสของเนื้อหาที่ได้ส่งเสริมหรือโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Ensuring transparency of promoted content)

ฉ. การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Promoting media and information literacy)

นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการจัดตั้งเว็บไซต์ France24.com โดยเครือข่าย The networks of France Médias Monde ซึ่งเป็นบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของกิจการ ทำหน้าที่ดูแลและประสานงานกิจกรรมขององค์กรสื่อที่แพร่เสียงแพร่ภาพในสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อเป็นช่องทางในการตรวจสอบและแก้ไขข่าวลวงเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ผิด (Debunked) และเพื่อช่วยให้ประชาชนมีเครื่องมือในการตรวจจับข่าวลวงในสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิก 28 ประเทศ โดยเว็บไซต์ France24.com จะสนับสนุนการนำเสนอข่าวที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และการรายงานข่าวที่เป็นกลางซึ่งจะสามารถเป็นกลไกในการต่อต้านข่าวลวงทุกประเภท ทั้งการเผยแพร่ข่าวลวงทางการเมือง รวมถึงการเผยแพร่ข่าวลวงเกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19[358]

เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2018 คณะกรรมาธิการยุโรปได้มีการออกประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป (Code of Practice on Disinformation) โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการโฆษณาทางการเมือง ตลอดจนการระงับการใช้บัญชีปลอมและการดำเนินการกับผู้เผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งประมวลปฏิบัติดังกล่าวมีลักษณะเป็นกลไกแบบสมัครใจ โดยได้วางมาตรฐานการในการกำกับดูแลตนเองเพื่อต่อสู้กับข่าวลวงที่เป็นการจงใจเผยแพร่ ปัจจุบันมีตัวแทนของแพลตฟอร์มออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนผู้ประกอบอุตสาหกรรมโฆษณาซึ่งเห็นพ้องกับแนวปฏิบัติในการจัดการกับการเผยแพร่ข่าวลวงได้ลงนามรับรองประมวลปฏิบัตินี้ ซึ่งได้แก่ เฟซบุ๊ก กูเกิล ทวิตเตอร์ โมซิลลา ไมโครซอฟท์ และติ๊กต็อก รวมทั้งผู้ประกอบอุตสาหกรรมโฆษณาต่าง ๆ ได้ลงนามรับรองในประมวลปฏิบัติ โดยแพลตฟอร์มออนไลน์และสมาคมผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นตัวแทนผู้ประกอบอุตสาหกรรมโฆษณาได้ส่งรายงานพื้นฐานไปยังคณะกรรมการกำกับดูแลการสื่อสาร (Commission's Communication) ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2019 เพื่อรายงานเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการที่สอดคล้องกับประมวลปฏิบัติ

ในส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ได้มีการสร้างกลไกในการต่อต้านที่สอดคล้องกับประมวลปฏิบัติว่าด้วยการต่อต้านข้อมูลบิดเบือนของสหภาพยุโรป เพื่อจัดการกับบัญชีปลอมและการใช้งานของบอทที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 2018 สภายุโรปได้เชิญคณะกรรมาธิการยุโรป ร่วมกับประเทศสมาชิกจัดทำแผนปฏิบัติการพร้อมข้อเสนอเฉพาะเพื่อจัดการกับความท้าทายเกี่ยวกับการบิดเบือนข้อมูล ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2018 คณะกรรมาธิการยุโรปได้ออกแผนปฏิบัติการร่วมกันในการต่อต้านข่าวลวง หรือ Action Plan on disinformation: Commission contribution to the European Council (13-14 ธันวาคม ค.ศ. 2018) โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ที่ลงนามในประมวลปฏิบัติ จะต้องดำเนินการตามข้อผูกพันภายใต้ประมวลปฏิบัติอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นที่การดำเนินการที่เร่งด่วนสำหรับการเลือกตั้งในสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2019 ซึ่งรวมถึง

[358] France24.com. *Fight the fake.* Retrieved 11 March 2021 from https://www.france24.com /en/fight-the-fake

การสร้างความมั่นใจในความโปร่งใสของการโฆษณาทางการเมือง และการเพิ่มความพยายามในการปิดบัญชีปลอมที่ใช้งานอยู่ ตลอดจนการตรวจสอบข้อความที่แพร่กระจายอัตโนมัติโดยบอท และร่วมมือกับผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและนักวิจัยเพื่อตรวจหาข้อมูลการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่บิดเบือนข้อมูลและทำให้เนื้อหาที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏให้เห็นและแพร่หลายมากขึ้น นอกจากนั้น ยังกำหนดให้ประเทศสมาชิกสร้างความตระหนักและเสริมสร้างศักยภาพให้กับประชาชนผ่านการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อทั่วยุโรปประเทศต่าง ๆ ในระดับภายในประเทศ[359]

กล่าวโดยสรุป กฎหมายเกี่ยวกับข่าวลวงของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ตราขึ้นเพื่อควบคุมการเผยแพร่ข่าวลวงในช่วงเวลาการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการโฆษณาและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีการใช้ข้อมูลเท็จหรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่สาธารณชน ซึ่งเดิมสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีรัฐบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1881 กำหนดหน้าที่และความรับผิดของสื่อมวลชนในการตีพิมพ์และเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข้อมูลปลอม หรือข้อมูลที่มีการแก้ไขดัดแปลงโดยไม่สุจริตหรือโดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวงบุคคลที่สามว่าเป็นความผิดตามกฎหมายดังกล่าว ต่อมาจึงได้มีการตรารัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับปัญหาการเผยแพร่ข่าวลวงและการโฆษณาทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการเลือกตั้ง นอกจากนั้นยังมีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาเดิมกับการเผยแพร่ข่าวลวงที่มีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาทหรือการแสดงความเกลียดชัง ซึ่งผู้กระทำอาจต้องรับผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสอีกด้วย

[359] Gordon Moir. *Regulation of Online Falsehoods: 'Fake News' - The UK, Singapore and Europe.* Retrieved 11 March 2021 from https://www.mondaq.com/uk/media-entertainment-law/808480/regulation-of-online-falsehoods-fake-news39-the-uk-singapore-and-europe

บทที่ 4
นโยบายรัฐและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศกับราชอาณาจักรไทย

1. นโยบายรัฐในการกำกับดูแลข่าวลวงของราชอาณาจักรไทย

เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะคนที่ใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีวิถีชีวิตผูกติดอยู่กับการสื่อสารในรูปแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่และช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม และอื่น ๆ ที่สามารถสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกันอย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในไตรมาส 4 ของปี พ.ศ. 2563 พบว่ามีผู้ลงทะเบียนใช้บริการเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (mobile subscriber) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 116.29 ล้านเลขหมาย คิดเป็นอัตราการเข้าถึงต่อจำนวนประชากรสูงถึงร้อยละ 170.70[360] จากจำนวนประชากรไทยทั้งสิ้น 66.18 ล้านคน[361] และพบว่าในเวลาเดียวกันมีจำนวนผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทั้งหมด 11.50 ล้านราย ซึ่งอัตราดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากไตรมาส 4 ของปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจำนวนผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพียง 10.11 ล้านราย[362]

ตารางที่ 4.1 จำนวนผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทั้งหมด[363]

	4Q2562	1Q2563	2Q2563	3Q2563	4Q2563	% เปลี่ยนแปลง YoY	% เปลี่ยนแปลง QoQ
จำนวนผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทั้งหมด (ล้านราย)	10.11	10.26	10.91	11.28	11.50	13.73%	1.89%
อัตราการเข้าถึงโทรศัพท์ประจำที่ต่อประชากร	14.87%	15.07%	16.02%	16.56%	16.84%	13.49%	1.89%
อัตราการเข้าถึงโทรศัพท์ประจำที่ต่อครัวเรือน	46.22%	46.93%	49.90%	51.59%	51.55%	11.53%	1.89%

ที่มา: ส่วนศูนย์ข้อมูลและวิจัยเศรษฐกิจโทรคมนาคม สำนักวิชาการและการจัดการทรัพยากรโทรคมนาคม สำนักงาน กสทช. และ Frost & Sullivan (Thailand)

---

[360] คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *รายงานข้อมูลการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม ไตรมาส 4 ปี 2563.* น. 19. สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก http://www.nbtc.go.th/getattachment/Business/commu/telecom/informatiton/research/document/รายงานการวิเคราะห์อุตสาหกรรมโทรคมนาคมไทย/รายงานข้อมูลกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม-ปี-2558-(5)/45201-(4)/NBTC-2563-Q4-v3.pdf.aspx?page=hsn#toolbar=0

[361] สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช). *จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามอายุ เพศ และจังหวัด พ.ศ. 2563.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx

[362] คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *รายงานข้อมูลการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม ไตรมาส 4 ปี 2563.* น. 23.

[363] *เรื่องเดียวกัน* น. 24.

ข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงจำนวนผู้ใช้บริการสื่อสารข้อมูลข่าวสารผ่านเครืออินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทยเป็นจำนวนมากและมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลข่าวสารจำนวนมหาศาลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงถูกสร้างขึ้นใหม่ทุกวัน และมีการส่งต่อหรือเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตลอดเวลาด้วยความรวดเร็ว ส่งผลให้สื่อสังคมออนไลน์มีขนาดใหญ่ขึ้นทั้งจำนวนของผู้ใช้บริการและปริมาณของข้อมูล แต่ข้อมูลข่าวสารจำนวนมหาศาลที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ค่านิยม และความคิดของคนในสังคมออนไลน์เหล่านี้ มีทั้งข้อมูลจริงที่สร้างสรรค์และข้อมูลเท็จที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือความตื่นตระหนก ที่อาจสร้างความเสียหายให้กับบุคคล สังคม หรือประเทศได้[364]

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 โปรแกรมการประเมินนักศึกษาต่างชาติ (Program for International Student Assessment: PISA) ขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ได้รายงานผลการศึกษาเรื่อง “เยาวชนอายุ 15 ปี มีความพร้อมในการรับมือกับข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนได้หรือไม่ (Are 15-year-olds prepared to deal with fake news and misinformation?)[365] โดยผลการศึกษาพบว่า ในปี ค.ศ. 2018 นักเรียนจากประเทศสมาชิก OECD จำนวน 9% มีระดับความสามารถด้านการอ่านมากพอในการแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ในขณะที่นักเรียนไทยมีเพียงไม่ถึง 1% ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์หรือแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้ และพบว่าความสามารถในการวิเคราะห์หรือแยกแยะดังกล่าวของนักเรียนไทยที่มีอายุ 15 ปี อยู่ในลำดับที่ 76 จากจำนวนประเทศทั้งหมด 77 ประเทศ อยู่เหนือสาธารณรัฐอินโดนีเซียเพียงประเทศเดียว[366] ลำดับดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนไทยมีความรู้ที่ไม่เพียงพอหรือไม่ทราบวิธีการที่ถูกต้องในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือหรือแยกแยะข้อมูลข่าวสารว่าเป็นจริงหรือเท็จได้

รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาความสำคัญของข่าวลวงที่ทวีความรุนแรงขึ้น จึงมีนโยบายในการป้องกันและปราบปรามข่าวลวงอย่างชัดเจน โดยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้สั่งการให้ทุกส่วนราชการจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประจำกระทรวง เพื่อเร่งชี้แจงข่าวสารด้วยข้อมูลที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจอย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ เนื่องจากมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจำนวนมากอันเป็นเท็จในหลายช่องทาง โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดให้กับประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ปัจจุบัน หน่วยงานราชการที่สำคัญ ซึ่งมีบทบาทในการกำกับดูแลข่าวลวง อาทิเช่น

1.1 ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand) สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้รับมอบนโยบายจากรัฐบาลให้ทำหน้าที่กลั่นกรอง ตรวจสอบ หรือกำจัดข่าวปลอม โดยเฉพาะข่าวที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้มีการ

---

[364] *เรื่องเดียวกัน* น. 217.

[365] OECD (4 May 2021). *Are 15-year-olds prepared to deal with fake news and misinformation?* PISA in Focus. Retrieved 31 กรกฎาคม 2564 from https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/6ad5395e-en.pdf?expires=1634653810&id=id&accname=guest&checksum=E2713EC1B719D1D41F853C3DCC7533F7

[366] *Ibid.*

หารือและขอความร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายหน่วยงาน เพื่อร่วมมือกันทำงานและหาแนวทางพัฒนาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม[367]

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ประกอบไปด้วยคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนมาจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งสมาคมผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าววิทยุ ภาคประชาสังคม และนักวิชาการ ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ประมาณ 30 คน แบ่งการทำงานแบบสลับเวลา เป็นการทำงาน 24 ชั่วโมง ในการเฝ้าติดตามข่าวที่มีการเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการตรวจสอบข่าวลวงมีอยู่ 2 วิธี คือ วิธีแรก ได้แก่ การที่ประชาชนส่งข้อมูลแจ้งเข้ามาที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย และวิธีที่สอง คือ การใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เผยแพร่ในสังคมออนไลน์ว่ามีความผิดปกติเกิดขึ้นหรือไม่ ในระบบที่ใช้คนตรวจสอบนั้น จะมีการติดตามว่ามีข่าวอะไรที่เป็นประเด็นที่ประชาชนเผยแพร่มากที่สุด 10 อันดับแรก โดยนำมาสรุปและส่งให้คณะกรรมการคัดกรอง ลำดับต่อมาก็จะตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ โดยมีความร่วมมือเพิ่มเติมจากหน่วยงานและรัฐวิสาหกิจให้ส่งบุคลากรมาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งในการทำงานตรวจสอบส่วนนี้จะมีช่วงเวลาเร่งรัดในการตรวจสอบให้ได้ข้อสรุปภายใน 2 ชั่วโมง ในการระบุว่าเป็นข่าวจริงหรือเท็จเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์[368]

หน้าที่หลักของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย คือ ติดตาม ตรวจสอบข้อมูลที่เผยแพร่ในสังคมออนไลน์ การทำงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จึงเป็นการทำงานแข่งกับเวลา ต้องมีกระบวนการทำงานให้มีความรวดเร็ว ทั้งในด้านการตรวจสอบ การบริหารจัดการข่าวลวงรวมทั้งการวิเคราะห์ข่าวลือที่มีแนวโน้มจะกลายเป็นข่าวลวง โดยศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางช่วยประสานงานตรวจสอบข่าวลือ ช่วยประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดส่งต่อข้อมูลให้หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเรื่องประกอบการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ มีคณะทำงานประสานงานตรวจสอบข้อมูลเพื่อทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกแก้ไขให้ตรงความจริงกลับคืนสู่สังคม สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่มวลชน[369]

การดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีเป้าหมายหลักเพื่อเชื่อมโยงให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการส่งต่อเนื้อหาข่าวที่ไม่เหมาะสม และสามารถรู้เท่าทันข่าวลวง โดยทางกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีการใช้เครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกในการบริการประชาชน คือ การจัดทำเว็บไซต์ https://www.antifakenewscenter.com/ โดยมีการทำงานตามมาตรฐานสากลที่ผ่านการรับรองจาก “International Fact Checking Network (IFCN)” กล่าวคือ มีลักษณะการทำงานทั้งแบบออนไลน์ (online) และออฟไลน์ (offline) โดยมีการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการตรวจสอบข่าวสาร ว่าเนื้อตรงตามข้อเท็จจริงหรือไม่ มีการดัดแปลง ตัดต่อ หรือบิดเบือนข้อความใดหรือไม่ ด้วยการสนับสนุนเป็นเครือข่ายความร่วมมือ

---

[367] รัฐบาลไทย. (2562). *กระทรวงดิจิทัลฯ เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม*. [เว็บไซต์] สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24306

[368] รัฐบาลไทย. (2562). *นโยบายในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่เผยแพร่ในสังคมออนไลน์.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/32926

[369] กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *กระทรวงดิจิทัลฯ เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center).* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.mdes.go.th/news/detail/1877-กระทรวงดิจิทัลฯ-เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม--Anti-Fake-News-Center-

ทั้งภาครัฐ เอกชน เครือข่ายสมาคม หน่วยงานที่เกี่ยวของต่าง ๆ ความร่วมมือจากภาคประชาชน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถตรวจสอบ สอบถาม และร่วมมือในแก้ไขการเผยแพร่ข่าวสาร หรือข้อมูลเท็จ[370]

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เน้นตรวจสอบข้อมูลข่าวที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อประชาชนโดยตรง เช่น โรคระบาด ภัยพิบัติ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ข่าวที่สร้างความแตกแยกในสังคม ข่าวที่สร้างความเข้าใจผิดต่อสังคมตลอดจนข่าวที่ทำลายภาพลักษณ์ต่อประเทศ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) ข่าวกลุ่มภัยพิบัติ (น้ำท่วม แผ่นดินไหว เขื่อนแตก สึนามิ ไฟไหม้)

2) ข่าวกลุ่มเศรษฐกิจ การเงินการธนาคาร หุ้น

3) ข่าวกลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพ วัตถุอันตราย เครื่องสำอาง รวมถึงสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมายอื่น ๆ

4) ข่าวกลุ่มนโยบายรัฐบาล ข่าวสารทางราชการ ข่าวที่ขัดกับความสงบเรียบร้อยของสังคม ข่าวที่ขัดศีลธรรมอันดี และข่าวที่กระทบความมั่นคงภายในประเทศ[371]

หลักจริยธรรม (Code of Conduct) ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มี 7 ประการ คือ (1) ความเที่ยงธรรมและความปราศจากอคติในการคัดเลือกข่าว (2) ความเป็นส่วนบุคคลกับสิทธิเสรีภาพของการนำเสนอข่าว (3) การขัดกันด้านผลประโยชน์ และผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง (4) ให้ความเป็นธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเท่าเทียมกัน (5) สามารถอธิบายกระบวนการพิสูจน์ การตรวจสอบแหล่งที่มาของบทความและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ (6) มีความรู้เกี่ยวกับข่าวนั้น ๆ ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผย ซื่อสัตย์ และโปร่งใส และ (7) เป็นหน่วยงานที่อิสระ ไม่ขึ้นต่ออิทธิพลของหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ[372]

การดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ตั้งแต่วันที่เปิดศูนย์ คือ วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2564 มีข้อความข่าวที่ต้องคัดกรองทั้งหมด 56,482,317 ข้อความ พบข้อความข่าวที่เข้าเกณฑ์ดำเนินการตรวจสอบจำนวน 22,728 ข้อความ และหลังจากคัดกรอง พบข้อความข่าวที่ต้องดำเนินการตรวจสอบจำนวน 8,278 เรื่อง แบ่งเป็นหมวดหมู่ข่าวดังนี้ สุขภาพจำนวน 56% นโยบายรัฐจำนวน 39% เศรษฐกิจจำนวน 3% และภัยพิบัติจำนวน 2% ขณะที่ช่องทางซึ่งมีการพบเบาะแสข่าวปลอมมากที่สุด ได้แก่ ระบบตรวจจับการสนทนาบนโซเชียล (Social Listening Tools) โดยการใช้ปัญญาประดิษฐ์มาตรวจจับข้อมูลที่ผิดปกติจำนวน 99.46% ทางด้านสัดส่วนของข่าวปลอม : ข่าวจริง : ข่าวบิดเบือน อยู่ที่เจ็ดต่อสองต่อหนึ่ง (7 : 2 : 1)[373]

---

[370] *เรื่องเดียวกัน*

[371] รัฐบาลไทย. (2562). *กระทรวงดิจิทัลฯ เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม*. [เว็บไซต์] สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24306

[372] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *หลักจริยธรรม (Code of Conduct) ของศูนย์ต่อต้านข่าวประเทศ ประเทศไทย (Anti-Fakes Center).* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%9A/

[373] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *"ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม" เข้าถึงคนไทยแล้ว กว่า 14 ล้านคน.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม-เข้าถึงคนไทยแล้ว-กว่า-14-ล้านคน/

นอกจากนี้ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบข่าวลวงที่แพร่กระจายอยู่บนโลกออนไลน์หรือสื่อสังคมออนไลน์ ก่อนแชร์ต่อ โดยการยึดหลัก SPOT[374] ดังนี้

ก. “S” มาจากคำว่า Source หมายความว่า ประชาชนควรตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว สังเกตว่าแหล่งข่าวในการส่งข่าวมาจากหน่วยงาน หรือสื่อใด มีความน่าเชื่อถือในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือไม่

ข. “P” มาจากคำว่า Profit หมายความว่า ประชาชนควรพิจารณาเจตนารมณ์ของการเผยแพร่ข่าวว่ามีการหวังผลประโยชน์ใดหรือไม่ เช่น การโฆษณาขายสินค้า บางครั้งมาในรูปแบบของข่าวลวง เพื่อให้คนหลงเชื่อและซื้อตาม

ค. “O” มาจากคำว่า Over หมายความว่า ประชาชนควรสังเกตเนื้อหาของข่าวว่าเป็นไปในลักษณะเกินความเป็นจริงหรือไม่ เพราะข่าวที่เกินจริงมักจะเป็นข่าวลวง

ง. “T” มาจากคำว่า Time หมายความว่า ประชาชนควรตรวจสอบเวลาและสถานที่ในข่าวนั้น เช่น การนำข่าวเก่าที่เกิดขึ้นมานานแล้วมาเล่าใหม่หรือเผยแพร่ซ้ำโดยการโพสต์แชร์หรือแชร์ซ้ำ แล้วอ้างว่าเพิ่งเกิด หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศหรือเกิดขึ้นในอีกสถานที่ แต่อ้างว่าเกิดในราชอาณาจักรไทยหรือในสถานที่อื่น ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ทำให้คนตื่นตระหนกหรือหลงเชื่อข่าวลวง เป็นต้น

ดังนั้น หากผู้เสพข่าวใช้หลักเกณฑ์ “SPOT” ข้างต้น ตรวจสอบข่าวที่ตนเสพจากหลาย ๆ แหล่งที่มาของข่าว ก็จะทราบว่าข่าวใดเป็นข่าวลวงและไม่ควรส่งต่อหรือเผยแพร่ต่อไป

1.2 กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ปัจจุบัน การกระจายข่าวมีช่องทางการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ซับซ้อน จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานเฉพาะกิจที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ดังนั้น ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) จึงได้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการสืบสวนสอบสวน ทั้งพัฒนาหน่วยงานให้มีเครื่องมือที่ทันสมัย ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป จนมีการจัดตั้ง “กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.)” ขึ้น[375] เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2552 โดยอาศัยกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552[376]

ในด้านนโยบาย บก.ปอท. มีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการสืบสวนสอบสวน ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีจิตใจที่เป็นธรรม พัฒนาระบบงานให้สามารถบริการประชาชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้สะดวก รวดเร็ว พัฒนาหน่วยงาน ให้มีเครื่องมือที่ทันสมัย ทันต่อ

---

[374] *เรื่องเดียวกัน*

[375] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) *วัตถุประสงค์ และนโยบาย.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/เกี่ยวกับหน่วยงาน/

[376] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) *ประวัติหน่วยงาน.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/เกี่ยวกับหน่วยงาน/

เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถสืบสวนสอบสวน ป้องกันปราบปราม การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ[377]

ในด้านพันธกิจ บก.ปอท. มีพันธกิจดังนี้ (1) ถวายการรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ (2) ป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (3) รับแจ้งเบาะแสจากประชาชน ตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนรวบรวมสภาพปัญหา เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (4) อำนวยความยุติธรรมโดยยึดหลักนิติธรรม (5) รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน (6) หน่วยงานภายในประเทศและต่างประเทศ และ (7) งานอื่นที่ได้รับมอบหมาย โดยมีโครงสร้างหน่วยงานดังนี้

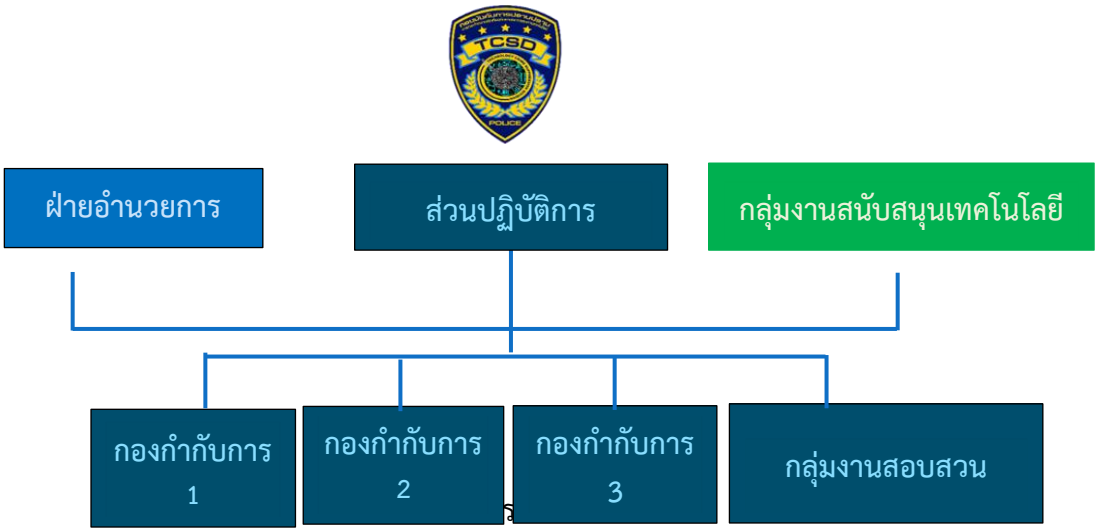

ภาพที่ 4.1 โครงสร้าง บก.ปอท.[378]

ในด้านอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ กองกำกับการแต่ละกองกำกับการมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี สืบสวนสอบสวน ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับระบบคอมพิวเตอร์ดังนี้

ก. กองกำกับการ 1 กำกับดูแลการกระทำผิดที่มุ่งต่อระบบคอมพิวเตอร์เป็นเป้าหมาย (Computer as a Target)

ข. กองกำกับการ 2 กำกับดูแลการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการกระทำผิด (Computer as a Tool)

ค. กองกำกับการ 3 กำกับการนำเข้าเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม (inappropriate content) สู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิด

---

[377] *เรื่องเดียวกัน*

[378] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) *โครงสร้างหน่วยงาน.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/โครงสร้างหน่วยงาน/

นอกจากกองกำกับการทั้ง 3 กองข้างต้น มีกลุ่มงานสนับสนุนคดีเทคโนโลยี ซึ่งทำหน้าที่ปฏิบัติการโต้ตอบในเชิงรุกโดยฉับพลันทางอินเทอร์เน็ต และสนับสนุนคดีเทคโนโลยี[379]

ในด้านการแจ้งเบาะแสจากประชาชนเกี่ยวกับข้อมูลอันเป็นเท็จหรือข่าวลวง บก.ปอท. มีช่องทางรับแจ้งเบาะแสจากประชาชนผ่านทางเว็บไซต์ https://tcsd.go.th/ แจ้งเบาะแส/ โดยให้ผู้แจ้งเบาะแสกรอกข้อมูลดังนี้[380]

1) ชื่อเว็บไซต์ที่กระทำความผิด (URL)
2) หลักฐานที่เกี่ยวข้อง
3) รายละเอียดการกระทำความผิด
4) มูลค่าความเสียหาย (ถ้ามี)
5) ประเภทคดี ได้แก่
    ก. การกระทำความผิดโดยมีระบบเป็นเป้าหมายโดยการแฮก เพื่อปรับเปลี่ยน ขโมย ทำลายข้อมูล
    ข. กระทำความผิดโดยมีระบบเป็นเครื่องมือ ได้แก่ หลอกขายสินค้าหรือบริการ ปลอมเป็นบุคคลอื่น แฮกเพื่อหลอกโอนเงิน หลอกโอนเงินผ่านอีเมล (Email Scam) หลอกรักออนไลน์ (Roman Scam) หลอกให้ร่วมลงทุน (แชร์ลูกโซ่)
    ค. เนื้อหาไม่เหมาะสม ได้แก่ หมิ่นประมาท **นำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จ** นำเข้าข้อมูลสื่อลามก ตัดต่อภาพอันเป็นเท็จ ข่มขู่ (Blackmail)
    ง. คดีอื่น ๆ (โปรดระบุ)
6) แอปพลิเคชันที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ได้แก่
    ก. เฟซบุ๊ก
    ข. ไลน์
    ค. ทวิตเตอร์
    ง. อีเมล
    จ. อื่น ๆ โปรดระบุ
7) ข้อมูลที่คุยกับคนร้าย

ในด้านการแจ้งความ กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ให้คำแนะนำถึงขั้นตอนการแจ้งความคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตไว้ดังนี้[381]

ก. ให้ผู้เสียหายเตรียมเอกสารส่วนตัวและสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน
ข. กรณีที่เสียหายต่อชื่อเสียง ให้เตรียมหลักฐานที่พบว่ามีการกระทำความผิด เช่น พรินต์เอกสารหน้าจอ หน้าเว็บไซต์ หน้าโปรแกรมไลน์ โปรแกรมเฟซบุ๊ก หรือหน้าเพจที่พบการกระทำความผิด

---

[379] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.). *อำนาจหน้าที่.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/เกี่ยวกับหน่วยงาน/

[380] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.). *แจ้งเบาะแส.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/ แจ้งเบาะแส/

[381] กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.). *คำถามที่พบบ่อย.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://tcsd.go.th/คำถามที่พบบ่อย/

ค. กรณีที่เสียหายต่อทรัพย์ ให้เตรียมหลักฐานที่พบการกระทำความผิด การหลอกลวง พร้อมทั้งพรินต์เอกสารออกมาจากระบบคอมพิวเตอร์ให้เรียบร้อย เช่น หลักฐานการโอนเงิน เป็นต้น

ง. ให้ไปแจ้งความ ณ สถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุ สถานีตำรวจนครบาล หรือสถานีตำรวจภูธร หรือท่านสามารถเดินทางมา ร้องทุกข์ที่กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ไม่สามารถดำเนินการลบหรือปิดกั้นโพสต์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลอันเป็นเท็จหรือข่าวลวงได้ทันที เพราะข้อมูลอินเทอร์เน็ตอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ให้บริการสื่อนั้น ๆ การดำเนินการใดจำเป็นต้องเป็นไปตามขั้นตอนทางกฎหมาย กล่าวคือโดยคำสั่งศาล ดังนั้น ผู้เสียหายมาร้องทุกข์กล่าวโทษด้วยตนเอง ณ สถานีตำรวจ หรือที่กองกำกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) แล้วเท่านั้น[382]

1.3 กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) เป็นหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2563 อาศัยอำนาจตามความในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2563 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2563 และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2563[383]

บช.สอท. มีอำนาจหน้าที่สำคัญหลายประการดังนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบและวิเคราะห์การกระทำความผิดทางเทคโนโลยี
2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันและปราบปราม และงานสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีทั่วราชอาณาจักร โดยปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และกฎหมายอื่นอันเป็นความผิดทางอาญาเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและความผิดอื่นที่เกี่ยวเนื่อง

---

[382] *เรื่องเดียวกัน*

[383] กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *ประวัติหน่วยงาน.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.ccib.go.th/เกี่ยวกับหน่วยงาน/ประวัติหน่วยงาน

4) ดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือพิเศษ สนับสนุนส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นในการสืบสวนสอบสวน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาด้านการสืบสวนสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้มีความรู้ความสามารถในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
5) ดำเนินการเกี่ยวกับการพิสูจน์หลักฐานดิจิทัล การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนของหน่วยต่าง ๆ
6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันและปราบปราม และงานสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ทั้งในประเทศและต่างประเทศ[384]

ปัจจุบัน บช.สอท. ได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือที่เรียกกันว่า “อาชญากรรมไซเบอร์” พร้อมหารือแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งด้านการป้องกันปราบปราม สืบสวนสอบสวน รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาและการเฝ้าระวังการเผยแพร่ข้อมูลผิดกฎหมายลงในระบบคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการรวบรวมและวิเคราะห์ ด้วยการขอความร่วมมือ ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล พัฒนาระบบตรวจสอบการพิสูจน์ การหาพยานหลักฐานทางดิจิทัล การให้ความตระหนักรู้เป็นเครื่องมือให้แก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและสร้างแนวทางการป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี[385]

ในด้านการแจ้งเบาะแสจากประชาชนเกี่ยวกับข้อมูลอันเป็นเท็จหรือข่าวลวง บช.สอท. มีช่องทางรับแจ้งเบาะแสจากประชาชนผ่านทางเว็บไซต์ของ บช.สอท. ได้ ที่ https://www.ccib.go.th/แจ้งเบาะแส/[386]

1.4 หน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ

ในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมและดำเนินการตอบสนองข้อมูลแก่ประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กระทรวงศึกษาธิการได้มีการออก “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรการแก้ไขป้องกันปัญหาข่าวปลอม (Fake News)”[387] เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (Fake News) ดังนี้

---

[384] กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *อำนาจหน้าที่.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.ccib.go.th/เกี่ยวกับหน่วยงาน/อำนาจหนาที่

[385] สถานีโทรทัศน์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). *ผบช.ตำรวจไซเบอร์ นำคณะผู้บังคับบัญชาในสังกัด เข้าหารือ รมต. ดิจิทัลฯ เพิ่มขีดความสามารถ ปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.policetv.tv/archives/15607

[386] กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *แจ้งเบาะแส.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.ccib.go.th/แจ้งเบาะแส/

[387] กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2563) *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรการแก้ไขป้องกันปัญหาข่าวปลอม (Fake News) กระทรวงศึกษาธิการ.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.psdg.moe.go.th/psdg61/images/2563/Mar/mail/435.pdf

1.4.1 มาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอม

1) จัดตั้งหน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาข่าวปลอม ดังนี้
   ก. ประสานงานกับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งตรวจสอบและแจ้งผลการตรวจสอบข่าวที่ได้รับไปยังศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษา ว่าเป็นข่าวที่เป็นข้อมูลจริงหรือเป็นข่าวที่เป็นข่าวที่เป็นข้อมูลเท็จ และแจ้งผลการพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับข่าวดังกล่าวไปยังศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ทราบด้วย
   ข. ประสานการทำงานร่วมกับหน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม ระดับส่วนราชการในสังกัดและหน่วยงานในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยแจ้งให้หน่วยประสานงานดังกล่าวตรวจสอบ และแจ้งผลการตรวจสอบให้หน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ ทราบว่าข่าวได้รับแจ้งจากศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เป็นข่าวที่เป็นข้อมูลจริงหรือเป็นข่าวที่เป็นข้อมูลเท็จ และแจ้งผลการพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับข่าวดังกล่าวไปยังหน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ ทราบด้วย
   ค. ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและแจ้งผลการตรวจสอบข่าวเกี่ยวกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (เว้นข่าวที่เกี่ยวข้องกับสำนักงาน กศน. สำนักงาน ก.ค.ศ. และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) ที่ได้รับแจ้งจากศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ว่าเป็นข่าวที่เป็นข้อมูลจริงหรือเป็นข่าวที่เป็นข้อมูลเท็จ และแจ้งผลการพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับข่าวดังกล่าวไปให้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ทราบด้วย
2) จัดตั้งหน่วยงานประสานงานต่อต้านข่าวปลอมในระดับส่วนราชการในสังกัดและหน่วยงานในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอมของสำนักงาน กศน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงาน ก.ค.ศ. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือกันระหว่างส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในกำกับกระทรวงศึกษาธิการกับหน่วยประสานงานต่อต้านข่าวปลอม กระทรวงศึกษาธิการ
3) กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดสายด่วน โทร 1579 ตลอด 24 ชั่วโมง เป็นศูนย์บริการประชาชน เพื่อเป็นช่องทางรับเรื่องร้องเรียนหรือรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวปลอม
4) กระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีทันสมัยเข้ามาใช้ในการตอบโต้และต่อต้านข่าวปลอม รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลจริงเชิงรุกผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือสื่อหลัก

5) เมื่อมีการเผยแพร่ข่าวปลอมที่ส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและสำนักงาน ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี พิจารณาแล้วเห็นว่าการเผยแพร่ข่าวปลอมดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนราชการหรือหน่วยงานดังกล่าว อันควรดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานดังกล่าว พิจารณาดำเนินการตามกฎหมายกับผู้เกี่ยวข้องต่อไป

1.4.2 มาตรการในการป้องกันปัญหาข่าวปลอม

1) ให้ทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ และสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบต่อข่าวปลอมแก่ผู้เรียน บุคลากร ชุมชนในพื้นที่ ด้วยช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อออนไลน์
2) ให้สถานศึกษาทุกระดับจัดอบรม สอนเสริม และเพิ่มทักษะหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อ[388]

1.5 คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ

เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ (กปช.) เห็นชอบการจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจของประชาชนต่อเรื่องสื่อสารที่สำคัญประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 และได้กำหนดเรื่องสื่อสารสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ (1) พัฒนาทักษะอาชีพเพื่อสร้างรายได้อย่างยั่งยืน (2) สังคมปลอดภัย ไร้ความรุนแรง (3) มาตรการฟื้นฟูเศรษฐกิจการค้า การลงทุน (4) รับมือภัยแล้งและอุทกภัย (5) บริหารจัดการฝุ่น PM 2.5 (6) สังคมสูงวัย (7) ยุติธรรมเท่าเทียม และ (8) ส่งเสริมค่านิยมที่ดีของสังคมไทย[389]

นอกจากนี้ กปช. ได้เห็นชอบการกำหนดเรื่องสื่อสารที่สำคัญด้านต่างประเทศ จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ (1) ความพร้อมและศักยภาพด้านสาธารณสุขของไทย (2) ศักยภาพด้านเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน (3) การท่องเที่ยววิถีใหม่ (4) อัตลักษณ์ไทย (5) มาตรการควบคุมแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตามแนวชายแดน (6) ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และ (7) การดูแลคนไทยในต่างประเทศ โดยเน้นย้ำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับประชาชน[390]

ในกรณีของข่าวลวง ประธาน กปช. ย้ำว่าปัญหาของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน คือ ข่าวลวง หรือ ข่าวปลอม ที่กลุ่มผู้ไม่หวังดีพยายามสร้างเพื่อบ่อนทำลายประเทศชาติ จึงต้องมีการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐและผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการประชาสัมพันธ์ กำหนดทิศทางการสื่อสารที่สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยอาศัยกลไกที่หน่วยงานด้านการประชาสัมพันธ์ภาครัฐ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก และสื่อของรัฐ ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้มีการเสนอโครงการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารและพัฒนาคลังข่าวอัจฉริยะ

---

[388] *เรื่องเดียวกัน*

[389] รัฐบาลไทย. (2563). *ข่าวทำเนียบรัฐบาล*. 4. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/36670

[390] *เรื่องเดียวกัน*

ที่ประมวลผลและวิเคราะห์โดยใช้ซอฟต์แวร์และโปรแกรมอัจฉริยะ (AI) ที่ถูกพัฒนาให้สามารถเปรียบเทียบ แยกแยะ จากระบบคลังข้อมูลข่าวสารความรู้อัจฉริยะเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอมที่เกิดขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์[391]

ในการดำเนินงานบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารภาครัฐและประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้องค์ความรู้เพื่อบริหารจัดการข่าวลวง คณะอนุกรรมการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารภาครัฐเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่ประชาชน ได้มีการตรวจตรา (monitor) และโต้ตอบ (response) ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น (1) เว็บไซต์ “ข่าวจริง” หรือ “realnewsthailand.net” (2) เฟซบุ๊ก “ข่าวจริงประเทศไทย” และ (3) แอปพลิเคชันไลน์ “ข่าวจริงประเทศไทย” เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข้อเท็จจริงและใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับในการเปรียบเทียบกับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการถูกล่อลวงจากข่าวปลอม[392] โดยมีการทำงาน 3 ส่วนหลัก ๆ คือ

1) *งานประชาสัมพันธ์เชิงรุก สร้างองค์ความรู้ ต่อต้านข่าวปลอม* โดยดำเนินการร่วมกับศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จัดแถลงข่าวสถานการณ์ความคืบหน้ารายวันให้ประชาชนได้รับรู้และเตรียมพร้อมในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้เกิดความตื่นตระหนก และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนโยบายความช่วยเหลือของรัฐบาลเพื่อป้องกันความสับสน
2) *เพิ่มและพัฒนาช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นการสื่อสารระบบออนไลน์* ทั้งในกลุ่มเด็ก นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และครู กลุ่มเยาวชน และคนวัยทำงาน และประชาชนทั่วไปทุกกลุ่มอายุ
3) *จัดทำระบบตรวจสอบข่าวปลอมที่มีมาตรฐาน* โดยการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมวิเคราะห์ข่าวและแจ้งเตือนข่าวปลอม ด้วยการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ซึ่งเป็นนวัตกรรมอัจฉริยะและเป็นรูปแบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยระบบตรวจสอบข่าวปลอมที่กำลังพัฒนาจะมีการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้
    ก. ระบบการจัดเก็บข่าวจริง (Fact News Database)
    ข. ระบบจัดเก็บข่าวจากสื่อออนไลน์ (Social News Database)
    ค. ระบบการวิเคราะห์ข่าวจริง ข่าวปลอม (Fake News Analyzer)
    ง. ระบบแสดงผลการวิเคราะห์ข่าว (Fake News Dashboard)
    จ. ระบบจัดการการแจ้งเตือนข่าวปลอม (Case Management)[393]

1.6 คณะกรรมการอาหารและยา

ในปี พ.ศ. 2561 มีการส่งต่อข้อมูลผิด ๆ เกี่ยวกับการบริโภคเพื่อดูแลสุขภาพและรักษาโรคผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมาก เช่น ยาพาราเซตามอลปนเปื้อนเชื้อ

---

[391] *เรื่องเดียวกัน*

[392] สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ (กปช.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563* น. 4. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2563/P_402321_15.pdf

[393] สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ (กปช.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563* น. 5. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2563/P_402321_15.pdf

ไวรัส ว่านหางจระเข้รักษาโรคจากเชื้อไวรัสอีโบล่า เป็นต้น ซึ่งข้อความเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลเท็จ คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จึงได้จัดทำแคมเปญ “เช็ก ชัวร์ แชร์” (Check Sure Share)” ผ่านเว็บไซต์ sure.oryor.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ให้ข้อเท็จจริงและความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากข้อมูลผิด ๆ เกี่ยวกับการบริโภคเพื่อดูแลสุขภาพและรักษาโรคที่ส่งต่อกันทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับอย่างละเอียดรอบคอบ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงอิทธิพลในโลกออนไลน์ (influencer) ชื่อดังทั่วประเทศเพื่อรณรงค์สร้างการรับรู้กับประชาชน ให้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับก่อนจะแชร์ข้อมูลนั้นให้กับสังคมรอบข้าง[394] โดยที่ประชาชนสามารถเข้าไปหาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและรักษาโรค ทั้งในเรื่องของการตรวจสอบเลขที่ผลิตภัณฑ์สุขภาพ เพื่อตรวจสอบรายละเอียดการจดทะเบียนว่ามีข้อมูลถูกต้องน่าเชื่อถือหรือไม่ และการตรวจสอบข่าวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ก็จะมานำเสนอบนหน้าเว็บดังกล่าวว่ามีข่าวปลอมหรือข่าวเท็จเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง ซึ่งผู้บริโภคสามารถตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบความถูกต้องให้แน่นอนก่อนที่จะส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว[395]

1.7 กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2564 โดยการควบรวมกลุ่มส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และศูนย์สื่อสารสาธารณะ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อพัฒนาศักยภาพและแนวทางการขับเคลื่อนงานให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ เป็นหน่วยงานหลักของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ที่ดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนการสร้างความรอบรู้ให้ประชาชน และพัฒนาองค์กรสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

ประการที่หนึ่ง จัดทำร่างนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับชาติ

ประการที่สอง ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัย พัฒนา องค์ความรู้และนวัตกรรมการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพและถ่ายทอดสู่ภาคีเครือข่าย

ประการที่สาม ประสานความร่วมมือและผลักดันให้หน่วยงานภาคการศึกษา หน่วยบริการสุขภาพสถานประกอบกิจการ NGO และชุมชน จัดการปัจจัยแวดล้อมให้เป็นหน่วยงานรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy Organization)

ประการที่สี่ พัฒนาระบบการสื่อสารความรอบรู้ ด้านสุขภาพและเฝ้าระวังข่าวปลอม (Fake News)

ประการที่ห้า สนับสนุนการเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะกำลังคนให้สามารถขับเคลื่อน การสร้างความรอบรู้ได้สุขภาพตามนโยบายและยุทธศาสตร์

---

[394] สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2561). *อย.เปิดตัวแคมเปญ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://oryor.com/อย/detail/media_news/1288

[395] กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค คณะกรรมการอาหารและยา. *แคมเปญ “เช็ก ชัวร์ แชร์”.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.fda.moph.go.th/lists/news/allitems.aspx?Paged=TRUE&p_ID=937&PageFirstRow=61&&View=%7BE46E60AC-B084-49F6-AAD0-C6A48A68554E%7D

ประการที่หก กำกับติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานขับเคลื่อนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

ประกาที่เจ็ด ทำหน้าที่สำนักงานเลขาของสถาบันความรอบรู้ด้านสุขภาพแห่งชาติ (National Health Literacy Institute)[396]

2. มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย

ปัจจุบัน ราชอาณาจักรไทยไม่ได้มีกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ในการกำกับดูแลหรือควบคุมปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตเป็นพิเศษ ดังนั้น จึงต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันมาปรับใช้บังคับในการกำกับดูแลหรือควบคุมข่าวลวง ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่สามารถนำมาปรับใช้บังคับเพื่อการกำกับดูแลหรือควบคุมข่าวลวงโดยเฉพาะที่มีการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันมีอยู่ 2 บทบัญญัติ ได้แก่ มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายซึ่งสามารถนำมาบังคับใช้กับข่าวลวงได้เป็นการทั่วไป และมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 รวมทั้งข้อกำหนดที่ออกตามความในมาตรา 9 ดังกล่าว ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษซึ่งนำมาบังคับใช้กับปัญหาข่าวลวงในยามที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุนเฉินอันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันหรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม

นอกเหนือจากบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นแล้ว ราชอาณาจักรไทยยังมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่น เช่น มาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ฐานความผิดบางมาตราของประมวลกฎหมายอาญา (เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฯ) และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด ที่อาจนำมาปรับใช้กับบังคับกับข่าวลวงและข้อมูลเท็จอื่น ๆ บนอินเทอร์เน็ตได้

2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5)

การนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หรือการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตนั้น เมื่อพิจารณาแล้วส่วนใหญ่การกระทำดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ในความผิด “ฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลต้องห้ามหรือเผยแพร่ข้อมูลนั้น” ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

[396] กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. *ประวัติกองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ*. สืบค้น 13 ธันวาคม 2564 จาก https://borc.anamai.moph.go.th/th/history

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นความผิดฐานนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ต้องห้ามเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการเผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น บทบัญญัติที่ตรงกับการนำไปบังคับใช้กับข่าวลวง ได้แก่ มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5) ตามลำดับ

1) ข่าวลวงกับความผิดตามมาตรา 14 (2)

การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ตรงกับฐานความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยมีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ (2) ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ (3) โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน และ (4) โดยเจตนา

1.1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

การ “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์” ตามความของมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้แก่ “การอัปโหลด (upload)” ซึ่งหมายถึงการถ่ายโอนข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากระบบคอมพิวเตอร์หนึ่งหรือคอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่ง ไปยังระบบคอมพิวเตอร์อีกระบบหรือคอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่ง ซึ่งการอัปโหลดเป็นการใช้ในการถ่ายโอนข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากคอมพิวเตอร์ในเครือข่ายไปไว้ในแม่ข่าย ซึ่งการนำเข้าระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14 (2) มักจะเป็นการอัปโหลดข้อมูลคอมพิวเตอร์จากเครื่องคอมพิวเตอร์ขึ้นระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วส่งหรือเผยแพร่ให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือประชาชนทั่วไป[397]

ตัวอย่าง นายแอนตี้นำข้อมูลคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19 ในราชอาณาจักรไทยไปโพสต์บนเว็บไซต์ไทยสุขภาพดอทคอม การกระทำดังกล่าว เรียกว่า การอัปโหลด (upload)

[397] สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม. น.169

เพราะเป็นการถ่ายโอนข้อมูลคอมพิวเตอร์จากระบบคอมพิวเตอร์เครือข่ายไปสู่ระบบคอมพิวเตอร์แม่ข่าย

1.2) ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ

คำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือทำให้ผิดไปจากความจริง ตัวอย่างเช่น ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ระบุว่าสถานการณ์โรคโควิด 19 ในราชอาณาจักรไทยรุนแรงจนควบคุมไม่ได้ แต่ความจริงแล้ว สถานการณ์โรคโควิด 19 ในราชอาณาจักรไทยไม่ได้มีความรุนแรงและยังอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ เป็นต้น

1.3) โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า “ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ” “ความปลอดภัยสาธารณะ” “ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ” และ “โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ” ไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยการแปลความตามความเข้าใจทั่วไป

ก. คำว่า “ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ” หรือ “national security” มีความหมายรวมถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศในทุก ๆ ด้าน ยกเว้นความมั่นคงปลอดภัยของประเทศด้านเศรษฐกิจซึ่งมาตรา 14 (2) นี้ได้แยกออกมาเฉพาะ ฉะนั้น ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ จึงหมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศด้านจิตวิทยา สังคม การเมือง และการทหาร ตัวอย่างเช่น การนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงทางการเมืองหรือการทหารอันเป็นเท็จ ทั้งที่ความจริงไม่มีความรุนแรงดังกล่าว ถือว่าเป็นการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นข่าวลวงเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ[398]

ข. คำว่า “ความปลอดภัยสาธารณะ” หรือ “public safety” มีความหมายรวมถึงความปลอดภัยต่อสาธารณะในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านชีวิต ร่างกาย สิทธิ เสรีภาพ อนามัย ทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น การนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ว่าเกิดโรคระบาดที่รุนแรงกว่าโรคโควิด 19 อันเป็นเท็จ ทั้งที่ความจริงไม่มีโรคระบาดดังกล่าว ถือว่าเป็นการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นข่าวลวงเกี่ยวกับความปลอดภัยสาธารณะ[399]

ค. คำว่า “ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ” หรือ “national economic safety” เป็นความมั่นคงเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ตัวอย่างเช่น การนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับข่าวอันเป็นเท็จ ซึ่งกระทบกับราคาซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์[400]

ง. คำว่า “โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ” ตัวอย่างเช่น การนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ เกี่ยวกับการจารกรรมบนรถไฟหรือสนามบินซึ่งเป็น

[398] *เรื่องเดียวกัน* น.146

[399] *เรื่องเดียวกัน* น.146

[400] *เรื่องเดียวกัน* น.147

โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ อันกระทบต่อการเดินทางของผู้โดยสารและขนส่งสินค้า[401]

ส่วน คำว่า “ตื่นตระหนก” น่าจะหมายถึง การแสดงอาการผิดปกติเพราะหวาดผวา สะดุ้ง หรือตกใจ มาจากคำว่า “ตื่น” ซึ่งหมายถึง ฟื้นจากหลับ หรือแสดงอาการผิดปกติเพราะตกใจ ดีใจ หรือแปลกใจ[402] และคำว่า “ตระหนก” หมายถึง หวาด ผวา สะดุ้ง ตกใจ[403]

ตัวอย่าง นายแอนตี้นำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จว่าขณะนี้เกิดเหตุแผ่นดินไหวร้ายแรงที่ต่างประเทศ ทำให้เกิดคลื่นสึนามิรุนแรง แล้วจะถล่มอ่าวไทยในหนึ่งชั่วโมง เช่นนี้ เป็นการก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน นายแอนตี้อาจมีความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

4) โดยเจตนา

ผู้กระทำต้องมีเจตนานำข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ โดยผู้กระทำต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงในองค์ประกอบความผิดว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเป็นเท็จ หากผู้กระทำไม่รู้ว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเป็นเท็จ ถือว่าผู้กระทำไม่มีเจตนา ผู้กระทำก็อาจไม่มีความผิดตามมาตรานี้

2) การเผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2)

ในกรณีที่ผู้กระทำไม่ได้เป็นผู้นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์อันเป็นอาจเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2) หรือมาตรา 14 (1) ข้างต้น แต่ผู้กระทำได้เผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ผู้กระทำอาจมีความผิดตามมาตรา 14 (5) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 14 (5) ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตมีดังนี้ (1) เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ (2) โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข่าวลวงซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2) และ (3) โดยเจตนา

2.1) เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์

เมื่อมีการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์อันเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2) หรือมาตรา 14 (1) แล้ว หากผู้หนึ่งผู้ใดนำข่าวลวงนั้นออกเผยแพร่หรือส่งต่อบนอินเทอร์เน็ต โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข่าวลวงตามมาตรา 14 (2) ผู้นั้นอาจมีความผิดตามมาตรา 14 (5) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

คำว่า “เผยแพร่” ตรงกับคำภาษาอังกฤษทางคอมพิวเตอร์ว่า “disseminate” หมายถึง การนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ไปแพร่กระจายแก่บุคคลอื่นต่อ เช่น นำข้อมูลดังกล่าวไป “โพสต์ (post)” หรือแสดงบนกระดานสนทนาหรือเว็บบอร์ด (web board) หรือบนเว็บไซต์เพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ส่วนคำว่า “ส่งต่อ” ตรงกับคำภาษาอังกฤษทางคอมพิวเตอร์ว่า “forward” หมายถึง การส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นไปยังบุคคลอื่น ซึ่งโดยทั่วไปจะส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือทางไลน์

---

[401] *เรื่องเดียวกัน* น.147

[402] พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

[403] *เรื่องเดียวกัน*

การเผยแพร่หรือส่งต่อตามมาตรา 14 (5) จึงต้องเป็นการส่งผ่านระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งอาจเป็นระบบอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต ไม่ว่าจะเป็นแบบมีสายหรือไร้สาย ฉะนั้น จึงไม่หมายความถึงการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ผ่านสื่ออื่น ๆ เช่น การบันทึกข้อมูลคอมพิวเตอร์ลงในแผ่นดีวีดี แผ่นซีดี แผ่นดิสเกตต์ ยูเอสบีแฟลชไดร์ฟ หรือฮาร์ดดิสก์แบบพกพา แล้วส่งต่ออุปกรณ์บันทึกข้อมูลเหล่านั้นให้แก่กัน หรือการสั่งพิมพ์ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นเป็นกระดาษ (printout) แล้วส่งมอบแผ่นพิมพ์นั้น[404]

2.2) โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2)

ผู้กระทำต้องรู้อยู่แล้วว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ตนเผยแพร่หรือส่งต่อนั้น เป็นข่าวลวงซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หากผู้กระทำไม่รู้ว่าเป็นข่าวลวง ถือว่าไม่มีเจตนา

3) โดยเจตนา

ผู้กระทำต้องมีเจตนาในการเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงนั้น ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนา ผู้กระทำไม่มีความผิด

ตัวอย่าง นายส่งได้รับข้อความทางไลน์ของตนว่า อาการมือเท้าชามีสาเหตุมาจากการขาดวิตามินบี เป็นสัญญาณเตือนโรคปลายประสาทอักเสบ ซึ่งความจริงแล้ว โรคปลายประสาทอักเสบเกิดได้จากหลายสาเหตุ ไม่ใช่การขาดวิตามินเท่านั้น ซึ่งนายส่งก็รู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน แต่ก็ยังเผยแพร่หรือส่งต่อข้อความนั้นไปยังกลุ่มเพื่อน ๆ ของตน ดังนี้ ถือว่านายส่งมีเจตนาเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงทางอินเทอร์เน็ต โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข่าวลวง

2.2 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 9

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 บัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐสามารถรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัย และการรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในกรณีที่เกิดปัญหาจากภัยพิบัติสาธารณะและการฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับความเสียหาย หรือปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ซึ่งมีความร้ายแรงมากยิ่งขึ้นจนอาจกระทบต่อเอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต และก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศ รวมทั้งทำให้ประชาชนได้รับอันตรายหรือเดือดร้อนจนไม่อาจใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และไม่อาจแก้ไขปัญหาด้วยการบริหารราชการในรูปแบบปกติได้[405] โดยในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้นเกี่ยวกับการเสนอข่าว มาตรา 9 (3) ของพระราชกำหนดฉบับนี้ กำหนดให้อำนาจนายกรัฐมนตรีออกข้อกำหนดโดยห้ามการเสนอข่าว การจำหน่ายหรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งในเขตพื้นที่ซึ่งได้มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือทั่วราชอาณาจักรไทย

ในปี พ.ศ. 2563 เกิดการระบาดของโรคโควิด 19 ขึ้นทั่วราชอาณาจักรไทย นายกรัฐมนตรีจึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.

---

[404] สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). *เรื่องเดิม.* น.179

[405] พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548. *หมายเหตุ.* สืบค้น 7 กันยายน 2564 จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/laws/laws_08.pdf

2548 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ออก "ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1)" เพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็วและป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้นขึ้น[406] โดย ข้อ 6 ของข้อกำหนดดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์การเสนอข่าวไว้ดังนี้

"การเสนอข่าว ห้ามการเสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีข้อความ หรือข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า (โควิด 19) อันไม่เป็นความจริงและอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในกรณีเช่นนี้ ให้เจ้าหน้าที่เตือนให้ระงับหรือสั่งให้แก้ไขข่าว หรือหากเป็นกรณีที่มีผลกระทบรุนแรงให้ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ให้ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) เป็นศูนย์กลางจัดให้มีการแถลงหรือชี้แจงข่าว ณ ทำเนียบรัฐบาล เพื่อสร้างความรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเป็นประจำและต่อเนื่อง ในกรณีจำเป็นจะขอความร่วมมือจากโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจด้วยก็ได้"

ข้อ 6 ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1) ได้วางหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ "หลักการแจ้งเตือน" โดยกำหนดให้ในกรณีที่มีการเสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีข้อความ หรือข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19 อันไม่เป็นความจริงและอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้เจ้าหน้าที่ "เตือนให้ระงับหรือสั่งให้แก้ไขข่าว" นั้นก่อน โดยหากเป็นกรณีที่มีผลกระทบรุนแรง จึงจะดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรการแจ้งเตือนให้แก้ไขข้อมูลนี้ เป็นมาตรการที่มีประโยชน์สำคัญ 2 ประการ ประการแรก มาตรการแจ้งเตือนจะเป็นการทำให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดที่ไม่มีเจตนา กล่าวคือไม่ทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเท็จ ยุติการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว อันจะเป็นการระงับการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จได้อย่างรวดเร็ว และประการที่สอง การแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องเป็นการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนที่อาจเกิดความหวาดกลัวจากข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนดังกล่าวได้

2.3 บทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จ

นอกเหนือจากมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และมาตรา 9 ของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 แล้ว ผู้นำข้อมูลเท็จที่ทำให้เกิดความเสียหายหรืออาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลเท็จนั้นบนระบบคอมพิวเตอร์อาจมีความผิดตามมาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.

[406] ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1). สืบค้น 7 กันยายน 2564 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/069/T_0010.PDF

2550 ประมวลกฎหมายอาญา (ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฐานดูหมิ่น หรือฐานบอกเล่าความเท็จ) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด หรือกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็ได้

2.3.1 มาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

นอกเหนือจากมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แล้ว ผู้นำข้อมูลเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์อาจมีความผิดตามมาตรา 14 (1) มีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ (2) ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ (3) โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน (4) อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา (5) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง และ (6) โดยเจตนา

1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

การ “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์” ตามมาตรา 14 (1) มีความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 14 (2) ข้างต้น

2) ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ

คำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน” หมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือผิดแผกไปจากความเป็นจริง เช่น บอกความจริงไม่หมด 100 เปอร์เซ็นต์ หรือไม่บอกความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ทำให้เกิดความสำคัญผิด ส่วนคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมทั้งหมด” หมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีการทำขึ้นทั้งหมดเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ของบุคคลอื่น ไม่ใช่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้ทำขึ้นเอง และคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมบางส่วน” หมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางส่วน เช่น แฮกเกอร์จัดทำหน้าเว็บไซต์ปลอมของธนาคารเพื่อหลอกลวงให้ลูกค้าส่งชื่อผู้ใช้และรหัสผ่านให้ และคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือทำให้ผิดไปจากความจริง ตัวอย่างเช่น ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ระบุนางสาวลิซ่าเป็นคนอยุธยาแต่ความจริงแล้วนางสาวลิซ่าเป็นคนบุรีรัมย์ เป็นต้น[407]

ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมกับข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จมีความแตกต่างกัน คือ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมอาจไม่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ และข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จอาจไม่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม[408]

ตัวอย่าง ธนาคารไทยเกาหลีประสงค์จะให้ลูกค้าของธนาคารที่มาติดต่อกับธนาคารเปลี่ยนรหัสเอทีเอ็มเพื่อความปลอดภัย แต่ไม่เคยส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แจ้งให้ลูกค้าเปลี่ยนรหัสเอทีเอ็ม นายกลวงพนักงานของธนาคารคนหนึ่งปลอมจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของธนาคารไทยเกาหลีแจ้งลูกค้าของธนาคารให้เปลี่ยนรหัสเอทีเอ็ม ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม แต่เป็นความจริง หาเป็นความเท็จไม่ จึงไม่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ

ตัวอย่าง ธนาคารไทยเกาหลีไม่ได้มีความประสงค์จะให้ลูกค้าของธนาคารเปลี่ยนบัตรเอทีเอ็มเพื่อความปลอดภัยแต่อย่างใด แต่นายลวงลูกค้าธนาคารคนหนึ่งพิมพ์ข้อความลงบนกระดานสาธารณะบนเว็บไซต์ชื่อดังแห่งหนึ่งว่า ธนาคารไทยเกาหลีมีความประสงค์จะให้ลูกค้าของธนาคาร

[407] สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). *เรื่องเดิม*. น.169

[408] *เรื่องเดียวกัน*. น.170

เปลี่ยนบัตรเอทีเอ็มเพื่อความปลอดภัย แล้วลงชื่อนายลวงเป็นผู้แจ้ง ดังนี้ ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ แต่ไม่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม

ส่วนข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนกับข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จมีความแตกต่างกัน คือ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนไม่มีข้อมูลเท็จ เพียงแต่บิดเบือนความเป็นจริง เช่น บอกความจริงไม่หมด หรือไม่บอกความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ทำให้เกิดความสำคัญผิด เป็นต้น ส่วนข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ เป็นข้อความที่มีความเท็จ ไม่ตรงกับความจริงอยู่ ซึ่งอาจจะข้อความที่เป็นเท็จทั้งหมดหรือเป็นข้อความจริงบ้าง เป็นข้อความเท็จบ้างก็ได้[409]

ตัวอย่าง นายบิดพริ้วโพสต์ข้อความลงบนเฟซบุ๊กของตนว่าอาการมือเท้าชาที่มีสาเหตุมาจากขาดวิตามินบี เป็นสัญญาณเตือนโรคปลายประสาทอักเสบ ซึ่งความจริงแล้ว โรคปลายประสาทอักเสบเกิดได้จากหลายสาเหตุ ไม่ใช่การขาดวิตามินเท่านั้น ข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวไม่เป็นข้อมูลเท็จ แต่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน[410]

3) โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน

คำว่า “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” ไม่ใช่การกระทำโดยแท้และไม่ใช่เจตนาพิเศษ จึงไม่เกี่ยวกับเจตนา แต่เป็นพฤติการณ์ที่ประกอบการกระทำที่น่าจะเกิดความเสียหายได้ แม้จะไม่เกิดความเสียหายขึ้นจริง ก็เป็นองค์ประกอบความผิดที่พิจารณาได้จากความคิดของบุคคลธรรมดาทั่วไปในลักษณะเดียวกับผู้กระทำ[411] องค์ประกอบข้อนี้ต้องโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน ไม่ใช่น่าจะเกิดความเสียหายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น หากเป็น “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำไม่มีความผิดตามมาตรา 14 (1) แต่อาจมีความผิดตามมาตรา 14 วรรคสอง[412]

ตัวอย่าง นายแอนตี้ปลอมหน้าเว็บไซต์อินเทอร์เน็ตแบงก์กิง (internet banking) ของธนาคารไทยเกาหลี แล้วนำลิงก์เชื่อมโยงหน้าเว็บไซต์ปลอมดังกล่าวไปโพสต์บนกระดานข่าวในเว็บไซต์ชื่อดัง เพื่อให้ประชาชนคลิกไปยังหน้าเว็บไซต์ปลอมนั้น เพื่อหลอกลวงให้ผู้ใช้บริการกรอกข้อมูลส่วนบุคคลในหน้าเว็บไซต์ปลอมดังกล่าว ดังนี้ การกระทำของนายแอนตี้ดังกล่าวเป็นการนำเข้าซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน

4) อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญานั้นมีวัตถุประสงค์หรือคุณธรรมแห่งกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของบุคคลผู้ถูกใส่ความเป็นสำคัญ แต่ความผิดตามมาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ดังนั้น การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่นซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 หรือมาตรา 328 ไม่ถือว่าเป็นความผิดตามมาตรา 14 (1) อีกต่อไป

5) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง

---

[409] *เรื่องเดียวกัน.*

[410] ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. *ข่าวปิดเบือน อาการมือ-เท้าชาที่มีสาเหตุมาจากขาดวิตามินบี เป็นสัญญาณเตือนโรคปลายประสาทอักเสบ.* สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวบิดเบือน อาการมือ-เท้าชาที่มีสาเหตุมาจากขาดวิตามินบี เป็นสัญญาณเตือนโรคปลายประสาทอักเสบ

[411] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2540

[412] สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). *เรื่องเดิม.* น.170 - 171

คำว่า “โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง” ตามมาตรา 14 (1) นี้ เป็นเจตนาพิเศษ หรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ซึ่งคำว่า “โดยทุจริต” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ได้ให้คำนิยามว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ส่วนคำว่า “โดยหลอกลวง” หมายถึง เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อตามข้อความที่ตนอวดอ้างหรือแสดง[413] การหลอกลวงในรูปแบบอีเมลฟิชชิง (phishing) เดิม เป็นการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ปลอมเป็นสถาบันการเงิน แล้วทำลิงก์ที่นำไปยังหน้าเว็บไซต์ฟิชชิง เพื่อลวงผู้เสียหายให้กรอกข้อมูลส่วนบุคคลให้ แล้วนำข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไปโอนเงินออกจากบัญชีผู้เสียหาย แต่ปัจจุบัน รูปแบบการหลอกลวงมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยรูปแบบการโจมตีผ่านอีเมลฟิชชิงล่าสุด พบว่าแฮกเกอร์ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หลอกลวงที่มีลักษณะเนื้อหาน่าสนใจ[414]

6) โดยเจตนา

ผู้กระทำต้องมีเจตนานำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ โดยผู้กระทำต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงในองค์ประกอบความผิดว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นบิดเบือน ปลอมหรือเป็นเท็จ

คำพิพากษาคดีแดงหมายเลขที่ อ.779/2559 พนักงานอัยการจังหวัดเชียงใหม่เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) ศาลวินิจฉัยว่าแม้จำเลยจะยอมรับว่าได้โพสต์ข้อความบางส่วนตามฟ้องลงในเฟซบุ๊กของตน แต่การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนหรือข้อมูลเท็จตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) จะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อผู้นั้นรู้หรือทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลปลอมหรือเท็จ การที่จำเลยโพสต์ข้อความไปตามข้อมูลตามที่ได้รับแจ้งลงเผยแพร่ผ่านทางเฟซบุ๊กของจำเลยโดยเข้าใจว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความจริง การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิด พิพากษายกฟ้อง

ข้อสังเกต คดีนี้ โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) เดิม ซึ่งมาตรา 14 (1) ปัจจุบันได้แก้ไขเพิ่มเติมให้ไม่นำไปใช้กับความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว อย่างไรก็ดี ศาลในคดีนี้ได้วินิจฉัยว่าการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนหรือข้อมูลเท็จตามมาตรา 14 (1) เดิม จะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อผู้นั้นรู้หรือทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลปลอมหรือเท็จ การที่จำเลยโพสต์ข้อความไปตามข้อมูลตามที่ได้รับแจ้งลงเผยแพร่ผ่านทางเฟซบุ๊กของจำเลยโดยเข้าใจว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความจริง การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิด เหตุผลคงเพราะการที่จำเลยไม่รู้ว่าข้อมูลที่ตนโพสต์เป็นข้อมูลปลอมหรือข้อมูลเท็จ ถือว่าจำเลยไม่มีเจตนา เมื่อจำเลยไม่มีเจตนา การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

2.3.2 ประมวลกฎหมายอาญา

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้การรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 34 ซึ่งกำหนดให้บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อ ความหมายโดยวิธีอื่น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นในโลกแห่งความเป็นจริงหรือออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ดี การแสดงความคิดเห็น

[413] *เรื่องเดียวกัน* น.171

[414] *เรื่องเดียวกัน* น.172

ดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ของประมวลกฎหมายอาญา การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ผู้กระทำอาจมีความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือความผิดลหุโทษฐานบอกเล่าความเท็จได้ดังนี้

1) ความผิดฐานหมิ่นประมาท

ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 326 ถึงมาตรา 328 ดังนี้

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

ผู้นำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตอาจมีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามมาตรา 326 ประกอบมาตรา 328 (กรณีหมิ่นประมาทผู้อื่น) หรือมาตรา 326 ประกอบมาตรา 328 (กรณีหมิ่นประมาทผู้ตาย) ดังนี้

1.1) กรณีหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณา

การหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 ประกอบมาตรา 328 มีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม (2) โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง (3) โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น และ (4) โดยเจตนา

1.1.1) ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม

คำว่า “ใส่ความ” หมายถึง การกล่าวอ้างยืนยันข้อเท็จจริงบางอย่างว่าเป็นความจริง ซึ่งอาจเป็นความจริงหรือไม่จริงก็ได้ ตามหลัก “ยิ่งจริง ยิ่งหมิ่นประมาท” และต้องเป็นการระบุตัวบุคคลที่หมิ่นประมาทให้แน่นอนด้วย อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงที่จะเป็นหมิ่นประมาทต้องมีลักษณะ ดังนี้

ก. ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่แน่นอน ไม่ใช่คลุมเครือ เลื่อนลอยหรือกล่าวด้วยความน้อยใจ เช่น กล่าวหาว่าคนนั้นเป็นคนเลวทรามยังไม่ชัดเจนว่าเลวทรามอย่างไร หรือเป็นคนบ้า หมาบ้า เป็นกล่าวเลื่อนลอยไร้ไม่ยืนยันข้อเท็จจริง

ข. ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ยืนยันในอดีตหรือปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นการคาดคะเนในอนาคต

ค. ต้องไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นเพียงคำหยาบคายหรือข้อเท็จจริงที่เป็นไปไม่ได้ เช่น กล่าวหาว่าคนนั้นเป็นผีปอบ ซึ่งไม่สามารถเป็นไปได้

1.1.2) โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง

การใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามต้อง “น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง” อย่างไรก็ดี ผลเสียหายไม่จำต้องเกิดขึ้นจริง กล่าวคือผู้ถูกหมิ่นประมาทไม่ต้องเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังจริง เพียงแค่การใส่ความนั้นน่าจะทำให้ผู้ถูกหมิ่นประมาทนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทได้

1.1.3) โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น

การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ

1.1.4) โดยเจตนา

ผู้กระทำต้องมีเจตนาใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม

1.2) กรณีหมิ่นประมาทผู้ตายโดยการโฆษณา

การหมิ่นประมาทผู้ตายโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 327 ประกอบมาตรา 328 มีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) ใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม (2) การใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง (3) โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น และ (4) โดยเจตนา

กรณีการหมิ่นประมาทผู้ตายโดยการโฆษณามีองค์ประกอบความผิดข้อที่ 1 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 เหมือนกับกรณีการหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณา มีเพียงองค์ประกอบข้อที่ 2 ที่มีความแตกต่าง กล่าวคือ กรณีการหมิ่นประมาทผู้ตาย การใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ดังนั้น ผู้เสียหายที่สามารถดำเนินคดีตามมาตรา 327 ประกอบมาตรา 328 ได้จึงได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายที่น่าจะเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง เพราะการใส่ความนั้น

2) ความผิดลหุโทษฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา

ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญาถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 393 ดังนี้

ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ผู้กระทำอาจมีความผิดลหุโทษฐานดูหมิ่นด้วยการโฆษณาตามมาตรา 393 ซึ่งมีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) ดูหมิ่นผู้อื่น (2) ซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา และ (3) โดยเจตนา

2.1) ดูหมิ่นผู้อื่น

คำว่า “ดูหมิ่น” หมายความว่า ดูถูก เหยียดหยาม ทำให้อับอาย สบประมาท ด่า ขู่อาฆาต หรือใช้คำพูดหรือการกระทำที่ด้อยค่าหรือลดเกียรติผู้อื่น การดูหมิ่นอาจกระทำด้วยวาจาหรือกริยาอย่างอื่นก็ได้

2.2) ซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา

คำว่า “การดูหมิ่นซึ่งหน้า” หมายความว่าการกระทำให้ผู้ถูกด่าได้ยิน เห็นหรือรับทราบ ไม่ต้องหันหน้าหากัน อาจอยู่ด้านข้างหรือด้านหลังผู้กระทำการดูหมิ่น ก็ถือว่าเป็นดูหมิ่นซึ่งหน้า ส่วน “การดูหมิ่นด้วยการโฆษณา” หมายความว่า การทำให้แพร่หลายให้ผู้อื่นทราบ ซึ่งการนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นการดูหมิ่นโดยการโฆษณาได้

2.3) โดยเจตนา

ผู้กระทำการดูหมิ่นต้องมีเจตนาในการดูหมิ่นผู้อื่น

คำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง

คำพิพากษาศาลอาญา หมายเลขดำที่ อ.2126/2559[415] พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องนักศึกษาชั้นปริญญาโท ด้านไอทีของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เป็นจำเลยในความผิดฐานร่วมกันหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาและนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3, 14 (1) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91, 326, 328 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2526 มาตรา 4 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2535 มาตรา 3, 4 ซึ่งจำเลยให้การปฏิเสธมาโดยตลอด

ตามฟ้องของอัยการโจทก์เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2558 ระบุความผิดจำเลยสรุปว่า จำเลยกับพวกอีกหลายคนที่ยังหลบหนี มีเจตนาให้บุคคลที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กเข้าใจเนื้อหาข่าวสารจากเพจ “XXX ออนไลน์ อ่านความจริง XXX” อันเป็นเพจปลอมที่จำเลยกับพวกจัดทำขึ้นจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นของบริษัท YYY จำกัด และบริษัท XXX จำกัด ทำให้บริษัททั้งสองเกิดความเสียหาย และเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง

การกระทำของจำเลยต่างกรรมต่างวาระหลายครั้งหลายหนจนประชาชนที่เข้ามาอ่านเกิดความสับสนเข้าใจผิด ข้อความทุกข้อความที่โพสต์ลงไปล้วนพาดพิงใส่ร้าย ด่าทอต่อบุคคลสำคัญ ทั้งศิลปิน ดารา และบุคคลอื่น ๆ ให้ได้รับความเสียหาย โจทก์จึงขอให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตามความผิดด้วย

ศาลชั้นต้นพิพากษาเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2560 ว่า พยานโจทก์เบิกความสอดคล้องต้องกัน มีน้ำหนักน่าเชื่อ ไม่มีสาเหตุจะปรักปรำใส่ร้ายจำเลย ส่วนข้อต่อสู้ของจำเลยมีข้อพิรุธหลายประการ ไม่น่าเชื่อถือ มีความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 รวม 4 กระทง จำคุกกระทงละ 2 ปี ปรับกระทงละ 1 แสนบาท เป็นจำคุก 8 ปี ปรับ 4 แสนบาท ทางพิจารณาจำเลยให้การเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาบ้าง ลดโทษให้ 1 ใน 4 คงจำคุก 6 ปี ปรับเงิน 3 แสนบาท โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ 3 ปี

คำพิพากษาศาลอาญา คดีหมายเลขดำที่ อ. 2387/2560[416] *หมายเลขคดีแดงที่ อ. 2266/2562* โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91, 328, 393 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 เวลากลางวันและเวลากลางคืนต่อเนื่องกัน จำเลยพิมพ์ข้อความผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนบัญชีผู้ใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊กของจำเลยชื่อ

---

[415] ศาลยุติธรรม. *สืบค้นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://decision.coj.go.th/decision/officelist

[416] *เรื่องเดียวกัน*

“ฟ.” และ “พ. (เฟซสำรอง)” เชิญชวนให้บุคคลทั่วไปติดตามการเผยแพร่ภาพและเสียงของจำเลยผ่านเว็บไซต์เฟซบุ๊กทั้งสองบัญชีมีข้อความว่า “เด็กบ้านนอกลูกชาวบ้านคนจน ๆ สู้กับนายพลคนดังขอออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับทุกคนที่โดนกลั่นแกล้งจนกว่าจะได้รับความเป็นธรรม เพราะเรื่องไปขัดผลประโยชน์นายพลคนดังหรือในนามเขาเรียกพลเรือเอก บ. เด็กบ้านนอกตัวเล็ก ๆ คนนี้ขอสู้เพื่อผู้หญิงอีกหลาย ๆ คนและยอมพลีชีพถ้ายังไม่ได้รับความเป็นธรรมจริง ๆ ให้สังคมจงรู้ว่าในมุมอีกมุมหนึ่ง อย่ามองคนแค่ภายนอก และความเลวระยำของคนไม่ได้เลือกยศตำแหน่ง คนจะดีจะเลวมันอยู่ที่สันดานคนนั้น ๆ” และในวันเดียวกัน เวลากลางวันและกลางคืนติดต่อและต่อเนื่องกัน จำเลยเผยแพร่ภาพและเสียงของจำเลยแบบสด ๆ (Live) ลงบนหน้าบัญชีเฟซบุ๊กของจำเลยทั้งสองบัญชี ให้ผู้ติดตามบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กของจำเลยและบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและทุกประเทศทั่วโลกได้รับชมและรับฟังข้อความในทำนองทำให้ประชาชนทั่วไปอาจหลงเชื่อและเข้าใจผิดว่าโจทก์เป็นนายทหารมีชั้นยศนายพลทหารเรือเป็นคนเลว ชอบสร้างภาพว่าเป็นคนดีมีบุคลิกต่อหน้าและลับหลังไม่ตรงกัน ชอบกลั่นแกล้งจำเลยโดยการแจ้งความเท็จ ทำให้จำเลยต้องถูกดำเนินคดีและถูกคุมขัง และมีความประพฤติชั่วหลายอย่างเป็นคนโลภ มีความประพฤติเห็นแก่ตัว ฟอกเงิน ชอบฉ้อโกง เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นหลอกลวงประชาชน ผลิตสินค้าปลอม เป็นผู้มีอิทธิพล ชอบกลั่นแกล้ง แจ้งความเท็จให้ร้ายคนอื่นและใช้ถ้อยคำลักษณะที่เป็นการด่าทอว่าเป็นคนเลว คนระยำ โดยลงพิมพ์ข้อความและเผยแพร่เสียงแบบถ่ายทอดสด (ไลฟ์สด) การกระทำของจำเลยจึงเป็นการดูหมิ่นและใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สามทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชังและเป็นการกระทำด้วยการโฆษณาหรือกระจายภาพหรือข้อความเป็นป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ เหตุเกิดที่แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่โจทก์บรรยายฟ้องว่าการที่จำเลยพิมพ์ข้อความลงในระบบคอมพิวเตอร์ 2 ระบบ และถ่ายทอดสดในระบบคอมพิวเตอร์ 2 ระบบ จึงเป็นความผิด 4 กระทงนั้น เห็นว่าการที่จำเลยพิมพ์ข้อความดูหมิ่นและหมิ่นประมาทโจทก์ กับถ่ายทอดสดในระบบคอมพิวเตอร์ลงบนหน้าบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊ก แม้หน้าบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กจะเป็น 2 บัญชี แต่เป็นการพิมพ์ข้อความเรื่องเดียวกัน เวลาต่อเนื่องกัน ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่จำเลยแพร่ภาพและเสียงแบบถ่ายทอดสด (ไลฟ์สด) ดูหมิ่นและใส่ความโจทก์ ในบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กของจำเลยทั้ง 2 บัญชี เป็นการพูดที่เกี่ยวกับเรื่องขอความธรรมสาเหตุที่โดนโจทก์กลั่นแกล้งฟ้องคดีและโจทก์เป็นคนไม่ดีต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันวันเดียวกัน จึงเห็นได้ว่าจำเลยมีเจตนาเดียวคือ โฆษณาใส่ความและดูหมิ่นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของโจทก์โดยการกระทำต่อเนื่องคราวเดียวกัน จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำกรรมเดียว

ส่วนที่โจทก์ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ด้วยนั้น เห็นว่า ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 14 และให้ใช้ความที่บัญญัติใหม่แทนมีใจความว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (1) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา...” จึงเป็นกรณีกฎหมายที่บัญญัติให้การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 อีกต่อไป ดังนั้น การกระทำของจำเลยตามฟ้อง กฎหมายที่ใช้ขณะ

กระทำไม่ได้บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก

พิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 328, 393 การกระทำของจำเลยเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาซึ่งเป็นกฎหมายบทหนักสุดเพียงบทเดียวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 ฐานหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณา จำคุก 1 ปี ปรับ 100,000 บาท จำเลยให้การรับสารภาพ เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ให้ลดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 67 เดือน ปรับ 50,000 บาท แต่จำเลยได้บรรเทาความเสียหายแล้วบางส่วน และจำเลยไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน สมควรให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองในสังคมด้วยการรอการลงโทษให้แก่จำเลยไว้มีกำหนด 2 ปี เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้จำเลยกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนี้อีก จึงกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ 4 เดือนต่อครั้ง ภายในระยะเวลาที่กำหนดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ข้อหาอื่นให้ยก

3) ความผิดลหุโทษฐานบอกเล่าความเท็จ

ประมวลกฎหมายอาญากำหนดความผิดลหุโทษฐานบอกเล่าความเท็จไว้ในมาตรา 384 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดแกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือจนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต นอกจากผู้กระทำอาจมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือตามประมวลกฎหมายอาญาฐานหมิ่นประมาทดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้กระทำอาจมีความผิดลหุโทษฐานบอกเล่าความเท็จตามมาตรา 384 ซึ่งมีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) แกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือ (2) จนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ และ (3) โดยเจตนา

3.1) แกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือ

การนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นการแกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือ เพราะเป็นการบอกเล่าความเท็จให้ผู้เข้าถึงจำนวนมาก

3.2) จนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ

การแกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือนี้ ต้องเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจได้จริง หากเป็นการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงที่ไม่มีความน่าเชื่อถือเอาเสียเลย ไม่น่าจะทำให้ประชาชนตื่นตกใจได้ เช่นนี้เป็นความเท็จหรือเรื่องโกหกทั่วไป ไม่มีความผิดตามมาตรานี้

3.3) โดยเจตนา

ผู้แกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือ ต้องมีเจตนาแกล้งบอกเล่าความเท็จนั้น

2.3.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 5 ละเมิด มาตรา 420 และมาตรา 423 บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำละเมิดให้บุคคลอื่นเสียหายแก่ชื่อเสียง ไว้ดังนี้

ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดีอนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดีทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น (มาตรา 420)

ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดีหรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะรู้ได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ (มาตรา 423)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ข้างต้น เป็นบทบัญญัติทั่วไปที่นำไปใช้กับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นให้เขาเสียหาย ส่วนมาตรา 423 เป็นการกระทำละเมิดโดยการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณหรือทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของบุคคลอื่น ซึ่งการนำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตอาจถือว่าเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา 423 ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายต่อบุคคลที่สาม

1.1) คำว่า "ผู้ใด" อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เช่น บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ XXX หรือเว็บไซต์ XXX เป็นต้น

1.2) คำว่า "กล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย" อาจแบ่งพิจารณาเป็น 2 คำ คือ

ก. คำว่า "กล่าว" หมายความถึงการพูดหรือนำเสนอข่าวหรือข้อมูลให้แพร่หลายโดยผู้กระทำเองเป็นผู้ริเริ่มพูดหรือนำเสนอ และ

ข. คำว่า "ไขข่าว" หมายความถึงการนำเสนอข่าวหรือข้อมูลที่ตนได้รับมาจากบุคคลอื่นหรือแหล่งอื่นให้แพร่หลาย โดยไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ไขข่าวจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ เพียงผู้กระทำรู้สำนึกในการกระทำว่ามีการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายเป็นการเพียงพอ

1.3) การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายต้องเป็นการกระทำต่อ "บุคคลที่สาม" จึงต้องมีบุคคลสามฝ่าย คือ ผู้กล่าวหรือไขข่าว ผู้ถูกกล่าวหรือไขข่าวพาดพิงถึง และผู้รับฟังหรือรับรู้ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม โดยผู้ถูกกล่าวหรือไขข่าวพาดพิงอาจไม่ได้อยู่ในขณะที่มีการกล่าวหรือไขข่าวก็ได้

2) ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง

ข้อวามอันฝ่าฝืนความจริง หมายถึง ข้อความนั้นต้องไม่เป็นความจริง และข้อความที่กล่าวต้องเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้จริง ไม่ใช่เพียงการด่า การคาดคะเน หรือการเดา อย่างไรก็ตาม ผู้รับฟังหรือรับรู้ซึ่งเป็นบุคคลที่สามจะเชื่อหรือไม่เชื่อคำกล่าวหรือคำไขข่าวนั้นหรือไม่ ผู้กล่าวหรือไขข่าวก็มีความผิด หากข้อความที่กล่าวหรือไขข่าวไม่เป็นความจริง

3) เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่น

ความเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียติคุณเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินไม่ได้ ส่วนความเสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญโดยประการอื่นเป็นค่าเสียหายที่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้

4) แม้ทั้งเมื่อผู้กล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะรู้ได้

ผู้กล่าวหรือไขข่าวอาจไม่ทราบหรือไม่รู้ว่าข้อความที่ตนกล่าวหรือไขข่าวนั้นเป็นความเท็จ แต่หากควรรู้ได้ว่าเป็นความเท็จ ผู้กล่าวหรือไขข่าวก็จะมีความผิด จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 447 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลที่ทำให้ผู้อื่นต้องเสียหายแก่ชื่อเสียงนั้นจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายนั้นกลับคืนดีแทนการให้ใช้ค่าเสียหายหรือทั้งให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้ หากผู้เสียหายได้มีคำร้องขอต่อศาลเช่นนั้น

2.3.4 กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งทั่วไปและในการเลือกตั้งท้องถิ่น ราชอาณาจักรไทยมีกฎหมายบัญญัติห้ามหาเสียงในลักษณะหลอกลวง ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง และกำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การเลือกตั้งทั่วไป

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 กำหนด ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น ให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือการชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ *“(5) หลอกลวง ... ใส่ร้ายด้วยความเท็จหรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง...”* และมาตรา 159 ของพระราชบัญญัติ กำหนดว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 73 (5) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

2) การเลือกตั้งท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 65 กำหนด ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น ให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือการชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ *“(5) หลอกลวง ... ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครใด...”* และมาตรา 126 วรรคสอง ของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 65 (5) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

3. มาตรการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ของราชอาณาจักรไทย

โดยปกติ ผู้นำข่าวลวงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์หรือการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตมักกระทำบนเว็บไซต์สาธารณะต่าง ๆ หรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยอดนิยมจากต่างประเทศ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น ในกรณีนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดของสื่อสังคมออนไลน์ไว้ดังนี้

3.1 หน้าที่และความรับผิดเกี่ยวกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของสื่อสังคมออนไลน์

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 15 บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดเกี่ยวกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของสื่อสังคมออนไลน์ไว้ดังนี้

ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์

ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสอง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนดว่าการที่จะเอาผิดกับผู้ให้บริการตามมาตรา 15 ได้ จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ให้บริการรู้อยู่แล้วว่า ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งอยู่ในความควบคุมของตนเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดตามมาตรา 14 แล้วยังให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ของตน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้บริการคอมพิวเตอร์ใดที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 ในลักษณะที่มีการร่วมแรงร่วมใจกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตนหรือผู้อื่น ก็อาจต้องรับผิดตามหลักเรื่องตัวการตามมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายอาญาก็ได้[417]

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติหลักยกเว้นโทษให้แก่ผู้ให้บริการที่ได้ปฏิบัติตามประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ ตามประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เพื่อจูงใจผู้ให้บริการในการให้ความร่วมมือกับรัฐในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ให้บริการในการประกอบกิจการด้วย[418]

3.1.1 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง

มาตรา 15 วรรคหนึ่ง เป็นความรับผิดทางอาญาของ “ผู้ให้บริการ” ซึ่งให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน โดยมีองค์ประกอบความผิดดังนี้ (1) ผู้ให้บริการ (2) ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้

---

[417] สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. *เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....* (คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ) อ.พ.28/2559 สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 9

[418] *เรื่องเดียวกัน*

เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน **และ (3) โดยเจตนา**

1) ผู้ให้บริการ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 รวมถึงประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 4 และประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ข้อ 3 ได้ให้คำนิยาม “ผู้ให้บริการ” ด้วยถ้อยคำที่เหมือนกัน กล่าวคือให้คำนิยามว่าหมายถึง

“(1) ผู้ให้บริการแก่บุคคลอื่นในการเข้าสู่อินเทอร์เน็ตหรือให้สามารถติดต่อถึงกันโดยประการอื่น โดยผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการในนามของตนเอง หรือในนามหรือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น

(2) ผู้ให้บริการเก็บรักษาข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น”

ดังนี้ จะเห็นได้ชัดว่าคำจำกัดความคำว่า “ผู้ให้บริการ” ข้างต้น มีความหมายค่อนข้างกว้าง คือรวมถึงองค์กรหรือหน่วยงานทุกประเภทที่ให้บริการการเข้าถึงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแก่ผู้ใช้บริการ และ/หรือที่ได้เก็บรักษาข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ใช้บริการโดยผู้ใช้บริการจะเสียค่าใช้บริการหรือไม่ก็ตาม[419] ซึ่งรวมถึงสื่อสังคมออนไลน์

2) ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน

คำว่า “ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด” ตามความในมาตรา 15 วรรคหนึ่ง ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หมายความว่า การเห็นด้วยหรือเห็นพ้องในการกระทำความผิด ซึ่งอาจมีการร่วมแรงในการกระทำความผิด แต่ไม่มีการร่วมใจในการกระทำความผิดเหมือนดังเช่นการเป็น “ตัวการ” ตามความในมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ” อันมีความหมายว่า ผู้เป็นตัวการต้องมีลักษณะร่วมแรงร่วมใจในกระทำความผิดด้วยกัน[420] โดยคำว่า “ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด” ตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง มีความหมายเพียงว่า ผู้ให้บริการรู้ว่ามีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 คือ รู้ว่ามีการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลต้องห้ามตามกฎหมายหรือเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวนั้น แล้วเห็นด้วยหรือเห็นพ้อง จึงอาจกระทำการใด ๆ หรือปล่อยให้มีการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ดังกล่าว โดยที่ไม่มีลักษณะร่วมใจกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 กล่าวคือ ผู้ให้บริการไม่ได้เจตนาประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลถึงความเสียหายแก่ประชาชนหรือผู้หนึ่งผู้ใด อย่างไรก็ดี หากผู้ให้บริการใดมีการร่วมแรงและร่วมใจกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 ผู้ให้บริการนั้นก็จะเป็นตัวการร่วมกันการกระทำความผิดตามมาตรา 14 โดยตรง[421]

---

[419] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 3

[420] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3142/2557

[421] สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). *เรื่องเดิม*. น.202

ตัวอย่าง สื่อสังคมออนไลน์ XXX ได้รับการเตือนหรือแจ้งให้ทราบแล้วว่ามีข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะข่าวลวงซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 14 (2) แต่สื่อสังคมออนไลน์ XXX ยังปล่อยให้มีการเผยแพร่ข่าวลวงนั้นในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตนต่อไปอีก ถือได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ XXX ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 (2) ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน อันเป็นความผิดตามมาตรา 15 นี้ แม้จะไม่ได้เจตนาประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลถึงความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด

คำว่า “ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน” เป็นเรื่องกฎหมายปิดปากผู้ให้บริการว่า ถ้ารู้ว่ามีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 แล้วยังปล่อยให้มีการกระทำนั้น ก็ถือว่าผู้ให้บริการต้องรับผิดตามมาตรา 15[422]

3) โดยเจตนา

ผู้กระทำต้องมีเจตนา คือรู้อยู่แล้วว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งอยู่ในความควบคุมของตนเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดตามมาตรา 14 แล้วยังให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน

3.1.2 หลักเกณฑ์การยกเว้นโทษของผู้ให้บริการตามมาตรา 15 วรรคสองและวรรคสาม

มาตรา 15 วรรคสอง กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ และมาตรา 15 วรรคสาม กำหนดว่าผู้ให้บริการใดสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกในวรรคสอง ผู้ให้บริการนั้นไม่ต้องรับโทษ ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ออกประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่องขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยในส่วนของหลักเกณฑ์การยกเว้นโทษของผู้ให้บริการดังกล่าว ข้อ 4 และข้อ 5 ของประกาศฉบับนี้กำหนดให้ผู้ให้บริการดังต่อไปนี้ไม่ต้องรับโทษฐานให้ความร่วมมือ ให้ความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจอันเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 15[423]

1) ผู้ให้บริการที่มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในข้อ 4 ของประกาศ

ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่องขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2560 ข้อ 4 (3) กำหนดให้ “ผู้ให้บริการซึ่งเก็บรักษาข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือเครือข่ายในระบบคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้บริการซึ่งผู้ใช้บริการดำเนินการบริหารจัดการข้อมูลคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง (information residing on systems or network at direction of users)” ซึ่งได้แก่ “สื่อสังคมออนไลน์” ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ อาจไม่ต้องรับโทษฐานให้ความร่วมมือ ให้ความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจอันเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 15

ก. เป็นการให้บริการที่ผู้ให้บริการไม่มีเจตนาและเกี่ยวข้องรวมถึงไม่ทราบถึงการกระทำใด ๆ ที่ผิดกฎหมายของผู้ใช้บริการหรือบุคคลภายนอก

---

[422] *เรื่องเดียวกัน*

[423] *เรื่องเดียวกัน*

ข. ผู้ให้บริการไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจากการกระทำผิดกฎหมายตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

ค. ทันทีที่ผู้ให้บริการได้รับการแจ้งถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดกฎหมายตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ผู้ให้บริการต้องรีบดำเนินการระงับการแพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายออกจากระบบคอมพิวเตอร์ที่ตนเองดูแลควบคุมหรือเป็นเจ้าของตามที่ระบุไว้ในข้อ 5 ของประกาศฉบับนี้โดยทันที

2) ผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามข้อ 5 ของประกาศ

ผู้ให้บริการตามข้อ 4 (3) ของประกาศหรือ “สื่อสังคมออนไลน์” สามารถพิสูจน์ว่าตนได้จัดเตรียมมาตรการดังต่อไปนี้ เพื่อแจ้งเตือน และระงับการเผยแพร่หรือนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 15

2.1) ขั้นตอนการแจ้งเตือน

ผู้ให้บริการจะต้องจัดให้มีมาตรการแจ้งเตือนโดยจัดทำหนังสือแจ้งเตือน (take down notice) เป็นลายลักษณ์อักษรโดยดำเนินการในทางเทคนิคหรือวิธีการใด ๆ เพื่อแจ้งเตือนเพื่อให้ผู้ให้บริการระงับการแพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายออกจากระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตน โดยหนังสือแจ้งเตือนดังกล่าวของผู้ให้บริการต้องระบุข้อมูลดังต่อไปนี้ ให้บุคคลทั่วไปทราบ

ก. ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ให้บริการ หรือตัวแทนของผู้ให้บริการ

ข. แบบฟอร์มข้อร้องเรียน (complaint form) เพื่อให้ผู้ใช้บริการหรือบุคคลภายนอกแจ้งผู้ให้บริการเพื่อระงับหรือลบการแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมาย โดยแบบฟอร์มดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดตามที่ประกาศกำหนด เช่น รายละเอียด ชื่อนามสกุล ที่อยู่ของผู้ร้องเรียนรวมถึงลายมือชื่อของผู้ร้องเรียนหรือตัวแทนผู้รับมอบอำนาจของผู้ร้องเรียนว่ามีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

2.2) วิธีการระงับหรือนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์

เมื่อผู้ให้บริการหรือ “สื่อสังคมออนไลน์” ได้รับข้อร้องเรียนตามแบบฟอร์มข้อร้องเรียน (complaint form) ข้างต้น และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้บริการต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. ดำเนินการลบหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อไม่ให้แพร่หลายต่อไปโดยทันที

ข. จัดทำสำเนาข้อร้องเรียนรวมถึงรายละเอียดข้อร้องเรียนของบุคคลที่ร้องเรียน ส่งให้กับผู้ใช้บริการหรือสมาชิกหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ให้บริการโดยทันที

ค. ระงับซึ่งการแพร่หลายข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวโดยรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามความเหมาะสมและขึ้นอยู่กับสภาพของการให้บริการแต่ละประเภท แต่ต้องไม่เกิน

กำหนดระยะเวลาที่ระบุดังต่อไปนี้ เพื่อเยียวยาความเสียหายและระงับการกระทำความผิดให้เร็วที่สุด เช่น กรณีการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือ “ข่าวลวง” ให้ระงับการแพร่หลายข้อมูลโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งนี้ หากมีเหตุล่าช้าก็ต้องดำเนินการภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่วันที่ได้รับข้อร้องเรียน

3.2 หน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการเก็บรักษาข้อมูลจราจร

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 26 กำหนดหน้าที่ของผู้ให้บริการในการเก็บรักษาข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์และข้อมูลของผู้ใช้บริการ หากผู้ให้บริการผู้ใดฝ่าฝืนต้องรับโทษทางอาญาปรับไม่เกินห้าแสนบาท โดยต้องดำเนินการเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ตามที่ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 รวมทั้งภาคผนวก ก และภาคผนวก ข แนบท้ายประกาศฉบับดังกล่าว

ปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ออกประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 รวมทั้งภาคผนวก ก และภาคผนวก ข แนบท้ายประกาศฉบับดังกล่าว โดยประกาศฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ไว้ดังนี้

1) ผู้ให้บริการต้องจัดให้มีระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลสำหรับผู้ใช้บริการทุกคน โดยใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและมาตรฐานขั้นต่ำในระดับความน่าเชื่อถือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้ยืนยันตัวตนตามที่กฎหมายกำหนด[424]

คำว่า “ระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล” หมายความว่า ระบบการลงทะเบียนทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างบุคคลใด ๆ หรือข้อมูลระหว่างผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการ บุคคลต่าง ๆ หรือหน่วยงานของรัฐ ในระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์หรืออินเทอร์เน็ต เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ยืนยันตัวตนและการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพิสูจน์และยืนยันตัวตนโดยต้องอยู่ภายใต้กรอบของเทคโนโลยีที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องระดับความน่าเชื่อถือของระบบและสื่อที่ใช้ในการยืนยันตัวตนที่ประกาศฉบับนี้กำหนด หรือตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมประกาศกำหนด[425]

2) ผู้ให้บริการต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคง ปลอดภัยของข้อมูลในระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตน ซึ่งควรครอบคลุมถึงมาตรการป้องกันด้านการบริหารจัดการ (administrative safeguard) มาตรการป้องกันด้านเทคนิค (technical safeguard) และมาตรการป้องกันทางกายภาพ (physical safeguard) ในเรื่องการเข้าถึงหรือควบคุมการใช้งาน ข้อมูลในระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตน (access control) โดยอย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อป้องกันระบบความ

[424] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 8 วรรคหนึ่ง

[425] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 4 (2)

น่าเชื่อถือของข้อมูลให้ถูกต้องและไม่ให้ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง รวมถึงเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ[426]

3) ผู้ให้บริการต้องใช้วิธีการที่มั่นคงปลอดภัยในการเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ เช่น เก็บในสื่อ (Media) หรืออุปกรณ์คอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ ที่สามารถรักษาความครบถ้วนถูกต้องแท้จริง (Integrity) และระบุตัวบุคคล (Identification) ที่เข้าถึงสื่อดังกล่าวได้[427] เป็นต้น

4. มาตรการกำกับดูแลกันเองของราชอาณาจักรไทย

ปรากฏการณ์ข่าวลวงไม่ใช่สิ่งใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทย ในอดีตสื่อมวลชนไทยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำกับดูแลข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ภาพแพร่เสียงผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ แต่ภายหลังที่มีการยกเลิกคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ที่ทำหน้าที่ตรวจพิจารณา (censor) รายการต่าง ๆ และการโฆษณาก่อนออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ ประกอบกับการแพร่หลายของสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้บทบาทของสื่อมวลชนในการกำกับดูแลข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงลดน้อยถอยลง โดยสื่อบางสื่ออาจตกเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่ข่าวลวงโดยไม่รู้ตัว เพื่อทำให้ข่าวลวงนั้นดูน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 27 (18) และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 39 กำหนดให้กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม ดังนั้น สำนักงาน กสทช. จึงมีหน้าที่เพียงส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนมีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรและจัดทำมาตรฐานจริยธรรม เพื่อให้มีการควบคุมและกำกับดูแลกันเอง ไม่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลองค์กรหรือจัดทำมาตรฐานจริยธรรมโดยตรง และในปัจจุบัน องค์กรสื่อหรือองค์กรวิชาชีพสื่อยังไม่มีการตั้งหน่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact checking) ขึ้นมาในองค์กร เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวลวงหรือข่าวปลอมก่อนมีการนำเสนอเนื้อหาของข่าว[428]

อนึ่ง มาตรการในการกำกับดูแลกันเองในกรณีของ “ข่าวลวงหรือข่าวปลอม” อาจต้องดำเนินการคู่ขนาน คือ ประการแรก ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ต้องร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการกำกับดูแลกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อต้องปรับตัวเพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารก่อนนำเสนอข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

---

[426] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 8 วรรคสอง

[427] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 9

[428] สำนักงาน กสทช. (2564). *“Fact Checking” เครื่องมือใหม่ เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมสื่อ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://procheck.nbtc.go.th/articles/detail/79

และประการที่สอง ผู้เสพสื่อต้องรู้ให้เท่าทันสื่อก่อนส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ[429] โดยในส่วนของสื่อมวลชน สื่อจะต้องมีความชัดเจนต่อปัญหาข่าวลวง ต้องตรวจสอบข่าวก่อนนำเสนอว่าเป็นความจริงหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนต้องพัฒนาบุคลากรในแวดวงสื่อ และให้ความรู้แก่ประชาชนผู้เสพสื่ออย่างถูกต้องเพื่อให้มีความตระหนักและรู้เท่าทันข่าวลวง ในส่วนของผู้เสพสื่อ จะต้องรักษาสิทธิของตนเองในฐานะผู้บริโภคที่ต้องเรียนรู้ในการตรวจสอบสื่อและรู้ทันข่าวลวง[430]

ในปัจจุบัน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ได้จัดทำรายการ โครงการ ตลอดจนหลักสูตรในการส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการกำกับดูแลกันเอง ที่สำคัญเช่น

4.1 รายการชัวร์ก่อนแชร์

รายการชัวร์ก่อนแชร์ เป็นรายการของศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท.[431] ซึ่งเริ่มผลิตเนื้อหาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยทำรายการผ่านสื่อต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง การผลิตรายการมีทั้งรูปแบบคลิปวิดีโอ สกู๊ปข่าว สารคดีวิทยุ บทความข่าว ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2560 สำนักข่าวไทย อสมท. ได้ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ รวมไปถึงเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำการเปิดตัว “ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์” อย่างเป็นทางการ มีแนวทางการทำงานในการเฝ้าระวังและเป็นศูนย์กลางการตรวจสอบข้อเท็จจริง ค้นหาข้อมูลของข่าวสารเพื่อนำเสนอความถูกต้องให้กับประชาชน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายร่วมกับหลายภาคส่วนเพื่อให้ประชาชนไม่ตกเป็นเครื่องมือของการส่งต่อข้อมูลอันเป็นเท็จ สร้างสังคมที่มีคุณภาพในการสื่อสารให้เป็นสังคมชัวร์ก่อนแชร์[432]

จุดเริ่มต้นของการทำรายการชัวร์ก่อนแชร์ มาจากการพบปัญหาบนโลกออนไลน์ที่เต็มไปด้วยข่าวไม่จริงและมีการแชร์ข่าวนั้น ๆ ออกไปอย่างกว้างขวาง เกิดผลกระทบในแง่ลบกับสังคมออนไลน์ ซึ่งทางผู้ผลิตและพิธีกรของรายการชัวร์ก่อนแชร์ได้ให้ข้อมูลว่า ทางรายการต้องการหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเห็นว่า หากมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวไม่จริงเก็บเอาไว้ในฐานข้อมูล ก็จะสามารถนำกลับมาใช้อ้างอิงหรือตรวจสอบข่าวในลักษณะเดียวกันที่อาจจะวนกลับมานำเสนอใหม่อีกครั้งได้ ทั้งการเพิ่มความรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนก็สามารถแก้ปัญหาการถูกหลอกโดยใช้ข่าวไม่จริงได้อีกด้วย[433]

4.2 โครงการโคแฟค

โครงการโคแฟค (Collaborative Fact Checking หรือ Cofact) เกิดจากการรวมตัวของภาคประชาสังคมในสาธารณรัฐไต้หวันเพื่อรับมือกับปัญหาข่าวลวง จึงสร้างพื้นที่ส่วนกลางให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาข้อเท็จจริง ต่อมาแนวคิดนี้ได้เข้ามามีบทบาทในการก่อตั้ง

---

[429] สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. *วิกฤติ Fake News ในนิเวศธุรกิจสื่อ.* สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.thaibja.org/?p=3909

[430] *เรื่องเดียวกัน*

[431] ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท. สืบค้นได้ที่ Youtube: https://www.youtube.com/SureAndShare และ Facebook: https://www.facebook.com/SureAndShare/

[432] ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท. (2560). *ก่อนจะเป็น ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.youtube.com/watch?v=ZfZg-WTkjVY

[433] สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2561). *Media Fun Facts 'กำจัดสื่อร้าย ขยายสื่อดี'* น. 3. สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaihealth.or.th //Content/41303-Media%20Fun%20Facts%20'กำจัดสื่อร้าย%20ขยายสื่อดี'.html

โครงการโคแฟคในราชอาณาจักรไทย โดยเมื่อกลางปี พ.ศ. 2562 มีการจัดงาน “สัมมนาจากภาคประชาสังคมไทยเรื่อง การแก้ปัญหาข่าวลวง” หรือ International Conference on Fake News” นำโดยภาคีเครือข่ายจากหลายองค์กรภาคี 8 องค์กร เช่น สำนักงานกองทุนพัฒนาปลอดภัยและสร้างสรรค์ สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) Friedrich Naumann Foundation for Freedom (FNF) องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้รับเกียรติจากนายออเดรย์ ถัง รัฐมนตรีกระทรวงดิจิทัลของสาธารณรัฐไต้หวัน มาเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของงานโคแฟคต้นแบบจากสาธารณรัฐไต้หวัน และมีการหารือนำไปสู่ความร่วมมือเพื่อจัดตั้งโครงการโคแฟคในราชอาณาจักรไทย[434]

การทำงานของโคแฟค มีการใช้ทักษะความรู้เชิงข่าว (Journalism) ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีของภาคพลเมือง (Civil Tech) ซึ่งมีกองบรรณาธิการข่าวเป็นหลัก พร้อมกับทีมงาน คืออาสาสมัครในการกรองข่าว ซึ่งเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมให้ทุกคนสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการโต้แย้งข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ โดยใช้โปรแกรมแชทบอท (chatbot) เป็นการพูดคุยอัตโนมัติที่อำนวยความสะดวกให้ทุกคนเป็นช่องทางการส่งข่าวให้กับทีมงานช่วยกลั่นกรอง และยึดหลักการสำคัญว่าการแก้ปัญหาข่าวลวงในยุคดิจิทัล คือ การทำให้ทุกคนกลายเป็นคนตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact checker) และสร้างพื้นที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน โดยเปิดเวทีให้มีตลาดทางความคิดเห็นที่หลากหลาย (marketplace of ideas) แยกแยะได้ระหว่างข้อเท็จจริง (facts) และความคิดเห็น (opinion) ในที่สุดแล้ว หากผู้เสพสื่อไม่สามารถเชื่ออะไรได้ ก็ไม่เชื่อไว้ก่อนจนกว่าจะมีการสืบค้นข้อเท็จจริงจนประจักษ์ ย่อมดีกว่าการเชื่ออย่างมือบอด ปราศจากการไตร่ตรอง ดังคำพูดของคุณออเดรย์ ถัง ที่ว่า “การเชื่ออะไรอย่างมืดบอดนั้นน่ากลัวกว่าการที่เราไม่เชื่อไว้ก่อน (Blind trust is worse than no trust.)”[435]

4.3 หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล

หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum) เป็นโครงการจ้างที่ปรึกษากิจกรรมศึกษาวิเคราะห์กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะดิจิทัลเบื้องต้นสำหรับประชาชนทุกกลุ่มวัยที่เหมาะสมกับบริบทของราชอาณาจักรไทยภายใต้โครงการส่งเสริมการใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสังคม โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้จัดจ้างให้มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำหลักสูตรดังกล่าวขึ้นในปี พ.ศ. 2559[436]

หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลมีจำนวนเนื้อหาตลอดหลักสูตร 9 กลุ่ม เนื้อหาประกอบด้วยสิทธิและความรับผิดชอบ การเข้าถึงสื่อดิจิทัล การสื่อสารยุคดิจิทัล ความปลอดภัยยุคดิจิทัล ความเข้าใจสื่อดิจิทัล แนวปฏิบัติในสังคมดิจิทัล สุขภาพดียุคดิจิทัล ดิจิทัลคอมเมิร์ซ และกฎหมายดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ศึกษามีความรู้เกี่ยวกับ[437]

---

[434] โครงการโคแฟค. *เกี่ยวกับเรา.* สืบค้น 31 กรกฎาคม 2564 จาก https://blog.cofact.org/about/

[435] *เรื่องเดียวกัน*

[436] มหาวิทยาลัยมหิดล. (2016). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum).* โครงการส่งเสริมการใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสังคมกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สืบค้น 13 ตุลาคม 2564 จาก Curriculum-Digital-Literacy-Standard-Program.pdf (nfe.go.th)

[437] *เรื่องเดียวกัน*

1) ทฤษฎีหลักการเข้าถึงและใช้ดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานและการใช้ชีวิตประจำวัน
2) รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล คิด วิเคราะห์ แยกแยะ สื่อดิจิทัลเพื่อการบริโภคได้อย่างเหมาะสม
3) ประยุกต์ใช้ดิจิทัลเพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
4) เข้าใจความรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
5) เรียนรู้การใช้งานดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ทางด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล
6) ตระหนักรู้การใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

4.4 หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย

หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens) หรือหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) พ.ศ. 2562 จัดทำขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม[438] เป็นหลักสูตรที่ใช้สำหรับพัฒนาให้บุคคล มีสมรรถนะในการเข้าถึง ค้นหา คัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน จัดการ ประยุกต์ใช้ สื่อสาร สร้าง แบ่งปัน และติดตามข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และสาร (Content Media) ได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ มีมารยาท เคารพสิทธิและกฎหมาย ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและหลากหลาย ประกอบด้วย 9 รายวิชา ได้แก่[439] (1) สิทธิและความรับผิดชอบยุคดิจิทัล (2) การเข้าถึงดิจิทัล (3) การสื่อสารยุคดิจิทัล (4) ความปลอดภัยยุคดิจิทัล (5) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (6) แนวปฏิบัติในสังคมดิจิทัล (7) สุขภาพดียุคดิจิทัล (8) ดิจิทัลคอมเมิร์ซ และ (9) กฎหมายดิจิทัล

ทั้งนี้ หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์ดังนี้[440]

1) เพื่อพัฒนาประชาชนทุกคนให้มีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์
2) เพื่อพัฒนาประชาชนทุกคนให้มีทักษะการเข้าดิจิทัล สามารถนำความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ เพื่อใช้เครื่องมือ และเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ ดำเนินชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม ยั่งยืน
3) เพื่อพัฒนาประชาชนทุกคนให้มีทักษะสู่การเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 หรือพลเมืองยุคดิจิทัล

4.5 หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. 2564 กระทรวงวัฒนธรรมได้ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ระบบเปิด CHULA MOOC ที่มีชื่อว่า “หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม” เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เห็นกันอยู่บนโทรศัพท์มือถือทุกวันนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “ข้อมูลสารสนเทศที่ผ่านสื่อโดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล” ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและ

---

[438] สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens).* สืบค้น 13 ตุลาคม 2564 จาก MDES-ONDE-Digital-Literacy-หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย.pdf (mahidol.ac.th)

[439] *เรื่องเดียวกัน*

[440] *เรื่องเดียวกัน*

ดิจิทัลจึงเป็นเรื่องที่ต้องใส่ใจและเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเอง ชุมชน และสังคม การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล คือการเลือกรับการวิเคราะห์ ประมวลและนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในทางสร้างสรรค์ และสามารถผลิตสื่อเพื่อใช้ขับเคลื่อนสังคมอย่างสร้างสรรค์ด้วยตัวเอง เนื้อหาในหลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม ประกอบด้วย (1) หลักการแนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกรอบกฎหมาย (2) รู้จริง ใช้เป็นเน้นประโยชน์ Social Media แพลตฟอร์มใหม่อย่างสร้างสรรค์ (3) รู้เทคนิค คนสร้างสรรค์สื่อ สื่อสร้างสรรค์คน และ (4) รู้เท่าทันการค้าออนไลน์ใช้งานอย่างมืออาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และประชาชนทั่วไปเข้าถึงการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างอิสระ และสามารถนำข้อมูลมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ผู้เข้าร่วมอบรมออนไลน์หลักสูตรนี้ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และผู้อ่านการอบรมจะได้วุฒิบัตรจากกระทรวงวัฒนธรรมด้วย[441]

5. ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับราชอาณาจักรไทย

จากข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และราชอาณาจักรไทยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อาจเปรียบเทียบข้อคล้ายและข้อต่างของกฎหมายประเทศดังกล่าวได้เป็นประเด็นตามตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
1. กฎหมายกำกับดูแลข่าวลวง: ชื่อ ลักษณะ และขอบเขตบังคับใช้	รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับถทั้งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์	รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น	รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 เป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ใช้บังคับเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ใช้บังคับทั้งผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลเท็จ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลนั้น และผู้ให้บริการ (สื่อสังคมออนไลน์)
2. ความหมายของ “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง”	POFMA มาตรา 2 กำหนดว่า ข้อมูลเท็จหมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” มีแต่การ	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” ภายใต้	ไม่มีนิยามความหมาย คำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” ภายใต้

[441] CHULA MOOC. (2021). หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://mooc.chula.ac.th/courses/183

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
	เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเอง หรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น แต่ไม่มีนิยามคำว่า “ข่าวลวง”	บัญญัติถึง “เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content)” ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน	รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550
3. ความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง	POFMA มาตรา 7 (1) และมาตรา 3 (2) กำหนดว่าการ “สื่อสาร” ข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (MMS) และบริการส่งข้อความสั้น (SMS) โดยรู้หรือควรรู้ว่าเป็น “ข้อมูลเท็จ” และการสื่อสารดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อ ก. ความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ข. สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ ค. ความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ	ไม่มีการกำหนดไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) แต่ผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) อาจมีความผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน โดยขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น	ไม่มีการกำหนดไว้ภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทำต่อการเลือกตั้ง อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral)	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) และมาตรา 14 (5) กำหนดว่า การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อ ก. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ ข. โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ ค. ความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือ “การเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูล โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลตามมาตรา 14 (2)

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
	ง. การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ ค. การปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ จ. ความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย			
4. อัตราโทษสำหรับความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่ หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง	POFMA มาตรา 7 (2) ผู้สื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 7 (1) ต้องระวางโทษดังนี้ (ก) ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือ (ข) ในกรณีอื่น ๆ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์	ไม่มีการกำหนดไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) แต่ผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) อาจต้องรับโทษตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน โดยขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น	ไม่มีการกำหนดไว้ภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทำต่อการเลือกตั้ง อาจต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และโทษปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร ตามมาตรา L97 ของประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral)	ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) และผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
5. การใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการสื่อสารข้อมูลเท็จ	POFMA มาตรา 7 (3) กำหนดเหตุเพิ่มโทษในกรณีกระทำความผิดโดยใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการสื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 7 (1)	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้
6. การสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ	POFMA มาตรา 8 (1) กำหนดความผิดฐานสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้
7. การให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ	POFMA มาตรา 9 (1) กำหนดความผิดฐานให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้
8. หน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการลบหรือระงับข้อมูลเท็จบนอินเทอร์เน็ต	POFMA มาตรา 34 (3) กำหนดว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสื่อสารและข้อมูล อาจมีบัญชาให้สำนักงาน POFMA มีคำสั่งให้ให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (สื่อสังคมออนไลน์) ปิดกั้นการเข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Order to internet intermediary to disable access to declared online locations) โดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์	NETzDG มาตรา 3 กำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ต้อง 1) ลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง (explicitly illegal content) ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Penal Code) ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่ได้รับการร้องเรียน 2) ลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายทั้งหมด (all illegal content) ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน	รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 มาตรา 163-2. 1 กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้สื่อสังคมออนไลน์ระงับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในระหว่างสามเดือนก่อนการเลือกตั้ง	สื่อสังคมออนไลน์ต้องระงับการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) ภายใน 24 ชั่วโมง มิฉะนั้นอาจต้องรับโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 15

ประเทศ / ประเด็น	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ราชอาณาจักรไทย
		ภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับการร้องเรียน		
9. อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จ และสื่อสังคมออนไลน์ ให้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ	POFMA มาตรา 11 มาตรา 21 และมาตรา 23 กำหนดให้หน่วยงานรัฐมีอำนาจสั่งผู้สื่อสารข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ให้แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” ไว้ข้างกับข้อมูลเท็จ โดยมีลิงก์ไปยังคำชี้แจงของรัฐบาลเพื่อต่อต้านข้อมูลเท็จทางออนไลน์โดยไม่ต้องมีการลบหรือระงับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จนั้น	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้	ไม่มีการกำหนดไว้

จากตารางเปรียบเทียบกฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับราชอาณาจักรไทยข้างต้น สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

5.1 กฎหมายกำกับดูแลข่าวลวง: ชื่อ ลักษณะและขอบเขตบังคับของกฎหมาย

ในปี ค.ศ. 2019 สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ตรารัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) โดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตเป็นการเฉพาะ รัฐบัญญัติฉบับนี้ มีบทบัญญัติครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการสื่อสารข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์ไว้อย่างละเอียด เช่น ความหมายของข้อมูลเท็จ ความผิดและโทษสำหรับผู้สื่อสารข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง การใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการสื่อสารข้อมูลเท็จ ความผิดฐานสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ ความผิดฐานให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ หน้าที่และความรับผิดของสื่อสังคมออนไลน์ และอำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้สื่อสารข่าวลวงและสื่อสังคมออนไลน์แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)”

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงไว้เป็นการเฉพาะ ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงจึงอาจต้องรับผิดตามกฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายการ

เลือกตั้ง เป็นต้น อย่างไรก็ดี ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการตรากฎหมายเฉพาะ (sui generis) กำหนดหน้าที่และความรับผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จสำหรับสื่อสังคมออนไลน์ไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ตามลำดับ

ราชอาณาจักรไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะ (sui generis) สำหรับจัดการกับปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต แต่สามารถนำบทบัญญัติตามมาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) และมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดฐานความผิดและบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาใช้ในการควบคุมปัญหาข่าวลวงในระบบคอมพิวเตอร์หรือบนอินเทอร์เน็ตได้ อย่างไรก็ดี การนำบทบัญญัติตามมาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) และมาตรา 15 ของพระราชบัญญัตินี้มาปรับใช้กับปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตในราชอาณาจักรไทย อาจมีความไม่ชัดเจนในบางประเด็นดังจะได้กล่าวต่อไป

5.2 ความหมายของ “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง”

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 2 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ให้นิยามคำว่า “ข้อมูลเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น และให้นิยาม “ข้อมูลจริง” หมายถึง ข้อมูลที่วิญญูชนเห็น ได้ยินหรือรับรู้ แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง แต่ไม่มีนิยามคำว่า “ข่าวลวง (Fake News)” อย่างไรก็ดี ความหมายของ “ข่าวลวง” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์อาจพิจารณาตามความในมาตรา 7 (1) ของรัฐบัญญัตินี้ ได้ว่า “ข่าวลวง” ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก “ข่าวลวง” ต้องเป็นข้อมูลเท็จเท่านั้น ซึ่งตามมาตรา 2 ของรัฐบัญญัติ “ข้อมูลเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น ฉะนั้น “ข้อมูลจริง” ซึ่งหมายถึง ‘ข้อมูลที่วิญญูชนเห็น ได้ยินหรือรับรู้ แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง’ จึงไม่อาจเป็นข่าวลวงได้

ประการที่สอง “ข้อมูลเท็จ” นั้นอาจทำให้เกิดกรณีใดกรณีหนึ่งหรือหลายกรณี ดังนี้

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ

ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ

ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ

จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และพระราชบัญญัติว่าด้วย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ของราชอาณาจักรไทย ไม่มีนิยามความหมายคำว่า “ข้อมูลเท็จ” และ “ข่าวลวง” ภายในบทบัญญัติของกฎหมาย จึงขึ้นอยู่กับตีความของผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเทศนั้น

5.3 ความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มาตรา 7 (1) กำหนดองค์ประกอบความผิดฐานสื่อสารข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงไว้ดังนี้

ประการแรก “ลักษณะของการกระทำความผิด” โดยมาตรา 3 (2) ของรัฐบัญญัตินี้ ให้ความหมายของคำว่า “การสื่อสารข้อมูลเท็จ” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไว้ว่า ภายในหมวด 2 (“ข้อห้ามการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์”) ของรัฐบัญญัตินี้ ให้ถือว่ามีการสื่อสารข้อมูลเท็จ หากมีการทำให้ข้อมูลเท็จนั้นปรากฏแก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ทางอินเทอร์เน็ต หรือทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (Multimedia Messaging Service: MMS) หรือบริการส่งข้อความสั้น (Short Messaging Service: SMS) ดังนั้น การสื่อสารข้อมูลเท็จแก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นการส่งทางบริการส่งข้อความสื่อประสม (MMS) หรือบริการส่งข้อความสั้น (SMS) ระหว่างบุคคลสองคน หรือการเผยแพร่ข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้แก่บุคคลทั่วไป ถือว่าเป็นการสื่อสารข้อมูลภายในสาธารณรัฐสิงคโปร์ทั้งสิ้น

ประการที่สอง เนื่องจากสาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศที่เน้นความมั่นคงของประเทศสูงมากประเทศหนึ่ง รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 7 (1) จึงกำหนดประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ต้องการให้ความคุ้มครองจากข้อมูลเท็จไว้อย่างละเอียดและชัดเจน ได้แก่

ก. ความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์

ข. สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ

ค. ความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ

ง. การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ

ค. การปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

จ. ความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐ หรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ของราชอาณาจักรไทย มาตรา 14 (2) และมาตรา 15 (5) กำหนดลักษณะแห่งการกระทำเป็น “*การนำเข้า*สู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อ ...” และ “*การเผยแพร่หรือส่งต่อ* ข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14 (2)” ซึ่งแม้จะใช้ถ้อยคำต่างกันกับรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) แต่ในทางเทคนิค คำว่า “การนำเข้า” และ “การเผยแพร่หรือส่งต่อ” ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีความหมายคล้ายกันกับ “การสื่อสาร” ตามรัฐบัญญัติฉบับดังกล่าวของ

สิงคโปร์ เพราะเป็นการทำให้บุคคลตั้งแต่หนึ่งคนหนึ่งไปสามารถเข้าถึงข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ในกรณีของ “ประโยชน์ส่วนรวม (public interest)” อันเป็นพฤติกรรมประกอบการกระทำของความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและความตื่นตระหนกแก่ประชาชนคล้ายกับรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ เพียงแต่รัฐบัญญัติของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีรายละเอียดและความชัดเจนมากกว่า โดยมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติกำหนดไว้กว้าง ๆ เพียง 3 ประการ คือ (ก) การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ (ข) โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ และ (ค) ความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการกำหนดฐานความผิดสำหรับผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงไว้ อย่างไรก็ดี ผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Criminal Code) โดยขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น เช่น *การเผยแพร่เนื้อหาแนะนำให้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ* หากการเผยแพร่นั้นเอื้อต่อการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นตระเตรียมการในการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ ผู้กระทำจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 91[442] เป็นต้น ส่วนรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่มีการกำหนดฐานความผิดสำหรับผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวงไว้เช่นเดียวกัน แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทำต่อการเลือกตั้ง อาจมีความผิดตามมาตรา L97 ของประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral)

5.4 อัตราโทษสำหรับความผิดฐานสื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นข่าวลวง

ตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ผู้สื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 7 (1) ต้องระวางโทษดังนี้ (ก) ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 1,200,000 บาท) หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือ (ข) ในกรณีอื่น ๆ ได้แก่ นิติบุคคลกระทำความผิด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 12,000,000 บาท) ส่วนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) และผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนี้ จะเห็นได้ชัดว่า รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดโทษจำคุกกรณีสื่อสารข้อมูลเท็จไว้ 5 ปี เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แต่กำหนดโทษปรับไว้ไม่เกิน 1,200,000 บาท สำหรับบุคคลธรรมดา หรือไม่เกิน 12,000,000 บาท

[442] Strafgesetzbuch [StGB] [German Criminal Code], section 91 (Instructions for committing serious violent offence endangering state)

สำหรับนิติบุคคล ซึ่งสูงกว่ากฎหมายของราชอาณาจักรไทยที่กำหนดไว้เพียงไม่เกิน 100,000 บาท อย่างมาก

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการกำหนดฐานความผิดสำหรับผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จไว้ อย่างไรก็ดี ผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จที่เป็นเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (illegal content) อาจต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Criminal Code) โดยขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาที่ผิดกฎหมายนั้น *การเผยแพร่หรือให้เข้าถึงวัสดุที่มีเนื้อหาแนะนำให้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ* หากการเผยแพร่นั้นเอื้อต่อการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นตระเตรียมการในการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอันตรายต่อรัฐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 91[443] เป็นต้น ส่วนรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่มีการกำหนดฐานความผิดสำหรับผู้สื่อสาร (นำเข้า เผยแพร่หรือส่งต่อ) ข้อมูลเท็จไว้เช่นเดียวกัน แต่ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจส่งผลกระทำต่อการเลือกตั้งอาจต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และโทษปรับไม่เกิน 15,000 ยูโรตามมาตรา L97 ของประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง (Code électoral)

5.5 การใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มาตรา 7 (3) กำหนดเหตุเพิ่มโทษในกรณีการกระทำความผิดฐานสื่อสารข้อมูลเท็จตามมาตรา 7 (1) ว่า หากกระทำความผิดโดยใช้บัญชีออนไลน์ปลอม (fake account) หรือบอท (bot)

เพื่อการสื่อสารข้อมูลเท็จที่อาจก่อผลกระทบแก่ประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ตามมาตรา 7 (1) และมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มหรือเร่งความเร็วของการสื่อสารข้อมูลเท็จนั้น ผู้กระทำความผิดตามมาตรานี้ ต้องระวางโทษดังนี้ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้กำหนดเพิ่มโทษเป็น 2 เท่า หากมีการใช้บัญชีออนไลน์ปลอม (fake account) หรือบอท (bot) ในการกระทำความผิด

ในทางตรงกันข้าม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ไม่มีการกำหนดเหตุเพิ่มโทษในกรณีของการใช้บัญชีออนไลน์ปลอมหรือบอทในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จไว้

5.6 การสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ กำหนดฐานความผิดสำหรับการสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ โดยมาตรา 8 (1) และมาตรา 8 (2) กำหนดห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ สร้างหรือพัฒนาบอท เพื่อวัตถุประสงค์ในการสื่อสารโดยบอทซึ่งข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ หรือสนับสนุนให้บุคคลอื่นสื่อสารโดยบอทซึ่งข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ผู้กระทำการฝ่าฝืนอนุมาตรา มีความผิดและต้องระวางโทษดังนี้ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวาง

[443] *Ibid.*

โทษปรับไม่เกิน 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์

นอกจากนี้ มาตรา 8 (3) และมาตรา 8 (4) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดต่อไปว่า ในกรณีที่การสื่อสารข้อมูลเท็จข้างต้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบแก่ประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ข้อใดข้อหนึ่ง ได้แก่ (ก) เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (ข) เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินสาธารณะ (ค) เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ (ง) มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ (จ) เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ หรือ (ฉ) ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษดังนี้ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในกรณีนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์

ในทางตรงกันข้าม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ไม่มีการกำหนดฐานความผิดสำหรับการสร้างหรือพัฒนาบอทเพื่อสื่อสารหรือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเท็จ

5.7 การให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดฐานความผิดสำหรับการให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จ โดยมาตรา 9 (1) และมาตรา 9 (2) ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดให้ผู้ใดไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ ชักชวน รับ หรือยอมรับเงินหรือประโยชน์อื่นใดอันเป็นการจูงใจหรือเป็นรางวัลสำหรับการให้บริการใด ๆ โดยรู้อยู่แล้วว่าการให้บริการนั้นเป็นการสื่อสารหรือจะเป็นการสื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ต้องรับโทษ (ก) ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือ (ข) ในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ อนึ่ง หากการสื่อสารข้อมูลเท็จข้างต้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์
ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือการเงินสาธารณะ
ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น ๆ
ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ
จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ (1) ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือ (2) ในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์

ในทางตรงกันข้าม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ไม่มีการกำหนดฐานความผิดการให้บริการในการสื่อสารข้อมูลเท็จไว้

5.8 หน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการลบหรือระงับข้อมูลเท็จบนอินเทอร์เน็ต

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 34 (3) กำหนดหน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการลบหรือระงับข้อมูลเท็จบนอินเทอร์เน็ตไว้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสื่อสารและข้อมูล อาจมีบัญชาให้สำนักงาน POFMA มีคำสั่งให้ให้ผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (สื่อสังคมออนไลน์) ปิดกั้นการเข้าถึงตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่มีการประกาศ (Order to internet intermediary to disable access to declared online locations) โดยผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์

รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) มาตรา 3 กำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ต้องลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง (explicitly illegal content) ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Penal Code) ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่ได้รับการร้องเรียน หรือลบหรือระงับการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายทั้งหมด (all illegal content) ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับการร้องเรียน

รัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 กำหนดให้ในช่วง 3 เดือนก่อนการเลือกตั้ง ศาลอาจสั่งให้มีการใช้ “มาตรการที่จำเป็นและได้สัดส่วน (any proportional and necessary measure)” เพื่อระงับการเผยแพร่ข่าวลวงที่เป็นข้อมูลเท็จหรือทำให้เข้าใจผิดบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยพนักงานอัยการ ผู้สมัครพรรคการเมือง หรือแนวร่วม หรือบุคคลใด ๆ ตามที่กฎหมายนี้กำหนดอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อออกคำสั่งระงับการเผยแพร่ดังกล่าวได้และศาลจะต้องวินิจฉัยคำร้องดังกล่าวภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อระงับการเผยแพร่ข่าวลวงโดยเจตนา รวมถึงการใช้วิธีการโดยอัตโนมัติหรือบอทในการเผยแพร่ข่าวลวง[444]

สำหรับราชอาณาจักรไทย ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ข้อ 4 ได้กำหนดหลักยกเว้นโทษให้แก่สื่อสังคมออนไลน์ที่ได้ปฏิบัติตามประกาศฉบับนี้ โดยหากสื่อสังคมออนไลน์ได้ทำการระงับการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวออกจากระบบคอมพิวเตอร์ของตนภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับการแจ้งเตือน จะได้รับการยกเว้นโทษ ไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 15 ของ

[444] Library of Congress. *Initiatives to Counter Fake News in Selected Countries.* Retrieved 11 March 2021 from https://www.loc.gov/law/help/fake-news/counter-fake-news.pdf

พระราชบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดโทษให้สื่อสังคมออนไลน์ต้องรับผิดเหมือนผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 (2)

5.9 อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ให้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) หมวด 3 มาตรา 11 กำหนดให้หน่วยงานที่มีอำนาจ (Competent Authority) สามารถออก “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ (Correction Direction)” ไปยังผู้สื่อสารข้อมูลเท็จในสาธารณรัฐสิงคโปร์ให้แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” แก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ประกาศดังกล่าวต้องระบุรายละเอียดข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งสองข้อดังนี้ (ก) ข้อความที่ระบุว่าหัวข้อ (subject matter) นั้นเป็นความเท็จ หรือระบุถึงรายละเอียดของข้อมูลเท็จนั้น และ/หรือ (ข) ข้อมูลจริง หรือการอ้างอิงถึงที่ตั้งซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลจริงนั้น หรือทั้งข้อมูลจริงและการอ้างอิงดังกล่าว[445] และอาจกำหนดให้ผู้สื่อสารข้อมูลเท็จติดประกาศนั้นไว้ใกล้กันกับข้อมูลเท็จ หรือให้ลงพิมพ์ประกาศนั้นในรูปแบบที่กำหนดในหนังสือพิมพ์ที่ระบุไว้หรือสิ่งพิมพ์อื่นในสาธารณรัฐสิงคโปร์ก็ได้[446] หากฝ่าฝืน โดยปราศจากเหตุผลอันควร มีความผิดและต้องระวางโทษดังนี้ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[447]

นอกจากนี้ หมวด 4 มาตรา 21 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) เช่น เฟซบุ๊ก กูเกิล และทวิตเตอร์ ไว้เป็นการเฉพาะ โดยให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งมีอำนาจบัญชาให้หน่วยงานที่มีอำนาจ (Competent Authority) ออก “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จโดยระบุเป้าหมาย (Targeted Correction Direction)” หรือ “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จทั่วไป (General Correction Direction)” ให้สื่อสังคมออนไลน์แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)” แก่ผู้ใช้บริการในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ประกาศดังกล่าวต้องระบุรายละเอียดข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งสองข้อดังนี้ (ก) ข้อมูลที่ระบุถึงข้อมูลเท็จนั้นเป็นความเท็จ หรือระบุถึงรายละเอียดเฉพาะในข้อมูลเท็จนั้น และ/หรือ (ข) ข้อมูลจริง หรือการอ้างอิงถึงที่ตั้งซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลจริงนั้น หรือทั้งข้อมูลจริงและการอ้างอิงดังกล่าว[448] หากฝ่าฝืนโดยปราศจากเหตุผลอันควร มีความผิดและต้องระวางโทษดังนี้ ในกรณีของบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในกรณีของนิติบุคคล ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และในกรณีของการกระทำผิดต่อเนื่องภายหลังการกำหนดโทษ ต้องระวางโทษปรับต่อเนื่องอีกวันละหรือส่วนของวันไม่เกินวันละ 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์[449]

ในทางตรงกันข้าม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการต่อต้านการ

[445] POFMA, section 11 (1)

[446] POFMA, section 11 (3)

[447] POFMA, section 15 (1)

[448] POFMA, section 21 (1)

[449] POFMA, section 27 (1)

บิดเบือนข้อมูล ค.ศ. 2018 ไม่มีการกำหนดให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ให้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จไว้

บทที่ 5
ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย: ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

บทนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทยจากข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วยผลการสำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการสำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปต่อปัญหาข่าวลงบนอินเทอร์เน็ตแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย และ (3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต” ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ และระดับการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 5.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	56	9.33
20 - 40 ปี	289	48.17
40 - 50 ปี	182	30.33
50 ปีขึ้นไป	73	12.17
รวม	**600**	**100.00**
2. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	147	24.50
ปริญญาตรี	302	50.33
สูงกว่าปริญญาตรี	151	25.17
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ และระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีอายุ 20 - 40 ปี มากที่สุด ร้อยละ 48.17 รองลงมาคือ อายุ 40 – 50 ปี ร้อยละ 30.33 อายุ 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 12.17 และอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 9.33 ตามลำดับ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มากที่สุด ร้อยละ 50.33 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 25.17 และต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 24.50 ตามลำดับ

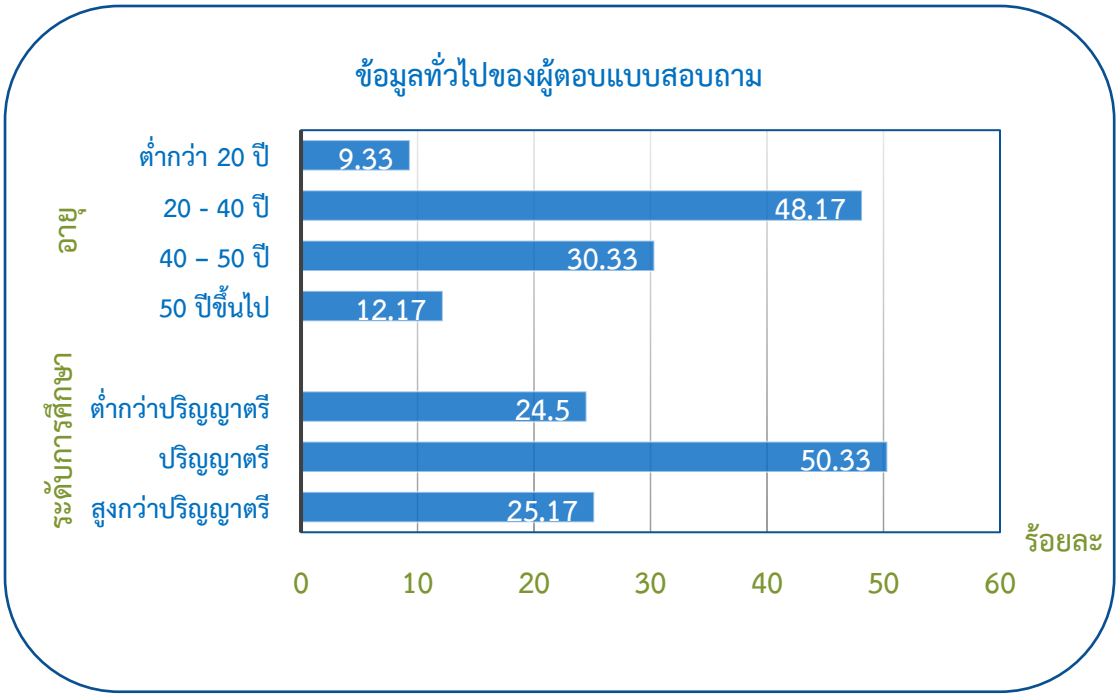

ภาพที่ 5.1 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

จากภาพที่ 5.1 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไปในภาพรวมส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20 – 40 ปี และมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 5.2 จำนวนและร้อยละของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

สื่อสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
เฟซบุ๊ก	232	38.67
อินสตาแกรม	61	10.17
ทวิตเตอร์	117	19.50
ไลน์	186	31.00
อื่น ๆ ไม่ระบุ	4	.66
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.2 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้มากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก มากที่สุด ร้อยละ 38.67 รองลงมาคือ ไลน์ ร้อยละ 31.00 ทวิตเตอร์ ร้อยละ 19.50 และ อินสตาแกรม ร้อยละ 10.17 ตามลำดับ

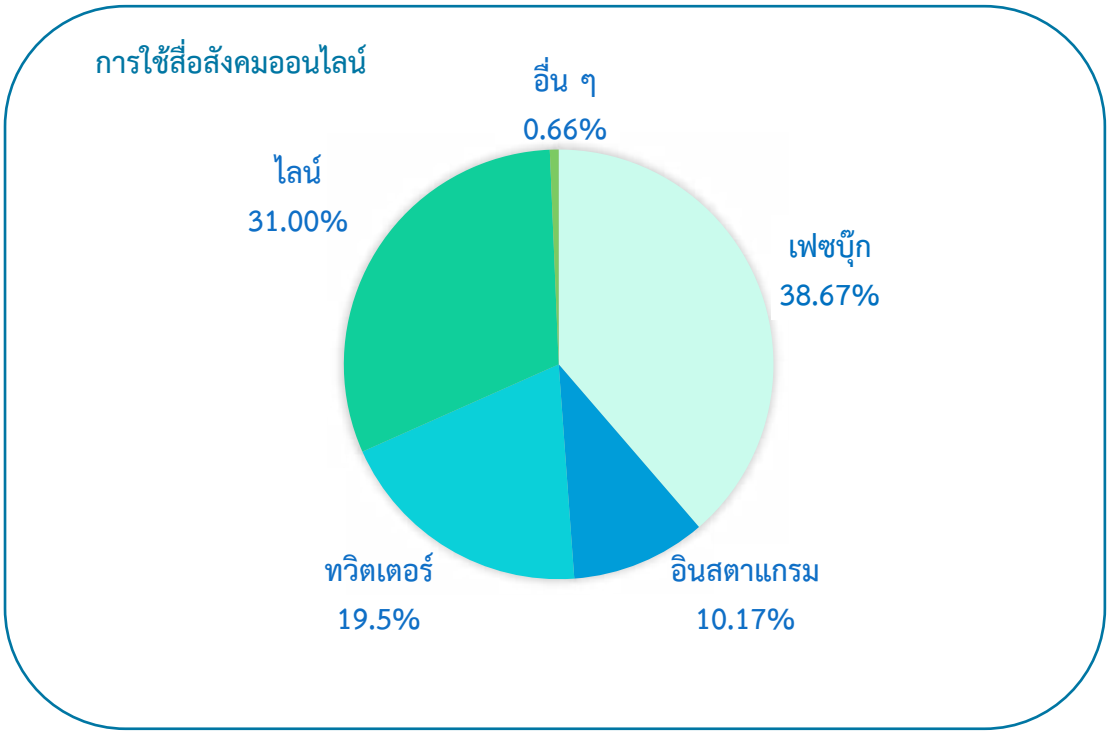

ภาพที่ 5.2 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 5.3 ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารที่เป็นข่าวลวง (Fake News) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข่าวสารที่เป็นข่าวลวง (Fake News)	จำนวน	ร้อยละ
ข่าวเท็จ	402	67.11
ข่าวปลอม	428	71.45
ข่าวที่ทำให้เข้าใจผิด	447	74.62
ข่าวที่บิดเบือนข้อมูล	373	62.27

จากตารางที่ 5.3 แสดงความรู้เกี่ยวกับข่าวสารที่เป็นข่าวลวง (Fake News) สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่าข่าวสารที่เป็นข่าวลวงหมายถึง ข่าวที่ทำให้เข้าใจผิด มากที่สุด ร้อยละ 74.62 รองลงมาคือ ข่าวลวงหมายถึง ข่าวปลอม ร้อยละ 71.45 ข่าวเท็จ ร้อยละ 67.11 และข่าวที่บิดเบือนข้อมูล ร้อยละ 62.27 ตามลำดับ

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอื่น ๆ ว่าข่าวลวงหมายถึงข่าวที่ตั้งใจสร้างสถานการณ์เพื่อผลประโยชน์บางประการ รวมถึงข่าวการเชิญชวนเกี่ยวกับสินเชื่อส่วนบุคคลที่ผิดกฎหมาย และข่าวที่เสนอความจริงบางส่วนหรือพาดหัวข่าวที่ให้เข้าใจความหมายผิดเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริง เป็นต้น

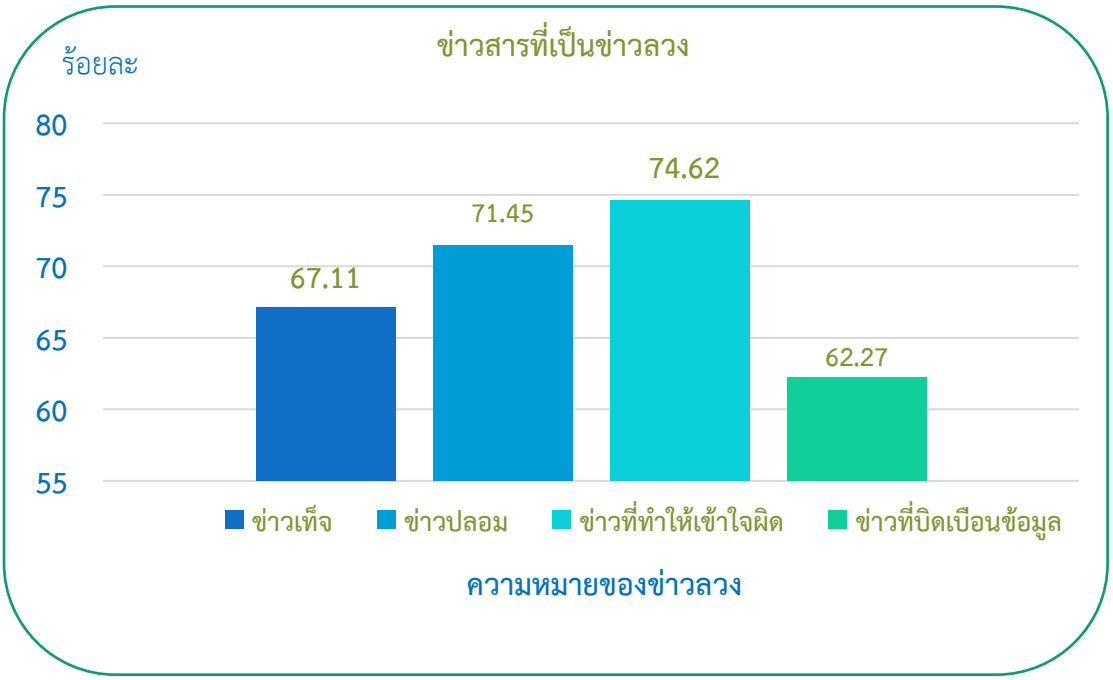

ภาพที่ 5.3 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการให้ความหมายของข่าวลวง

ตารางที่ 5.4 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเจอ	42	7.00
เจอทุกวัน	179	29.83
เจอทุกสัปดาห์	175	29.17
เจอทุกเดือน	64	10.67
เจอบ่อยจนนับไม่ได้	140	23.33
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.4 แสดงประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน ระบุว่ามีประสบการณ์เคยเจอข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ทุกวัน มากที่สุด ร้อยละ 29.83 รองลงมาคือ เจอข่าวลวงทุกสัปดาห์ ร้อยละ 29.17 เจอข่าวลวงบ่อยจนนับไม่ได้ ร้อยละ 23.33 เจอข่าวลวงทุกเดือน ร้อยละ 10.67 และมีผู้ที่ไม่เคยเจอข่าวลวงเลย ร้อยละ 7.00 ตามลำดับ

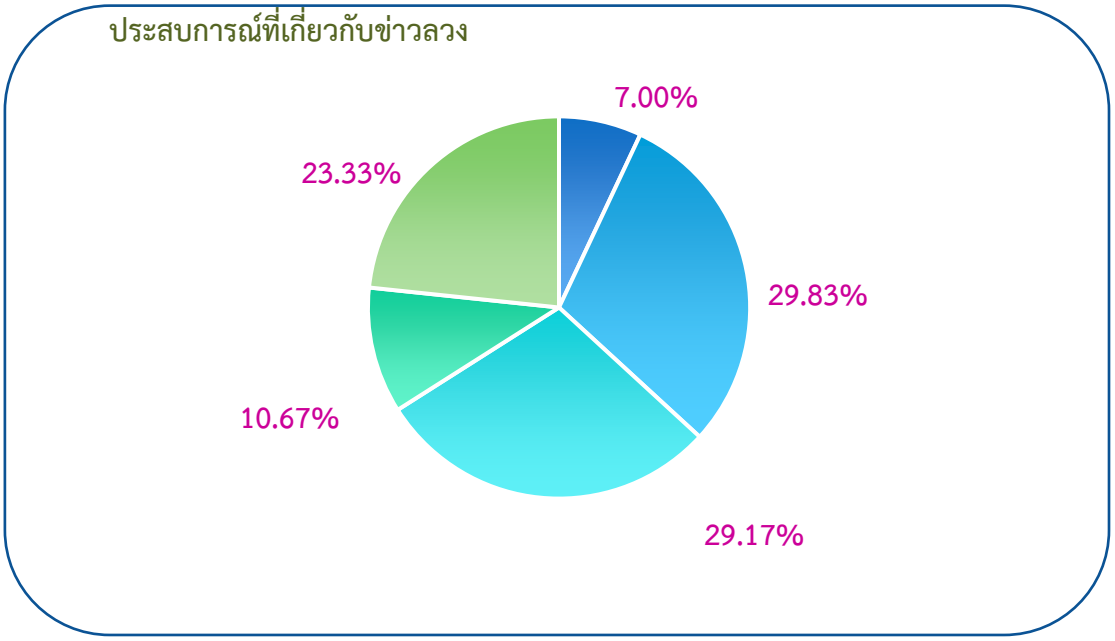

ภาพที่ 5.4 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์ที่เกี่ยวกับข่าวลวง

ตารางที่ 5.5 การหลงเชื่อเกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์

เชื่อข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	175	29.17
เคย แต่ทราบในภายหลัง	380	63.33
เคย เชื่ออยู่เป็นเวลานาน	45	7.50
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.5 แสดงการหลงเชื่อข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน ระบุว่าเคยเชื่อข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ แต่ทราบข้อเท็จจริงในภายหลังมากที่สุด ร้อยละ 63.33 รองลงมาคือ ไม่เคยเชื่อข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ ร้อยละ 29.17 และระบุว่าเคยเชื่อข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์อยู่เป็นเวลานาน ร้อยละ 7.50 ตามลำดับ

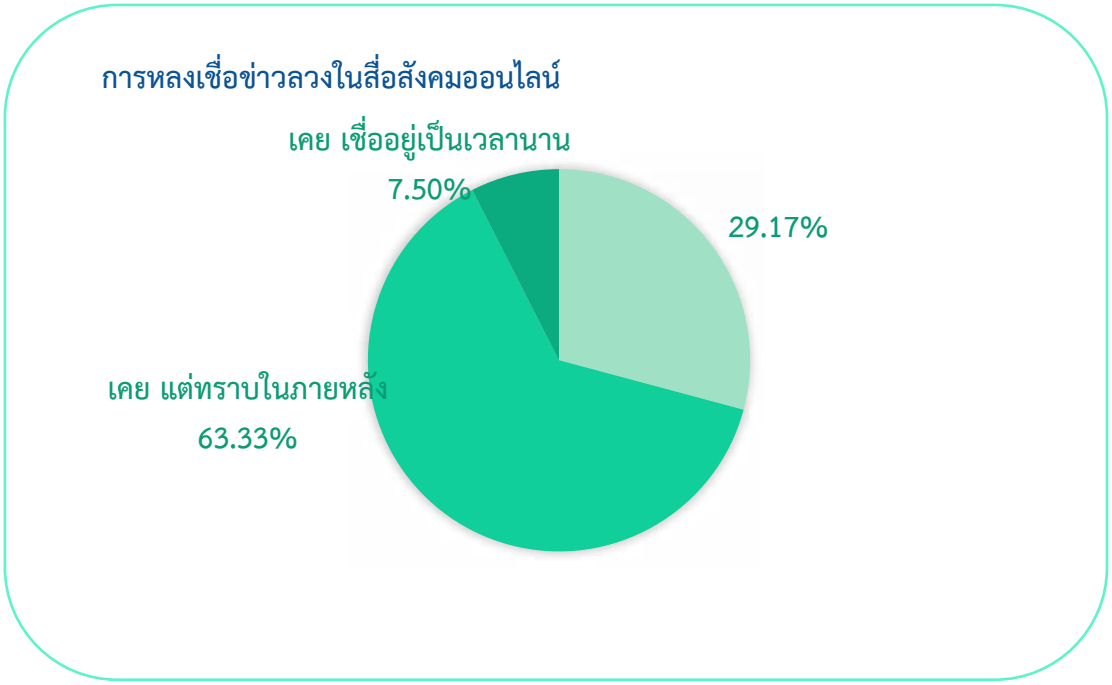

ภาพที่ 5.5 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการหลงเชื่อเกี่ยวกับข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์

ตารางที่ 5.6 ผลกระทบจากข่าวลวง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ผลกระทบจากข่าวลวง	จำนวน	ร้อยละ
สังคม	434	72.58
เศรษฐกิจ	409	68.39
สาธารณสุข	437	73.08
ความมั่นคงของประเทศ	401	67.06
การเมือง	353	59.03

จากตารางที่ 5.6 แสดงผลกระทบจากข่าวลวง สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่าข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์มีผลกระทบทางด้านสาธารณสุข มากที่สุด ร้อยละ 73.08 รองลงมาคือ มีผลกระทบทางด้านสังคม ร้อยละ 72.58 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 68.39 ผลกระทบทางด้านความมั่นคงของประเทศ ร้อยละ 67.06 และผลกระทบทางด้านการเมือง ร้อยละ 59.03 ตามลำดับ

นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นถึงผลกระทบจากข่าวลวงในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ผลกระทบต่อครอบครัว ความเชื่อมั่นของประเทศ ความเชื่อมั่นรัฐบาล ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านการศึกษา เป็นต้น

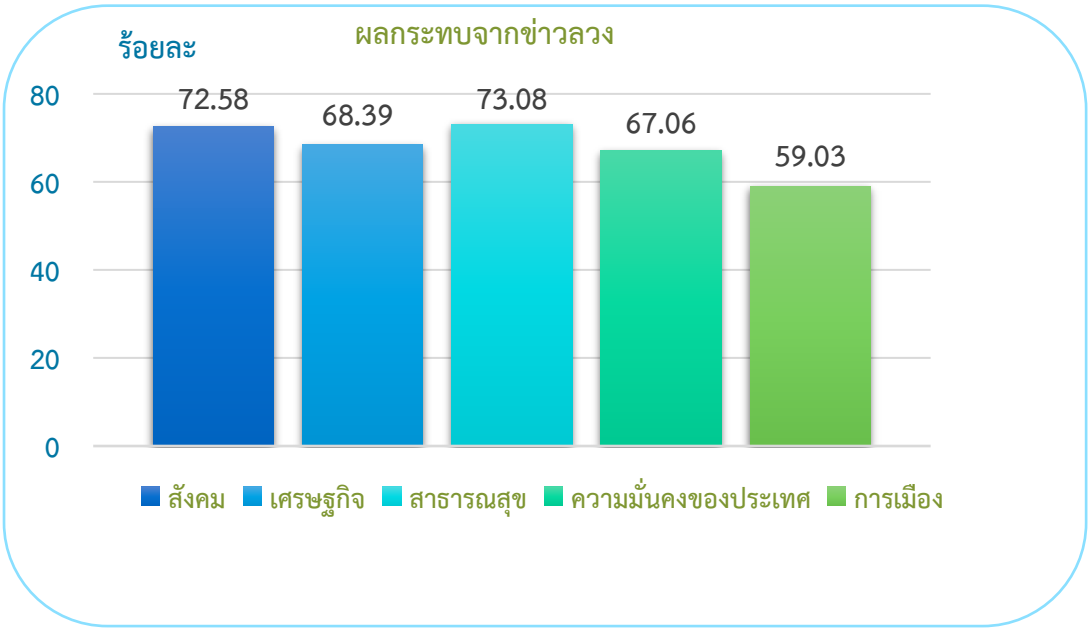

ภาพที่ 5.6 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากข่าวลวง

1.2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย ประกอบด้วย ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง และความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.7 ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

(n = 600 คน)

มาตรการ	ระดับความสำคัญ					ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย /ต่ำกว่ามาตรฐาน	ปานกลาง / พอใช้	มาก	มากที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. การบังคับใช้กฎหมาย	6 (1.00)	18 (3.00)	65 (10.83)	203 (33.83)	308 (51.33)	4.31	.86	มากที่สุด
2. การสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง	3 (0.50)	13 (2.17)	74 (12.33)	225 (37.50)	285 (47.50)	4.29	.80	มากที่สุด
3. การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง	2 (0.33)	10 (1.67)	55 (9.17)	187 (31.17)	346 (57.67)	4.44	.76	มากที่สุด
4. การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง	4 (0.67)	16 (2.67)	82 (13.67)	218 (36.33)	280 (46.67)	4.26	.84	มากที่สุด
รวม						**4.33**	**.69**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5.7 แสดงความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต พบว่า ประสิทธิภาพของมาตรการโดยรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ประสิทธิภาพของมาตรการทุกข้อมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.44 รองลงมาคือ การบังคับใช้กฎหมาย ค่าเฉลี่ย 4.31 การสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง ค่าเฉลี่ย 4.29 และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง ค่าเฉลี่ย 4.26 ตามลำดับ

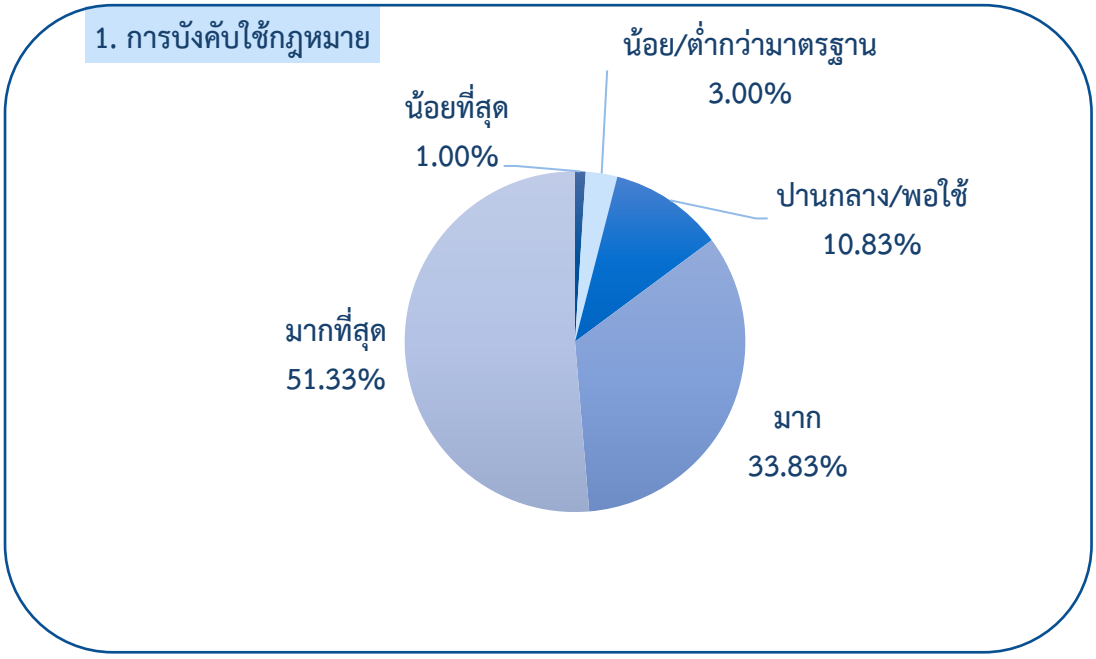

ภาพที่ 5.7 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการบังคับใช้กฎหมาย

จากภาพที่ 5.7 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากที่สุด ร้อยละ 51.33 รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก ร้อยละ 33.83 มีประสิทธิภาพปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 10.83 มีประสิทธิภาพน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 3.00 และมีประสิทธิภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

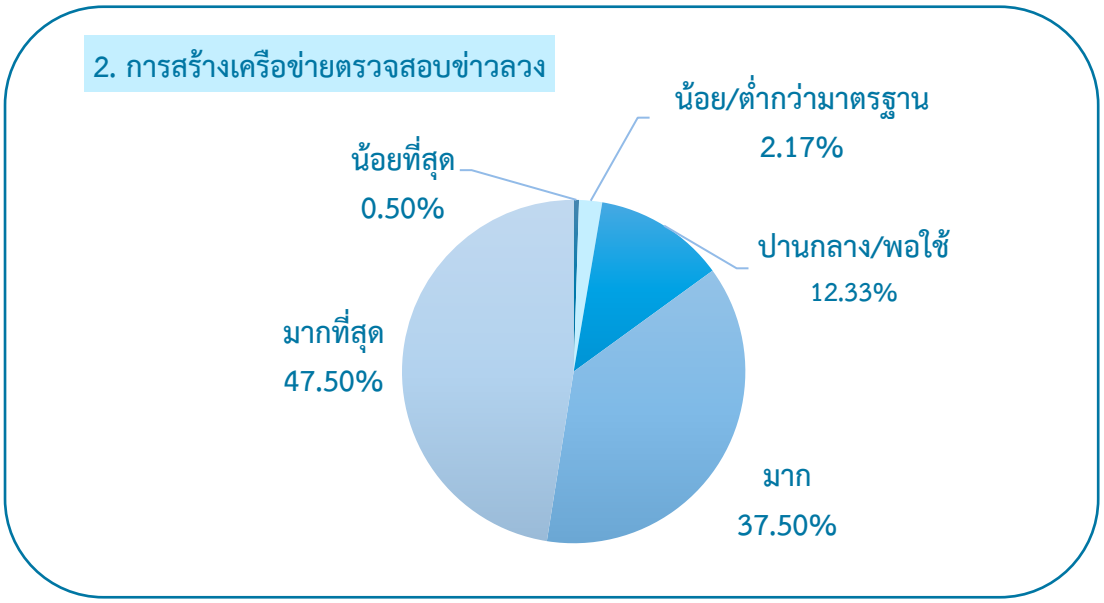

ภาพที่ 5.8 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง

จากภาพที่ 5.8 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวงมีประสิทธิภาพมากที่สุด ร้อยละ 47.50 รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก ร้อยละ 37.50 มีประสิทธิภาพปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 12.33 มีประสิทธิภาพน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 2.17 และมีประสิทธิภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

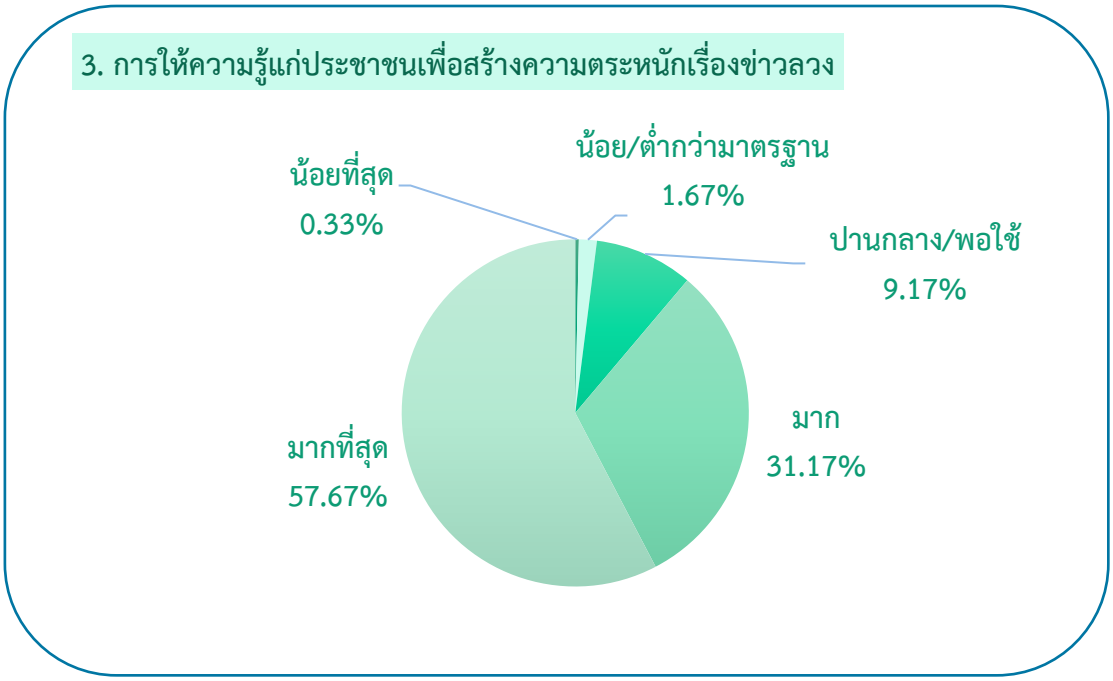

ภาพที่ 5.9 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง

จากภาพที่ 5.9 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวงมีประสิทธิภาพมากที่สุด ร้อยละ 57.67 รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก ร้อยละ 31.17 มีประสิทธิภาพปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 9.17 มีประสิทธิภาพน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.67 และมีประสิทธิภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 0.33 ตามลำดับ

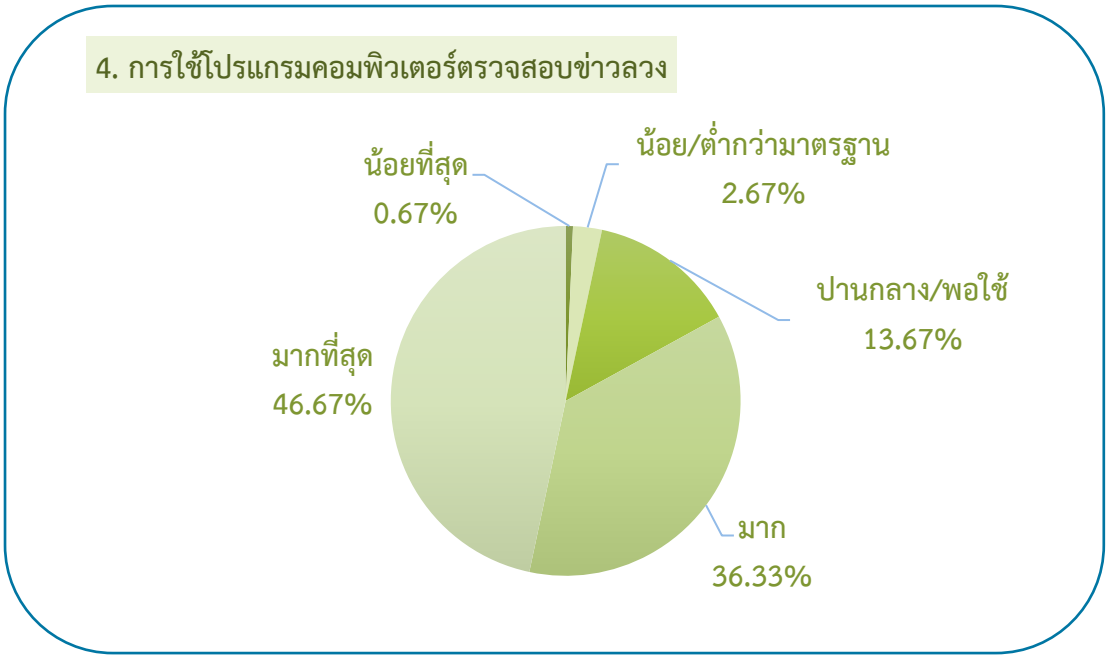

ภาพที่ 5.10 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง

จากภาพที่ 5.10 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวงมีประสิทธิภาพมากที่สุด ร้อยละ 46.67 รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก ร้อยละ 36.33 มีประสิทธิภาพปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 13.67 มีประสิทธิภาพน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 2.67 และมีประสิทธิภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 0.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.8 ความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

(n = 600 คน)

มาตรการทางกฎหมาย	ระดับความสำคัญ					ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย/ต่ำกว่ามาตรฐาน	ปานกลาง/พอใช้	มาก	มากที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. คำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง	9 (1.50)	19 (3.17)	87 (14.50)	210 (35.00)	275 (45.83)	4.20	.91	มาก
2. คำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง	4 (0.67)	11 (1.83)	61 (10.17)	208 (34.67)	316 (52.67)	4.37	.79	มากที่สุด
3. กำหนดโทษปรับเงิน	5 (0.83)	11 (1.83)	74 (12.33)	204 (34.00)	306 (51.00)	4.32	.82	มากที่สุด
4. กำหนดโทษจำคุก	4 (0.67)	11 (1.83)	70 (11.67)	208 (34.67)	307 (51.17)	4.34	.81	มากที่สุด
รวม						**4.31**	**.70**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5.8 แสดงความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต พบว่า มาตรการทางกฎหมายโดยรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มาตรการทางกฎหมาย 3 ข้อมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ให้มีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.37 รองลงมาคือ การกำหนดโทษจำคุก ค่าเฉลี่ย 4.34 และการกำหนดโทษปรับเงิน ค่าเฉลี่ย 4.32 ส่วนมาตรการทางกฎหมายข้อที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก คือ การมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง ค่าเฉลี่ย 4.20 ตามลำดับ

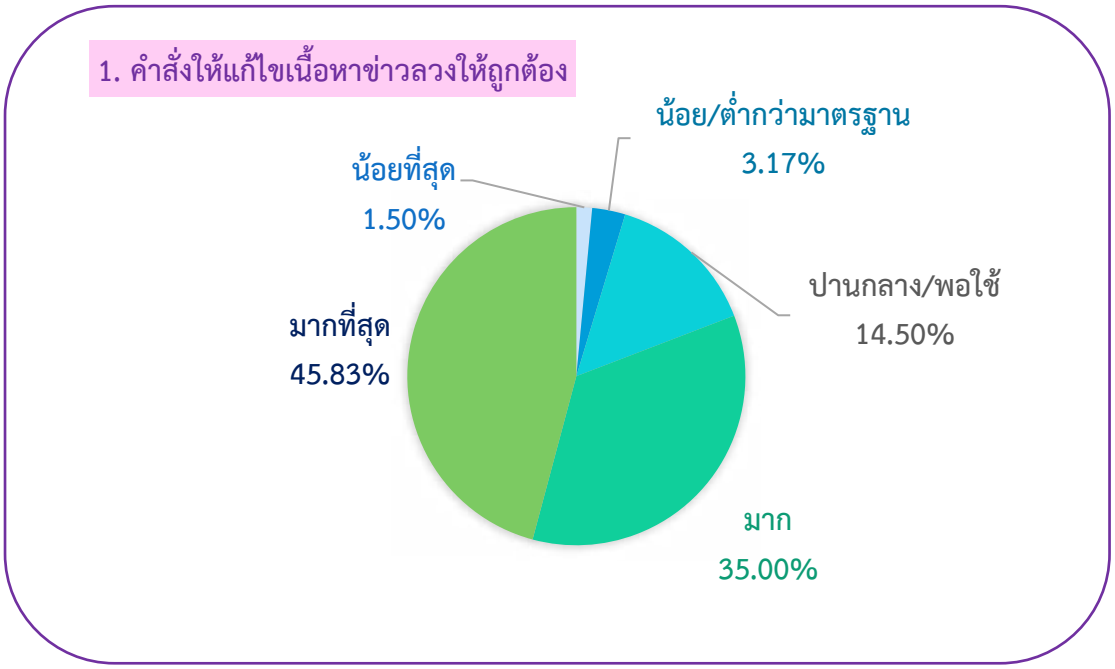

ภาพที่ 5.11 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง

จากภาพที่ 5.11 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้องมีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 45.83 รองลงมาคือ มีความสำคัญมาก ร้อยละ 35.00 มีความสำคัญปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 14.50 มีความสำคัญน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 3.17 และมีความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ 1.50 ตามลำดับ

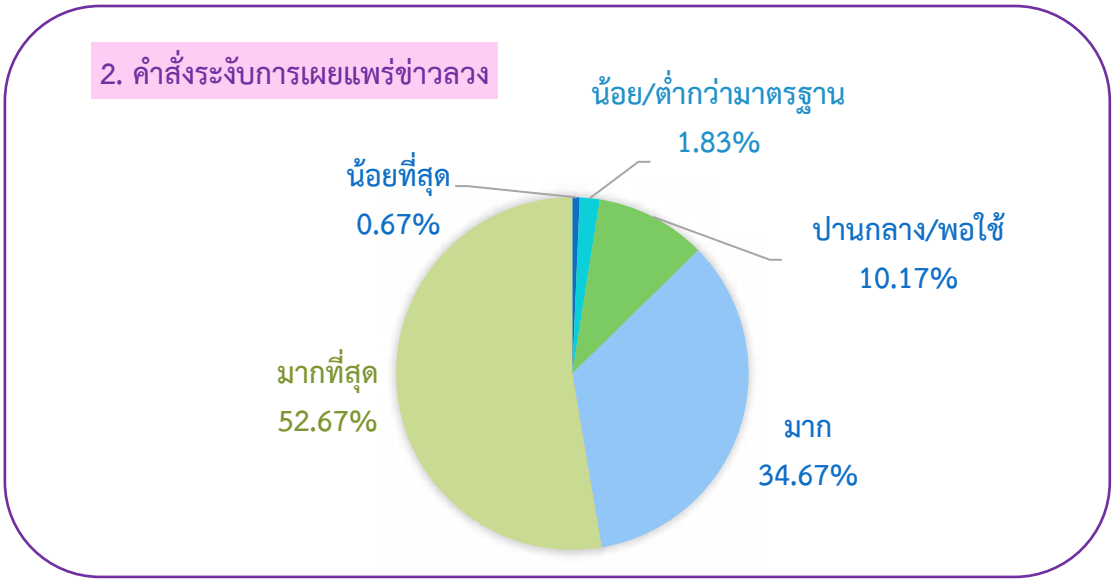

ภาพที่ 5.12 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง

จากภาพที่ 5.12 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง มีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 52.67 รองลงมาคือ มีความสำคัญมาก ร้อยละ 34.67 มีความสำคัญปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 10.17 มีความสำคัญน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.83 และมีความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ 0.67 ตามลำดับ

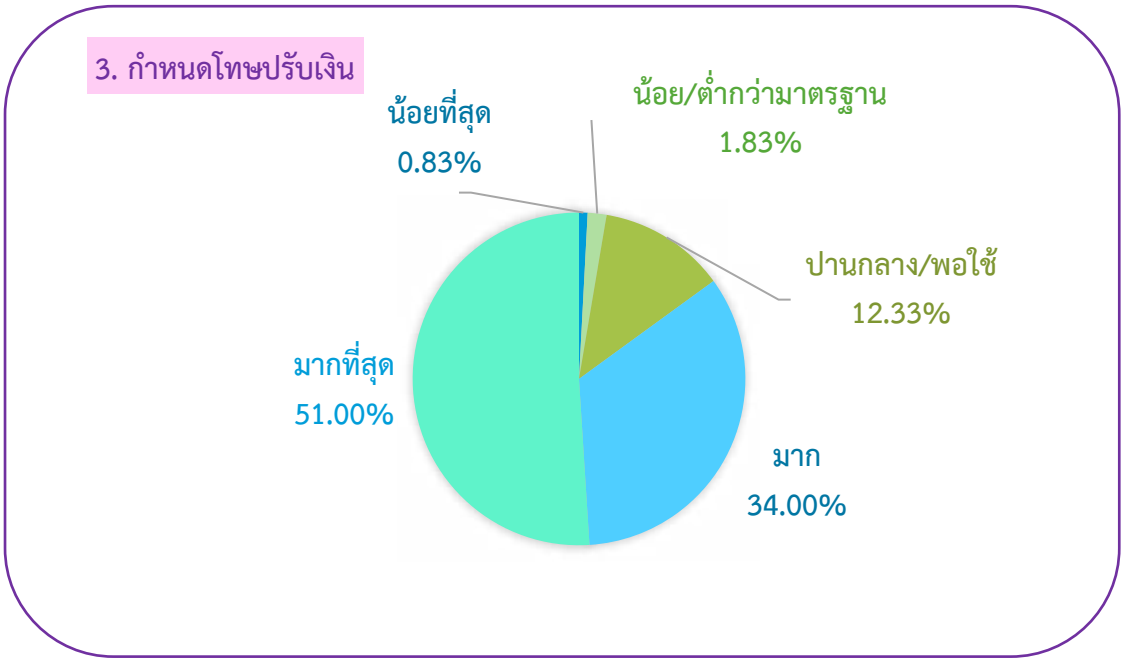

ภาพที่ 5.13 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษปรับเงิน

จากภาพที่ 5.13 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษปรับเงิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การกำหนดโทษปรับเงินมีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 51.00 รองลงมาคือ มีความสำคัญมาก ร้อยละ 34.00 มีความสำคัญปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 12.33 มีความสำคัญน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.83 และมีความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ 0.83 ตามลำดับ

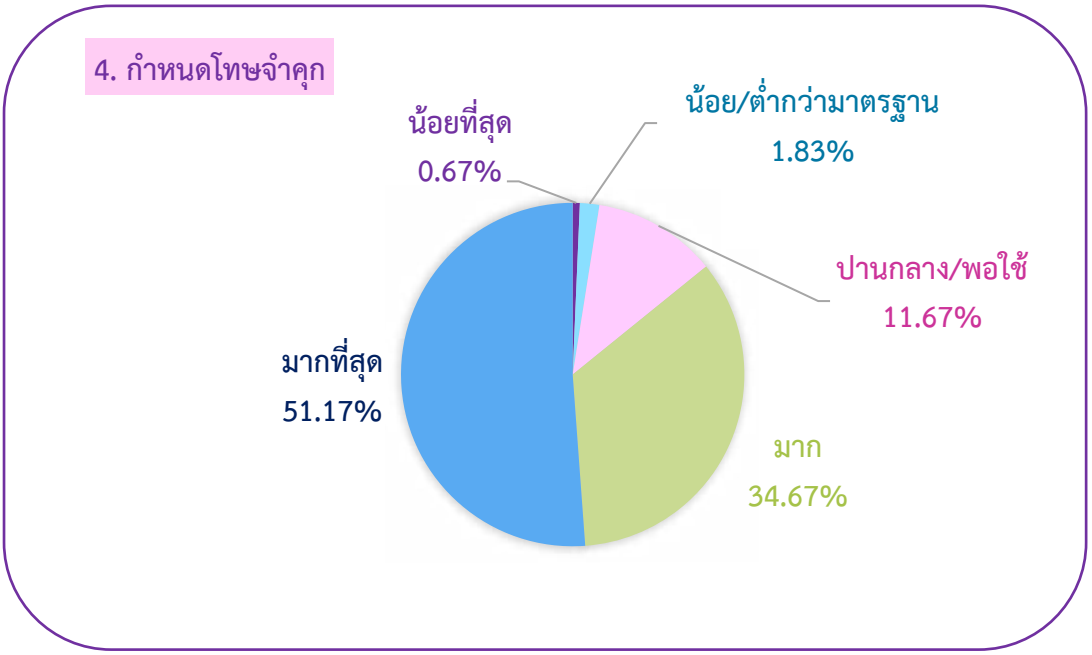

ภาพที่ 5.14 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษจำคุก

จากภาพที่ 5.14 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดโทษจำคุก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า การกำหนดโทษจำคุกมีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 51.17 รองลงมาคือ มีความสำคัญมาก ร้อยละ 34.67 มีความสำคัญปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 11.67 มีความสำคัญน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.83 และมีความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ 0.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.9 ความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด

(n = 600 คน)

หน่วยงาน	ระดับความสำคัญ					ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย /ต่ำกว่ามาตรฐาน	ปานกลาง /พอใช้	มาก	มากที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. ภาครัฐ	2 (0.33)	3 (0.50)	46 (7.67)	196 (32.67)	353 (58.83)	4.49	.69	มากที่สุด
2. สื่อมวลชน	2 (0.33)	4 0.67)	32 5.33)	191 31.83)	371 61.83)	4.54	.66	มากที่สุด
3. ประชาชน	2 0.33)	7 1.17)	57 9.50)	224 37.33)	310 51.67)	4.39	.73	มากที่สุด
4. องค์การนอกภาครัฐ (NGO)	12 (2.00)	18 (3.00)	103 (17.17)	223 (37.17)	244 (40.67)	4.11	.93	มาก
5. สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์	3 (0.50)	9 (1.50)	51 (8.50)	222 (37.00)	315 (52.50)	4.39	.75	มากที่สุด
รวม						**4.39**	**.61**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5.9 แสดงความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด พบว่า โดยรวมทุกภาคส่วนควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงในระดับสำคัญมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ภาคส่วนที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ สื่อมวลชน ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.54 รองลงมา คือ ภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ประชาชน และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เท่ากัน และภาคส่วนที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก คือ องค์การนอกภาครัฐ (NGO) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ตามลำดับ

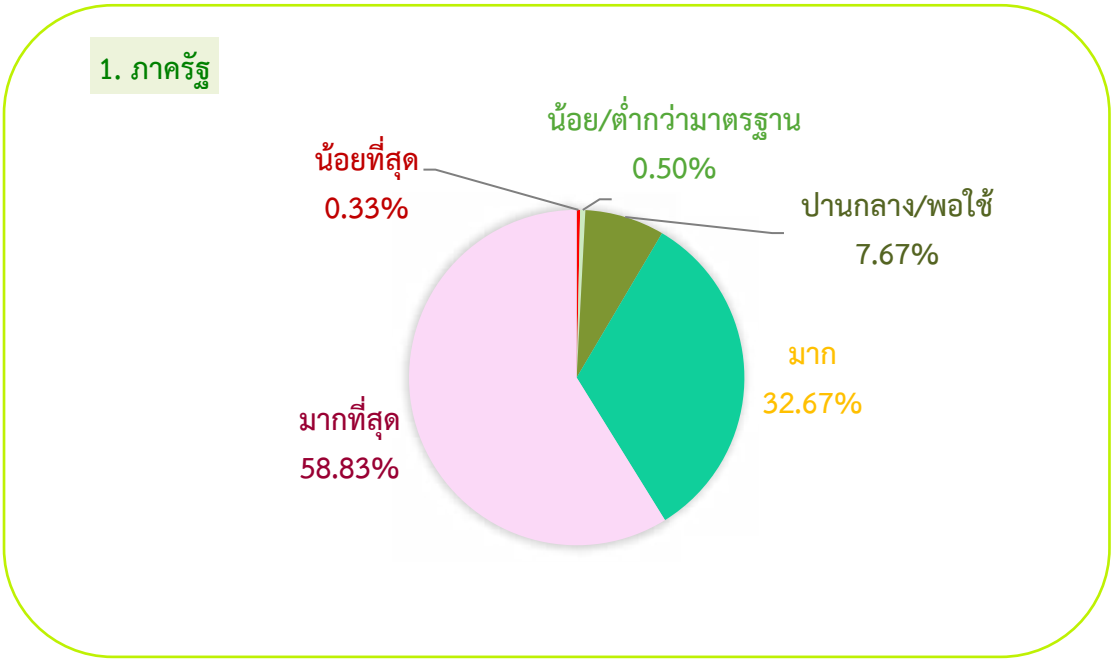

ภาพที่ 5.15 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของภาครัฐ

จากภาพที่ 5.15 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของภาครัฐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่าภาครัฐควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด ร้อยละ 58.83 รองลงมาคือ มีบทบาทมาก ร้อยละ 32.67 มีบทบาทปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 7.67 มีบทบาทน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 0.50 และมีบทบาทน้อยที่สุด ร้อยละ 0.33 ตามลำดับ

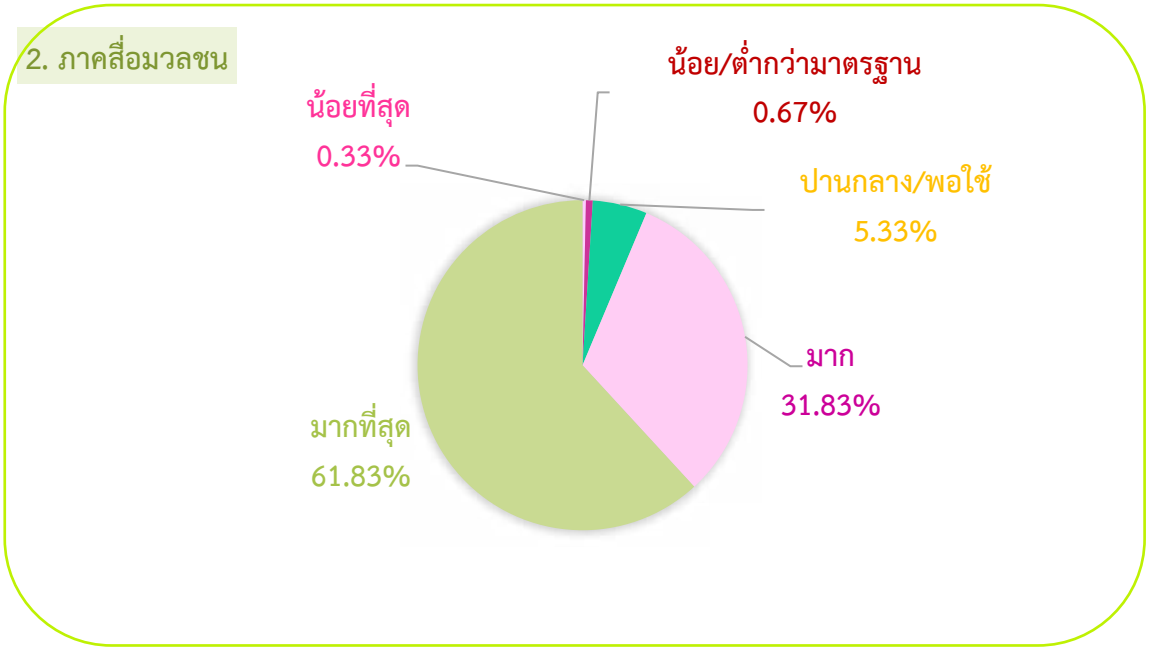

ภาพที่ 5.16 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อมวลชน

จากภาพที่ 5.16 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อมวลชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่าสื่อมวลชนควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด ร้อยละ 61.83 รองลงมาคือ มีบทบาทมาก ร้อยละ 31.83 มีบทบาทปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 0.67 มีบทบาทน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 0.33 และมีบทบาทน้อยที่สุด ร้อยละ 0.33 ตามลำดับ

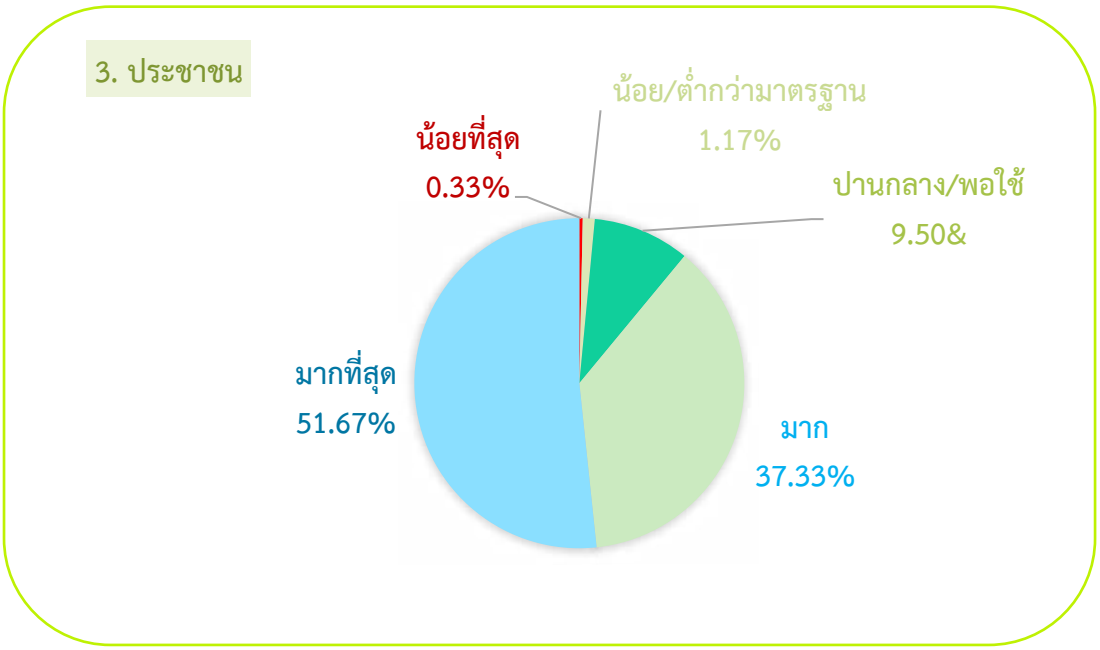

ภาพที่ 5.17 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของประชาชน

จากภาพที่ 5.17 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของประชาชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่าประชาชนควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด ร้อยละ 51.67 รองลงมาคือ มีบทบาทมาก ร้อยละ 37.33 มีบทบาทปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 9.50 มีบทบาทน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.17 และมีบทบาทน้อยที่สุด ร้อยละ 0.33 ตามลำดับ

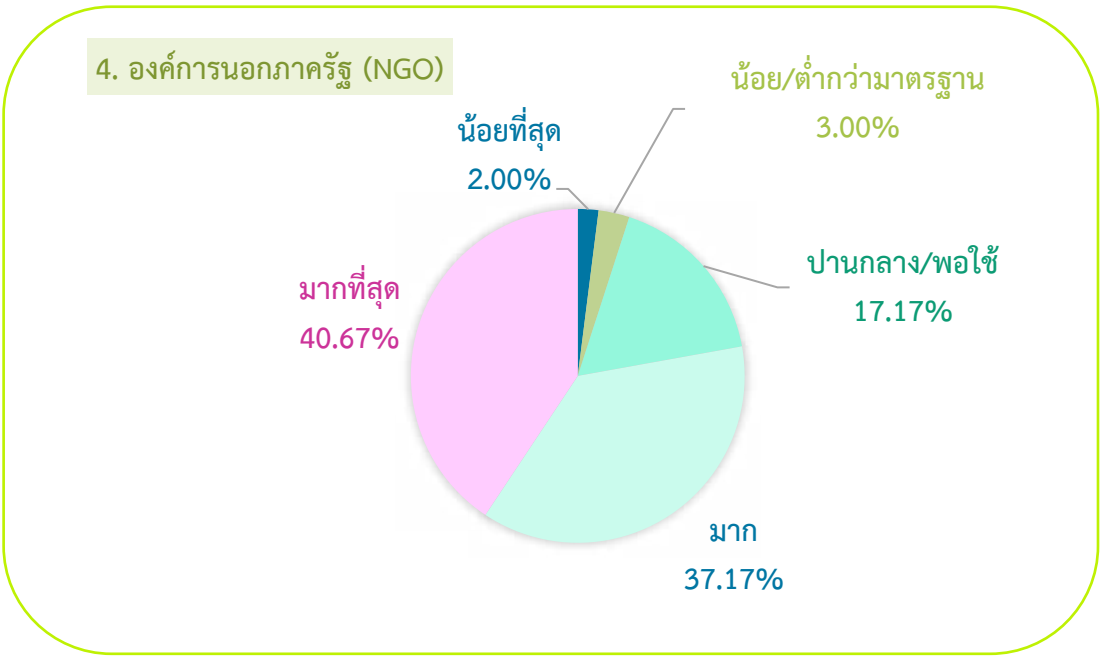

ภาพที่ 5.18 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงขององค์การนอกภาครัฐ (NGO)

จากภาพที่ 5.18 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงขององค์การนอกภาครัฐ (NGO) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า องค์การนอกภาครัฐ (NGO) ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด ร้อยละ 40.67 รองลงมาคือ มีบทบาทมาก ร้อยละ 37.17 มีบทบาทปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 17.17 มีบทบาทน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 3.00 และมีบทบาทน้อยที่สุด ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

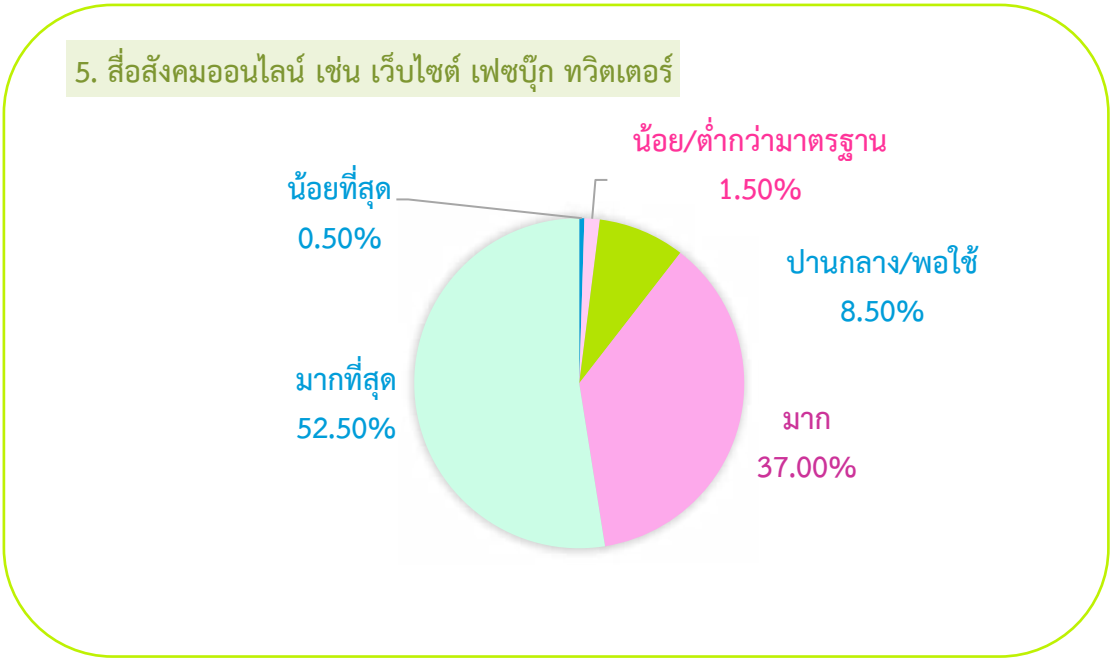

ภาพที่ 5.19 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์

จากภาพที่ 5.19 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวงมากที่สุด ร้อยละ 52.50 รองลงมาคือ มีบทบาทมาก ร้อยละ 37.00 มีบทบาทปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 8.50 มีบทบาทน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.50 และมีบทบาทน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.10 ความคิดเห็นต่อประเภทข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม

(n = 600 คน)

ประเภทข่าวลวง	ระดับความสำคัญ					ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย /ต่ำกว่ามาตรฐาน	ปานกลาง /พอใช้	มาก	มากที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. สังคม	3 (0.50)	6 (1.00)	43 (7.17)	198 (33.00)	350 (58.33)	4.48	.72	มากที่สุด
2. เศรษฐกิจ	3 (0.50)	5 (0.83)	60 (10.00)	220 (36.67)	312 (52.00)	4.39	.74	มากที่สุด
3. สาธารณสุข	3 (0.50)	4 (0.67)	39 (6.50)	184 (30.67)	370 (61.67)	4.52	.69	มากที่สุด
4. ความมั่นคงของประเทศ	3 (0.50)	8 (1.33)	44 (7.33)	198 (33.00)	347 (57.83)	4.46	.73	มากที่สุด
5. การเมือง	5 (0.83)	8 (1.33)	62 (10.33)	208 (34.67)	317 (52.83)	4.37	.79	มากที่สุด
รวม						**4.45**	**.65**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5.10 แสดงความคิดเห็นต่อประเภทข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม พบว่า โดยรวมข่าวลวงทุกประเภทควรมีการควบคุมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 เมื่อพิจารณาแยกในแต่ละประเภท ข่าวลวงทุกประเภทควรได้รับการควบคุมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ข่าวลวงด้านสาธารณสุข ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.52 รองลงมาคือ ข่าวลวงด้านสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ข่าวลวงด้านความมั่นคงของประเทศ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และข่าวลวงด้านเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ข่าวลวงด้านการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ตามลำดับ

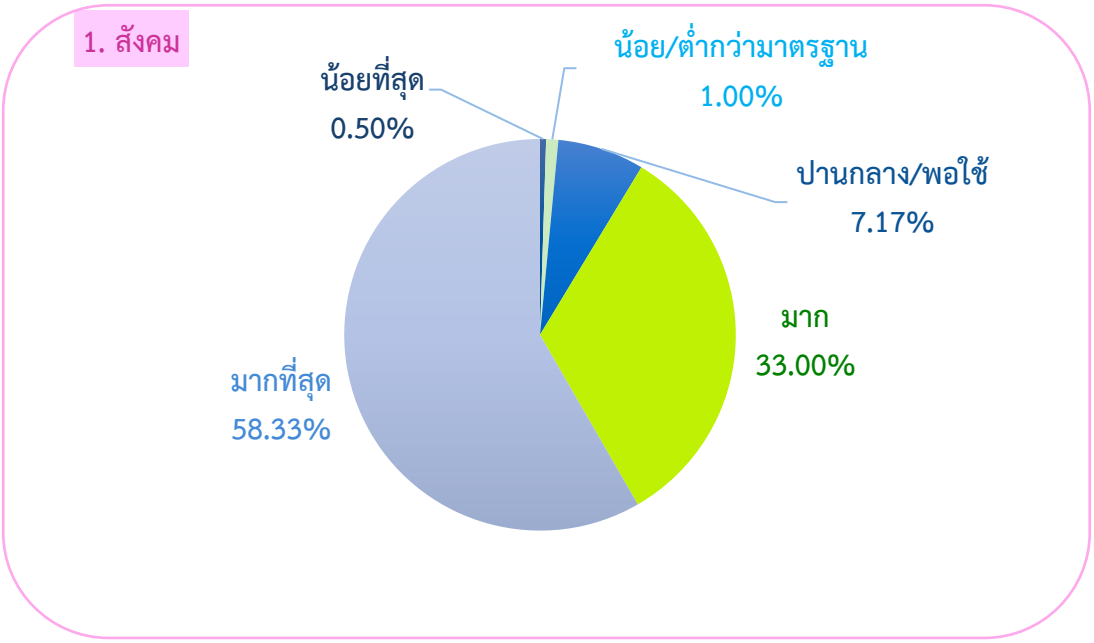

ภาพที่ 5.20 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม
ประเภทข่าวลวงด้านสังคม

จากภาพที่ 5.20 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ข่าวลวงด้านสังคม ควรมีการควบคุมมากที่สุด ร้อยละ 58.33 รองลงมาคือ ควรมีการควบคุมมาก ร้อยละ 33.00 ควรมีการควบคุมปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 7.17 ควรมีการควบคุมน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.00 และควรมีการควบคุมน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

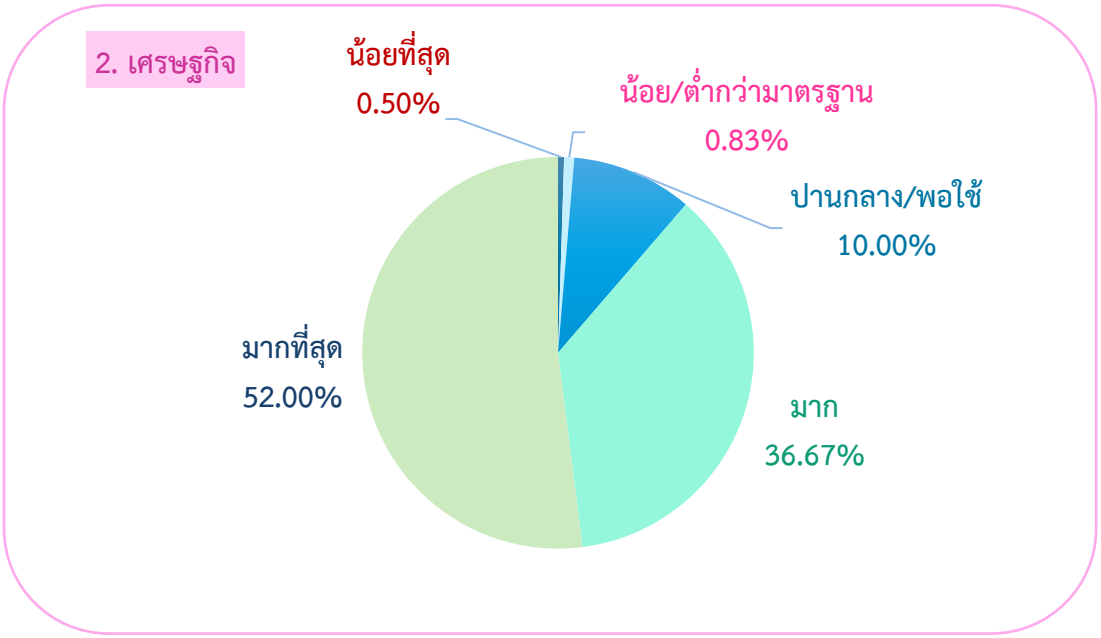

ภาพที่ 5.21 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม
ประเภทข่าวลวงด้านเศรษฐกิจ

จากภาพที่ 5.21 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ข่าวลวงด้านเศรษฐกิจ ควรมีการควบคุมมากที่สุด ร้อยละ 52.00 รองลงมาคือ ควรมีการควบคุมมาก ร้อยละ 36.67 ควรมีการควบคุมปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 10.00 ควรมีการควบคุมน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 0.83 และควรมีการควบคุมน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

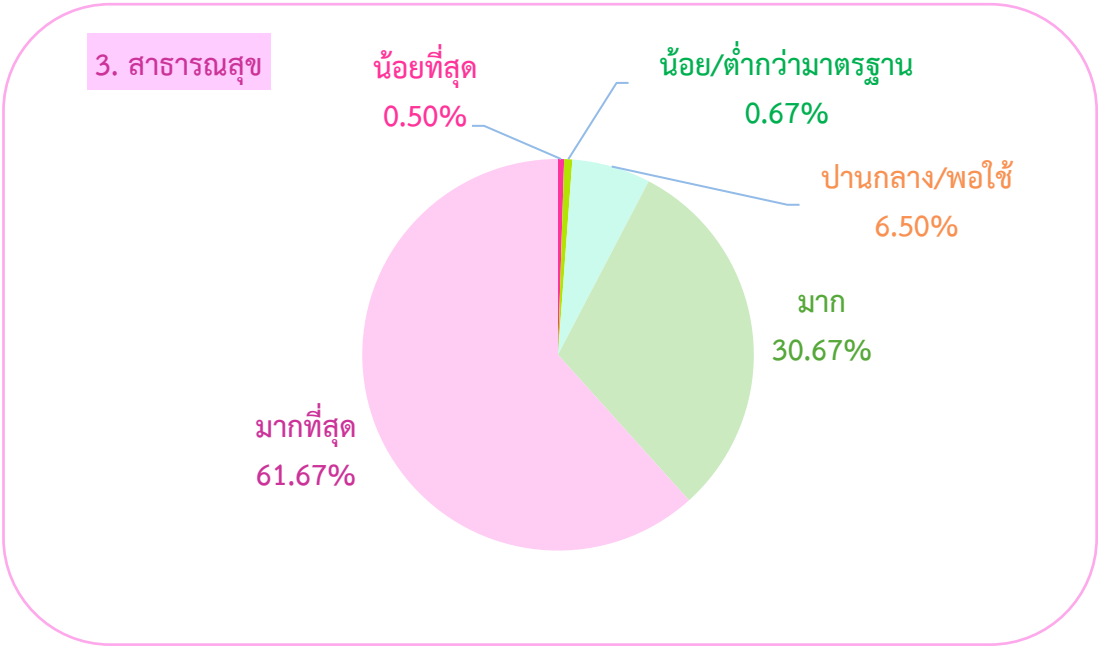

ภาพที่ 5.22 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม
ประเภทข่าวลวงด้านสาธารณสุข

จากภาพที่ 5.22 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านสาธารณสุข พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ข่าวลวงด้านสาธารณสุข ควรมีการควบคุมมากที่สุด ร้อยละ 61.67 รองลงมาคือ ควรมีการควบคุมมาก ร้อยละ 30.67 ควรมีการควบคุมปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 6.50 ควรมีการควบคุมน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 0.67 และควรมีการควบคุมน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

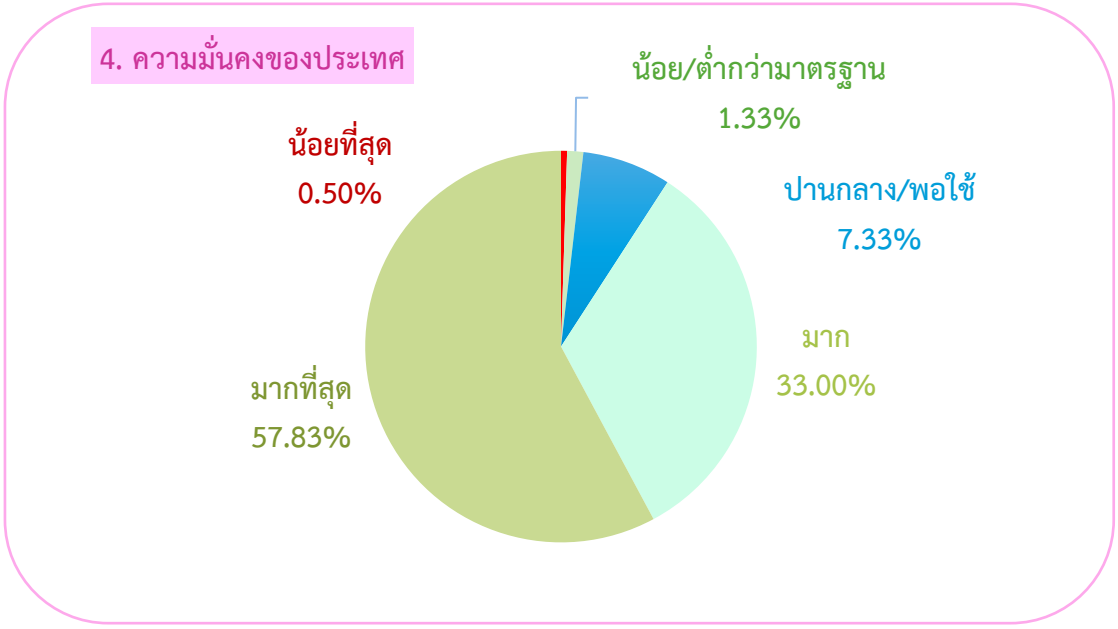

ภาพที่ 5.23 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม

ประเภทข่าวลวงด้านความมั่นคงของประเทศ

จากภาพที่ 5.23 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านความมั่นคงของประเทศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ข่าวลวงด้านความมั่นคงของประเทศ ควรมีการควบคุมมากที่สุด ร้อยละ 57.83 รองลงมาคือ ควรมีการควบคุมมาก ร้อยละ 33.00 ควรมีการควบคุมปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 7.33 ควรมีการควบคุมน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.33 และควรมีการควบคุมน้อยที่สุด ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

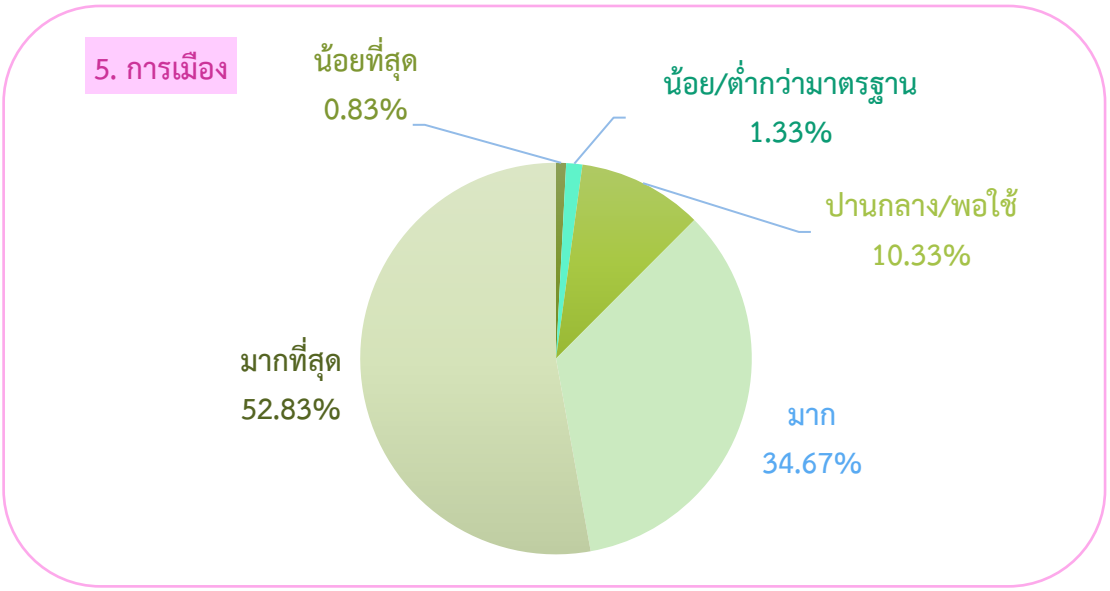

ภาพที่ 5.24 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม
ประเภทข่าวลวงด้านการเมือง

จากภาพที่ 5.24 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อข่าวลวงที่ควรมีการควบคุม ประเภทข่าวลวงด้านการเมือง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ข่าวลวงด้านการเมือง ควรมีการควบคุมมากที่สุด ร้อยละ 52.83 รองลงมาคือ ควรมีการควบคุมมาก ร้อยละ 34.67 ควรมีการควบคุมปานกลางหรือพอใช้ร้อยละ 10.33 ควรมีการควบคุมน้อยหรือต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 1.33 และควรมีการควบคุมน้อยที่สุด ร้อยละ 0.83 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.11 ความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์

ความผิดและการรับโทษ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องโทษจำคุก	26	4.33
ต้องโทษปรับเงิน	167	27.83
ต้องโทษทั้งจำทั้งปรับ	385	64.17
ความผิดอื่น ๆ เช่น ออกมายอมรับอย่างเปิดเผย ขอโทษผ่านสื่อ และว่ากล่าวตักเตือน การรับโทษขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของข่าวลวง	22	3.67
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.11 แสดงความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า ผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ควรต้องโทษทั้งจำทั้งปรับ มากที่สุด ร้อยละ 64.17 รองลงมาคือ ต้องโทษปรับเงิน ร้อยละ 27.83 และต้องโทษจำคุก ร้อยละ 4.33 ตามลำดับ

นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นถึงการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มเติมว่า ควรมีการออกมายอมรับอย่างเปิดเผย ขอโทษผ่านสื่อและลบแอคเคาน์ที่ปล่อยข่าวออกจากระบบ มีการขึ้นทะเบียนแบล็คลิสต์หรือบัญชีรายชื่อต้องห้าม (blacklist) ให้ทราบทุกช่องทาง การจำคุก กักขัง และปรับ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของข่าวลวง ถ้ามีความร้ายแรงควรมีโทษทั้งจำทั้งปรับโดยไม่รอลงอาญา และมีการว่ากล่าวตักเตือนให้กระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น

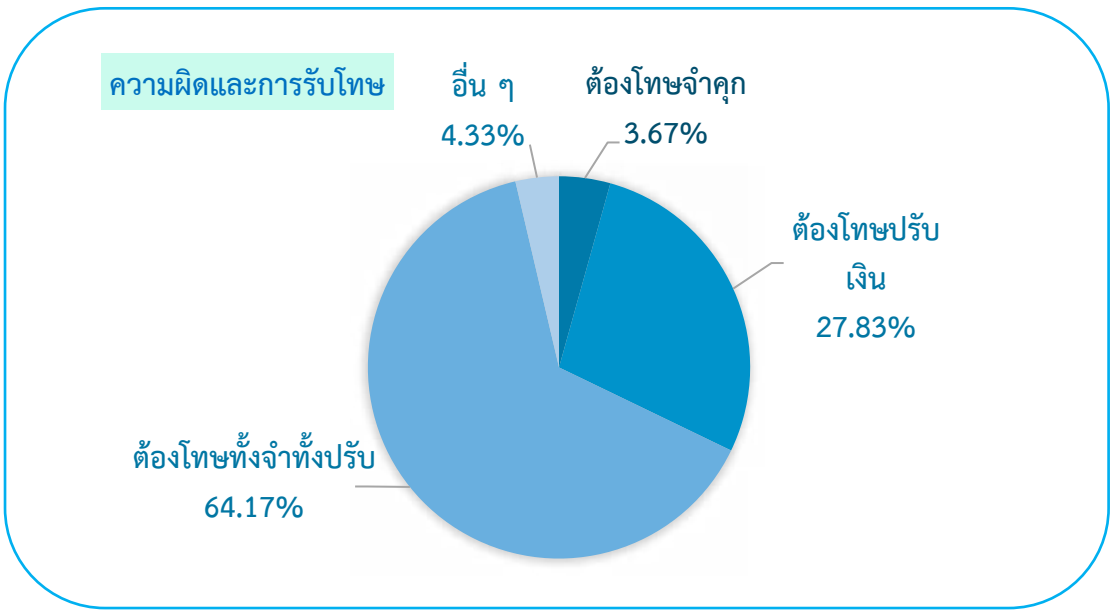

ภาพที่ 5.25 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความผิดและการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์

ตารางที่ 5.12 บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง

บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรให้มีบทบาทใด ๆ	13	2.17
ควรมีเจ้าหน้าที่หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คอยตรวจสอบข่าวลวง แล้วแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบ	382	63.67
ควรลบข่าวลวงออกจากระบบเมื่อทราบ	164	27.33
ควรรายงานข่าวลวงให้หน่วยงานรัฐทราบ	26	4.33
ควรมีการพัฒนาระบบขึ้นมาตรวจสอบข่าวลวงอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการตรวจสอบข่าวลวงที่มาจากต่างประเทศ และให้หน่วยงานออกประกาศให้ทราบว่าเป็นข่าวลวง	15	2.50
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.12 แสดงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ควรมีเจ้าหน้าที่หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์คอยตรวจสอบข่าวลวง แล้วแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบ มากที่สุด ร้อยละ 63.67 รองลงมาคือ ผู้ให้บริการควรลบข่าวลวงออกจากระบบเมื่อทราบ ร้อยละ 27.33 ผู้ให้บริการควรรายงานข่าวลวงให้หน่วยงานรัฐทราบ ร้อยละ 4.33 และเห็นว่าผู้ให้บริการไม่ควรให้มีบทบาทใด ๆ มีเพียงร้อยละ 2.17 ตามลำดับ

นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นถึงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเองเพิ่มเติมว่า นอกจากเจ้าหน้าที่แล้วควรมีการพัฒนาระบบขึ้นมาตรวจสอบข่าวลวงอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการตรวจสอบข่าวลวงที่มาจากต่างประเทศ และให้หน่วยงานออกประกาศให้ทราบว่าเป็นข่าวลวง

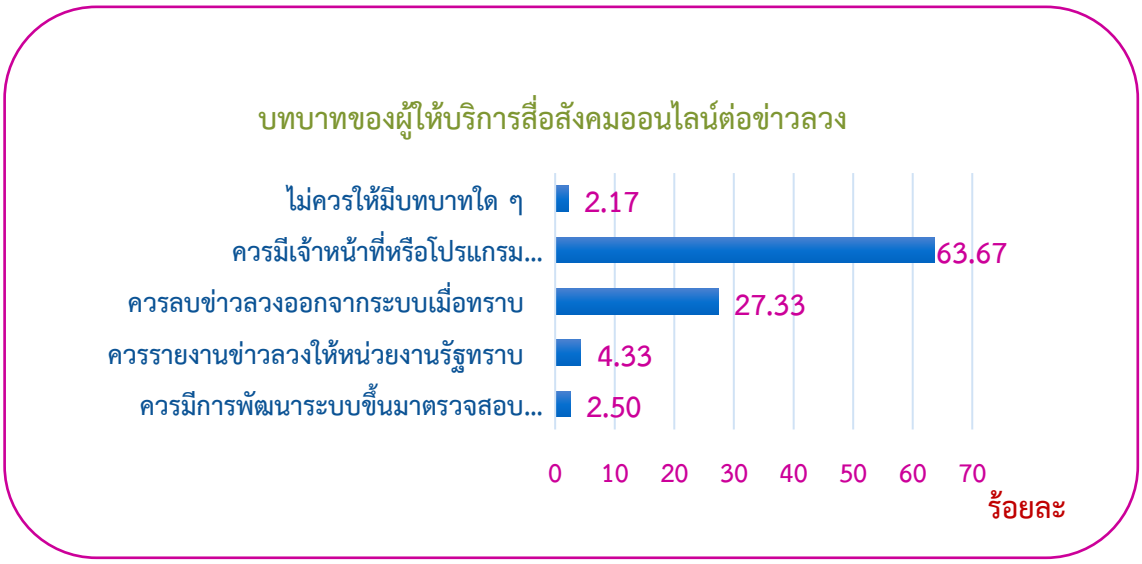

ภาพที่ 5.26 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง

ตารางที่ 5.13 การรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์

การรับผิดตามกฎหมาย	จำนวน	ร้อยละ
ควรต้องโทษจำคุก	42	7.00
ควรต้องโทษปรับเงินต่ำกว่า 100,000 บาท	237	39.50
ควรต้องโทษปรับเงินสูงกว่า 100,000 บาท	287	47.83
ความรับผิดอื่น ๆ คือ ควรต้องโทษทั้งจำและปรับตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของเนื้อหา ควรกำหนดความชัดเจนของการมีเจตนาละเว้น หรือสนับสนุนการกระทำผิดโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น	31	5.17
ไม่มีความผิด เพราะสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะ สื่อสังคมออนไลน์จึงไม่น่ามีส่วนเกี่ยวข้อง	3	.50
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.13 แสดงความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 600 คน มีความเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงให้อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน ควรต้องโทษปรับเงินสูงกว่า 100,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 47.83 รองลงมาคือ ควรต้องโทษปรับเงินต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 39.50 และควรต้องโทษจำคุก ร้อยละ 7.00 ตามลำดับ

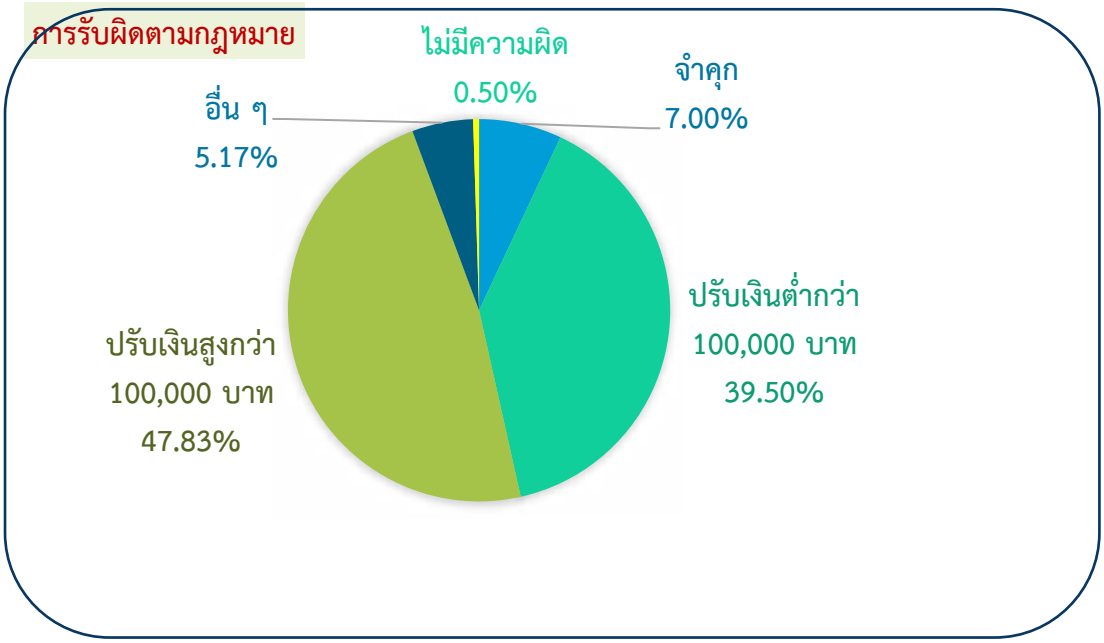

ภาพที่ 5.27 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์

นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นถึงความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนว่า

1) ควรต้องโทษทั้งจำและปรับขั้นสูงสุด และการปรับเงิน ควรปรับเงินตามความเหมาะสม ทั้งนี้ จำนวนเงินขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของเนื้อหา เช่น ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นองค์กรหรือผู้มีวิชาชีพ ควรรับโทษหนักขึ้น ทั้งจำคุก ทั้งปรับ และเลิกใบประกอบวิชาชีพ เพราะข่าวลวงเป็นภัยต่อโลกยุคใหม่อย่างยิ่ง

2) ควรกำหนดความชัดเจนของการมีเจตนาละเว้น หรือสนับสนุนการกระทำผิด อนึ่ง ควรคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

3) จำคุก 1 ปี หรือปรับขั้นต่ำ 100,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือต้องโทษจำคุกและปรับเงินสูงกว่า 100,000 บาท และไม่ควรให้มีการยอมความกันได้

4) ปรับ 50,000-200,000 บาท ถ้าพฤติการณ์ทำบ่อยทำซ้ำหรือทำให้เกิดผลร้ายแรงให้รับโทษปรับและจำคุก โดยปรับไม่เกิน 200,000 บาท

5) มีโทษปรับและไม่ให้เผยแพร่สื่อออนไลน์ มีกำหนดเวลา 3 เดือน 5 เดือน หรือ 1 ปี

6) ไม่มีความผิด เพราะสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะ สื่อสังคมออนไลน์จึงไม่น่ามีส่วนเกี่ยวข้อง

1.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามนำเสนอในรูปแบบของจำนวนและร้อยละ จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้การเสนอแนะเพิ่มเติมจากข้อคำถามในแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.14 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เสนอแนะ	558	92.86
เสนอแนะ	42	7.14
รวม	**600**	**100.00**
ประเด็นที่เสนอแนะ คือ		
1) การบังคับใช้กฎหมาย		
- กฎหมายควรเข้มแข็ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องทำงานอย่างจริงจัง ควรมีกฎหมายและบทลงโทษที่เข้มแข็งและเด็ดขาด	3	.51
- อยากให้มีกฎหมายเอาผิดในเรื่องนี้ อย่างจริงจัง ไม่ปล่อยผ่าน	2	.34
- ไม่อยากเห็นข่าวลวง ข่าวเท็จ ข่าวบิดเบือนในทุกกรณี ผู้ที่สร้างข่าวเหล่านั้นควรได้รับโทษสูงสุด	1	.17
- ไม่ควรให้โอกาสสำหรับคนที่ตอบว่ารู้เท่าไม่ถึงการณ์	1	.17
- การบังคับใช้กฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติ และบังคับจริงจังคิดว่าช่วยให้คนระมัดระวังการเผยแพร่ข่าวเท็จมากขึ้น และใช้ข้อกฎหมายที่สอดคล้องกับความผิด	1	.17
- ควรมีการลงโทษที่เข้มงวดและให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนัก รอบคอบ มีการ check ก่อน share ข่าวสารก่อนเสมอ	1	.17
- ควรมีบทลงโทษคนเผยแพร่ และกระจายข่าวลวง เมื่อรับทราบแล้ว	1	.17
- ควรมีมาตรการจัดการกับข่าวลวง อย่างรวดเร็ว ควรมีกฎหมายลงโทษ ประชาชนหรือองค์กรที่ลงข่าวลวง	1	.17

ตารางที่ 5.14 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
- ควรมีมาตรการทางกฎหมายและบทกำหนดโทษที่ชัดเจนและรุนแรงสำหรับองค์กรสื่อที่เป็นต้นทางของข่าวลวง โดยเฉพาะองค์กรสื่อที่ได้รับผลประโยชน์จากการนำข่าวลวงมาเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต	1	.17
- ต้องลงโทษหนักเพื่อลดการกระทำ	1	.17
- ต้องลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง และประจานลงสื่อให้รับรู้	1	.17
2) ข่าวลวงเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง		
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่เพิกเฉยต่อข่าวลวง ต้องมีการแก้ไขข่าวลวงสำคัญอย่างทันท่วงที ก่อนที่ข่าวลวงจะกระจายไปในวงกว้าง	4	.68
- การควบคุมข่าวลวงของรัฐบาลยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนได้	3	.51
- การเร่งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจะเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2	.34
- มีการประชาสัมพันธ์นำเสนอข้อเท็จจริงสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อแก้ไขข่าวลวงทางการเมือง เพื่อลดความขัดแย้ง	1	.17
- การรับทราบและแก้ไขปัญหาข่าวลวงทางการเมือง ด้วยการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ จะทำให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ	1	.17
3) การให้ความรู้กับประชาชน		
- การป้องกันข่าวลวงที่ดีที่สุดคือการให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่ประชาชน เพราะข่าวลวงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการแชร์ต่อ ๆ กัน คนแชร์ก็ไม่รู้ว่าเป็นข่าวลวง การไปเอาผิดคนแชร์ก็อาจจะไม่สมควร	1	.17
- ควรทำความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้ภาคสื่อสารมวลชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ทั้งในส่วนของรัฐและในส่วนของประชาชน	1	.17
- ควรเพิ่มความรู้ให้ประชาชน	1	.17
- ไม่ควรแชร์	1	.17
- ไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจรัฐควรให้ความรู้ประชาชน	1	.17
- ควรส่งเสริมจริยธรรมของประชาชน และแก้ปัญหาเพื่อช่วยแก้ปัญหาในระยะยาว	1	.17
- ผู้ใช้สื่อออนไลน์ต้องฝึกฝนตนเองให้มีวิจารณญาณในการรับสารและสื่อสารให้มากขึ้น	1	.17
- สิ่งสำคัญที่จะทำให้ข่าวลวงไม่มีผลใด ๆ เลย คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในทุกด้าน และเมื่อมีข่าวลวงประเภทใด	1	.17

ตารางที่ 5.14 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
หน่วยงานรัฐต้องตอบโต้ข่าวลวงดังกล่าวด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง โดยมีการให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องมีการอ้างอิง		
- นอกจากการแก้ไข การลงโทษแล้ว ยังควรสนับสนุนองค์กรหรือสื่อที่มีจริยธรรม และมีกระบวนการให้ความรู้เท่าทันโลกโซเชียลให้มากที่สุด ตั้งแต่เด็ก เช่น เป็นหลักสูตรในโรงเรียน	1	.17
4) การจัดตั้งหน่วยงานที่ประกอบด้วยความร่วมมือของหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อมวลชนขึ้นมารับผิดชอบ		
- ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันหยุดข่าวปลอม และให้ข้อเท็จจริงกับประชาชนอย่างเร็วที่สุด	1	.17
- ภาครัฐควรมีมาตรการในการจัดการ Fake News โดยเร่งด่วน โดยเฉพาะสื่อและแอคเคาน์ที่มีผู้ติดตามจำนวนมากที่ปล่อยข่าวลวงเป็นประจำ	1	.17
- ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานดูแลข่าวปลอมและสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง โดยใช้ช่องทางที่หลากหลายและทั่วถึง	1	.17
- ควรประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนให้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จในสื่อออนไลน์	1	.17
- ถ้ามีการลงทะเบียนยืนยันตัวตนเหมือนสาธารณรัฐเกาหลีน่าจะช่วยป้องกันข่าวลวงได้ในระดับหนึ่ง	1	.17
- สื่อมวลชนต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว ในขณะที่ภาครัฐควรมีการตรวจสอบ กำกับ ติดตาม อย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและระบบต่าง ๆ ของประเทศ	1	.17
- ให้รัฐปรับวิธีการสื่อสาร ให้เข้าถึงง่าย เข้าใจได้เร็ว	1	.17
- หน่วยงานรัฐมีความสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และประชาชนควรตรวจสอบข่าวสารก่อนจะเชื่อหรือแชร์ข้อมูล	1	.17
รวม	**600**	**100.00**

จากตารางที่ 5.14 แสดงข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม สามารถจัดกลุ่มข้อเสนอแนะออกได้เป็น 4 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 เสนอแนะเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายควรเข้มแข็ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องทำงานอย่างจริงจัง ควรมีกฎหมายและบทลงโทษที่เข้มแข็งและเด็ดขาด ไม่ปล่อย

ผ่าน ไม่ควรให้โอกาสสำหรับคนที่ตอบว่ารู้เท่าไม่ถึงการณ์ การบังคับใช้กฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติ และบังคับจริงจังคิดว่าช่วยให้คนระมัดระวังการเผยแพร่ข่าวเท็จมากขึ้น และใช้ข้อกฎหมายที่สอดคล้องกับความผิด มีมาตรการทางกฎหมายและบทกำหนดโทษที่ชัดเจนและรุนแรงสำหรับองค์กรสื่อที่เป็นต้นทางของข่าวลวง โดยเฉพาะองค์กรสื่อที่ได้รับผลประโยชน์จากการนำข่าวลวงมาเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต

ประเด็นที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวลวงที่มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง กล่าวคือ ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นและยอมรับได้ในสังคมประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การควบคุมข่าวลวงนั้นจำเป็นต้องมีการแก้ไขข่าวลวงสำคัญอย่างทันท่วงที ก่อนที่ข่าวลวงจะกระจายไปในวงกว้าง ปัจจุบันประชาชนเห็นว่าการควบคุมข่าวลวงของรัฐบาลยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องได้ ดังนั้น การเร่งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจะเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่เพิกเฉยต่อข่าวลวง การรับทราบและแก้ไขปัญหาข่าวลวงทางการเมือง ด้วยการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ จะทำให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ

ประเด็นที่ 3 เสนอแนะเกี่ยวกับการต่อต้านข่าวลวงโดยการให้ความรู้กับประชาชน เพราะการป้องกันข่าวลวงที่ดีที่สุดคือการให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่ประชาชน เพราะข่าวลวงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการแชร์ต่อ ๆ กัน คนแชร์ก็ไม่ทราบว่าเป็นข่าวลวง การไปเอาผิดคนแชร์ก็อาจจะไม่สมควร ดังนั้น ควรทำความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้ภาคสื่อสารมวลชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ทั้งในส่วนของรัฐและในส่วนของประชาชน เพิ่มความรู้ให้ประชาชน ส่งเสริมจริยธรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาในระยะยาว ผู้ใช้สื่อออนไลน์ต้องฝึกฝนตนเองให้มีวิจารณญาณในการรับสารและสื่อสารให้มากขึ้น เพราะสิ่งสำคัญที่จะทำให้ข่าวลวงไม่มีผลใด ๆ เลย คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในทุกด้าน และเมื่อมีข่าวลวงประเภทใดหน่วยงานรัฐต้องตอบโต้ข่าวลวงดังกล่าวด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง โดยมีการให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องมีการอ้างอิงสนับสนุนองค์กรหรือสื่อที่มีจริยธรรม และมีกระบวนการให้ความรู้เท่าทันโลกโซเชียลให้มากที่สุดตั้งแต่เด็ก เช่น เป็นหลักสูตรในโรงเรียน เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ส่งเสริมให้มีการประสานงานจัดตั้งหน่วยงานที่ประกอบด้วยความร่วมมือของหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อมวลชนขึ้นมารับผิดชอบเกี่ยวกับข่าวลวง โดยทั้งภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันหยุดข่าวปลอม และให้ข้อเท็จจริงกับประชาชนอย่างเร็วที่สุด ประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนให้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จในสื่อออนไลน์ สื่อต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว ในขณะที่ภาครัฐควรมีการตรวจสอบกำกับ ติดตาม อย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและระบบต่าง ๆ ของประเทศ รัฐปรับวิธีการสื่อสาร ให้เข้าถึงง่าย เข้าใจได้เร็วและประชาชนควรตรวจสอบข่าวสารก่อนจะเชื่อหรือแชร์ข้อมูล

2. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ

รายงานวิจัยฉบับนี้ ได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภาครัฐ สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา รวมทั้งสิ้น 16 คน โดยจะแบ่งเป็นผลสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากภาคสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) กับผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) ดังนี้

2.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน)

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) พบผลการสัมภาษณ์ที่สำคัญ 6 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของข่าวลวง ข่าวลวงที่เป็นปัญหาต่อสังคมมากที่สุด ช่องทางการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย มาตรการของรัฐในการสั่งระงับการสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต และมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง โดยได้ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของข่าวลวง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับความหมายของ “ข่าวลวง” พบว่า ข่าวลวงต้องเป็นข่าวที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ไม่ใช่เป็นเพียงการสื่อสารข้อมูลที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนเท่านั้น (miscommunication) ข่าวลวงจึงมีความแตกต่างจากการสื่อสารที่ผิดพลาดในบางเรื่อง เช่น การพาดหัวข่าวผิด หรือกระบวนการทำข่าวที่เกิดความผิดพลาดในการทำงาน เนื่องจากผู้สร้างข่าวลวงต้องจงใจกระทำให้เกิดข่าวลวงโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้เกิดการเข้าใจในข้อความนั้นคลาดเคลื่อนเพื่อผลประโยชน์บางประการ จึงอาจถือได้ว่าผู้สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงนั้นมีเจตนาที่จะทำให้ข่าวสารนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง[450]

ข่าวลวงอาจแบ่งเป็น 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ ข่าวลวงที่เกิดจากการที่ผู้กระทำจงใจสร้างข้อมูลขึ้นมาเพื่อประโยชน์บางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือเศรษฐกิจ หรือเป็นการแสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจ เป็นข้อมูลที่มีลักษณะบิดเบือน หรือไม่ได้ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริง ส่วนข่าวลวงอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ข่าวลวงที่เกิดจากการส่งต่อข้อมูลด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งผู้ส่งต่อข้อมูลไม่ได้มีเจตนาร้าย แต่ได้รับข้อมูลดังกล่าวมาจากบุคคลอื่นและส่งต่อไปให้กับคนรู้จัก โดยที่ไม่รู้ว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลเท็จ[451]

คำว่า “ข่าวลวง” มีความหมายกว้างกว่าข่าวสารทั่วไป กล่าวคือ ข่าวลวงเป็นข้อมูล หรือชุดข้อมูล ซึ่งมีหลายรูปแบบ และมีหลายระดับ แต่ก็มีการเรียกข่าวลวงอีกอย่างหนึ่งว่า “ข่าวปลอม” ซึ่งในอดีตจะหมายถึงสิ่งที่ปลอมเป็นข่าว แต่แท้ที่จริงไม่ใช่ข่าวหรือไม่มีคุณสมบัติของข่าว เนื่องจากไม่ได้เป็นการให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ซึ่งในบางกรณีอาจส่งมาแค่เป็นภาพ ไม่มีตัวอักษรปรากฏ และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนทั่วไป โดยการป้อนข้อมูลที่ไม่ถูกต้องให้กับผู้รับข่าวสาร ข่าวลวงจึงเป็นเหมือนข้อมูลเท็จหรือข้อมูลปลอมที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ต่างจาก “ความคิดเห็น (opinion)” ตรงที่ความคิดเห็นนั้นเป็นสิ่งที่ตรวจสอบไม่ได้ ไม่มีลักษณะเป็นข่าวสาร[452]

ดังนั้น การจะตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ที่เรียกว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact –checking) จะต้องมีการจำแนกข้อมูลออกมาก่อนว่าข้อมูลใดเป็น “ข้อเท็จจริง (fact)” ข้อมูลใดเป็น “ความคิดเห็น (opinion)” หากไม่สามารถจำแนกข้อมูลดังกล่าวได้ จะก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากหากมีการนำความคิดเห็นของบุคคลใดมานำเสนอเป็นข้อเท็จจริงจะเกิดความซับซ้อนในนำเสนอข่าวสาร เพราะ

[450] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[451] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

[452] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

ความเห็นของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน ทำให้อาจจะมีวิธีการนำเสนอของสื่อที่มีการปะปนระหว่างความคิดเห็นกับข้อเท็จจริง และประชาชนทั่วไปไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นได้โดยง่าย โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดทักษะ หรือไม่มีเวลาจะฝึกทักษะเรื่องการแยกแยะข้อเท็จจริงกับความเห็น ก็อาจรับข้อมูลดังกล่าวไปเป็นข้อเท็จจริงของตนเองทั้งหมด การแยกระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นมีเกณฑ์ในการตัดสิน คือ ข้อเท็จจริงต้องสามารถทำการตรวจสอบเชิงวิทยาศาสตร์ (scientific) นำมาทดลองหรือทำการตรวจสอบความจริงได้ (fact checkable) ส่วนการเปรียบเทียบและความรู้สึกจะอยู่ในส่วนของความคิดเห็น[453]

นอกจากนี้ ข่าวลวงมักมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร 2 ประเภท ได้แก่

(1) ตรรกะวิบัติ (fallacy) เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เหมือนจะใช้เหตุผล แต่ไม่มีเหตุผลจริง ใช้หลัก 2 อย่าง คือ การใช้ข้อมูลอันเป็นเท็จ แล้วบอกว่าเป็นข้อมูลจริง กับการใช้ข้อมูลซึ่งเป็นจริงแค่บางส่วน รวมไปถึงการตัดต่อคำพูดบางส่วนแล้วนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นเท็จหรือนำไปสู่ข้อสรุปที่ชวนให้เข้าใจผิด ทำให้การตีความไม่ชัดเจน ก้ำกึ่งอยู่ระหว่างสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่เป็นความคิดเห็น

(2) ประทุษวาจา (hate speech)[454] เป็นการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุดมการณ์ ความเชื่อ วิธีคิด ส่วนใหญ่เกิดจากฝ่ายที่มีความคิดเห็นตรงข้าม ทำให้มีการสร้างข่าวลวงขึ้นมา มีเจตนาไม่ดีแอบแฝง มีเป้าหมายต้องการบิดเบือน ให้ร้ายผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการนำประเด็นหรือข้อมูลบางอย่างของฝ่ายที่ตัวเองไม่เห็นด้วยมาแปรรูปให้กลายเป็นข่าวลวง มีเป้าหมายที่จะบิดเบือน สร้างความเกลียดชังให้เกิดขึ้นในฝ่ายตรงข้ามหรือขยายวงกว้างสู่คนในสังคม[455]

2.1.2 ข่าวลวงที่เป็นปัญหาต่อสังคมมากที่สุด

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับข่าวลวงที่เป็นปัญหาต่อสังคมมากที่สุดในปัจจุบัน พบว่า ข่าวลวงที่เป็นปัญหาต่อสังคมมากที่สุด คือ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันข่าวลวงเกี่ยวกับสุขภาพ เรื่องที่เกี่ยวกับโรคโควิด 19 เนื้อหาที่พบในข่าวลวงที่เกี่ยวกับสุขภาพอาจทำให้ประชาชนหลงเชื่อคำโฆษณาที่กล่าวอ้างสรรพคุณเกินจริง เมื่อเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ อาจหลอกลวงให้ประชาชนตัดสินใจซื้อสินค้าที่เกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งบางครั้งอาจมีผลเสียต่อร่างกาย และอาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิต[456] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข่าวลวงเกี่ยวกับสุขภาพอาจเป็นต่อผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุคือผ้าขาวในทางเทคโนโลยี หรือผ้าขาวในโลกออนไลน์[457]

ผลกระทบของข่าวลวงอาจพิจารณาได้เป็นผลกระทบระยะสั้นกับผลกระทบระยะยาว ผลกระทบระยะสั้นที่เห็นได้ชัดเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เพราะทำให้เกิดผลเสียหายที่ร้ายแรงที่สุด โดยอาจทำให้บุคคลถึงแก่ชีวิตได้ ส่วนผลกระทบระยะยาวเป็นผลกระทบที่จะนำพาไปสู่อันตราย เช่น

---

[453] *เรื่องเดียวกัน*

[454] การพูดหรือการสื่อความหมายที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) ในทางสื่อมวลชน เรียกว่า “ประทุษวาจา”

[455] อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

[456] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564, พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564 และ ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[457] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤษภาคม 2564

เรื่องการเมืองการปกครอง ทั้งผลกระทบระยะสั้นและระยะยาว ล้วนขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่จะนำไปสู่ขั้นร้ายแรงที่สุด คือ ทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ชีวิต[458]

อย่างไรก็ดี ผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่าข่าวลวงที่เกี่ยวกับการเมืองเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน เพราะเป็นเรื่องที่ฝ่ายการเมืองแต่ละฝ่ายมีอคติต่อกัน ซึ่งบางกรณีอาจไม่ใช่ข่าวลวงโดยตรง แต่ในบางกรณีอาจถือเป็นข่าวลวงได้ เช่น การให้ข้อมูลด้านเดียว หรือการนำคำพูดบางคำพูดของผู้บริหารประเทศมาเผยแพร่แล้วตัดบางคำพูดออกไป โดยมีเจตนาบิดเบือนข้อเท็จจริง ทำให้คนฟังเข้าใจผิด[459]

2.1.3 ช่องทางการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวงในราชอาณาจักรผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับแต่ละสื่อสังคมออนไลน์ดังนี้

1) เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่มีจำนวนผู้ใช้บริการสูงสุดในสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการสื่อสารเริ่มต้นจากการอัปโหลดข้อมูลลงในเฟซบุ๊กก่อน เป็นการสร้างข่าวลวงขึ้นมา เพราะผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลก่อนจะเป็นจุดเริ่มต้น จากนั้นจึงเกิดการแชร์ (share) ต่อไปสู่ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ช่องทางอื่น ๆ[460] ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน รวมไปถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลในโลกออนไลน์ (influencer) ก็ใช้เป็นช่องทางการขายสินค้า เมื่อเกิดปัญหาจากการขายสินค้าผ่านช่องทางเฟซบุ๊กหน่วยงานภาครัฐก็ไม่สามารถลงไปทำอะไรได้ เพราะเซิร์ฟเวอร์อยู่ที่ต่างประเทศ อำนาจของภาครัฐไทยไม่สามารถบังคับได้ ดังนั้น เฟซบุ๊กจึงถูกใช้เป็นช่องทางที่หลอกลวงในการขายสินค้ากันมาก และยังไม่มีใครสามารถกำกับดูแลตรงนี้ได้[461]

2) ไลน์ (LINE) ด้วยคุณลักษณะการใช้งานที่มีการเข้าถึงข้อมูลรวดเร็ว แต่การคัดกรองหรือการตรวจสอบข้อมูลของผู้รับข่าวสารค่อนข้างต่ำ ใช้แค่การอ่านคีย์เวิร์ด (keyword) หรือตามความสนใจ ทำให้เมื่อเกิดความผิดพลาดก็เผยแพร่ข้อมูลไปแล้วอย่างรวดเร็ว เพราะว่าผู้ที่ได้รับข้อมูลไปแล้วไม่ได้รับคำอธิบายขยายความว่าข้อมูลมีความผิดพลาด ความเชื่อเหล่านั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็กลายเป็นผลกระทบแบบโดมิโน่ (domino effect)[462] เพราะการเข้าถึงข้อมูลง่าย สามารถส่งข้อความต่อหรือแชร์ แล้วส่งต่อจากกลุ่มหนึ่งก็แพร่กระจายไปสู่กลุ่มอื่น ข้อสังเกตอย่างหนึ่งในกลุ่มของผู้ใช้บริการแพลตฟอร์มของไลน์ คือ จะมีลักษณะร่วมบางอย่างของคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ถ้าเป็นกลุ่มของคนไม่รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร หรือไม่มีการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) ก็จะมีลักษณะแบบเดียวกันทั้งหมดในกลุ่ม[463]

3) ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นแพลตฟอร์มที่สามารถส่งต่อข่าวลวงได้อย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมหาศาล เพราะลักษณะ (character) ของการใช้งาน ผู้ใช้บริการสามารถโต้ตอบข้อมูลได้อย่างง่ายดาย แม้ว่าจะเป็นคนที่ไม่รู้จักกันก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขข้อมูลหรือการโต้แย้งข้อมูล

---

[458] *เรื่องเดียวกัน*

[459] ผู้สื่อข่าวสายการเมือง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤษภาคม 2564

[460] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[461] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[462] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[463] อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

นั้น ๆ ได้[464] หากมีผู้ไม่หวังดีต้องการสร้างข่าวลวงหรือต้องการกระจายข่าวลืออย่างรวดเร็ว ก็จะอาศัยทวิตเตอร์เป็นช่องทางการกระทำผิด โดยใช้การรีทวีต (retweet) ทำให้สามารถส่งต่อข้อมูลเข้าถึงคนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว[465]

4) ติ๊กต็อก (TikTok) เป็นสื่อออนไลน์ที่กำลังเป็นกระแสนิยมในปัจจุบัน มีการใช้ #ข่าวติ๊กต็อก เป็นการค้นหาข้อมูลข่าวสารในช่องทางนี้ ที่ผู้ใช้บริการ (user) ค้นหาเพื่อแชร์ข่าวสารกัน ด้วยรูปแบบการใช้งานที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการซับซ้อน ไม่ต้องเสียเวลาตัดต่อ ผู้ใช้บริการสามารถอัดคลิปแล้วเผยแพร่ได้ทันที ทำให้คนนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย มีการเข้าถึงผู้คนได้ง่ายแบบเรียลไทม์[466]

2.1.4 มาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับมาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าภาครัฐต้องทำหน้าที่ทั้งสกัดกั้นข่าวลวงรวมไปถึงดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงในส่วนของภาครัฐ แล้วลำดับต่อไป สื่อมวลชนก็จะนำประเด็นหรือข้อมูลนั้น ๆ มาเผยแพร่ เพื่ออธิบายให้ประชาชนเข้าใจ[467] รัฐมีเครื่องมือ คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รวมไปถึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย” เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนแจ้งข้อมูลเรื่องข่าวลวง เมื่อได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับข่าวลวงแล้ว ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ก็จะส่งต่อไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ละหน่วยงานต้องสอดส่องดูแลในเรื่องออนไลน์เป็นการทำงานเชิงรุก[468] เรื่องการปราบปรามต้องทำให้เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม เพราะสถานการณ์ข่าวลวงเป็นการสะท้อนความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อภาครัฐ ต้องเน้นที่การปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงผลกระทบของข่าวลวง

ในการทำงานทางด้านข่าวสาร ต้องพิจารณาในหลายมิติ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยถือเป็นตัวกรองในระดับหนึ่ง แต่การวิเคราะห์ว่าข้อมูลใดเป็นข่าวลวง ควรเพิ่มระดับการตรวจสอบที่เข้มข้น ต้องมีกลไกในภาคส่วนที่เข้าใจในมิติของการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การกำกับดูแลควรเป็นบทบาทของหน่วยงานที่สามารถทำหน้าที่ในหลายมิติเพื่อความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบข้อเท็จจริง[469]

นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีการเปิดเผยข้อมูล ให้ประชาชนเข้าถึงระบบฐานข้อมูล มีคลังข้อมูลที่เกี่ยวกับบัญชีหลอกลวงของผู้ประกอบการของคนที่เคยกระทำผิด ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนนี้ให้ประชาชนเข้าไปช่วยตรวจสอบ เพื่อสร้างความตื่นตัว ส่งเสริมการรับรู้ของประชาชน เชื่อว่าประชาชนสามารถกำกับดูแลกันเองได้ ให้ประชาชนมีเครื่องมือในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ผู้รับข่าวสารเองควรมีเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลได้เอง ไม่ต้องพึ่งพาทางภาครัฐมากเกินไป ถือเป็นการดูแลกำกับกันเองอย่างหนึ่ง[470]

---

[464] *เรื่องเดียวกัน*

[465] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[466] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

[467] *เรื่องเดียวกัน*

[468] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[469] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[470] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

2.1.5 มาตรการของรัฐในการสั่งระงับการสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับมาตรการของรัฐในการสั่งระงับการสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต พบว่า กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีอำนาจในการกำกับดูแลเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีการดำเนินมาตรการทางกฎหมายอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการขอคำสั่งศาลระงับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือขอให้แพลตฟอร์มออนไลน์ปิดบัญชีผู้ใช้บริการ (account) ที่ผิดกฎระเบียบของแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือหากมีผู้กระทำความผิดด้วยการแชร์ข่าวลวง ก็มีการตรวจจับหมายเลขรหัสประจำเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต (IP address)[471] ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ทำให้รู้ตัวคนกระทำผิด อย่างไรก็ดี หน่วยงานรัฐควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ถึงบทลงโทษในแต่ละกรณีที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนรับทราบ และเกรงกลัวในการกระทำผิด รวมไปถึงการเห็นเป็นตัวอย่างถึงการกระทำที่ไม่ควรทำเป็นเยี่ยงอย่าง

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากลไกในการพิจารณาตัดสินใจในการวิเคราะห์ปัญหาข่าวลวงที่เกิดจากบอทและการใช้บัญชีปลอม ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและดำเนินการอย่างโปร่งใสและยุติธรรม จึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเข้าไปร่วมกลั่นกรองด้วยในหลาย ๆ มิติ ควรเพิ่มกระบวนการในความเป็นวิชาชีพของคนเหล่านั้นเข้าไปเกี่ยวข้อง จะทำให้ผลการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น[472]

ประการท้ายสุด ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าปัจจุบันราชอาณาจักรไทยยังขาดเครื่องมือและนวัตกรรมในการตรวจสอบข่าวลวงอย่างเป็นระบบ ซึ่งในต่างประเทศมีการสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อให้ทุกภาคส่วนช่วยกันตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ว่าเป็นข่าวลวงหรือไม่ หลักสำคัญในการสร้างเครื่องมือ คือ ต้องโยงใยภาพรวมของข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันถึงจะช่วยแก้ปัญหาได้[473]

2.1.6 บทบาทของสื่อมวลชนในการกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการกำกับดูแลปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต พบว่า วิธีการตรวจสอบข่าวของสำนักข่าว นอกจากกองบรรณาธิการจะตรวจสอบประเด็นข่าวแล้ว ผู้ประกาศข่าวมีหน้าที่ต้องเตรียมตัวและตรวจสอบข้อมูลกับแหล่งข่าวหรือสถานีข่าวช่องอื่น ๆ ด้วย โดยวิธีการตรวจสอบง่ายที่สุดก่อนที่ข่าวจะออกอากาศ คือ การส่งนักข่าวลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ว่าข่าวดังกล่าวนั้นมีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร[474]

ในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในข้อเท็จจริงของข่าวที่ได้เผยแพร่ไปแล้ว สำนักข่าวมีหน้าที่ต้องแก้ไขข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของข่าวนั้นโดยเร็วที่สุด เพราะหากมีการแก้ข่าวล่าช้า ผลกระทบก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระดับความรุนแรงของเรื่องนั้น ๆ อย่างไรก็ดี การแก้ไขข้อเท็จจริงของข่าวเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนไม่อยากทำ เพราะการแก้ข่าวเก่าอาจไม่เป็นการสร้างรายได้ให้กับสำนักข่าว ทั้งเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของตน เพราะก่อนเผยแพร่ข่าว สำนักข่าวมีหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลอย่างแน่

[471] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤษภาคม 2564

[472] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[473] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[474] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

ชัดเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงในข่าว จึงต้องเน้นการทำข่าวใหม่ให้ทันเหตุการณ์ในปัจจุบันมากกว่าการย้อนกลับไปแก้ข่าวเก่า[475]

ปัจจุบัน วิชาชีพสื่อมวลชนมีการกำกับดูแลกันเอง 2 ระดับ คือ ในระดับบุคคล นักข่าวมีการรวมกลุ่มกันทั้งรูปแบบชมรมหรือสมาคม โดยชมรมหรือสมาคมจะทำหน้าที่ดูแลเรื่องเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร หรือช่วยเหลือเรื่องสวัสดิการของพนักงาน และในระดับผู้ประกอบการ มีการตั้งสมาคม ที่เป็นตัวแทนของช่องสถานีโทรทัศน์ ตัวแทนของหนังสือพิมพ์ ตัวแทนของสังกัดในกลุ่มนี้เป็นตัวแทนระดับนิติบุคคล ทำหน้าที่ขับเคลื่อนในมิติในเชิงนโยบาย เช่น สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยมีบทบาทในการกำกับดูแลสมาชิกที่อยู่ในแต่ละช่องของโทรทัศน์[476]

ผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า สื่อมวลชนควรมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าว เพื่อสร้างความมั่นใจ สร้างความน่าเชื่อถือ โดยเป็นศูนย์อิสระที่ไม่ขึ้นอยู่กับองค์กรใด ๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นกลางและมีความโปร่งใส เป็นสื่อมวลชนอาสาสมัครที่คอยตรวจสอบข่าวลวงและมีกลไกเพิ่มเติม คือ การให้ผู้บริโภคหรือผู้รับข่าวสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการทำงานของสื่อ สื่อต้องทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีคนติดตามข่าว[477]

นอกจากวิชาชีพสื่อมวลชน ในปัจจุบันมีกลุ่มดารา กลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือผู้มีอิทธิพลบนโลกออนไลน์ (influencer) ที่แสดงบทบาทเป็นสื่อมวลชน แต่ยังไม่มีการกำกับดูแลใด ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกลุ่มนี้สร้างอิทธิพลทางความคิดให้กับเยาวชนที่เสพสื่อออนไลน์เป็นอย่างมาก ทั้งในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนและกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัย จึงควรมีมาตรการในการควบคุมกำกับบทบาทนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกิดมาตรฐานที่ดีและเป็นสื่อที่มีคุณภาพ[478]

2.1.7 มาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (ด้านสื่อมวลชน) เกี่ยวกับมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง พบว่า ในส่วนงานปราบปรามข่าวลวง ภาครัฐต้องวางนโยบายและนำมาบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะระดับมหภาค ภาครัฐต้องประสานงานกับสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพราะการติดต่อองค์กรใหญ่ระดับนานาชาติจำเป็นต้องพึ่งพาองค์กรภาครัฐหรือหน่วยงานขนาดใหญ่ในการหารือเพื่อขอความร่วมมือ[479]

ในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 บทลงโทษทางกฎหมายมีทั้งโทษปรับโทษจำคุก การจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท ถือว่ามีความเหมาะสมเพียงพอ แต่ยังขาดความจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อมาลงโทษผู้กระทำผิดต้องบังคับใช้โทษที่มีอยู่แล้วในบทลงโทษสูงสุดเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด[480]

นอกจากการปราบปรามข่าวลวง หน่วยงานรัฐควรมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อเท็จจริงให้กับประชาชนและสังคมรับทราบ โดยอาจจะมีหน่วยงานพิเศษที่ชำนาญเฉพาะทาง เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เพื่อหาข้อมูลที่ถูกต้อง มาแจ้งประชาชนให้รับทราบผ่านสื่อมวลชนหรือกระจายข่าวผ่าน

---

[475] *เรื่องเดียวกัน*

[476] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[477] ผู้สื่อข่าวสายการเมือง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤษภาคม 2564

[478] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[479] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤษภาคม 2564

[480] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

แหล่งข่าวต่าง ๆ ซึ่งต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว มีการจัดการให้อำนาจกับคนที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวต่าง ๆ เพื่อความคล่องตัวในการทำงาน[481]

มาตรการเชิงนโยบายเพื่อการตรวจสอบข่าวลวง ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายโดยมีส่วนร่วมของผู้ตรวจสอบจากหลายภาคส่วน ทั้งภาคสื่อ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมในหลาย ๆ มิติที่มีประเด็นสำคัญต่อสังคม เพื่อขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และผลักดันเรื่องเหล่านั้นไปสู่สาธารณะ ร่วมกันตรวจสอบข้อมูล เชื่อมโยงกัน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกสู่สาธารณะ ทำให้เป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือ[482]

นอกจากนี้ ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในบทบาทของตัวเอง ไม่ปล่อยให้ตัวเองโดนหลอก มีการป้องกันตัวเองจากข่าวลวง ข้อมูลจากสื่อมวลชนพบว่าสิ่งจูงใจที่ทำให้คนเชื่อข่าวลวงมาจากอิทธิพลของความใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ส่งข่าวเป็นผู้ใกล้ชิด หรือข้อมูลที่เป็นประเด็นในข่าวลวงมีความใกล้ชิดในความรู้สึกของผู้รับข่าวสาร เช่น การส่งต่อเพราะความเป็นห่วงคนอื่น[483] การแก้ไขทำได้โดยการปลูกฝังเรื่องของการให้ความรู้ การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การให้กำลังใจ สอนการใช้สื่อให้ถูกต้อง สอนให้รู้จักรูปแบบและโทษของข่าวลวง ซึ่งการสอนเรื่องข่าวลวง ต้องทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ อาจใช้ระยะเวลานาน จึงจะเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคม[484]

ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัญหาข่าวลวง การนำเทคโนโลยีตลอดจนความพยายามสร้างเครื่องมือใหม่ ๆ เช่น การสร้างแอปพลิเคชัน (application) เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าเป็นจริงหรือเท็จ[485] การจัดตั้งโครงการโคแฟค (Collaborative Fact Checking หรือ Cofact) ให้เป็นแหล่งตรวจสอบข้อเท็จจริงของภาคประชาสังคม เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ทุกคนช่วยกันตรวจสอบข่าวลวง ให้ทุกคนเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น ในความเป็นพื้นที่สาธารณะ มีข้อดี คือ ทุกคนสามารถเข้าถึงช่องทางได้ง่าย เข้าไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีส่วนร่วมกับสังคมตรงนั้นได้ แต่ก็มีข้อเสีย คือ ด้วยความเป็นอิสระในการเข้าถึง หากฝ่ายที่มีความคิดเห็นในด้านใดมีจำนวนมากกว่า ก็อาจจะชี้นำหรือทำให้เกิดอคติต่อการให้ความเห็นนั้น ๆ ได้[486]

2.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย)

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) พบผลการสัมภาษณ์ที่สำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ความหมายและประเภทของข่าวลวง มาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส และมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง โดยได้ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ความหมายและประเภทของข่าวลวง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) เกี่ยวกับความหมายและประเภทของข่าวลวง พบว่า ข่าวลวง หมายความถึง ข้อมูลอันเป็น

[481] ผู้สื่อข่าวสายการเมือง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤษภาคม 2564

[482] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[483] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

[484] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤษภาคม 2564

[485] อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

[486] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

เท็จ ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ผู้สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงจงใจเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่โดยภาพ โดยเสียง หรือโดยการตัดต่อภาพหรือตัดต่อเสียง ซึ่งเนื้อหาอาจเป็นเรื่องจริงแค่เพียงบางส่วน[487] แต่ประการสำคัญคือจะต้องเป็นการเผยแพร่โดยผู้กระทำรู้หรือควรได้รู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลอันเป็นเท็จ[488] โดยข้อมูลอันเป็นเท็จนั้นจะหมายความถึงข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง มีเนื้อหาไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจผิด นอกจากนี้ข่าวลวงยังหมายความรวมถึงข้อมูลที่บิดเบือน ซึ่งอาจมีข้อความจริงอยู่บ้างแต่บิดเบือนเพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจผิด หรือมีเนื้อหาบางส่วนถูกต้องแต่มีการตัดตอนเนื้อหาบางส่วนออกไป หรือเพิ่มเติมส่วนที่เป็นเท็จเข้าไป[489]

การพิจารณาเรื่องข่าวลวงจะต้องจำแนกระหว่างข้อเท็จจริง (fact) กับความคิดเห็น (opinion) ออกจากกัน เนื่องจากข่าวลวงจะต้องเป็นการแสดงข้อมูลอันเป็นเท็จเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตหรือในปัจจุบันเท่านั้น ส่วนข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องอนาคตไม่อาจเป็นข่าวลวงได้ เพราะไม่สามารถรู้พิสูจน์ทราบได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่ และข่าวลวงจะต้องมีลักษณะเป็นการยืนยันในข้อเท็จจริง (fact claim) คือไม่ใช่เป็นการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัว[490] ข่าวลวงจึงเป็นเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงบางอย่างไม่ใช่เพียงความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเท่านั้น

ส่วนความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกซึ่งความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเท่านั้น โดยบุคคลนั้นอาศัยความรู้ ความเข้าใจ หรือประสบการณ์ส่วนตัวของตนเองในการแสดงความคิดเห็น หรือเป็นเพียงแค่คำบอกเล่า (hearsay) ที่ได้ยินหรือรับฟังกันมาและนำมาบอกต่อ ดังนั้น การแสดงความคิดเห็นโดยทั่วไปจึงไม่อาจเป็นข่าวลวงได้ ซึ่งการแสดงความคิดเห็นโดยทั่วไปเป็นเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองและความคุ้มครองไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 38 ที่บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อ ความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน”

ตามความมาตรา 38 การแสดงความคิดเห็นตามธรรมดาสามัญของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ในกรณีที่เป็นการแสดงความคิดเห็นทั่วไปจะต้องพิจารณาต่อไปว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีการเผยแพร่ไปในลักษณะที่พยายามทำให้ผู้อื่นเชื่อว่าเป็นความจริงทั้งที่ไม่ใช่ความจริง และมีการแสดงข้อมูลยืนยันข้อเท็จจริงบางอย่างประกอบกันก็จะต้องพิจารณาว่าเป็นความคิดเห็นในลักษณะที่เพิ่มเติมเข้าไปและไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงนั้น และทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตระหนกหรือไม่ เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นของประชาชนไม่ใช่สิทธิเด็ดขาดที่ได้รับการคุ้มครองไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่อาจถูกจำกัดได้หากเป็นการแสดง

[487] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[488] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

[489] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[490] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

ความคิดเห็นที่มีการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ โดยผู้กระทำรู้หรือควรจะได้รู้ว่าข้อความนั้นเป็นเท็จแต่ได้มีการส่งต่อหรือเผยแพร่ไป[491]

อนึ่ง การเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะเป็นข่าวลวงจะตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) ซึ่งบัญญัติว่า

"ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน"

ตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ไม่ได้มีการนิยามความหมายของคำว่า "ข่าวลวง" ไว้อย่างชัดเจน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจึงต้องอาศัยการตีความและพิจารณาจากลักษณะของข้อมูลที่ได้มีการสร้างขึ้นหรือเผยแพร่ และเจตนาของผู้กระทำว่าผู้กระทำจะต้องมีเจตนาที่บิดเบือนความจริง หรือมีเจตนาใช้ข้อมูลเพื่อโจมตีเรื่องต่าง ๆ คือมีเจตนาที่ต้องการให้เกิดความเข้าใจผิด ต้องการแอบอ้างหรือปลอมข้อมูล หรืออาจเป็นข้อความเสียดสีก็ได้ หากว่าข้อความนั้นมีข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จอยู่ เช่น การสร้างข่าวลวงในช่วงการเลือกตั้งที่มีลักษณะเป็นการสร้างและเผยแพร่ข่าวลวงเพื่อนำมาใช้เป็นผลประโยชน์ทางการเมือง[492]

ดังนั้น การพิจารณาถึงข่าวลวงจึงต้องพิจารณาจากเจตนาของผู้กระทำเป็นสำคัญว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำด้วยความจงใจไม่ใช่กระทำเพราะความผิดหลง หรือเกิดจากการสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างผู้ที่สร้างกับผู้เผยแพร่เนื้อหา หากบุคคลดังกล่าวไม่มีเจตนาที่จะสร้างข่าวลวงขึ้นมา และไม่ได้สร้างข่าวลวงขึ้นโดยมุ่งหวังผลประโยชน์บางอย่าง ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นข่าวลวง นอกจากนั้น ข่าวลวงดังกล่าวจะต้องเป็นเรื่องที่กระทบต่อเรื่องสำคัญ ๆ หรือนิติสมบัติของประเทศด้วย[493]

2.2.2 มาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 อาจแยกพิจารณาได้เป็นประเด็นดังนี้

1) การกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษของผู้เผยแพร่ข่าวลวง

บทบัญญัติตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติว่าเป็นการ "นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน" เป็นการใช้ถ้อยคำที่ค่อนข้าง

[491] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[492] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[493] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

กว้าง ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้อย่างครอบคลุมเมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น และการใช้ถ้อยคำเช่นว่านี้ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ และการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดความผิดในส่วนนี้ให้ชัดเจน[494]

ทั้งนี้ เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงในบางกรณีอาจเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดอื่น ๆ ด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง ซึ่งมีการกำหนดฐานความผิดในเรื่องดังกล่าวอยู่แล้ว และมีองค์ประกอบความผิดที่ชัดเจน แต่มาตรา 14 (2) บัญญัติไว้โดยใช้ถ้อยคำที่ค่อนข้างกว้าง โดยใช้คำว่า “การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ” “ความปลอดภัยสาธารณะ” “ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ” หรือ “โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ” หรือ “ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” ซึ่งตามหลักกฎหมายอาญาถ้อยคำในบทบัญญัติต้องแน่นอนชัดเจน ซึ่งต่างจากถ้อยคำที่ใช้ในทางกฎหมายมหาชนที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองในการใช้ดุลพินิจ การใช้ถ้อยคำที่ค่อนข้างกว้างในกฎหมายอาญาอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ ทำให้เกิดการใช้กฎหมายอาญาเฟ้อ (overcriminalization) ได้[495]

ด้วยเหตุนี้ การกำหนดความผิดทางอาญาสำหรับการสร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงจึงมีข้อควรพิจารณา 3 ประการ ประการแรกคือ จะต้องพิจารณาเรื่องลักษณะของการกระทำความผิดก่อนว่าเป็นความผิดอาญาในตัวเอง (*mala in se*) กล่าวคือ เป็นการกระทำความผิดที่เกิดจากความชั่วร้ายในตัวเอง หรือเป็นความผิดตามที่มีกฎหมายกำหนด (*mala prohibita*) ซึ่งไม่ใช่ความผิดในตัวเอง แต่เป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นเพื่อต้องการกำกับดูแลเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในส่วนของการเผยแพร่ข่าวลวงจะมีลักษณะเป็นความผิดอาญาในตัวเอง (*mala in se*) มากกว่า เนื่องจากการสร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงมักไม่ได้เกิดจากความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น แต่เกิดจากเจตนาร้าย หรือต้องการสร้างความเสียหายทางใดทางหนึ่งต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งควรเป็นความผิดอาญาในตัวเอง (*mala in se*) หรือเป็นสิ่งที่ควรตำหนิติเตียนจากสังคม[496] ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเรื่องคุณธรรมทางกฎหมาย (*Rechtsgut*) ด้วยว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงนั้น กฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองสังคมส่วนรวมหรือมุ่งคุ้มครองปัจเจกบุคคล ซึ่งหากเป็นปัจเจกบุคคล สิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองก็คือ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ อนามัย ชื่อเสียง และทรัพย์สิน จึงต้องมีการชั่งน้ำหนักด้วยว่าควรกำหนดความผิดดังกล่าวให้เป็นความผิดทางอาญาหรือไม่[497]

การพิจารณาการกำหนดความผิดทางอาญาประการต่อมาคือ จะต้องพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นนั้น เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับนิติสมบัติของรัฐหรือไม่ ซึ่งมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้ให้ความคุ้มครองเรื่องที่สำคัญ ๆ ไว้ คือ ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่อง “นิติสมบัติ” หรือ “คุณค่าระดับสูง” ที่ควรได้รับความคุ้มครอง การที่กฎหมายกำหนดความคุ้มครองเรื่องดังกล่าวไว้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญระดับสูง[498]

ประการสุดท้ายคือ เรื่องเจตนาของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะทั่วไปของข่าวลวงเป็นได้ทั้งข้อมูลอันเป็นเท็จ (false statement) และข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

---

[494] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[495] *เรื่องเดียวกัน*

[496] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[497] กรรมการกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤษภาคม 2564

[498] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

(misleading) ดังนั้น จึงควรกำหนดความรับผิดให้ชัดเจนว่าความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวงจะต้องเป็นการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จโดยผู้กระทำมีเจตนาที่ต้องการให้เกิดความเข้าใจผิด หรือมีเจตนาร้าย (*Mens Rea*) โดยผู้กระทำมักมีเจตนาแฝงเสมอ[499] ซึ่งไม่ใช่การกระทำโดยผิดหลง หรือบกพร่อง แต่เป็นเรื่องการมีเจตนาร้าย จงใจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น สำหรับเกณฑ์สุดท้ายนี้จะต้องพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี แต่อย่างน้อยความเสียหายนั้นต้องมีโอกาสจะเกิดขึ้นสูงมาก[500]

ในส่วนความรับผิดเกี่ยวกับใช้บอทและการใช้บัญชีปลอม ตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ยังไม่ครอบคลุมถึงกรณีการใช้บอทและการใช้บัญชีปลอมในการสร้างและเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากผู้กระทำความผิดจะสร้างบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ปลอมขึ้นมาเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือที่เรียกว่า Avatar anonymous ซึ่งยากต่อการพิสูจน์ตัวตน และต้องอาศัยพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการพิสูจน์ตัวตน เช่น หมายเลขไอพี (IP Address)[501] อย่างไรก็ดี การพิสูจน์ตัวตนและการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวจะต้องมีหน่วยงานที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยีพอที่จะติดตามตัวผู้กระทำผิด หรือมีฐานข้อมูลเพียงพอที่จะตรวจสอบตัวตนของบุคคลดังกล่าวได้[502]

นอกจากนี้ แม้ว่าการใช้มาตรการทางอาญากับการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตจะเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความผิดดังกล่าว แต่หากมีการใช้มาตรการอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วยก็จะช่วยเสริมการใช้มาตรการทางอาญาได้อีกทางหนึ่ง เช่น มาตรการในการป้องกัน ยับยั้งแก้ไขโดยการกำหนดให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจในการสั่งสื่อสังคมออนไลน์ให้แก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องได้เหมือนกับกฎหมายฉบับอื่นที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองในการออกคำสั่งไว้ เนื่องจากการใช้มาตรการทางอาญาจะต้องมีการดำเนินคดีในศาลก่อนจึงจะมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้ แต่ในระหว่างนั้นหากปล่อยให้มีการกระทำความผิดต่อไปหรือหากไม่แก้ไขก็อาจเกิดความเสียหายได้ ซึ่งการให้อำนาจฝ่ายปกครองมีคำสั่งทางปกครองที่จะสั่งให้ผู้กระทำผิดแก้ไข รวมถึงหยุดการกระทำความผิดถ้ายังคงกระทำความผิดต่ออาจมีมาตรการปรับรายวันตามมา[503]

2) ความรับผิดของสื่อสังคมออนไลน์

มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กำหนดความรับผิดสื่อสังคมออนไลน์ โดยบัญญัติว่า

“ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 15 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 15

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์

---

[499] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[500] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[501] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 13 มิถุนายน 2564

[502] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[503] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสอง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ”

ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มาตรา 15 ความรับผิดของผู้ให้บริการได้มีความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าผู้ให้บริการเป็นผู้สนับสนุนให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 เท่านั้น[504] โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่า ในกรณีที่ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตเปิดเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ภาพลามกอนาจาร เพื่อให้มีการเล่นพนันโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือเพื่อกระทำความผิดอื่น ถ้าการกระทำดังกล่าวเข้าองค์ประกอบความผิดอาญาอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้แจ้งให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตทราบเพื่อทำการปิดกั้นเว็บไซต์ดังกล่าวแล้ว แต่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่ปฏิบัติตามที่เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งก็อาจเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตกระทำความผิดข้างต้นโดยใช้บริการของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตกระทำความผิดนั้น ซึ่งอาจถือได้ว่าผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตในการกระทำความผิดอันเข้าข่ายเป็นผู้สนับสนุนให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามมาตรา 86 แห่งประมวลกฎหมายอาญา[505]

ต่อมาภายหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 บทบัญญัติแห่งมาตรา 15 กำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการไว้โดยมีอัตราโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด โดยกำหนดภาระการพิสูจน์ไว้ที่ผู้ให้บริการ หากว่าผู้ให้บริการได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสองแล้วก็ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 15 วรรคสาม ซึ่งคำว่า “ให้ความร่วมมือ” แสดงว่าผู้ให้บริการรู้อยู่แล้วว่าสิ่งที่นำเข้าระบบแล้วจะเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นข้อมูลอันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) ส่วนคำว่า “ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจ” เป็นการที่ชัดมากกว่ารู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ เพราะฉะนั้นถ้อยคำตามมาตรา 15 กำหนดโทษไว้อย่างเดียวกับผู้กระทำความผิดย่อมเหมาะสมแล้ว[506]

อย่างไรก็ดี ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายท่านหนึ่งเห็นว่า แม้ความในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 จะบัญญัติความรับผิดของผู้ให้บริการไว้เนื่องจากมองว่าเป็นภาระหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวที่จะต้องดูแลข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในระบบของตน แต่การบัญญัติกฎหมายลักษณะนี้ในอีกแง่หนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงออก บุคคลดังกล่าวก็ต้องรับผิดชอบในเสรีภาพที่ตนได้แสดงออกไป การบัญญัติความรับผิดของผู้ให้บริการอาจเป็นการสร้างภาระให้กับผู้ให้บริการที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดโดยตรง ซึ่งการกำหนดความรับผิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่กระทำได้แต่ควรกำหนดขอบเขตเฉพาะที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าการกระทำของผู้ให้บริการจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นจริง ๆ ดังนั้น มาตรา 15 สามารถเขียนเป็นข้อยกเว้นได้ แต่ไม่ควรเขียนเป็นหลักทั่วไป เพราะการเขียนหลักทั่วไปอาจกระทบกับเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคล[507]

---

[504] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

[505] บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการปิดกั้นเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม ทางอินเทอร์เน็ต และของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 132 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องเสร็จที่ 343/2549

[506] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[507] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

ในด้านของการกำหนดโทษ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายท่านเดียวกันเห็นต่อไปว่า การกำหนดอัตราโทษของผู้ให้บริการตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 คือ ระวางโทษจำคุก 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นอัตราโทษเดียวกันกับผู้กระทำความผิด ซึ่งการกำหนดโทษแก่ผู้ให้บริการพอสมควรแก่เหตุ ย่อมกระทำได้ แต่หากเป็นการกำหนดโทษเกินสมควรกว่าเหตุแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการผลักภาระที่เกินสมควรแก่เหตุในเชิงของการให้บริการหรือในเชิงของธุรกิจ ฉะนั้น หากมีการกำหนดความรับผิดแก่ผู้ให้บริการ ควรจะเป็นกรณีที่เห็นได้อย่างชัดแจ้งและมีผลกระทบร้ายแรงในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งการกำหนดโทษทางอาญากับผู้ให้บริการในกรณีที่ไม่ชัดแจ้งหรือมีผลกระทบที่ไม่ร้ายแรง อาจจะเกินความจำเป็น[508]

สำหรับการนำโทษทางปกครองมาปรับใช้ หากจะมีโทษปรับทางปกครองอีกระดับหนึ่งสำหรับผู้ให้บริการก็อาจจะมีความเป็นไปได้โดยจะต้องแยกระดับของการกระทำความผิดอีกฐานความผิดหนึ่ง กล่าวคือ อาจจะต้องมีความผิดสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ 2 ระดับ ระดับที่หนึ่ง ผู้ให้บริการที่ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจตามมาตรา 15 ปัจจุบัน กับระดับที่สอง ผู้ให้บริการซึ่งอาจไม่รู้ว่าข้อมูลที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเป็นข้อมูลอันเป็นเท็จหรือไม่รู้ว่าผู้นั้นกำลังกระทำผิดอยู่ แต่ไม่ได้นำข้อมูลดังกล่าวออกไป อาจยังไม่ถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นอาชญากรที่ต้องมีการกำหนดโทษจำคุกทางอาญาก็อาจกำหนดเป็นโทษปรับทางปกครองไป ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นไม่มีประวัติอาชญากรรมหรือเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดโดยตรง[509]

อนึ่ง มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล อย่างไรก็ดี ผู้ให้บริการที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวกลางหนึ่งที่สำคัญในการช่วยแพร่กระจายข้อมูลคอมพิวเตอร์ไปยังบุคคลเป็นจำนวนมาก โดยปกติ สื่อสังคมออนไลน์มักได้รับผลประโยชน์ตอบแทนบางอย่าง เช่น กรณีข่าวลวงที่มีลักษณะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อให้มีการซื้อสินค้า สื่อสังคมออนไลน์อาจมีค่าตอบแทนจากการโฆษณา ดังนั้น การกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นนิติบุคคลมีโทษปรับสูงกว่าสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นบุคคลธรรมดาจึงมีความเหมาะสม โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่และมีรายได้สูงจากค่าตอบแทนจากการโฆษณา[510]

3) การระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ พบว่า มาตรา 20 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งวางหลักเกี่ยวกับการระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีสามารถยื่นคำร้องพร้อมแสดงพยานหลักฐานต่อศาลที่มีเขตอำนาจขอให้มีคำสั่งระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ได้นั้นอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยในกรณีที่เป็นผู้ให้บริการที่อยู่ในราชอาณาจักรหรือจดทะเบียนในราชอาณาจักร อาจไม่ได้มีปัญหามากเท่ากับกรณีที่เป็นผู้ให้บริการที่อยู่ต่างประเทศโดยเฉพาะที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์มักอยู่ในต่างประเทศหรือเซิร์ฟเวอร์ตั้งอยู่ในต่างประเทศ

---

[508] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[509] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[510] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

ในกรณีที่สื่อสังคมออนไลน์อยู่ในราชอาณาจักร ตามมาตรา 20 กำหนดเรื่องการระงับการเผยแพร่และการทำให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรียื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นข่าวลวง ซึ่งในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไปขอให้ศาลมีคำสั่งระงับการทำให้แพร่หลายตามมาตรา 20 ปัจจุบันจะมีเพิ่มขึ้นใหม่ขั้นตอนหนึ่ง คือ ศาลจะมีหมายเรียกผู้ต้องหาให้มาไต่สวนก่อน[511] หากศาลพิจารณาแล้วว่ามีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวลวง ก็จะส่งหมายศาลไปยังผู้ให้บริการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งผ่านข้อความส่วนตัว (direct message) หรือการโพสต์ในช่องแสดงความคิดเห็น (comment)[512]

การดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการดังกล่าวในทางปฏิบัติอาจก่อให้เกิดความล่าช้า หากต้องรอให้มีการยื่นฟ้องต่อศาล เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วมาก อาจไม่ทันการณ์หากมีการใช้กระบวนการทางศาล ซึ่งจะต้องมีการฟ้องคดีไปยังศาลก่อนจึงจะพิพากษาลงโทษกันได้ ซึ่งในระหว่างนั้นหากปล่อยให้ผู้กระทำความผิดกระทำผิดต่อไปหรือไม่ดำเนินการแก้ไขก็อาจจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ ดังนั้น ในประเด็นนี้ควรมีการนำมาตรการทางปกครองมาบังคับใช้โดยการให้อำนาจหน่วยงานทางปกครองสั่งให้ผู้ให้บริการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง[513]

ในกรณีที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่อยู่ต่างประเทศ มีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับการเผยแพร่ข่าวลวง เนื่องจากการบังคับให้สื่อสังคมออนไลน์ที่อยู่ต่างประเทศปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว มีความเกี่ยวพันกับเขตอำนาจรัฐ (jurisdiction) ดังนั้น แม้จะได้มีการแจ้งคำเตือนและขอให้ผู้ให้บริการระงับหรือนำเนื้อหาที่เป็นข่าวลวงออกจากระบบ (เช่น ในกรณีของเฟซบุ๊ก ได้กำหนดช่องทางให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถยื่นเรื่องหรือคำเตือนให้กับเฟซบุ๊กได้โดยตรง แต่ก็เป็นเรื่องกฎเกณฑ์ภายในองค์กร) แต่สื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่มักไม่ปฏิบัติตามคำเตือนดังกล่าว เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักรไทย จึงไม่อาจบังคับใช้กฎหมายได้[514]

นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวงหรือสั่งปิดบัญชีใดบัญชีหนึ่ง ผู้กระทำความผิดก็อาจไปเปิดบัญชีใหม่ ซึ่งแม้ศาลจะได้มีคำสั่งให้ปิดบัญชีใดไปแล้ว ผู้กระทำความผิดก็อาจจะเปิดบัญชีใหม่อีก ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข่าวลวงนั้นได้ดังเดิม ดังนั้น การปราบปรามของรัฐโดยการขอคำสั่งศาลให้สั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง อาจไม่ได้ผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร เพราะยิ่งมีคำสั่งระงับหรือห้าม ประชาชนทั่วไปก็พยายามหาช่องทางอื่น ๆ เข้าดูข้อมูลดังกล่าว หรือสืบค้นเพื่อเข้าไปดูมากขึ้นกว่าเดิมว่าที่ศาลมีคำสั่งห้ามเพราะเหตุใด การที่ผู้ใช้บริการเข้าไปดูบุคคลใดเป็นจำนวนมาก ๆ ก็อาจทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือมีอิทธิพลซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อรัฐ ดังนั้น การบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าวควรต้องมีความชัดเจน[515] เนื่องจากการ

---

[511] ศาลอาญาวางแนวปฏิบัติเป็นมาตรฐานกลางในการพิจารณาคำร้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 เพื่อระงับการเข้าถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ชั่วคราวหรือถาวร อันเนื่องจากการกระทำความผิดด้านความมั่นคงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 สื่อการพนัน-ลามกอนาจารและความผิดอื่นตามกฎหมายคอมพิวเตอร์ โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาได้มีการลงนามเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564 เพื่อให้ผู้พิพากษาศาลอาญามีแนวทางในการปฏิบัติและพิจารณาคำร้องอย่างมีประสิทธิภาพและชัดเจน

[512] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 13 มิถุนายน 2564

[513] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[514] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 13 มิถุนายน 2564

[515] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

ระงับข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นข่าวลวงตามมาตรา 20 มีลักษณะเป็นเหมือนเหรียญสองด้าน เพราะนอกจากจะทำให้ประชาชนเกิดความคลางแคลงใจในการใช้อำนาจรัฐแล้ว อาจทำให้ข่าวลวงดังกล่าวกลายเป็นประเด็นสนใจหรือเป็นประเด็นสาธารณะได้[516]

2.2.3 มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบข้อพิจารณาดังนี้

1) มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีการบัญญัติรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่กำกับดูแลข่าวลวง โดยไม่ได้มุ่งเน้นการลงโทษหรือปราบปรามข้อมูลเท็จหรือการแสดงความคิดเห็นตามปกติทั่วไป ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่ข้อมูลเท็จทุกเรื่องที่เป็นความผิดตามรัฐบัญญัติฉบับนี้ ฉะนั้น ความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงในสาธารณรัฐสิงคโปร์จะต้องเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จที่กระทบกระเทือนเรื่องที่มีความสำคัญหรือประโยชน์ส่วนรวม (public interest) เช่น ความมั่นคงของประเทศ หากเป็นข้อมูลเท็จในเชิงที่ทำให้บุคคลทั่วไปเสื่อมเสียชื่อเสียงก็ต้องไปใช้กลไกตามกฎหมายอื่น เช่น การดำเนินคดีตามความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังนั้น ความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงต้องเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนต่อเรื่องสำคัญของประเทศเป็นอย่างมากและต้องเป็นเรื่องสำคัญในสังคมประชาธิปไตย เช่น ความมั่นคงทางการเมือง หรือการเลือกตั้ง[517]

บริบททางด้านการเมืองการปกครองของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีลักษณะเป็นรัฐแบบพ่อปกครองลูก (Paternalist state) ต่างจากสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น การตรากฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงมีลักษณะเป็นการที่รัฐเป็นฝ่ายบอกว่าอะไรจริงหรืออะไรไม่จริง[518] เนื่องจากสาธารณรัฐสิงคโปร์แม้ว่าเป็นประชาธิปไตยระดับหนึ่งแต่ก็มีการควบคุมเรื่องการสื่อสารหรือเรื่องข้อมูลที่เคร่งครัดมากกว่าประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวกับความมั่นคงหรือความสงบเรียบร้อยของประเทศ เพราะฉะนั้น กฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงกำหนดโทษอาญาไว้ค่อนข้างสูงเพื่อเป็นการป้องกันหรือปรามผู้ที่คิดจะกระทำความผิด ทำให้ผลที่ได้จากกระทำความผิดอาจไม่คุ้มกับผลเสียที่จะได้รับหรือโทษที่ได้รับ แต่ในราชอาณาจักรไทย การลงโทษเป็นดุลยพินิจของศาลที่จะปรับหรือจะรอลงอาญาก็ได้หากกระทำความผิดครั้งแรก ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี[519]

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลข่าวลวงที่กำหนดไว้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และมีการกำหนดอัตราโทษสูงมากสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลที่อยู่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์มีรายได้สูง การใช้โทษปรับที่ค่อนข้างสูงจึงมีความเหมาะสม ซึ่งหากเป็นการใช้โทษจำคุกซึ่งมุ่งประสงค์ต่อความมั่นคงก็มีกฎหมายความมั่นคงบังคับใช้อยู่แล้ว[520] นอกจากนั้น ในเรื่องของการระงับการเผยแพร่ข่าว

---

[516] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[517] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

[518] *เรื่องเดียวกัน*

[519] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[520] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

ลวง รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) กำหนดให้อำนาจรัฐมนตรีในการสั่งให้หน่วยงานออกคำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จได้ ซึ่งมาตรการดังกล่าวของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีความน่าสนใจตรงที่หน่วยงานรัฐสามารถสั่งให้มีการแก้ไขข้อมูลได้ เพราะหากรอให้มีการยื่นคำร้องต่อศาลก็อาจจะทำให้เกิดความล่าช้า[521]

ตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) หน่วยงานรัฐสามารถออกคำสั่งให้มีการแจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จได้ โดยเริ่มจากการติดตามตัวผู้กระทำความผิดก่อน หากบุคคลดังกล่าวปฏิเสธที่จะแจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ รัฐก็จะออกคำสั่งให้ผู้ให้บริการที่เป็นตัวกลางเป็นผู้แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ โดยประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ไม่ได้กำหนดว่า ผู้รับคำสั่งจะต้องแก้ไขข้อเท็จจริงให้ถูกต้อง เพียงแต่กำหนดให้ต้องเปิดเผยความจริง ในบางกรณีผู้ให้บริการก็ไม่ได้ดำเนินการแก้ไขข้อมูล แต่ไประบุตามที่หน่วยงานรัฐสั่งว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นเท็จ ในกรณีดังกล่าว นักกฎหมายหลายท่านให้ความเห็นว่า การเผยแพร่ข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์มีความรวดเร็วมาก การดำเนินการทางศาลเพื่อขอคำสั่งในการระงับการเผยแพร่ข่าวลวงอาจไม่ทันเวลาในการยับยั้งการแพร่กระจายของข่าวลวง การให้หน่วยงานรัฐสามารถมีคำสั่งให้มีการแจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลดังกล่าวได้ จะเป็นมาตรการป้องกันยับยั้งปัญหาข่าวลวงได้อย่างทันการณ์[522]

ในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดที่เกิดการใช้บอท (bot) และบัญชีปลอม (fake account) รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ได้รับบทเรียนมาจากกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสหพันธรัฐรัสเซีย เนื่องจากหน่วยงานของสหพันธรัฐรัสเซียได้ทำบัญชีปลอมขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแทรกแซงการเมืองของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในช่วงเวลาการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2016[523] อย่างไรก็ดี ในส่วนของอัตราโทษจำคุกตามรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) คือ 10 ปี สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาที่ใช้บอทหรือบัญชีปลอมในการเผยแพร่ข่าวลวงนั้นค่อนข้างสูงไป ในกรณีนี้ไม่ควรกำหนดโทษจำคุกสูง แต่ควรกำหนดโทษจำคุกไว้ให้พอหลาบจำ โดยอาจไปกำหนดโทษปรับที่สูงแทน[524]

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มีการจำแนกโทษระหว่างบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล โดยแยกระดับอย่างชัดเจนในกรณีที่นิติบุคคลเป็นสื่อสังคมออนไลน์จะต้องรับโทษปรับในอัตราที่สูงกว่าในกรณีที่บุคคลธรรมดาเป็นสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและอาจจะได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการเผยแพร่ข่าวลวง จึงมีการกำหนดความรับผิดของสื่อสังคมออนไลน์ในกรณีการให้บริการสื่อสารข้อมูลเท็จไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่ค่อนข้างจะมีประสิทธิภาพ ส่วนบทบัญญัติเรื่องการใช้บอทหรือบัญชีปลอมก็แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีหน่วยงานที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่พอจะติดตามผู้กระทำความผิดได้ และจะต้องมีฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้ ซึ่งหากเป็นประเทศอื่นก็อาจจะทำได้ยาก[525]

---

[521] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[522] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564 และนักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[523] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

[524] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[525] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

2) มาตรการทางกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะควบคุมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเกลียดชัง (hate speech) ซึ่งอิงไปตามบริบททางด้านสังคมและประวัติศาสตร์ของประเทศ[526] โดยกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นเรื่องการกำกับดูแลกับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเกลียดชังบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของตน โดยกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเกลียดชังออกจากแพลตฟอร์มของตนภายในเวลาที่กำหนด มิฉะนั้น จะต้องระวางโทษปรับ ซึ่งตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้เครือข่าย (NetzDG) ได้ระวางโทษปรับไว้ในอัตราสูงมาก คือประมาณ 50,000,000 ยูโร ซึ่งโดยหลัก การกำหนดโทษปรับในอัตราสูงมักใช้กับผู้กระทำความผิดที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเงินหรือผลประโยชน์ลักษณะใดก็ตาม เนื่องจากการกำหนดโทษปรับในอัตราสูงจะทำให้ผู้กระทำความผิดฉุกคิดก่อนว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำความผิดอาจไม่คุ้มกับจำนวนโทษปรับที่จะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น[527]

ในทางตรงกันข้ามหากมีการกำหนดโทษในอัตราต่ำในความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ผลประโยชน์มาก โทษทางอาญาก็อาจไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในระยะหลังจะมีการกำหนดค่าปรับในอัตราที่สูงสำหรับความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีเหตุผลและบริบททางสังคมที่มีสภาพพิเศษต่างจากราชอาณาจักรไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอาจมองว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีเจตนาสร้างข่าวลวงเพื่อเผยแพร่เพื่อผลประโยชน์บางอย่าง ผู้สร้างข่าวลวงก็จะต้องใช้โทษอาญา แต่สื่อสังคมออนไลน์อาจจะควบคุมดูแลข้อมูลของผู้ใช้บริการในระบบไม่ทั่วถึงและไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างข่าวลวงโดยตรงจึงมองว่าไม่ได้มีเจตนาร้ายจึงกำหนดโทษปรับทางปกครอง ไม่ได้ใช้โทษทางอาญา[528]

ทั้งนี้ ในส่วนของการใช้โทษปรับทางปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่ใช่โทษทางปกครองโดยแท้ แต่มีลักษณะเป็นอาญาลดรูป กล่าวคือ นำมาใช้แทนโทษทางอาญาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่มีมลทิน โดยในส่วนของโทษปรับจะมีกฎหมายกำหนดไว้ว่า ถ้ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้ามาดำเนินการตรวจสอบก่อน หากพบว่ามีการกระทำความผิดจริง ก็จะแจ้งผู้กระทำความผิดและสามารถใช้ดุลพินิจสั่งปรับได้คล้ายกับการเปรียบเทียบปรับของราชอาณาจักรไทย[529] หากไม่มีการชำระค่าปรับตามกฎหมายเยอรมนี ก็ต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่งก่อนแล้วก็ส่งไปฟ้องศาลอาญาต่อไป[530]

3) มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ในการกำกับดูแลข่าวลวง โดยกำหนดให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจจัดการได้เองเช่นเดียวกันกับสาธารณรัฐสิงคโปร์และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เนื่องจากการพึ่งพากระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจจะล่าช้าเกินไป ซึ่งก็เป็นเหตุผลที่สนับสนุนการใช้โทษปรับทางปกครอง แต่ต่างกันตรงที่การบังคับใช้โทษปรับทางปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นต้นแบบซึ่งนำมาใช้แทนโทษปรับทางอาญาจริง ๆ แต่ไม่ได้เป็นโทษทางปกครองโดยแท้

---

[526] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

[527] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[528] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[529] กรรมการกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤษภาคม 2564

[530] *เรื่องเดียวกัน*

เหมือนกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และราชอาณาจักรสเปน ซึ่งฝ่ายปกครองเป็นผู้สั่งปรับเอง หากผู้กระทำความผิดไม่พอใจก็จะต้องไปอุทธรณ์หรือฟ้องศาลปกครอง แต่หากไม่มีการอุทธรณ์หรือฟ้องศาลปกครอง คำสั่งก็ถือเป็นที่สุด[531]

นอกจากนี้ ทั้งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสเองมีการนำโทษปกครองมาใช้ในหลายเรื่อง เนื่องจากประเทศทั้งสองมีการแนวคิดเรื่องทางปกครองมายาวนาน ประกอบกับในยุคหลัง ภาครัฐอาจจะไม่ต้องการนำโทษทางอาญามาใช้กับทุกเรื่อง จึงพยายามสร้างแนวทางใหม่ ๆ มาเป็นการใช้โทษปรับทางปกครอง สำหรับในราชอาณาจักรไทยไม่ได้มีความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตการใช้โทษปรับทางปกครอง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่รัฐเข้ามากำกับดูแลหรือให้ใบอนุญาต หากมีการฝ่าฝืนกฎระเบียบก็จะมีโทษปรับทางปกครอง หากเทียบกับกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส การนำแนวคิดของประเทศดังกล่าวมาใช้ก็อาจจะไม่สามารถทาบกันได้สนิทกับระบบกฎหมายของราชอาณาจักรไทย เนื่องจากอาจมีการกำหนดโทษปรับทางปกครองได้เป็นบางเรื่อง แต่ไม่ใช่ทุกเรื่อง ดังเช่นในกรณีข่าวลวงอาจนำโทษปรับทางปกครองมาใช้ได้ เช่น เมื่อได้มีการแจ้งเตือนสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับการนำเสนอข่าวลวงไปแล้ว แต่ยังคงนำเสนอข่าวลวงแบบเดิม ก็อาจมีการปรับเป็นรายวันได้[532]

2.2.4 มาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา (ด้านกฎหมาย) เกี่ยวกับมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง พบว่าปัจจุบันกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีการจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand) ทำหน้าที่ในการตรวจสอบข่าวลวง แจ้งเบาะแสข่าวที่น่าสงสัย ซึ่งมีการสร้างเฟซบุ๊กของหน่วยงานเพื่อแจ้งข้อมูลที่เป็นข่าวลวง เมื่อมีการโพสต์ข้อมูลว่าเป็นข่าวลวงก็จะมีการยิงโฆษณาให้ประชาชนเห็น แต่ก็มีข้อจำกัดคือบางข่าวที่หน่วยงานโพสต์แจ้งไป ประชาชนบางกลุ่มอาจจะไม่เชื่อหรืออาจเข้าไม่ถึงข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากอัลกอริทึมที่กำหนดไว้อาจทำให้คนกลุ่มหนึ่งไม่ค่อยได้ไปดูหรือไม่ค่อยได้เปิดดูก็จะไม่เห็นข้อมูลดังกล่าว[533] ซึ่งประชาชนมีวิจารณญาณของตัวเองว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อข่าวลวงดังกล่าว เหมือนกับกรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค เจ้าหน้าที่ของรัฐก็สามารถเตือนภัยผู้บริโภคทราบได้ ซึ่งเป็นการสร้างบทบาททางการศึกษา (educational role) โดยการให้ความรู้แก่ประชาชน[534]

การกำกับดูแลข่าวลวงควรมีการส่งเสริมความรู้ความเท่าทันของประชาชนในการใช้อินเทอร์เน็ต (Internet literacy) เนื่องจากความรู้ความเข้าใจของประชาชนบางกลุ่มอาจมีน้อยเกินไปในบางเรื่อง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้เอง เพราะฉะนั้น การกำกับดูแลข่าวลวงจึงเป็นเรื่องของการสร้างความตระหนักรู้ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งอาจเริ่มต้นจากสถาบันการศึกษาในการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยภาครัฐต้องมีภารกิจในการทำให้ประชาชนเข้าใจบริบทของสังคมที่อยู่ในยุคโลกออนไลน์ นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ต่างชาติส่วนใหญ่มีแพลตฟอร์มหรือเซิร์ฟเวอร์อยู่นอกราชอาณาจักรไทย ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากอนาคตจะมีการขึ้นทะเบียน

---

[531] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[532] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[533] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สัมภาษณ์วันที่ 13 มิถุนายน 2564

[534] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือจดทะเบียน หรือมีการกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ต้องมีเซิร์ฟเวอร์ (server) อยู่ในราชอาณาจักรไทย ก็จำเป็นต้องมีมาตรฐานในการให้บริการซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่การป้องกันข่าวลวงเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงป้องกันการหลอกลวงเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ด้วย[535]

ในส่วนของสื่อสังคมออนไลน์ต่างประเทศบางแห่ง เช่น เฟซบุ๊ก กูเกิล มีการสร้างกลไกการกำกับดูแลตัวเองมาใช้เป็นการภายใน เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ต่างประเทศเหล่านี้เป็นผู้ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่และมีรายได้สูงเป็นอันดับต้นของโลก โดยผู้ที่ต้องการจะลงโฆษณาทางการเมือง ก็จะมีตัวเลือก (option) ขึ้นมาว่าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง เป็นการแจ้งเตือนให้ผู้ใช้บริการทราบ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเลือกที่จะไม่รับข้อมูลดังกล่าวได้โดยการคลิกปุ่ม “turn off” บนแพลตฟอร์มออนไลน์ แต่สื่อสังคมออนไลน์ในประเทศอาจจะยังไม่มีแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีลักษณะของการกำกับดูแลตัวเองเหมือนสื่อสังคมออนไลน์ต่างประเทศ[536]

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงยุคสมัยก็มีความสัมพันธ์กับแสดงออกของประชาชนด้วย เนื่องจากเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนและจริยธรรมในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจแยกได้ด้วยกันทั้งหมด 5 ยุค คือ (1) ยุคแห่งเสรีภาพทางความเชื่อ (2) ยุคเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (3) ยุคเสรีภาพทางประชาธิปไตย (4) ยุคเสรีภาพทางสังคม และ (5) ยุคเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งในยุคแต่ละยุคก็มีระดับจริยธรรมที่ไม่เหมือนกัน โดยยุคปัจจุบันคือยุคที่ 5 เกิดจากพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นยุคของการใช้เสรีภาพที่มีสื่อรองรับจำเป็นจะต้องมีจริยธรรมสูงกว่าเดิม เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไปจึงนำบรรทัดฐานทางจริยธรรมในยุคก่อนมาใช้ในยุคปัจจุบันไม่ได้[537]

การใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเพียงเรื่องของการปราบปรามเมื่อเกิดการกระทำความผิดแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง หรือการนำตัวผู้ทำความผิดมาลงโทษ แต่การกำกับดูแลข่าวลวงจำเป็นจะต้องมีมาตรการในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนซึ่งก็คือการสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่นก็จะมีเรื่องสภาวิชาชีพที่กลั่นกรองผู้ที่ประกอบวิชาชีพ และมีประมวลจริยธรรมที่ใช้ในการกำกับดูแล แต่สำหรับสื่อสังคมออนไลน์บางส่วนก็ถือว่าเป็นสื่อมวลชน การสร้างประมวลจริยธรรมก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะไม่มีสภาพบังคับใด ๆ แต่ก็จะช่วยเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากปัญหาเรื่องข่าวลวงจำเป็นจะต้องอาศัยกฎหมายที่มีสภาพบังคับในเชิงลงโทษ (sanction) ในทางอาญา หรือในทางปกครอง รวมถึงการเยียวยาทางแพ่ง แต่นอกจากเรื่องการลงโทษก็อาจมีการสร้าง “ซอฟต์ลอว์ (soft law)” ที่เป็นการกำกับดูแลกันเอง โดยการปลูกจิตสำนึก หรือสร้างจริยธรรมที่มีลักษณะเป็นการลงโทษทางสังคม (social sanction) หรือโดยแวดวงวิชาชีพ[538]

3. ผลการสนทนากลุ่ม

การวิจัยนี้ ได้มีการสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นผ่านทาง Microsoft Teams จากผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา จำนวน 25 คน โดยมีผลการระดมความเห็นใน 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

---

[535] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[536] *เรื่องเดียวกัน*

[537] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[538] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

3.1 ความเห็นต่อร่างแก้ไขปรับปรุงมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

ในการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยได้จัดทำร่างแก้ไขปรับปรุงมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยอาศัยการเทียบเคียงบทบัญญัติตามมาตรา 7 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดข้อความในร่างแก้ไขปรับปรุงไว้ดังต่อไปนี้

“ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ในหรือนอกราชอาณาจักรไทย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข้อมูลปลอม ข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด หรือข้อมูลบิดเบือน โดยผู้กระทำรู้อยู่แล้วหรือควรรู้ว่าข้อมูลมีลักษณะดังกล่าว และการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวอาจส่งผลกระทบในข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรไทย

ข. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินสาธารณะ

ค. เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดีของราชอาณาจักรไทยกับประเทศอื่น ๆ

ง. มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติของประเทศ

จ. เป็นการปลุกระดมความรู้สึกเป็นปรปักษ์หรือสร้างความเกลียดชังระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ฉ. ทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการแห่งชาติหรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐ หรือ คณะกรรมการแห่งชาติ”

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหลายท่านเห็นว่า ร่างแก้ไขปรับปรุงข้างต้นมีความเหมาะสม ควรจะนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย เพราะในปัจจุบันยุคที่การสื่อสารแพร่หลายและประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างง่ายดายด้วยการใช้สมาร์ทโฟน พบว่าการสื่อสารมีทั้งข่าวลวงและข่าวเท็จ มีการสร้างข่าว สร้างกระแสเพื่อหวังผลในด้านใดด้านหนึ่ง ทำให้ประชาชนทั่วไปเสพข่าวโดยขาดการวิเคราะห์ มีการเผยแพร่ข่าวกันต่อไป เกิดผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน เมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะตีความและปรับบทกฎหมายในขั้นตอนสุดท้ายว่าสิ่งใดเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของราชอาณาจักร เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์อันดี โดยในเบื้องต้นจะต้องมีการพิจารณากลั่นกรองของหน่วยงานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ในหลาย ๆ กรณี จึงควรจะมีคำนิยาม เพราะอย่างน้อยคำนิยามจะทำให้ประชาชนได้รู้ขอบเขตของกฎหมายในเบื้องต้น[539]

ทั้งนี้ การนำรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มาเป็นแบบอย่างสำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทย จำเป็นต้องเลือกปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของภายในประเทศ เพราะการออกกฎหมายเป็นนิตินโยบายที่รัฐแต่ละประเทศจะมีมุมมองในการจัดการปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อย่างไร สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ การออกแบบกฎหมายจึงทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเรื่องความมั่นคงของประเทศถือเป็นประโยชน์สูงสุด เป็นนิติสมบัติที่มีความสำคัญระดับต้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งเปราะบาง เพราะความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนกับประเทศอื่น ๆ ผลที่

[539] ตุลาการศาลปกครอง, นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง และผู้จัดการฝ่ายไอที ธนาคารไทยพาณิชย์, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ตามมาจะนำไปสู่ทั้งด้านการลงทุน ความร่วมมือต่าง ๆ ผลกระทบที่จะเกิดกับการเลือกตั้ง ซึ่งดูจากบริบทของราชอาณาจักรไทย ต้องให้ครอบคลุมไปถึงการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นด้วย ในรายละเอียดต้องพิจารณาความเหมาะสมและมีเนื้อหาที่ครอบคลุม[540]

ปัจจุบันปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทยใช้มาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นหลัก โดยการวิเคราะห์ข่าวลวงจะพิจารณาจากเรื่องความตื่นตระหนกของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจให้รอบด้านว่าการเผยแพร่ข่าวนั้น ๆ มีความเป็นไปได้หรือส่งผลกระทบให้ประชาชนตื่นตระหนกหรือไม่ จึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบข้อเท็จจริงมาเป็นหลักพิจารณาด้วย[541] ปัญหาเรื่องการส่งต่อข่าวลวงเกิดขึ้น ควรมีการแก้ไขมาตรา 14 (2) ให้เป็นไปตามแนวทางของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) เนื่องจากแต่เดิมเป็นการตีความที่ไม่เฉพาะเจาะจง ทำให้ต้องพิจารณาทั้งเรื่องสถานการณ์ในขณะที่ผู้เผยแพร่ทำการส่งต่อข่าวนั้น ๆ แล้วยังต้องพิจารณาไปถึงเหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลานั้นด้วย เช่น ข่าวเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ถ้าเผยแพร่ข่าวในช่วงปีที่แล้วถือเป็นเรื่องใหม่ที่คนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจ การส่งต่อข่าวในประเด็นที่ว่าถ้าเป็นโรคนี้แล้วอันตรายร้ายแรงต้องเสียชีวิตทุกคน จะทำให้สังคมเกิดความตื่นตระหนกได้ แต่หากข่าวนั้นมาเผยแพร่ในตอนนี้ ความตื่นตระหนกก็ไม่เท่ากับปีที่แล้วเพราะคนทั่วไปมีความรู้และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคนี้แล้วว่าถ้าติดโรคแล้วมีความเสี่ยงต่อชีวิต แต่ไม่ได้แปลว่าต้องเสียชีวิตทุกคน[542]

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับข่าวลวงมี 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 14 (2) ซึ่งเป็นส่วนของการดำเนินคดีอาญา กับมาตรา 20 ซึ่งเป็นมาตรการในการระงับการเผยแพร่ข่าวลวงโดยการนำข่าวลวงดังกล่าวออกจากพื้นที่การเผยแพร่ แต่ในมาตรา 14 (2) มีข้อจำกัดที่ว่าเป็นส่วนของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งโครงสร้างของการดำเนินคดีอาญาต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบความผิดว่าเข้าข่ายความผิดหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการกับข่าวลวงซึ่งใช้ช่องทางสื่อสารด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังมีปัญหาเรื่องสภาพบังคับและข้อจำกัดของกฎหมายที่สามารถดำเนินคดีอาญาได้เฉพาะบุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น การดำเนินคดีอาญากับบุคคลที่อยู่นอกประเทศมีความยุ่งยากและมีข้อจำกัด ในเรื่องของระยะเวลาการดำเนินคดีถือว่ามีปัญหาเรื่องความล่าช้าในการดำเนินการ ควรมีกลไกเพื่อช่วยลดขั้นตอนการทำงานให้รวดเร็วมากขึ้น เพราะการเผยแพร่ข่าวลวงผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและเข้าถึงคนเป็นจำนวนมาก ปัญหาข่าวลวงที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมเป็นวงกว้าง การแก้ไขปัญหาจึงต้องดำเนินการอย่างเร่งรัดและทันเวลา[543]

เนื้อหาในบทบัญญัติเกี่ยวกับข่าวลวง ควรมองภาพรวมถึงความสอดคล้องกับกฎหมายในมาตราอื่นด้วย โดยการเพิ่มถ้อยคำว่า “เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่” เพื่อระบุในกฎหมายให้ชัดเจนและครอบคลุมถึง “ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ” ไม่ว่าจะเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์หรือคนกลางที่รับข้อมูลลักษณะนั้นมา ระดับของบทลงโทษของการกระทำผิดก็ต้องมีความแตกต่างหากกระทำผิดหลายข้อรวมกัน การลงโทษต้องมากกว่าการกระทำผิดเพียงข้อใดข้อหนึ่ง[544]

---

[540] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[541] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บช.สอท., สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[542] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[543] อัยการผู้เชี่ยวชาญ, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[544] ตุลาการศาลปกครอง, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ในสื่อสังคมออนไลน์ การพิสูจน์ยืนยันตัวตนของผู้โพสต์ ผู้ใช้ หรือผู้แชร์ ถือเป็นปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายในการที่จะตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งทำให้ไม่สามารถดำเนินการหรือจัดการให้เด็ดขาดและไม่มีความคืบหน้าของคดีเท่าที่ควร เพราะยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับให้ยืนยันตัวตน ซึ่งทางภาครัฐอยู่ในระหว่างการปรับปรุงกติกาหรือมาตรการกลไกที่จะกำหนดให้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มีระบบการพิสูจน์ยืนยันตัวตนทางดิจิทัลของผู้ใช้อย่างแท้จริง ซึ่งนับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายให้ดีที่สุด[545]

ในมุมของสื่อมวลชน นักสื่อสารมวลชนมีความเห็นว่า กฎหมายต้องมีความชัดเจนทั้งเรื่องคำนิยาม การกำหนดขอบเขต รวมไปถึงเรื่องผลกระทบ บทลงโทษต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการกำหนดขอบเขตกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อไม่สับสนต่อการตีความและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่ากฎหมายจะออกมาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้จริง[546] โดยมีการให้ข้อสังเกต คือ การทำให้เกิดข่าวลวงพบอยู่ 3 ระดับ ดังนี้ ข่าวลวงระดับแรก เกิดจากกลุ่มที่ไม่รู้ความจริง ผู้เสพข่าวแล้วทำการเผยแพร่ต่อโดยไม่มีการตรวจสอบ ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของประชาชนทั่วไป ข่าวลวงระดับที่สอง เกิดจากกลุ่มที่เพิ่มเติมข้อมูลใส่ความคิดเห็นมีลักษณะบิดเบือนบ้างเพียงเพื่อต้องการแนวร่วมในการสนับสนุนของคิดเห็นส่วนตัว และข่าวลวงระดับที่สามเกิดจากกลุ่มที่มีเจตนาร้าย มีเป้าหมายเพื่อที่จะทำให้เกิดความสับสนหรือเกิดความเสียหายเกิดความตระหนกในสังคม จึงมองว่า ในแต่ละระดับของการทำให้เกิดข่าวลวง มีเจตนาที่แตกต่างกัน หากจะใช้กฎหมายเป็นบทลงโทษ อาจจะต้องพิจารณาถึงเรื่องเจตนาของผู้ที่ทำให้เกิดความสับสนในข้อมูลข่าวสารนี้เป็นหลัก[547]

โดยภาพรวม ประเด็นเรื่องนิยามของข่าวลวงในมุมมองของการร่างกฎหมายเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญที่สุด เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการตีความของผู้ที่ใช้กฎหมาย ปัจจุบันการใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพียงฉบับเดียว ยังมีปัญหาในเรื่องการตีความเนื่องจากยังขาดเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง ข่าวลวง ข่าวปลอม มีหลายระดับ ควรกำหนดนิยามให้ชัดเจนว่าข่าวลวงในลักษณะใด รูปแบบใดที่เป็นปัญหา ควรให้ความสำคัญกับผลกระทบภาพใหญ่ว่าประชาชนจะได้รับผลกระทบจากข่าวลวงนั้น ๆ หรือไม่ จึงจะมองว่าข่าวลวงนั้นสร้างปัญหาให้กับสังคมส่วนรวม[548]

3.2 มาตรการในการจัดการปัญหาการใช้ “บัญชีปลอม” และ “บอท” ในการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายให้ความเห็นว่า เจตนาของการใช้บอทเป็นการทำเพื่อปล่อยข่าวลวง สื่อสังคมออนไลน์ต้องคอยเฝ้าระวังในส่วนนี้ โดยผู้ให้บริการแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์สามารถตรวจสอบจากระบบได้หากเกิดการใช้บัญชีที่มีจำนวนความถี่ผิดปกติ การลงโทษของการใช้บอทควรจะได้รับการลงโทษที่ค่อนข้างสูง โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ของการสื่อสารที่คนเป็นจำนวนมากเข้าถึงข้อมูลนั้น หากเป็นการใช้งานทวิตเตอร์ จะเป็นการนับจากจำนวนการรีทวิต ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาระดับการลงโทษว่าจะรุนแรงมากน้อยแค่ไหน การใช้บัญชีปลอมสามารถทำได้หลายกรณี ทั้งการสร้างอวตารมาก่อกวน หรือจากการที่ไม่อยากระบุตัวตนในการให้ความเห็นบางเรื่อง ดังนั้นหากสื่อสังคมออนไลน์บังคับให้ทุกคนยืนยันตัวตนก็อาจจะเป็นการละเมิด

---

[545] นักกฎหมาย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[546] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[547] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[548] ผู้บริหารสมาคมผู้ดูแลเว็บไซต์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

สิทธิเสรีภาพ รวมไปถึงกรณีการยืนยันตัวตนโดยใช้บัตรประชาชน อาจจะมีการนำบัตรประชาชนของบุคคลอื่นมาลงทะเบียนแทนกลายเป็นการเปิดบัญชีปลอม ดังนั้นการลงทะเบียนเพื่อยืนยันตัวตนก็ต้องพิจารณาการปลอมแปลงหลักฐานส่วนบุคคลเป็นส่วนสำคัญด้วย[549]

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลเรื่องปัญหาข่าวลวง ให้ข้อคิดเห็นว่า การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ ที่ทุกคนสามารถสร้างบัญชีขึ้นมาใช้งานเองได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาเรื่องข่าวลวงแล้วมีการร้องเรียนหรือแจ้งความ จุดเริ่มต้นคือต้องพิสูจน์ตัวตนก่อน แล้วจึงจะนำไปสู่การดำเนินคดี หากยังไม่ทราบตัวตนของผู้กระทำผิด จะถือว่าเป็นคดีที่ไม่ปรากฏผู้กระทำความผิด เท่ากับไม่เกิดอะไรขึ้น ไม่สามารถดำเนินคดีหรือเอาผิดกับใครได้[550] การใช้บัญชีปลอมเป็นจำนวนมากจึงเป็นการสร้างปัญหา ทำให้การปฏิบัติงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นไปด้วยความยากลำบาก ปัจจุบันใช้วิธีพิสูจน์ตัวตนเป็นหลัก เมื่อพิสูจน์ตัวตนได้จึงจะเข้าสู่ขั้นตอนการดำเนินคดี ตรวจค้น ยึดอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นผู้เผยแพร่จริงหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติขั้นตอนการพิสูจน์ตัวตนของอวตารที่ไม่มีการระบุตัวตน เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จากกรณีที่เคยเกิดขึ้น พบว่าข้อมูลทุกอย่างเป็นข้อมูลปลอม เริ่มตั้งแต่ข้อมูลของการสมัคร การลงทะเบียน เป็นการใช้ข้อมูลปลอมทั้งหมด ใช้ตัวตนปลอม แม้กระทั่งเบอร์โทรศัพท์หรืออีเมลก็สามารถปลอมข้อมูลได้ทุกอย่าง ดังนั้นจึงสนับสนุนให้ใช้วิธีการยืนยันตัวตนในการใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดภายหลังและอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบค้นหาผู้กระทำผิด[551]

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การใช้บัญชีปลอมที่ยังไม่รู้ตัวตน จึงเป็นแค่การเพิ่มสถิติทางสำนวนแล้วไม่สามารถดำเนินการอะไรต่อไปได้ จากการวิเคราะห์ปัญหา สิ่งเหล่านี้คือเจตนาของผู้ที่ตั้งใจปล่อยข่าวลวงนั้น ๆ ด้วยการหาช่องทางที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ โดยการนำบัตรประชาชนของผู้อื่นมาใช้ในการลงทะเบียน การแอบอ้างใช้ชื่อบุคคลอื่นมากระทำการแทน เป็นการเพิ่มความยากลำบากในการตรวจสอบเพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจสอบพบว่าเป็นการแอบอ้างชื่อไปกระทำผิด ซึ่งบุคคล ๆ นั้นก็ไม่ใช่ตัวตนของผู้กระทำผิดจริง[552]

การใช้บัญชีบอท รวมไปถึงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ มากระทำการสื่อสารแทนตัวบุคคลล้วนเป็นการทำในแนวทางเดียวกัน การใช้บัญชีบอท คือ การใช้ชุดโปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ มาดำเนินการด้วยวิธีการทางเทคนิค ซึ่งเป็นการกระทำผิดโดยอาศัยความล้ำสมัยของเทคโนโลยี ขณะนี้ทางภาครัฐกำลังพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะให้มีกลไกในการบังคับให้มีการยืนยันตัวตนในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ มีความพยายามสร้างกลไก ไม่ใช่เฉพาะแต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แต่มีองค์ประกอบอื่นร่วมด้วยเพื่อนำมาใช้บังคับร่วมกัน ทั้งกฎหมายฉบับอื่น ๆ เกี่ยวข้องในทุกมิติ อย่างเช่น กฎหมายการพิสูจน์การยืนยันตัวตนทางดิจิทัลหรือ Digital ID ถูกเขียนไว้โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อทำให้ธุรกรรมมีความปลอดภัยสร้างความน่าเชื่อถือ ต้องมาจากตัวตนของผู้ทำธุรกรรมที่มีความชัดเจนก่อนถึงจะนำไปสู่ธุรกรรมที่น่าเชื่อถือ ส่วนของแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างประเทศมีมาตรการในการขอความร่วมมืออยู่แล้วส่วนหนึ่ง ในการ

[549] ผู้จัดการฝ่ายไอที ธนาคารไทยพาณิชย์, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[550] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[551] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[552] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

บังคับใช้การยืนยันตัวตนยังเป็นสิ่งที่ท้าทายของหน่วยงานภาครัฐที่พยายามที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต[553]

ในต่างประเทศมีการใช้ระบบอัลกอริทึม (Algorithm) เข้ามาดูแลเรื่องการยืนยันตัวตน โดยการสร้างรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์ใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบการยืนยันตัวบุคคลเพื่อป้องกันมิให้ใครก็ตามมาใช้บัญชีปลอมในการสร้างข่าวลวง ซึ่งก็ต้องย้อนกลับไปดูบัญชีนั้น ๆ ว่าเป็นบัญชีที่มีตัวตนจริงหรือไม่ หรือว่าเป็นบัญชีที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย โดยต้องพิจารณาว่าบัญชีปลอมที่ถูกสร้างขึ้นมากับข้อมูลที่มาจากบัญชีปลอม มีความสัมพันธ์กันอย่างไร บัญชีปลอมที่เกิดขึ้นสร้างข้อมูลในลักษณะใด หากเป็นบัญชีที่ถูกสร้างปลอมขึ้นมาแต่ลักษณะของข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลจริงจะเป็นความผิดเฉพาะการทำเรื่องของบัญชีปลอมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากเป็นทั้งการใช้บัญชีปลอมและลักษณะข้อมูลปลอม ความผิดก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้น มาตรการที่ต่างประเทศนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบ จึงแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการยืนยันตัวตนทางด้านความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือของผู้ที่สร้างบัญชีที่อาจเป็นบัญชีปลอม และรูปแบบของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล[554]

นอกจากนี้ การควบคุมแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เป็นกิจการที่มาจากต่างประเทศนั้นอาจเป็นไปได้ยาก นอกจากมาตรการในเชิงลงโทษแล้วควรใช้มาตรการในเชิงส่งเสริม หรือใช้มาตรการที่เข้าใจลักษณะของแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์ให้มาก กรณีอย่างเฟซบุ๊ก การบังคับใช้กฎหมายไทยอาจกระทำได้ลำบาก แต่ในบางแง่มุมที่ทางเฟซบุ๊กให้ความสำคัญเป็นพื้นฐานสากล เช่น เรื่องสื่อลามก เรื่องที่เกี่ยวกับเยาวชน หรือเรื่องที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมขั้นร้ายแรง จะมีช่องทางให้ติดต่อ แจ้งข้อมูล เพื่อปิดกั้นเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้น ดังนั้น นโยบายที่ควรนำมาใช้ คือการที่มองเนื้อหาภาพรวมว่าจะสามารถดึงประเด็นต่าง ๆ มาขอความร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์ หาวิธีการส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการสื่อสังคมออนไลน์แสดงตัวตนที่แท้จริงในการที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น การใช้งานเว็บไซต์หน่วยงานของภาครัฐต้องมีการลงทะเบียนผู้ใช้บริการและมีการตรวจสอบบัญชีผู้ใช้บริการว่ามีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐ ถือเป็นหนึ่งในมาตรการส่งเสริมเพื่อจูงใจมากกว่าแค่บทบาทเพื่อกำหนดการลงโทษเพียงอย่างเดียว[555]

ในมุมมองของสื่อมวลชน นักสื่อสารมวลชนมีความเห็นว่า การยืนยันตัวตนเป็นเรื่องที่ดีเพราะการสื่อสารทุกวันนี้ไม่ใช่การแค่การพูด แต่การสื่อสารนั้น ๆ สามารถใช้เป็นอาวุธ สร้างความเสียหายและสามารถขยายวงกว้างให้เกิดความรุนแรงได้ การยืนยันตัวตนควรจะต้องมี และถือเป็นหนึ่งในขั้นพื้นฐาน โดยหลักก็คือ ควรจัดการโดยการยืนยันตัวตนเพื่อป้องกันปัญหาการใช้บัญชีปลอม และให้คนที่สร้างความเสียหายต้องมีหน้าที่รับผิดชอบให้ได้มากที่สุด และอีกทางหนึ่งก็คือต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดการระบบการยืนยันตัวตนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การยืนยันข้อมูลต่าง ๆ หรือการคัดกรองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการใช้ข้อมูลของบุคคลอื่นมาลงทะเบียนแทน[556] ด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การที่จะกำกับหรือควบคุมเป็นไปได้ยาก ในการกำหนดกฎหมายเพื่อจัดการเรื่องการใช้เทคโนโลยี ควรพิจารณาที่เจตนาของผู้ใช้บัญชีปลอม หรือการใช้บอท เช่น พ่อค้าหรือแม่ค้าที่ขายสินค้าทางสื่อสังคมออนไลน์ มีการสร้างบัญชีใหม่อยู่เรื่อย ๆ

---

[553] นักกฎหมาย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[554] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (3), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[555] อัยการผู้เชี่ยวชาญ, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[556] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

เพราะบัญชีเก่าอาจโดนปิดการใช้งานโดยสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งอาจเกิดจากการผิดเงื่อนไขบางอย่าง หากกฎหมายถือว่าบัญชีใหม่เป็นการสร้างบัญชีปลอม ไม่พิจารณาเรื่องเจตนาการสร้างบัญชีใหม่เพื่อทำการค้า ก็คงต้องทบทวนกันใหม่ เพราะข้อจำกัดของกฎหมายที่มีผลกระทบกับแพลตฟอร์มออนไลน์อาจทำให้ปิดกั้นการเกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ภาครัฐหรือองค์การต่าง ๆ ควรให้น้ำหนักกับเรื่องความตั้งใจหรือเจตนาของการกระทำการมากกว่าผลของการเกิดบัญชีปลอม การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ไร้ขีดจำกัดอาจทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายไปป้องกันได้ทันเวลา ต้องสร้างความสมดุลระหว่างกฎหมายและเจตนาในการกระทำการใด ๆ รวมไปถึงการส่งเสริมให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้สังคมสงบสุข[557]

ปัจจุบัน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ออกประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 โดยกำหนดให้ผู้ให้บริการต้องจัดให้มีระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลสำหรับผู้ใช้บริการทุกคน โดยใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและมาตรฐานขั้นต่ำในระดับความน่าเชื่อถือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ยืนยันตัวตนตามที่กฎหมายกำหนด[558]

3.3 การกำหนดโทษทางกฎหมายและความรับผิดทางอาญาสำหรับผู้รับจ้างทำข่าวลวงเพื่อเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมีความเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 และมาตรา 84 ผู้รับจ้างทำต้องรับผิดไม่ต่างจากผู้ว่าจ้าง ซึ่งในหมวดของกฎหมายอาญาเอง มีการเอาผิดไปถึงผู้สนับสนุนด้วย บางทีอาจจะไม่ได้รับจ้างแต่ช่วยสนับสนุนก็มีความผิดในอีกแบบหนึ่งลดน้อยลงไป ในหลักการจึงเห็นด้วยว่าควรจะมีบทลงโทษตามกันไปเพราะว่าเขาก็ไม่ได้ผิดไปจากผู้ว่าจ้าง ความยากของการเขียนกฎหมายนี้ในอนาคต คือ คำว่า “ผู้รับจ้าง” ที่จะทำข่าวลวง ในปัจจุบันคนรับจ้างอาจจะไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักรไทยก็เป็นได้ อาจจะอยู่นอกราชอาณาจักรแล้วใช้บอท หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ ถือเป็นอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเอาผิดเพราะความยากลำบากในการพิสูจน์ความผิดและการหาหลักฐานความผิด จึงเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานรับผิดชอบต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยีและพิจารณารอบด้าน ในการใช้บอทเพื่อกระทำผิดก็ต้องหาหลักฐานให้ได้ว่าบอทหรือ นิติบุคคลใด หรือใคร เป็นคนสร้างขึ้นมา อาจจะต้องมีกลไกการพิสูจน์ความผิด ในมิติกฎหมายจึงจำเป็นต้องมองเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตในมุมที่กว้างขึ้น ในเรื่องมุมมองน่าจะนำเนื้อหาในหมวด 6 ของกฎหมายอาญาที่มีเรื่องตัวการกับผู้สนับสนุนเข้ามาช่วยปรับใช้ด้วย[559]

ตามสาระสำคัญของกฎหมาย องค์ประกอบความผิดสามารถแยกการกระทำผิดได้ จากคำว่า “ผู้รับจ้าง” มีการรับจ้าง ก็แสดงว่าต้องเกิดจากการมีผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้างได้สินจ้างหรือได้ค่าตอบแทน แสดงว่ามีเจตนารู้อยู่แล้วว่าสิ่งที่ตัวเองกำลังทำอยู่คืออะไร การกระทำนั้นทำให้เกิดความเสียหาย สามารถกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ เข้าลักษณะความผิดหรือการกระทำที่ควรกำหนดเป็นโทษอาญา แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกถ้าจะทำให้เกิดความเกรงกลัวต้องมีโทษจำคุก ส่วนที่ 2 เมื่อการกระทำผิดตรงนี้ได้รับค่าจ้าง สินจ้าง ได้รับค่าตอบแทนอาจจะมองว่าสิ่งที่ได้รับผลประโยชน์อาจจะสูงกว่าค่าปรับที่กำหนดเพดานค่าปรับไว้ เพราะฉะนั้นต้องกำหนดค่าปรับโดยยึดโยงกับผลประโยชน์ที่

---

[557] ผู้บริหารสมาคมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[558] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 8

[559] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

คาดว่าผู้รับจ้างจะได้รับ เช่น ถ้าสินจ้างในการทำข่าวลวงหนึ่งงาน ได้ค่าจ้าง 100,000 บาท ต้องกำหนดอัตราค่าปรับไว้ 2 เท่า หรือ 3 เท่าของค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับ ถึงจะทำให้มีผลที่ทำให้เกิดความเกรงกลัว ทำให้ผู้ที่จะกระทำผิดรู้สึกว่าไม่คุ้มที่จะทำความผิดและยังมีความเสี่ยงที่อาจจะต้องได้รับโทษจำคุกด้วย[560]

กรณีผู้รับจ้าง คือ ผู้ลงมือทำความผิด ตามกฎหมายอาญามีบทกำหนดโทษ ว่าเป็นผู้กระทำผิดตามอาญาอยู่แล้ว ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ใช้ให้บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งก็รับผิดอยู่แล้ว บทกำหนดโทษทางกฎหมายอาญาก็ประยุกต์ใช้ได้ หากมีกำหนดขึ้นมาชัดเจนเป็นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ นำมาพิจารณาร่วมด้วยจะช่วยเสริมให้กฎหมายมีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น[561]

จากที่กล่าวมาข้างต้น การกำหนดกฎหมายลงโทษและความรับผิดทางอาญาสำหรับผู้รับจ้างทำข่าวลวง ตามหลักเกณฑ์ในทางอาญาต้องพิสูจน์ได้ว่ามีการรู้เห็นเป็นใจช่วยเหลือ ให้ความสะดวกหรือมีเจตนาที่จะให้ความสะดวกกับผู้ที่จะนำบอทไปใช้ในการกระทำความผิด ปัญหาคือการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่า บุคคลนั้น ๆ รู้หรือไม่ในการกระทำผิด เพราะมีเรื่องของการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือกระทำผิด การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีความซับซ้อน จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมากพอสมควรที่จะพิสูจน์ แต่หากพิสูจน์ความผิดได้แน่นอน กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถที่จะลงโทษผู้กระทำผิดได้[562]

ในมุมมองของสื่อมวลชน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่าเคยทราบว่ามีการรับจ้างทำข่าวลวงของผู้สื่อข่าวอาวุโสท่านหนึ่ง ด้วยความที่มีความเชี่ยวชาญอยู่แล้ว ย่อมรู้ว่าจะเจาะข่าวอย่างไรให้เข้ากับผู้ฟังผู้ชมมากที่สุด ก็สามารถทำให้เผยแพร่ข่าวลวงไปได้มาก จากข้อมูลนี้ก็เห็นว่าควรมีกฎหมายกำหนดความรับผิดของผู้รับจ้างทำข่าวลวง[563]

3.4 การให้อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข่าวลวงและสื่อสังคมออนไลน์แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายให้ความเห็นว่า ปัจจุบันมีการใช้กฎหมายพิเศษ คือ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีกลไกกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องแจ้งเตือนให้มีการแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเสียก่อน หากผู้กระทำผิดไม่เชื่อฟังหรือฝ่าฝืนก็จะถูกดำเนินคดี การมีการแจ้งเตือนให้แก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องนั้นถือเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้คนที่เผยแพร่ข่าวลวงที่อาจจะทำด้วยความคึกคะนอง หรืออาจจะทำด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งในสังคมปัจจุบันมีเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ใช้ชีวิตไปตามกระแสสังคมเป็นจำนวนไม่น้อยที่ทำผิดเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งกฎหมายพิเศษนี้จะถูกใช้เฉพาะช่วงที่มีสถานการณ์ไม่ปกติเท่านั้น หากจะจัดทำเป็นอนุบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์หรือกฎหมายอื่นก็น่าจะมีความเหมาะสม เห็นว่าเป็นกลไกหนึ่งที่น่าสนใจ ถ้าจะนำมาบัญญัติไว้ให้เป็นกฎหมายถาวรเพราะยังเป็นเพียงกฎหมายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินเท่านั้น ซึ่งกฎหมายนี้แปรได้ตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ มีการปรับตัวประกาศเพิ่มเติมให้รองรับสถานการณ์แล้ว ในการบังคับใช้ส่วนใหญ่จะได้ผลลัพธ์ คือ หากมีการเตือนด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนที่จะถูกดำเนินคดี ผู้กระทำผิดจะมีความ

[560] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[561] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[562] อัยการผู้เชี่ยวชาญ, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[563] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

เกรงกลัว จะเป็นการเปิดโอกาสให้ปรับปรุงตัว ดีกว่าการที่จะถูกดำเนินคดีทันทีโดยไม่มีการเตือนล่วงหน้า[564]

ในขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การที่พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ให้อำนาจในการเข้าไปตักเตือนแก้ไข จะอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ดำเนินการเข้าไปพูดคุยกับผู้ที่เผยแพร่ข่าวลวง ลักษณะที่พบจะเป็นชาวบ้านทั่วไปที่ทำการเผยแพร่ข่าวลวงโดยไม่รู้ตัวว่าข้อมูลนั้น ๆ เป็นข่าวลวง เป็นความเข้าใจไปเองว่าส่งไปด้วยความหวังดี ต้องการให้เพื่อน ๆ รับรู้ ขั้นตอนการจัดการจะเรียกมาตักเตือนและทำบันทึกให้รับทราบว่าเป็นข่าวลวง ให้ลบข้อมูลออกจากระบบ ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี[565] เมื่อผ่านขั้นตอนการตักเตือนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในขั้นต้นแล้ว ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะทำสำนวน รวบรวมพยานหลักฐาน หากเจ้าของบัญชีผู้ใช้บริการสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ทำการแก้ไขข้อมูลให้ ก็จะส่งเรื่องให้ทางแพลตฟอร์มออนไลน์ดำเนินการต่อ เช่น ปิดกั้นการใช้งานของเจ้าของบัญชีนี้ หรือว่าอาจจะมีธงปักไว้ในช่องทางสื่อสารออนไลน์นั้น ๆ แจ้งว่าข้อมูลนี้เป็นข่าวลวง ขอให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณในการอ่านหรือรับข้อมูลส่วนนี้[566]

รูปแบบของการเผยแพร่ข่าวปลอมแบบหนึ่ง คือการเผยแพร่เวียนกลับมาเรื่อย ๆ ทั้งภาพและเนื้อหาซึ่งไม่ได้มีการดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเลย จึงควรมีช่องทางให้ผู้อ่านสามารถแจ้งแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ว่า ภาพและเนื้อหาแบบนี้เป็นข้อมูลปลอม ทางสื่อสังคมออนไลน์ไม่ควรที่จะให้เผยแพร่อีก หากพบว่ามีการเผยแพร่ ก็ควรสั่งระงับได้เลย อย่างทุกวันนี้บนกูเกิลสามารถตรวจสอบได้ว่าอะไรเป็นข่าวปลอม เพราะกูเกิลมีเครื่องมือเพื่อให้ผู้อ่านตรวจสอบแล้ว หากมีปัญหาอะไรหรืออยากเช็กว่าข่าวนี้จริงหรือปลอม ทุกคนมีสิทธิตรวจสอบบนกูเกิลได้หมด กรณีของเฟซบุ๊ก การให้อำนาจรัฐจัดการข่าวลวงด้วยการให้ลบเนื้อหาออกก็เป็นเรื่องที่ควรทำ แต่ควรเพิ่มอำนาจให้กับหน่วยงานที่กำกับดูแลในแต่ละเรื่องเป็นผู้ดำเนินการเอง เช่น หากเป็นเรื่องอาหารและยา ควรให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นผู้ดำเนินการเฉพาะเรื่องนั้น ๆ[567]

ในมุมคู่ขนาน หน่วยงานที่กำกับดูแลเกี่ยวกับข่าวลวง นอกจากจะมีเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแล้วต้องมีช่องทางให้ประชาชนตรวจสอบได้ มีเรื่องไหนบ้างที่เป็นข่าวลวง การสั่งปลายทางให้ระงับการเผยแพร่ ทางหน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งก็ต้องทำการเผยแพร่ความจริงผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้เอง ในต่างประเทศก็จะมีหลักการให้ผู้ประกอบการดูแลกันเองด้วยส่วนหนึ่ง มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือในกฎหมายอะไรก็ตามที่มีความเกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตหรือดิจิทัล ก็จะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการไร้พรมแดน ซึ่งกฎหมายในยุคใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริการอิเล็กทรอนิกส์ หรือ “e-service” ของกรมสรรพากร หรือสินทรัพย์ดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ จะมีกลไกสำคัญ คือ ต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อช่วยตรวจสอบเครื่องมือซึ่งกันและกัน เพราะจะไม่ใช่แค่เรื่องในประเทศแล้ว ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญในการได้ข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูล[568]

---

[564] นักกฎหมาย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[565] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บช.สอท., สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[566] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บช.สอท., สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[567] ผู้บริหารสมาคมผู้ดูแลเว็บไซต์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[568] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ปัจจุบันในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ข่าวลวงด้านสุขภาพมีจำนวนถึงร้อยละ 30 ของปริมาณข่าวลวงทั้งหมด ซึ่งสร้างปัญหาความเข้าใจผิดด้านสุขภาพและเป็นอันตรายต่อชีวิตของประชาชน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ประสานงานกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะเป็นผู้ส่งข้อมูลไปให้หน่วยงานต่าง ๆ โดยการแจ้งเตือน บอกแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ รวมถึงการใช้เฉดสีแจ้งความน่าเชื่อถือของข้อมูล เช่น ทวิตเตอร์มีการใช้แถบสีบอกระดับของความน่าเชื่อถือของข้อความนั้น ๆ โดยส่วนใหญ่ระบุเพียงว่าข้อความนั้นมีระดับความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน แต่ไม่ระบุแน่ชัดว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม ผู้อ่านต้องเป็นผู้พิเคราะห์ในการตัดสินใจเอง[569]

ในเว็บไซต์ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีการประเมินตามหลักวิชาการว่าเว็บไซต์ใดมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร ซึ่งมีเกณฑ์ที่กำหนดให้ต้องระบุทั้งผู้เขียนบทความ วันที่ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ จากการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพที่เป็นของเว็บไซต์ของเอกชน หากข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถระบุแหล่งที่มาได้ ถึงแม้จะเป็นข้อมูลจริง แต่ไม่มีการอ้างอิง โดยการประเมินตามหลักวิชาการแล้ว ถึงจะเป็นข้อความจริง แต่มีลักษณะของบทความที่ไม่มีความน่าเชื่อถือก็ใช้อ้างอิงต่อไม่ได้ จะถูกประเมินว่าไม่มีความน่าเชื่อถือ แต่ไม่มีการระบุว่าเป็นข้อความเท็จ เพียงจัดเป็นข้อความที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ ให้ผู้อ่านต้องพึงระวัง[570]

ในการสั่งให้แก้ไขข้อมูล ขั้นตอนการดำเนินการยังมีความล่าช้า เนื่องจากอำนาจหน้าที่ในการจะเข้าไปดูข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งทางตำรวจท้องที่ธรรมดาไม่มีอำนาจในส่วนนี้ และแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ คือ ตำรวจในสังกัดกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจะมีอำนาจ แต่ตามกฎหมาย เมื่อเกิดเหตุต้องใช้อำนาจจริงก็ต้องไปขออำนาจศาล ทำให้กระบวนการเกิดความล่าช้า กว่าจะหาพยานหลักฐานไปให้ศาลท่านพิจารณาว่าพยานหลักฐานเพียงพอน่าเชื่อถือเพียงไร ก็เกิดความล่าช้า หากมีกฎหมายให้อำนาจหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายสามารถสั่งการให้แก้ไขได้โดยตรง จะทำให้กระบวนการในการแก้ไขข้อมูลที่ผิดสามารถกระทำได้เร็วขึ้น[571]

ในมุมมองของภาคประชาสังคม เห็นว่าเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว กฎหมายต้องมีวิวัฒนาการให้ทันต่อเทคโนโลยีด้วย ระยะเวลาการจัดการปัญหาข่าวลวง จึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในการที่จะหาช่องทางลดขั้นตอน ลดการทำงานให้กระชับและทันเวลามากขึ้น เช่น การสั่งปิดเว็บไซต์ใดเว็บไซต์หนึ่ง ต้องใช้ระยะนานถึง 3 เดือน แต่ว่าในขณะเดียวกัน ภายในไม่ถึง 3 ชั่วโมง มีการเปิดเว็บไซต์ใหม่ขึ้นมาเพื่อหลอกลวงประชาชนได้อีก ภาครัฐจึงต้องหาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายให้เข้มแข็งและหาเทคโนโลยีหรือเครื่องมือมาใช้ร่วมกันกับกฎหมาย เพื่อเป็นเครื่องมือให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือข่าวสารที่ได้รับได้ด้วยตัวเอง[572]

---

[569] เจ้าหน้าที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (1), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[570] *เรื่องเดียวกัน*

[571] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[572] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

3.5 การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตแบบเป็นรูปธรรมในแต่ละกลุ่มวัย

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาให้ข้อมูลว่าปัจจุบันยังไม่มีการบรรจุเรื่องปัญหาของข่าวลวงลงในหลักสูตรให้เยาวชนหรือเด็กในวัยเรียน ในขณะที่ต่างประเทศมีการสอนตั้งแต่เด็กเล็กเปรียบเสมือนเหมือนการฉีดวัคซีนให้เด็กตั้งแต่อายุยังน้อย ให้รู้จักการแยกแยะ โดยธรรมชาติของเด็กเล็กจะเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเติบโตขึ้นมาก็จะเชื่อเพื่อน และสังคมในปัจจุบันเด็กมีการเสพข่าวสารผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์จึงถือเป็นช่องทางที่เยาวชนจะให้ความเชื่อถือ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายต้องเข้มแข็งและทำได้จริง บทลงโทษต้องทำจริงอย่างเป็นรูปธรรมให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่างว่าหากกระทำผิดจะมีบทลงโทษอย่างไร จะได้เกิดความเกรงกลัวต่อการที่จะกระทำผิด หลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันต้องปรับเพิ่มเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อหรือผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาข่าวลวง ให้เยาวชนเรียนรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงมหาวิทยาลัย เพิ่มเติมในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่จะจบการศึกษาไปประกอบอาชีพครูและอาจารย์ควรมีความเข้าใจในเรื่องของข่าวลวงและโลกของข้อมูลข่าวสารที่จะต้องรับรู้ สามารถคัดกรองข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้ สิ่งสำคัญคือสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรควรเชื่อ อะไรไม่ควรเชื่อ ปัจจุบัน ในส่วนของผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการดำเนินการโดยใช้รูปแบบวิธีการของชุมชน การปลูกฝังเรื่องค่านิยม แนะนำวิธีตรวจสอบความถูกต้องก่อนการที่จะทำการส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลนั้น ๆ[573]

ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ความเห็นว่าจากประสบการณ์ในการจัดค่ายซึ่งมีหลากหลายกลุ่มวัย ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนพบว่าเป็นกลุ่มที่มีความไวต่อสื่อดิจิทัล เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สามารถตรวจสอบข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการให้ความรู้ แนะนำแนวทางการตรวจสอบข้อเท็จจริงแก่กลุ่มนี้ต้องปลูกฝังให้คุ้นเคยกับการตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องก่อนทำการส่งต่อข้อมูล ส่วนกลุ่มของคนพิการ ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบาง พบว่ามีผู้พิการกลุ่มหนึ่งที่น่าเป็นห่วง คือผู้พิการทางด้านการได้ยิน เพราะมีรูปแบบการสื่อสารภาษาที่แตกต่างออกไป วิธีการเรียงรูปแบบประโยคจะไม่เหมือนกัน ในความที่แตกต่างกันอาจทำให้เกิดปัญหาการสื่อสารคลาดเคลื่อนได้ จึงมองเห็นความสำคัญของกลุ่มคนพิการว่า ต้องมีการสนับสนุนสื่อสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการที่มีความบกพร่องในเรื่องของการได้ยินและเรื่องของสายตา เพราะการที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้น้อยกว่าผู้อื่น จะทำให้การตีความหรือเกิดเข้าใจผิดแล้วอาจลุกลามไปเกิดปัญหาข่าวลวงได้เช่นกัน ซึ่งคนพิการในราชอาณาจักรไทยมีประมาณ 8 ล้านคน ถือเป็นกลุ่มคนจำนวนไม่น้อยที่ต้องเร่งดูแล ในกลุ่มของผู้สูงอายุก็จัดอยู่ในกลุ่มเปราะบาง วิธีการถ่ายทอดความรู้จะเน้นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำความเข้าใจได้ง่าย หากเป็นข้อความที่มีเนื้อหา จะผลิตสื่อแบบมีภาพบรรยายประกอบ (infographic) หรือทำเป็นคลิปวิดีโอสั้น ๆ เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและความรู้เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบของข่าวลวง[574]

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคม ให้ความเห็นว่าในกลุ่มของผู้สูงอายุ มีหน่วยงานของภาครัฐ คือกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นกรมในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รับผิดชอบดูแลคนกลุ่มนี้ มีการจัดอบรมกิจกรรมอยู่เป็นประจำ ควรนำความรู้ในเรื่องของการ

[573] อาจารย์โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[574] เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

เผยแพร่ข่าวปลอมสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ตระหนักในเรื่องนี้มากขึ้น อีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญในการสื่อสาร คือกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ซึ่งก็มีแรงงานต่างด้าวจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาทำงานในราชอาณาจักรไทย อาจพบปัญหาจากสื่อสารหรือได้ข้อมูลที่ผิดพลาด อยากให้ทำสื่อประชาสัมพันธ์ หรือสื่อที่ทำความเข้าใจได้ง่าย และหาช่องทางการสื่อสารที่คนกลุ่มนี้คุ้นเคย ต้องหาข้อมูลว่ากลุ่มแรงงานต่างด้าวมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทไหนมากที่สุดเพื่อใช้ช่องทางนั้น ๆ ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารที่ถูกต้อง[575]

ในส่วนของภาคประชาสังคม ปัจจุบันมีการจัดตั้งหน่วยงานที่เผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาข่าวลวง มีความร่วมมือกันในหลายภาคส่วนทั้งองค์กรภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาที่กำลังตื่นตัวกับเรื่องนี้ การให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่ในระดับเยาวชน ตัวอย่างในสาธารณรัฐไต้หวันมีการบรรจุเป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2-3 ชั่วโมง หลักสูตรสิทธิเพื่อผู้บริโภคถือเป็นความรู้ภาพรวมที่มีความจำเป็นต้องบรรจุอยู่ในหลักสูตรเพื่อให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภค 5 ประการให้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก จะทำให้เกิดกลไกการป้องกันตัวเอง เด็กจะไม่หลงเชื่ออะไรง่าย ๆ ในขณะเดียวกันส่วนของภาคธุรกิจ ภาคผู้ประกอบการ ก็ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพ[576]

ในมุมมองของสื่อมวลชน มีความเห็นว่าการให้ข้อมูลให้ความรู้แก่ประชาชนต้องขึ้นอยู่กับว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร แต่ละเรื่องก็มีวิธีการนำเสนอแตกต่างกัน ถ้าเป็นเรื่องที่ประชาชนหวั่นไหวอ่อนไหว เช่น สุขภาพอนามัย วัคซีน หรือการสาธารณสุข ก็ต้องให้ความรู้แบบตั้งใจ ให้ข้อเท็จจริง ให้ข้อมูล ให้คนฟังเข้าใจได้ง่าย ต้องมีการนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับไวรัสสายพันธุ์ใหม่ต่าง ๆ ความรุนแรงในแง่มุมต่าง ๆ โดยหากเป็นเนื้อหาที่เข้าใจยากต้องหาวิธีการอธิบาย เช่น การทำภาพประกอบการบรรยาย การอธิบายด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ปรับคำศัพท์ทางวิชาการให้เป็นคำง่าย ๆ ด้วยลักษณะของประชากรที่มีหลายระดับ ในการสื่อสารจึงไม่สามารถใช้เพียงแค่วิธีการแบบใดแบบหนึ่ง ในการให้ความรู้จึงจำเป็นต้องแบ่งเป็นหลาย ๆ ระดับ ทำเป็นรูปแบบการสอดแทรกอยู่ในแต่ละเรื่องราว เป็นเกร็ดความรู้เพิ่มเติม การนำเสนอทางสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายมากผ่านการใช้งานสมาร์ทโฟน การให้ความรู้กับประชาชนว่าทำอย่างไรถึงจะแยกออกว่าข่าวนี้เป็นข่าวที่ควรเชื่อถือหรือไม่ มีวิธีตรวจสอบข่าวอย่างไร[577]

กลุ่มเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาถือเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ มีรูปแบบการใช้ชีวิตผูกติดกับเทคโนโลยี ติดต่อสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ มีความชำนาญ เรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกันทั่วโลก เด็กรุ่นใหม่มีความคิดและวิเคราะห์ข้อมูลจากแต่ละสื่อที่ได้รับ มีการเสาะหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ช่องทางการสื่อสารสังคมออนไลน์จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลที่เด็กรุ่นใหม่จะหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง หากจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการให้ความรู้เยาวชน ก็ต้องใช้การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีที่มีความน่าสนใจและป้อนข้อมูลที่ถูกต้องให้เยาวชนได้เข้าถึงและตรวจสอบข้อมูลเอง เพื่อผลประโยชน์ทางอ้อม คือ เยาวชนจะมาถ่ายทอดข้อมูลส่งต่อให้คนในครอบครัวได้รับทราบ เช่น บุตรหาข้อมูลในกูเกิล แล้วมาส่งต่อบอกบิดามารดาว่าข้อเท็จจริงข่าวนั้น ๆ เป็นอย่างไร[578]

---

[575] นักวิจัยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[576] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (1), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[577] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[578] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

การให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันข่าวลวงเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว การรู้เท่าทันข่าวลวงมีทั้งการใช้ประโยชน์และสามารถระวังภัยได้ เป้าหมายของข่าวลวงที่เกิดขึ้นของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ตั้งแต่การหลอกให้เชื่อ หลอกเพื่อหวังทรัพย์สินเงินทอง ไปจนถึงการหลอกแล้วสร้างความเสียหายอื่น ๆ ในกลุ่มผู้สูงอายุจะมีผลกระทบมากที่สุดเพราะเป็นกลุ่มคนที่มีทั้งเวลาและเงินทอง สิ่งสำคัญภายใต้การทำให้รู้ทันข่าวลวง คือการทำให้ประชาชนมีวิจารณญาณ จับสังเกต จับพิรุธได้ ทำให้ประชาชนสามารถแยกแยะ “ข้อเท็จจริง” กับ “ลวงหรือหลอก” ได้ รู้ว่าจะให้ค่ากับสิ่งใด การสร้างค่านิยมและความตระหนักรู้ นับว่าเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันเป็นองค์รวมแล้วทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยมีการคัดเลือกสิ่งที่เหมาะสมเปรียบเสมือนการติดอาวุธให้แต่ละกลุ่ม ทั้งในเชิงป้องกันภัยและในเชิงแก้ปัญหาเฉพาะหน้า[579]

ปัจจุบัน ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวลวงในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่เป็นแบบฝึกอบรมเพียงแค่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ยังไม่มีการบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย จึงควรมีการผลักดันเรื่องของการอบรมทั้งนักเรียน นักศึกษา รวมไปถึงบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เข้าใจในภาพรวม และเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อ ๆ กันไปทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และสามารถต่อยอดนำไปใช้ในเชิงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้มีการผลักดันอย่างทั่วถึง[580]

3.6 การประสานงานและการสื่อสารกันระหว่างสื่อมวลชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย มีข้อคิดเห็นว่าข่าวลวงถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่สังคมจะต้องเดินตามให้ทัน ต้องสร้างมาตรการใหม่ ๆ ขึ้นมา ในกฎหมายแพ่งจะมีหลักการผลักภาระการพิสูจน์ เช่น กรณีความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์อันตราย หรือความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ดุร้าย หรือยานพาหนะ ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอแล้ว ในกรณีของข่าวลวง สื่อสังคมออนไลน์ควรให้ความร่วมมือในการกำกับดูแลข้อมูลเท็จที่อยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนที่มีลักษณะอาจทำให้ประชาชนแตกตื่นตกใจ ผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต้องแสดงให้เห็นได้ว่าข้อมูลข่าวสารของตนเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นเพียงข้อคิดเห็น หากเป็นข้อเท็จจริงต้องแสดงที่มาของข้อมูลนั้น หรือหากเป็นเพียงความคิดเห็นต้องชี้แจงว่าประกอบมาจากความรู้หรือมีที่มาจากแหล่งข้อมูลใด เพื่อให้ภาครัฐและประชาชนมีโอกาสได้ตรวจสอบ ในระหว่างที่ผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารยังไม่สามารถที่จะแสดงเหตุผลได้เพียงพอ ภาครัฐและสื่อสังคมออนไลน์ควรมีอำนาจที่จะจัดการระงับการเผยแพร่ข้อความนั้น ๆ ไว้ชั่วคราว โดยแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กมีเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารจัดการเนื้อหา เช่น การรอคำชี้แจงเพิ่มเติม (pending) การระงับการเผยแพร่ (block) การลบข้อมูลไม่ให้เผยแพร่ (remove) ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้สังคมมีการสื่อสารข้อมูลที่มีคุณภาพ มาตรการเหล่านี้ควรนำมาเรียนรู้แล้วยกระดับขึ้นมาให้เป็นกฎเกณฑ์ที่สามารถที่ให้อำนาจรัฐเข้ามาดูแลในรูปลักษณ์แบบนี้ให้ทันต่อเหตุการณ์ได้ ในการแสดงความคิดเห็นใด ๆ ที่ทำให้เกิดผลกระทบกับสังคม สังคมควรจะมีสิทธิตั้งคำถาม ผู้เผยแพร่ข้อมูลควรจะมีหน้าที่ต้องตอบว่านำข้อมูลมาจากแหล่งใดหรือว่าเป็นความคิดเห็นที่มีพื้นฐานตรงกับข้อเท็จจริงจากแหล่งใด ซึ่งจะเป็นกลไกการ

[579] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[580] ผู้บริหารสมาคมผู้ดูแลเว็บไซต์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ตรวจสอบจากสังคมที่ทำให้ผู้คนระมัดระวังในการสื่อสารมากขึ้น ภาครัฐควรมีอำนาจสั่งให้ชี้แจง และสามารถระงับการเผยแพร่ข้อความนั้นไว้ก่อนชั่วคราวได้จนกว่าจะได้คำตอบและได้ข้อสรุปร่วมกันถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น ๆ[581]

ปัจจุบัน ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีบทบาทสำคัญโดยเป็นศูนย์กลางในเรื่องของข่าวลวง ซึ่งกำลังจะยกระดับงานที่มีอยู่ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยจะมีการออกกฎระเบียบรองรับเพื่อให้มีมาตรการในการปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน เช่น ในกรณีที่มีประเด็นสำคัญทางสังคมหรือมีปัญหาข่าวลวงเกิดขึ้น จะกำหนดเวลาที่ชัดเจนในการจัดแถลงข่าวหรือประชาสัมพันธ์ให้ได้ภายในช่วงเวลาเร่งด่วนนั้น ๆ มีตัวเลขระยะเวลากำหนดเป็นตัวชี้วัดของแต่ละหน่วยงาน มีการจัดตั้งศูนย์กลางเพื่อดูแลภาพรวม และกระจายหน่วยงานไปอยู่ในแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงต่าง ๆ มีศูนย์ประจำกระทรวง มีศูนย์ประจำหน่วยงานของรัฐ รวมถึงศูนย์ในระดับประจำจังหวัดด้วย โดยทุกศูนย์จะร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน หากมีข่าวปลอมเกี่ยวกับหน่วยใด หน่วยงานนั้นต้องรับผิดชอบในการที่จะตรวจสอบและรับรองก่อนว่าข้อมูลหรือข่าวสารนั้น ๆ จริงหรือเท็จ แล้วทำหน้าที่แจ้งตามช่องทางสื่อสารที่แต่ละหน่วยงานเห็นว่าจะได้ผลมากที่สุด เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ แอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือช่องทางสื่อสารของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การดำเนินการตามที่กล่าวมาจะเป็นรูปธรรมมากขึ้น[582]

นอกจากนี้ ในส่วนของการสื่อสารเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีแนวทางในการเร่งดำเนินการโดยใช้วิธีการส่งเพจข่าวนั้น ๆ ให้กับนักข่าวสายส่งเสริมสุขภาพเพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสาร ส่วนการสื่อสารโดยตรงของกรมอนามัย มีการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในสังกัดที่เป็นช่องทางของกรมอนามัยเองด้วย[583]

ในมุมของสื่อมวลชน นักสื่อสารมวลชนมีความเห็นว่า องค์ประกอบในการประสานงาน ถือเป็นผังเครือข่ายที่มีขนาดใหญ่มาก ภาคส่วนที่จะเกี่ยวข้องจะไม่ได้มีเพียงสื่อมวลชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคมเท่านั้น แต่จะมีกลุ่มคนที่ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่จะอยู่ตรงกลางด้วย แม้ว่าจะไม่ได้เป็นสื่อมวลชนที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมาย เช่น ยูทูบเบอร์ ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในโลกออนไลน์ (influencer) แต่กลุ่มคนเหล่านี้มีศักยภาพทางการสื่อสารได้เท่ากับหรือมากกว่าสื่อมวลที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญ มีเรื่องเทคโนโลยี คนเขียนโปรแกรม คนสร้างนวัตกรรม ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ต้องทำอะไรสักอย่างที่มีความเป็นสำเร็จรูปให้กับประชาชน ไม่มีใครอยากจะเสียเวลากับการตรวจสอบข่าวลวง ถ้ามีอะไรง่าย ๆ ที่ประชาชนวางใจได้ ประชาชนก็อยากจะใช้บริการนั้น ราชอาณาจักรไทยกำลังอยู่ในยุคที่รัฐก็กำลังจะเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบเองมากขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะยาวการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบได้ด้วยตัวเอง จะสามารถให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชนแบบเข้าถึงได้ทันทีและทันเวลา ดังนั้น ในประเด็นของการจัดการข้อมูลข้อเท็จจริงของภาครัฐที่เปิดให้กับประชาชนได้เข้าถึงอย่างโดยง่ายผ่านเทคโนโลยีจะเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่สื่อ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนสามารถตรวจสอบตรงนี้ได้[584]

ในอดีตมีการใช้สื่อมวลชนเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสาร หากมีเหตุสำคัญเกิดขึ้นจะมีการติดต่อทีมข่าวเพื่อให้ลงพื้นที่ ทำข่าวแล้วสื่อสารให้ประชาชนรับทราบ บางครั้งประสบปัญหาจำนวน

---

[581] อัยการผู้เชี่ยวชาญ, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[582] นักกฎหมาย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[583] เจ้าหน้าที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[584] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ทีมข่าวไม่เพียงพอกับปริมาณของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบัน มีช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งระดับหน่วยงานภาครัฐก็มีช่องทางสื่อสารของตนเอง ด้วยความแพร่หลายของการใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก ทั้งระดับหน่วยงานและระดับบุคคลสำคัญสามารถใช้ช่องทางนี้ในการสื่อสารด้วยตัวเอง ตั้งแต่ระดับรัฐมนตรี นักการเมือง ปลัดกระทรวง อธิบดี หากต้องการสื่อสารกับประชาชนจะใช้เฟซบุ๊กเพื่อสื่อสารโดยตรงได้ ถือเป็นความทันสมัยในการสื่อสารที่ไม่ต้องรอให้สื่อมวลชนเป็นผู้ช่วยในการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลในลักษณะนี้ ถือเป็นข้อดี หากเป็นเรื่องสำคัญจะมีความรวดเร็วในการสื่อสารไปยังประชาชน เมื่อประชาชนรับทราบข้อมูลจากแหล่งข่าวที่มีความน่าเชื่อถือหรือเป็นระดับผู้รับผิดชอบในประเด็นนั้น ๆ จะเกิดการส่งต่อข้อมูลเผยแพร่ไปในหลายกลุ่ม มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติม คือ การทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณในการคัดกรองข่าว ถ้าอะไรก็ตามที่เป็นข่าวแล้วมีการเผยแพร่ออกไปโดยเฉพาะการส่งต่อข่าวในสังคมออนไลน์ สื่อมวลชนต้องหมั่นตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือสอบถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากเป็นข่าวที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ สื่อมวลชนต้องสามารถคิดวิเคราะห์ หรือแยกแยะเองว่าอะไรที่ควรจะเชื่อหรืออะไรที่ไม่ควรจะเชื่อ หน้าที่หลักของสื่อมวลชนคือคัดกรองข้อเท็จจริงทั้งหมดแล้วนำสื่อไปถึงประชาชนคนไทยทั้งประเทศให้อยู่บนข้อเท็จจริงมากที่สุด[585]

ในการประสานงานระหว่างภาครัฐกับสื่อมวลชน ภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานที่เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร เพื่อให้สื่อมวลชนได้สอบถามเป็นด่านหน้าก่อนที่จะนำเสนอข่าว รัฐบาลต้องมีการประสานงานกันให้ดี ก่อนที่จะแจ้งข่าวกับประชาชน จะทำให้หลาย ๆ ข่าวออกมาน่าเชื่อถือสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าข้อมูลที่คัดกรองหรือได้รับมาจากตัวแทนหรือหน่วยงานของรัฐถือเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ[586]

ตัวแปรที่สำคัญในการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสาร คือ ระบบสารสนเทศที่ทำให้การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารรวดเร็วขึ้น ประกอบกับประชาชนมีบทบาทเป็นผู้สร้างข้อมูลข่าวสารเป็นผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเข้ามาอยู่ในบริบทของข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ โดยเฉพาะบทบาทของผู้มีอิทธิพลในสื่อสังคมออนไลน์ ที่เรียกว่า “อินฟลูเอนเซอร์” ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิด มีบทบาทในสังคมออนไลน์ไม่ต่างจากสื่อมวลชน แต่ละกลไกต่างมีหน้าที่ มีสิ่งที่ต้องทำในบทบาทของตัวเอง สื่อก็ต้องยึดหลักความถูกต้องเที่ยงตรง มีการตรวจสอบอย่างรอบด้านทำให้มีความน่าเชื่อถือ ทางรัฐที่มีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างความมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนในรูปแบบคณะกรรมการที่มีทั้งภาคประชาสังคม มีสื่อมวลชน แล้วมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะภาควิชาการ ภาคเทคโนโลยีมารวมตัวกันกลายเป็นศูนย์ข้อมูลในการที่จะช่วยกันตรวจสอบในกลไกขนาดใหญ่ของประเทศ ขณะที่หน่วยงานภาครัฐในแต่ละหน่วยที่มีหน้าที่ตรวจสอบหรือให้ข้อมูลข่าวสารก็ต้องทำให้ถูกต้อง เป็นบทบาทที่ต้องทำคู่ขนานกันไป[587]

ในอดีต รูปแบบของสื่อมีความสำคัญไม่มากนักเนื่องจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีช่องทางที่จำกัด แต่วันนี้สื่อพัฒนาไปไกลและรวดเร็วมาก จำเป็นต้องมีการจัดการแบบบูรณาการ จึงควรจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง และผลักดันให้มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ให้การสนับสนุนสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ถูกต้อง ให้รางวัลผู้มีผลงานโดดเด่น รวมถึงการลงโทษผู้ที่กระทำผิด

[585] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[586] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[587] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

อย่างจริงจัง[588] การขึ้นทะเบียนสื่อมวลชน ถือเป็นรูปแบบที่ช่วยคัดกรองผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่สื่อมวลชน ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์แพร่หลายไปในหลายช่องทาง หลายแพลตฟอร์มออนไลน์ ในแต่ละสังคมออนไลน์ก็จะมีบุคคลที่มีอิทธิพลทางการสื่อสารในช่องทางนั้น ๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้อาจไม่ได้ลงทะเบียนสื่อมวลชน แต่มีพลังในการสื่อสารไม่แพ้สื่อมวลชน การโน้มน้าวใจให้คนกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากข่าวลวงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนขอความร่วมมือให้ช่วยกระจายข่าวสารที่ถูกต้องแก่สังคม ทั้งนี้ ปัญหาข่าวลวงเป็นเรื่องของคนทุกคนไม่ใช่แค่เรื่องของสื่อหรือของประชาชนหรือว่าภาคประชาสังคม จึงควรจัดตั้งหน่วยงานกลางหน่วยงานหนึ่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีความน่าเชื่อถือสูง เพราะความสำเร็จด้านการจัดการปัญหาข่าวลวงจะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือและช่วยเหลือกันจากทุกภาคส่วน[589]

ภาคประชาสังคมเห็นว่าหนึ่งในวิธีการเพื่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคได้ คือ การที่หน่วยงานรัฐเปิดเผยฐานข้อมูลให้สื่อมวลชนเข้าไปเชื่อมโยงข้อมูลได้ ฐานข้อมูลส่วนที่ควรเปิดเผย ได้แก่ ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผิดกฎหมายหรือมีผลกระทบต่อผู้บริโภค เช่น ฐานข้อมูลของสำนักคณะกรรมการอาหารและยาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมาย อย. ที่ถูกประกาศยกเลิกแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมาย หรือโฆษณาที่ผิดกฎหมาย หรือฐานข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวกับบัญชีปลอม ผู้ประกอบการที่มีคดีฉ้อโกง หากหน่วยงานต่าง ๆ เปิดฐานข้อมูลเหล่านี้แล้ว ทุกภาคส่วนที่ต้องการทำงานจะสามารถค้นข้อมูลเพื่อเป็นความรู้ได้ ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ศึกษาและค้นคว้าเองได้ พอประชาชนเข้าไปศึกษาได้ ก็จะทำให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมาก[590]

4. วิเคราะห์ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย

ตอนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาข่าวลวงและมาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทย โดยอาศัยข้อมูลจากความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม 600 คน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 16 คน และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 25 คน ซึ่งอาจจำแนกการวิเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.1 การแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตโดยการให้ความรู้แก่ประชาชน

จากข้อมูลที่ได้จากผู้ตอบแบบสอบถาม 600 คน ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 78.50 มีอายุระหว่าง 20 - 50 ปี[591] มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 75.50[592] แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและเป็นผู้มีความรู้ โดยในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์เคยเจอข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ถึงร้อยละ 93 ไม่เคยเจอข่าวลวงเลยเพียงร้อยละ 7[593] แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบัน ข่าวลวงมีการเผยผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมากในทุกแพลตฟอร์มออนไลน์ และผู้ตอบแบบสอบถามหลงเชื่อข่าวลวงร้อยละ

[588] ผู้บริหารสมาคมผู้ดูแลเว็บไซต์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[589] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[590] ผู้บริหารสภาองค์กรของผู้บริโภค, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[591] ตารางที่ 5.1

[592] *เรื่องเดียวกัน*

[593] ตารางที่ 5.4

70.83 ไม่เคยหลงเชื่อเลย 29.17[594] แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เสพสื่อจะเป็นผู้มีการศึกษา ก็เคยหลงเชื่อข่าวลวงมาแล้ว

ในรอบระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อสังคมออนไลน์ “เฟซบุ๊ก” มากที่สุด คือร้อยละ 38.67 รองลงมา คือ “ไลน์” ร้อยละ 31 “ทวิตเตอร์” ร้อยละ 19.50 และ “อินสตาแกรม” ร้อยละ 10.17 ตามลำดับ[595] โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนเห็นว่า ปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์จะแตกต่างกันในแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์ ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน เช่น แพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กมักเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเข้าข้อมูลหรือข่าวที่ถูกสร้างขึ้น จากนั้นจึงเกิดการแชร์ต่อไปสู่ช่องทางสังคมออนไลน์อื่น ๆ[596] ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน รวมไปถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลในโลกออนไลน์ (influencer) ในการใช้เป็นช่องทางขายสินค้า[597] ในขณะที่แพลตฟอร์มของไลน์มีลักษณะการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็ว แต่มีการคัดกรองหรือการตรวจสอบข้อมูลของผู้รับข่าวสารค่อนข้างต่ำ ทำให้เมื่อเกิดความเข้าใจผิดพลาด ก็จะมีการเผยแพร่ข้อมูลไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบแบบโดมิโน่[598] ดังนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาข่าวลวงในแต่ละแพลตฟอร์มอาจต้องพิจารณาถึงมุมมองของผู้ใช้บริการและลักษณะการใช้งานของแพลตฟอร์มดังกล่าว

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า “การให้ความรู้แก่ประชาชน” เพื่อสร้างความตระหนักเรื่องข่าวลวง เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ “การบังคับใช้กฎหมาย” “การสร้างเครือข่ายตรวจสอบข่าวลวง” และ “การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตรวจสอบข่าวลวง”[599] โดยให้เหตุผลว่าการให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่ประชาชน เป็นมาตรการในการป้องกันข่าวลวงที่ดีที่สุด เพราะข่าวลวงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการแชร์ต่อ ๆ กัน คนแชร์ก็ไม่รู้ว่าเป็นข่าวลวง การไปเอาผิดคนแชร์ก็อาจจะไม่สมควร ดังนั้น ควรทำความเข้าใจแก่ประชาชนด้วยการประชาสัมพันธ์ โดยให้ภาคสื่อสารมวลชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งในส่วนของภาครัฐและประชาชน และเมื่อมีข่าวลวงเกิดขึ้น หน่วยงานรัฐต้องตอบโต้ข่าวลวงดังกล่าวด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง โดยมีการให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อเท็จจริงที่ถูกต้องนั้น ทั้งต้องสนับสนุนสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม และมีกระบวนการให้ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลแก่เด็กนักเรียน โดยอาจกำหนดเป็นหลักสูตรในโรงเรียน อันจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เยาวชน และช่วยแก้ปัญหาในระยะยาว เพราะสิ่งสำคัญที่จะทำให้ข่าวลวงไม่มีผลใด ๆ เลย คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชน นอกจากนี้ ผู้ใช้สื่อออนไลน์ต้องฝึกฝนตนเองให้มีวิจารณญาณในการรับสารและสื่อสารให้มากขึ้นด้วย[600]

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเห็นว่า การกำกับดูแลข่าวลวงควรจะต้องมีการส่งเสริมความรู้ความเท่าทันของประชาชนในการใช้อินเทอร์เน็ต (Internet literacy) เนื่องจากความรู้ความเข้าใจของประชาชนบางกลุ่มอาจมีน้อยเกินไปในบางเรื่อง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้เอง เพราะฉะนั้นการกำกับดูแลข่าวลวงจึงเป็นเรื่องของการสร้างความตระหนักรู้ให้กับกลุ่มต่าง ๆ โดยอาจเริ่มต้นจากสถาบันการศึกษาที่ต้องมีการให้ความรู้ที่ถูกต้อง

---

[594] ตารางที่ 5.5

[595] ตารางที่ 5.2

[596] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[597] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[598] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[599] ตารางที่ 5.7

[600] ตารางที่ 5.14

เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์แก่เยาวชน โดยภาครัฐต้องมีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญในการทำให้ประชาชนเข้าใจบริบทของสังคมในยุคโลกออนไลน์[601]

ความเห็นข้างต้นสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้ความเห็นว่า ปัจจุบันยังไม่มีการบรรจุการเรียนการสอนเรื่องปัญหาของข่าวลวงลงในหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนในราชอาณาจักรไทยได้ศึกษาเล่าเรียน ในขณะที่ต่างประเทศมีการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ตั้งแต่เด็กเปรียบเสมือนเหมือนการฉีดวัคซีนให้เด็กให้รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงกับความเท็จ หลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันต้องปรับเพิ่มเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ หรือผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาข่าวลวง ให้เยาวชนเรียนรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงมหาวิทยาลัย[602] ตลอดจนภาครัฐต้องมีการให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลแก่กลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ด้วย เช่น “กลุ่มของคนพิการ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการที่มีความบกพร่องในเรื่องของการได้ยินและเรื่องของสายตา เพราะมีรูปแบบการสื่อสารภาษาที่แตกต่างออกไป วิธีการเรียงรูปแบบประโยคจะไม่เหมือนกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการสื่อสารคลาดเคลื่อนได้ “กลุ่มของผู้สูงอายุ” ควรใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยเน้นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำความเข้าใจได้ง่าย[603] และ “กลุ่มแรงงานข้ามชาติ” ซึ่งอาจพบปัญหาจากการสื่อสารหรือได้ข้อมูลที่ผิดพลาด[604] ดังนั้น การให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันข่าวลวงจึงเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาวและยั่งยืนอย่างแท้จริง[605]

4.2 บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการปัญหาข่าวลวง

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่าทุกภาคส่วนควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาข่าวลวง โดยทุกภาคส่วนมีความสำคัญมากน้อยต่างกัน สามารถเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยได้ดังนี้ (1) สื่อมวลชน (2) ภาครัฐ (3) ประชาชน และ (4) สื่อสังคมออนไลน์[606]

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้มีการประสานงานจัดตั้งหน่วยงานที่ประกอบด้วยความร่วมมือของหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและสื่อมวลชนขึ้นมารับผิดชอบเกี่ยวกับข่าวลวง โดยทั้งภาครัฐและสื่อมวลชนต้องร่วมมือกันหยุดข่าวปลอม และให้ข้อเท็จจริงกับประชาชนอย่างเร็วที่สุด ประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนให้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จในสื่อออนไลน์ สื่อมวลชนต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว ในขณะที่ภาครัฐควรมีการตรวจสอบ กำกับ ติดตาม อย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและระบบต่าง ๆ ของประเทศ ภาครัฐควรปรับวิธีการสื่อสาร ให้เข้าถึงง่าย เข้าใจได้เร็วและประชาชนควรตรวจสอบข่าวสารก่อนจะเชื่อหรือแชร์ข้อมูล[607]

ความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนที่ให้ความเห็นว่า ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันเป็นองค์รวมแล้วทำให้เกิดองค์ความรู้

---

[601] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[602] อาจารย์โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[603] เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[604] นักวิจัยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[605] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[606] ตารางที่ 5.8

[607] ตารางที่ 5.14

โดยมีการคัดเลือกสิ่งที่เหมาะสมเปรียบเสมือนการติดอาวุธให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในเชิงป้องกันและในเชิงแก้ปัญหาเฉพาะหน้า[608] โดยแต่ละภาคส่วนต้องมีหน้าที่ดังนี้

1) ภาครัฐ ภาครัฐต้องทำหน้าที่ทั้งสกัดกั้นข่าวลวงรวมไปถึงดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริง[609] รัฐมีเครื่องมือ คือ กฎหมาย ได้แก่ การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รวมไปถึงมีศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เป็นช่องทางให้ประชาชนแจ้งข้อมูลเรื่องข่าวลวง จากนั้นศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ก็จะส่งต่อไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ละหน่วยงานต้องสอดส่องดูแลในเรื่องออนไลน์เป็นการทำงานเชิงรุก[610]

2) สื่อมวลชน สื่อมวลชนเมื่อได้รับข้อเท็จจริงจากภาครัฐแล้ว สื่อมวลชนต้องนำประเด็นหรือข้อเท็จจริงนั้น ๆ มาเผยแพร่ เพื่ออธิบายให้ประชาชนเข้าใจ[611] ในการทำงานทางด้านข่าวสาร สื่อมวลชนต้องพิจารณาในหลายมิติ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยถือเป็นตัวกรองในระดับหนึ่ง แต่การวิเคราะห์ว่าข้อมูลเป็นข่าวลวงหรือไม่ ควรเพิ่มระดับการตรวจสอบที่เข้มข้น ต้องมีกลไกในภาคส่วนที่เข้าใจในมิติของการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การกำกับดูแลควรเป็นบทบาทของหน่วยงานที่สามารถทำหน้าที่ในหลายมิติเพื่อความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบข้อเท็จจริง[612] ในกลุ่มของสื่อมวลชนควรมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าว เพื่อสร้างความมั่นใจ สร้างความน่าเชื่อถือ โดยเป็นศูนย์อิสระที่ไม่ขึ้นอยู่กับองค์กรใด ๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นกลางและมีความโปร่งใส[613]

3) ประชาชน ประชาชนผู้เสพข้อมูลข่าวสารต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองจากข่าวลวง โดยป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวง ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนให้ความเห็นว่า สิ่งจูงใจที่ทำให้ประชาชนหลงเชื่อข่าวลวงมาจากอิทธิพลของความใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ส่งข่าวสารเป็นผู้ใกล้ชิด หรือข้อมูลที่เป็นประเด็นในข่าวลวงมีความใกล้ชิดในความรู้สึกของผู้รับข่าวสาร เช่น การส่งต่อเพราะความเป็นห่วงคนอื่น[614] แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจทำได้โดยการให้ความรู้แก่ประชาชน การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การให้กำลังใจ การสอนการใช้สื่อให้ถูกต้อง การสอนให้รู้จักรูปแบบและโทษของข่าวลวง ซึ่งการให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวลวง ต้องทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ อาจใช้ระยะเวลานาน จึงจะเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคม[615] ทั้งนี้ ภาครัฐควรมีคลังข้อมูลที่เกี่ยวกับบัญชีหลอกลวงของผู้ประกอบการที่เคยกระทำผิด และเปิดเผยให้ประชาชนเข้าไปช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชน และสามารถกำกับดูแลกันเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาทางภาครัฐ[616]

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนบางท่านเห็นว่า รัฐควรจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายโดยมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ทั้งสื่อมวลชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ทำให้เป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือ เพื่อขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และผลักดันประเด็นปัญหาข่าวลวงไปสู่

---

[608] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[609] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

[610] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[611] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

[612] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[613] ผู้สื่อข่าวสายการเมือง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤษภาคม 2564

[614] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

[615] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤษภาคม 2564

[616] ผู้บริหารสภาองค์กรของผู้บริโภค, สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

สาธารณะ โดยร่วมกันตรวจสอบและเชื่อมโยงข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงออกสู่สาธารณะ[617]

อนึ่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมีความเห็นว่า การกำกับดูแลข่าวลวงจำเป็นจะต้องมีมาตรการในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อน หนึ่งในมาตรการดังกล่าว ได้แก่ การสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่น จะมีสภาวิชาชีพที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและกลั่นกรองผู้ที่ประกอบวิชาชีพ และมีประมวลจริยธรรมที่ใช้ในการกำกับดูแล แต่สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งบางส่วนก็ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชน การสร้างประมวลจริยธรรมก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะไม่มีสภาพบังคับใด ๆ แต่ก็จะช่วยเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากปัญหาเรื่องข่าวลวงจำเป็นจะต้องอาศัยกฎหมายที่มีสภาพบังคับในเชิงลงโทษ (sanction) ในทางอาญา หรือทางปกครอง รวมถึงการเยียวยาทางแพ่ง แต่นอกจากเรื่องการลงโทษ ก็อาจมีการสร้าง “ซอฟต์ลอว์ (soft law)” ที่เป็นการกำกับดูแลกันเอง โดยการปลูกจิตสำนึก สร้างจริยธรรม อันมีสภาพบังคับที่มีลักษณะเป็นการลงโทษทางสังคม (social sanction) หรือภายในแวดวงวิชาชีพ[618]

ในการประสานงานระหว่างภาครัฐกับสื่อมวลชน ภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานที่เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร เพื่อให้สื่อมวลชนได้สอบถามเป็นด่านหน้าก่อนที่จะนำเสนอข่าว รัฐบาลต้องมีการประสานงานกันให้ดี ก่อนที่จะแจ้งข่าวกับประชาชน จะทำให้หลาย ๆ ข่าวออกมาน่าเชื่อถือสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าข้อมูลที่คัดกรองหรือได้รับมาจากตัวแทนหรือหน่วยงานของรัฐถือเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ[619] ทั้งนี้ ควรจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบกับปัญหาข่าวลวงโดยตรง และผลักดันให้มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ให้การสนับสนุนสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ถูกต้อง ให้รางวัลผู้มีผลงานโดดเด่น รวมถึงการลงโทษผู้ที่กระทำผิดอย่างจริงจัง[620] การขึ้นทะเบียนสื่อมวลชนก็ถือเป็นรูปแบบที่ช่วยคัดกรองผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่สื่อมวลชน ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์แพร่หลายไปในหลายช่องทาง หลายแพลตฟอร์มออนไลน์ ในแต่ละสังคมออนไลน์ก็จะมีบุคคลที่มีอิทธิพลทางการสื่อสารในช่องทางนั้น ๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้อาจไม่ได้ลงทะเบียนสื่อมวลชน แต่มีพลังในการสื่อสารไม่แพ้สื่อมวลชน การโน้มน้าวใจหรือขอความร่วมมือให้คนกลุ่มเหล่านี้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากข่าวลวงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนช่วยเผยแพร่ข่าวสารที่ถูกต้องแก่สังคม เนื่องจากปัญหาข่าวลวงเป็นเรื่องของทุกคนในประเทศ ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง[621]

4.3 ความหมาย “ข่าวลวง” กับการบังคับใช้มาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจว่า “ข่าวลวง” หมายถึง “ข่าวที่ทำให้เข้าใจผิด” มากที่สุด รองลงมาคือ “ข่าวปลอม” “ข่าวเท็จ” และ “ข่าวที่บิดเบือนข้อมูล” ตามลำดับ[622] ในขณะผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนเห็นว่า “ข่าวลวง” หมายถึงข่าวที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการสื่อสาร

---

[617] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[618] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[619] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[620] ผู้บริหารสมาคมผู้ดูแลเว็บไซต์ไทย, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[621] ผู้บริหารบริษัทเจเอ็มคาตาลิสท์จำกัด, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[622] ตารางที่ 5.3

ข้อมูลในระดับที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อน (miscommunication) ข่าวลวงจึงมีความแตกต่างจากสื่อสารผิดพลาดในบางเรื่อง เช่น การพาดหัวข่าวผิด หรือกระบวนการทำข่าวเกิดความผิดพลาดในการทำงาน เนื่องจากผู้สร้างข่าวลวงจงใจกระทำให้เกิดข่าวลวงโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้เกิดการเข้าใจในข้อความนั้นคลาดเคลื่อนเพื่อผลประโยชน์บางประการ จึงอาจถือได้ว่าผู้สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงนั้นมีเจตนาที่จะทำให้ข่าวสารนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง[623] คำว่า “ข่าวลวง” มีความหมายกว้างกว่าข่าวสารทั่วไป กล่าวคือข่าวลวงเป็นข้อมูล หรือชุดข้อมูล ซึ่งมีหลายรูปแบบ และมีหลายระดับ แต่ก็มีการเรียกข่าวลวงอีกอย่างหนึ่งว่า “ข่าวปลอม” ซึ่งในอดีตจะหมายถึงสิ่งที่ปลอมเป็นข่าว แต่แท้ที่จริงไม่ใช่ข่าวหรือไม่มีคุณสมบัติของข่าว เนื่องจากไม่ได้เป็นการให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ซึ่งในบางกรณีอาจส่งมาแค่เป็นภาพ ไม่มีตัวอักษรปรากฏ และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนทั่วไป โดยการป้อนข้อมูลที่ไม่ถูกต้องให้กับผู้รับข่าวสาร ข่าวลวงจึงเป็นเหมือนข้อมูลเท็จหรือข้อมูลปลอมที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ต่างจาก “ความคิดเห็น (opinion)”[624]

ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายให้ความเห็นว่า “ข่าวลวง” หมายความถึงข้อมูลอันเป็นเท็จหรือข้อมูลที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ผู้สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงจงใจเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่โดยภาพ โดยเสียง หรือโดยการตัดต่อภาพหรือตัดต่อเสียง ซึ่งเนื้อหาอาจเป็นเรื่องจริงแค่เพียงบางส่วน[625] แต่ประการสำคัญคือจะต้องเป็นการเผยแพร่โดยผู้กระทำรู้หรือควรได้รู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลอันเป็นเท็จ[626] โดยข้อมูลอันเป็นเท็จนั้นจะหมายความถึงข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง มีเนื้อหาไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจผิด นอกจากนี้ข่าวลวงยังหมายความรวมถึงข้อมูลที่บิดเบือน ซึ่งอาจมีข้อความจริงอยู่บ้างแต่บิดเบือนเพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจผิด หรือมีเนื้อหาบางส่วนถูกต้องแต่มีการตัดตอนเนื้อหาบางส่วนออกไป หรือเพิ่มเติมส่วนที่เป็นเท็จเข้าไป[627] นอกจากนี้ การพิจารณาเรื่องข่าวลวงจะต้องจำแนกระหว่างข้อเท็จจริง (fact) กับความคิดเห็น (opinion) ออกจากกัน และข่าวลวงจะต้องมีลักษณะเป็นการยืนยันในข้อเท็จจริง (fact claim) คือไม่ใช่เป็นการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัว[628]

จากความเห็นข้างต้น เห็นได้ว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “ข่าวลวง” ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมีความใกล้เคียงกันในส่วนของลักษณะของข้อมูล คือ เป็นข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด ข้อมูลปลอม ข้อมูลเท็จ ข้อมูลที่บิดเบือน หรือข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง นอกจากนี้ ผู้เผยแพร่ข่าวลวงรู้หรือควรได้รู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลดังที่กล่าวมา และจงใจเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง อย่างไรก็ดี ในส่วนของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมีความเห็นต่อไปว่า ข่าวลวงที่จะมีความผิดตามกฎหมายต้องเป็นข่าวลวงที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (public interest) โดยนักกฎหมายบางท่านใช้คำว่า “นิติสมบัติ” หรือคุณค่าระดับสูงที่ควรได้รับความคุ้มครอง[629] เช่น ความตื่นตระหนกของประชาชน ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ เป็นต้น

---

[623] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[624] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[625] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[626] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

[627] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

[628] เจ้าหน้าที่บริษัทสื่อสังคมออนไลน์, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2564

[629] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

อนึ่ง กฎหมายซึ่งกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับราชอาณาจักรไทย ไม่มีการให้คำนิยาม “ข่าวลวง (Fake News)” ไว้แต่อย่างใด มีเพียงรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มาตรา 2 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ให้นิยามคำว่า “ข้อมูลเท็จ” หมายถึงข้อมูลที่เป็นความเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อมูลนั้นเองหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น และให้นิยาม “ข้อมูลจริง” หมายถึง ข้อมูลที่วิญญูชนเห็น ได้ยินหรือรับรู้แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริงเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ความหมายของ “ข่าวลวง” ในสาธารณรัฐสิงคโปร์อาจพิจารณาตามความในมาตรา 7 (1) ของรัฐบัญญัตินี้ ได้ว่า “ข่าวลวง” ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก “ข่าวลวง” ต้องเป็นข้อมูลเท็จเท่านั้น และประการที่สอง “ข้อมูลเท็จ” นั้นอาจทำให้เกิดอันตรายต่อ “ประโยชน์ส่วนรวม (public interest)” ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ในกรณีใดกรณีหนึ่งหรือหลายกรณี เช่นเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ด้วยเหตุดังกล่าว ราชอาณาจักรไทยอาจพิจารณาเพิ่มนิยามศัพท์คำว่า “ข้อมูลเท็จ” ไว้ในมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เพื่อให้มาตรา 14 (2) มีความชัดเจนในการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น

ในกรณีของการบังคับใช้มาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กับปัญหาข่าวลวง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ควรได้รับโทษ “ทั้งจำทั้งปรับ” มากที่สุด รองลงมาคือ “โทษปรับ” และ “โทษจำคุก” ตามลำดับ นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นถึงการรับโทษสำหรับผู้เผยแพร่ข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มเติมว่า ควรมีการออกมายอมรับอย่างเปิดเผย ขอโทษผ่านสื่อและลบแอคเคาน์ที่ปล่อยข่าวออกจากระบบ มีการขึ้นทะเบียนแบล็คลิสต์หรือบัญชีรายชื่อต้องห้าม (blacklist) ให้ทราบทุกช่องทาง การจำคุก กักขัง และปรับ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของข่าวลวง ถ้ามีความร้ายแรงควรมีโทษทั้งจำทั้งปรับโดยไม่รอลงอาญา[630] นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีความเห็นเกี่ยวกับ “การบังคับใช้กฎหมาย” ควรเข้มแข็ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องทำงานอย่างจริงจัง ควรมีกฎหมายและบทลงโทษที่เข้มแข็งและบังคับใช้อย่างเด็ดขาด ไม่ควรให้โอกาสสำหรับคนที่ตอบว่ารู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยการบังคับใช้กฎหมายต้องไม่เลือกปฏิบัติ และบังคับใช้อย่างจริงจัง ก็จะทำให้ผู้จะกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการเผยแพร่ข่าวเท็จ[631]

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายท่านหนึ่งให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า การสร้างข่าวลวงมักไม่ได้เกิดจากความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น แต่เกิดจากเจตนาร้าย หรือต้องการสร้างความเสียหายทางใดทางหนึ่งต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นความผิดอาญาในตัวเอง (*mala in se*) หรือเป็นสิ่งที่ควรตำหนิติเตียนจากสังคม[632] ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเรื่องคุณธรรมทางกฎหมาย (*Rechtsgut*) ด้วยว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับข่าวลวงนั้น กฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองสังคมส่วนรวมหรือนิติสมบัติของรัฐหรือไม่ ซึ่งมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้ให้ความคุ้มครองเรื่องที่สำคัญ ๆ ไว้ เช่น ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความตื่นตระหนกของ

[630] ตารางที่ 5.11

[631] ตารางที่ 5.14

[632] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

ประชาชน ซึ่งเป็นเรื่อง “นิติสมบัติ” หรือ “คุณค่าระดับสูง” ที่ควรได้รับความคุ้มครอง การที่กฎหมายกำหนดความคุ้มครองเรื่องดังกล่าวไว้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญระดับสูง[633]

อย่างไรก็ดี ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายสองท่านให้ความเห็นว่า ความรับผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติว่าเป็นการ “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” ใช้ถ้อยคำที่ค่อนข้างกว้าง การใช้ถ้อยคำเช่นว่านี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ และการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดความผิดในส่วนนี้ให้ชัดเจน[634] ซึ่งต่างจากถ้อยคำที่ใช้ในทางกฎหมายมหาชนที่อาจเขียนให้กว้างได้ เพราะเป็นการให้อำนาจฝ่ายปกครองในการใช้ดุลพินิจ แต่การใช้ถ้อยคำดังกล่าวในกฎหมายอาญาอาจส่งผลการใช้กฎหมายอาญาเฟ้อ (overcriminalization) ได้ เนื่องจากอาจตีความบังคับใช้ได้กับข้อเท็จจริงทุกกรณี[635]

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหลายท่านเห็นว่า การนำรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มาเป็นต้นแบบสำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยให้มีความชัดเจน มีความเหมาะสม เพราะในปัจจุบันเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลที่จะตีความและปรับบทกฎหมายเมื่อเกิดข้อพิพาทว่าการกระทำใด “น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” กรณีควรจะมีคำนิยามหรือถ้อยคำของกฎหมายที่ชัดเจน เพราะอย่างน้อยคำนิยามหรือถ้อยคำของกฎหมายที่ชัดเจนจะเป็นการบอกให้ประชาชนได้รู้ขอบเขตในเบื้องต้น[636] อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องเลือกปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของภายในประเทศ เพราะการออกกฎหมายเป็นนิตินโยบายที่รัฐแต่ละประเทศจะมีมุมมองในการจัดการปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อย่างไร สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ การออกแบบกฎหมายจึงทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเรื่องความมั่นคงของประเทศถือเป็นประโยชน์สูงสุดเป็นนิติสมบัติที่มีความสำคัญระดับต้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งเปราะบาง เพราะความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนกับประเทศอื่น ๆ ผลที่ตามมาจะนำไปสู่ทั้งด้านการลงทุน ความร่วมมือต่าง ๆ ผลกระทบที่จะเกิดกับการเลือกตั้ง ซึ่งดูจากบริบทของราชอาณาจักรไทย ต้องให้ครอบคลุมไปถึงการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นด้วย ในรายละเอียดต้องพิจารณาความเหมาะสมและมีเนื้อหาที่ครอบคลุม[637]

4.4 บทบาทและความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่บนแพลตฟอร์มของตน

ผู้ตอบแบบสอบถาม 587 คน จากจำนวน 600 คน เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ควรมีบทบาทต่อข่าวลวงที่อยู่บนแพลตฟอร์มของตน โดยจำนวนมากที่สุด เห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ควรจัดให้มี

[633] *เรื่องเดียวกัน*

[634] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (1), สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2564

[635] *เรื่องเดียวกัน*

[636] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[637] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

เจ้าหน้าที่หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์คอยตรวจสอบข่าวลวง แล้วแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบ จำนวนรองลงมา คือ สื่อสังคมออนไลน์ควรลบข่าวลวงออกจากระบบเมื่อทราบ และควรรายงานข่าวลวงให้หน่วยงานรัฐทราบ ตามลำดับ ในจำนวน 600 คน มีเพียง 13 คนเท่านั้น เห็นว่าผู้ให้บริการไม่ควรให้มีบทบาทใด ๆ[638] นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นถึงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อข่าวลวงที่อยู่ในแพลตฟอร์มของตนเองเพิ่มเติมว่า นอกจากเจ้าหน้าที่แล้วควรมีการพัฒนาระบบขึ้นมาตรวจสอบข่าวลวงอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการตรวจสอบข่าวลวงที่มาจากต่างประเทศ และให้หน่วยงานออกประกาศให้ทราบว่าเป็นข่าวลวงด้วย[639] ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ควรมีการกำหนดหน้าที่สำหรับสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวลวง และแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบ ทั้งควรมีการกำหนดหน้าที่สื่อสังคมออนไลน์ในการตรวจสอบข่าวลวงที่มีที่มาจากต่างประเทศ และแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบด้วย

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อไปว่า อัตราโทษปรับสำหรับสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงให้อยู่ในแพลตฟอร์มของตน ได้แก่ “โทษปรับเงินสูงกว่า 100,000 บาท” มากที่สุด รองลงมา คือ “โทษปรับเงินต่ำกว่า 100,000 บาท” และ “โทษจำคุก” ตามลำดับ[640] นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามยังแสดงความคิดเห็นถึงความรับผิดตามกฎหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนหรือละเว้นข่าวลวงอยู่ในแพลตฟอร์มของตนว่า โทษจำคุกและโทษปรับควรขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของเนื้อหา เช่น ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นองค์กรหรือผู้มีวิชาชีพ ควรรับโทษหนักขึ้น ทั้งจำคุกทั้งปรับ และเลิกใบประกอบวิชาชีพ เพราะข่าวลวงเป็นภัยต่อโลกยุคใหม่อย่างยิ่ง และการกำหนดโทษควรกำหนดตามความชัดเจนของการมีเจตนาละเว้นหรือสนับสนุนการกระทำผิด อย่างไรก็ดี ควรคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น[641]

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายท่านหนึ่งเห็นว่า การกำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการ (ซึ่งรวมถึงสื่อสงคมออนไลน์) ไว้โดยมีอัตราโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด และกำหนดภาระการพิสูจน์ไว้ที่ผู้ให้บริการ แต่หากว่าผู้ให้บริการรายใดได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ตามมาตรา 15 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แล้ว ผู้ให้บริการรายนั้นก็ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 15 วรรคสาม ของพระราชบัญญัติ ซึ่งคำว่า “ให้ความร่วมมือ” ตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติ หมายความว่าผู้ให้บริการรู้อยู่แล้วว่าสิ่งที่นำเข้าระบบแล้วจะเผยแพร่บนแพลตฟอร์มเป็นข้อมูลอันเป็นเท็จตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติ ส่วนคำว่า “ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจ” เป็นการที่ชัดมากกว่ารู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ เพราะฉะนั้นถ้อยคำตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติ กำหนดโทษไว้เท่ากับผู้กระทำความผิด ย่อมเหมาะสมแล้ว[642]

อย่างไรก็ดี นักกฎหมายอีกท่านหนึ่งเห็นว่า คำว่า “ผู้ให้บริการ” ตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นตัวกลางหนึ่งที่สำคัญในการช่วยแพร่กระจายข้อมูลคอมพิวเตอร์ไปยังบุคคลได้เป็นจำนวนมากด้วย ในบางกรณีผู้ให้บริการอาจได้รับผลประโยชน์ตอบแทนบางอย่าง อย่างเช่นกรณีข่าวลวงที่มีลักษณะ

---

[638] ตารางที่ 5.12

[639] *เรื่องเดียวกัน*

[640] ตารางที่ 5.13

[641] *เรื่องเดียวกัน*

[642] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564

เป็นการโฆษณาชวนเชื่อให้มีการซื้อสินค้าก็จะมีค่าตอบแทนจากการโฆษณา ดังนั้น การกำหนดให้สื่อสังคมออนไลน์มีโทษปรับสูงกว่ากรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาจะมีความเหมาะสมกว่า เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดโดยเจตนาและมีค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์อยู่ในนั้นก็มีเหตุอันพึงจะกำหนดโทษให้บุคคลที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์มีโทษค่อนข้างมากกว่าได้ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่และมีรายได้สูง โดยในต่างประเทศก็มีคดีที่ได้รับโทษปรับค่อนข้างสูงมาก[643]

4.5 การจัดการปัญหาการใช้ “บัญชีปลอม” หรือ “บอท” ในการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายให้ความเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ควรมีหน้าที่เฝ้าระวังการใช้บัญชีปลอมหรือบอทในการเผยแพร่ข่าวลวงบนแพลตฟอร์มของตน โดยสื่อสังคมออนไลน์แต่ละแห่งสามารถตรวจสอบระบบได้หากเกิดการใช้บัญชีที่มีจำนวนความถี่ผิดปกติบนแพลตฟอร์มของตน การใช้บัญชีปลอมสามารถทำได้หลายกรณี ทั้งโดยการสร้างบัญชีอวตารมาก่อกวน หรือโดยการไม่ระบุตัวตนในการแสดงความเห็นบางเรื่อง ดังนั้น หากสื่อสังคมออนไลน์บังคับให้ทุกคนยืนยันตัวตน ก็อาจจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพ รวมไปถึงกรณีการยืนยันตัวตนโดยใช้บัตรประชาชน อาจจะมีการนำบัตรประชาชนของบุคคลอื่นมาลงทะเบียนแทนกลายเป็นการเปิดบัญชีปลอม ดังนั้น การลงทะเบียนเพื่อยืนยันตัวตนก็ต้องพิจารณาการปลอมแปลงหลักฐานส่วนบุคคลเป็นส่วนสำคัญด้วย[644] ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลเรื่องปัญหาข่าวลวง สนับสนุนให้ใช้วิธีการยืนยันตัวตนในการใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดภายหลังและอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบค้นหาผู้กระทำผิด[645]

ในมุมมองของสื่อมวลชน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนมีความเห็นว่า การยืนยันตัวตนเป็นเรื่องที่ดีเพราะการสื่อสารทุกวันนี้ไม่ใช่การแค่การพูด แต่การสื่อสารนั้น ๆ สามารถใช้เป็นอาวุธ สร้างความเสียหาย และสามารถขยายวงกว้างให้เกิดความรุนแรงได้ การยืนยันตัวตนควรจะต้องมี และถือเป็นหนึ่งในการป้องกันขั้นพื้นฐาน โดยหลักคือ ควรจัดการโดยการยืนยันตัวตนเพื่อป้องกันปัญหาการใช้บัญชีปลอม และให้คนที่สร้างความเสียหายต้องมีหน้าที่รับผิดชอบให้ได้มากที่สุด และอีกทางหนึ่งก็คือต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดการระบบการยืนยันตัวตนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การยืนยันข้อมูลต่าง ๆ หรือการคัดกรองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการใช้ข้อมูลของบุคคลอื่นมาลงทะเบียนแทน[646]

ปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้มีการออกประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 รวมทั้งภาคผนวก ก และภาคผนวก ข แนบท้าย กำหนดหน้าที่ “ผู้ให้บริการ” ต้องจัดให้มีระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลสำหรับผู้ใช้บริการทุกคน โดยใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและมาตรฐานขั้นต่ำในระดับความน่าเชื่อถือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่

[643] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[644] ผู้จัดการฝ่ายไอที ธนาคารไทยพาณิชย์, สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[645] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บช.สอท., สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

[646] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

ใช้ยืนยันตัวตนตามที่กฎหมายกำหนด[647] ดังนั้น ในปัจจุบันปัญหาการใช้บัญชีปลอมได้ถูกจัดการไปในระดับหนึ่งแล้ว

4.6 คำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต กับคำสั่งให้ผู้เผยแพร่ข่าวลวงและสื่อสังคมออนไลน์แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดย “คำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง” มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ “โทษจำคุก” “โทษปรับ” และ “คำสั่งให้แก้ไขเนื้อหาข่าวลวงให้ถูกต้อง” ตามลำดับ[648]

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวงมีความสำคัญมากที่สุด เพราะจะเป็นการยับยั้งมิให้ข่าวลวงมีการแพร่กระจายออกไปจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม ดังนั้น คำสั่งในการระงับการเผยแพร่ข่าวลวงจึงควรมีการออกอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ สื่อสังคมออนไลน์จึงควรมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลเท็จ ควรลบข้อมูลเท็จออกจากระบบเมื่อทราบ และรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในด้านผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน เห็นว่าปัจจุบันกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีอำนาจในแก้ปัญหาข่าวลวงโดยการขอคำสั่งศาลเพื่อระงับการเผยแพร่ข่าวลวง ซึ่งมีการดำเนินการทางกฎหมายอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ดี ยังขาดการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ถึงบทลงโทษในแต่ละกรณีที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนรับทราบ และเกรงกลัวในการกระทำผิด รวมไปถึงการเห็นเป็นตัวอย่างถึงการกระทำที่ไม่ควรทำเป็นเยี่ยงอย่าง[649]

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเห็นว่า แม้ศาลจะได้มีคำสั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวงหรือสั่งปิดบัญชีใดบัญชีหนึ่ง ผู้กระทำความผิดก็อาจไปเปิดบัญชีใหม่ ซึ่งแม้ศาลจะได้มีคำสั่งให้ปิดบัญชีใดไป ผู้กระทำความผิดก็จะเปิดบัญชีใหม่อีก ประชาชนทั่วไปก็สามารถเข้าถึงข่าวลวงนั้นได้ดังเดิม ดังนั้น การปราบปรามของรัฐด้วยการขอคำสั่งศาลให้สั่งระงับการเผยแพร่ข่าวลวง อาจไม่ได้ผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร เพราะยิ่งมีคำสั่งระงับหรือห้าม ประชาชนทั่วไปก็พยายามหาช่องทางอื่น ๆ เข้าดูข้อมูลดังกล่าว หรือสืบค้นเพื่อเข้าไปดูมากขึ้นกว่าเดิมว่าที่ศาลมีคำสั่งห้ามเพราะเหตุใด การที่ผู้คนเข้าไปดูจำนวนมาก ๆ ก็อาจทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรืออิทธิพลซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อรัฐ ดังนั้น การบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าวควรต้องมีความชัดเจน[650] เนื่องจากการระงับข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นข่าวลวงตามมาตรา 20 มีลักษณะเป็นเหมือนดาบสองคม เพราะในบางกรณีอาจจะทำให้เรื่องดังกล่าวกลายเป็นที่สนใจหรือเป็นประเด็นสาธารณะไปได้[651]

รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) มีเครื่องมือทางกฎหมายที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ “คำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จ” โดยกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานรัฐสามารถออกคำสั่งให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จและผู้ให้บริการที่เป็นตัวกลางหรือสื่อสังคมออนไลน์มีการแจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จได้ โดยประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จตามรัฐบัญญัติป้องกันความ

---

[647] ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ข้อ 8 วรรคหนึ่ง

[648] ตารางที่ 5.8

[649] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[650] อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2564

[651] นักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

เท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) ไม่ได้กำหนดว่า ผู้รับคำสั่งจะต้องแก้ไขข้อเท็จจริงให้ถูกต้อง เพียงแต่กำหนดให้ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงตามที่หน่วยงานรัฐสั่งเท่านั้น นักกฎหมายหลายท่านให้ความเห็นว่า การเผยแพร่ข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์มีความรวดเร็วมาก การดำเนินการทางศาลเพื่อขอคำสั่งในการระงับการเผยแพร่ข่าวลวงอาจไม่ทันการณ์ การที่ให้ฝ่ายปกครองสามารถมีคำสั่งดังกล่าวได้ จะเป็นมาตรการป้องกันยับยั้งปัญหาข่าวลวงที่รวดเร็ว[652] ในอนาคต หากอำนาจในการออกคำสั่งให้แจ้งการแก้ไขข้อมูลเท็จดังกล่าวจะถูกกำหนดเป็นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือตราเป็นอนุบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือกฎหมายอื่นก็น่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง[653]

[652] นักกฎหมายกฤษฎีกา, สัมภาษณ์วันที่ 11 มิถุนายน 2564 และนักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, สัมภาษณ์วันที่ 4 มิถุนายน 2564

[653] นักกฎหมาย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สนทนากลุ่มวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

บทที่ 6
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การพัฒนาทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารทำให้ข่าวลวงแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบในวงกว้าง รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการใช้มาตรการในหลายแนวทางในการจัดการกับปัญหาข่าวลวง ทั้งที่เป็นมาตรการทางกฎหมาย มาตรการในการระงับหรือลบข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง มาตรการกำกับดูแลตัวเอง รวมถึงการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ โดยผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ อาจอธิบายสรุปปัญหาข่าวลวงและมาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตของราชอาณาจักรไทยออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ปัญหาข่าวลวงในราชอาณาจักรไทยมีแนวโน้มรุนแรงและกำลังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จากรายงานวิจัยของ OECD เรื่อง “Fake News กับความฉลาดรู้ด้านการอ่านของ PISA” ซึ่งจัดอันดับในเรื่อง “ความสามารถในการรับมือข้อมูลเท็จ” ของเยาวชนที่มีอายุ 15 ปี ปรากฏว่าความสามารถในการรับมือข้อมูลเท็จของเยาวชนไทยติดอันดับรั้งท้าย โดยอยู่ในอันดับที่ 76 จากจำนวน 77 ประเทศ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเยาวชนไทยมีความรู้ไม่เพียงพอ หรือไม่ทราบถึงวิธีการที่ถูกต้องในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่อ่าน ในขณะที่ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือดังกล่าวเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูลเท็จ ซึ่งเยาวชนเหล่านี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่อาจรับมือกับข้อมูลเท็จที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นในอนาคตได้ นอกจากนี้ จากผลการศึกษาภาคสนามของงานวิจัยนี้ เป็นที่แจ้งชัดว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม 600 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและเป็นผู้มีความรู้[654] มีประสบการณ์เคยเจอข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ถึงร้อยละ 93[655] และเคยหลงเชื่อข่าวลวงถึงร้อยละ 70.83[656] แสดงให้เห็นว่า แม้แต่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีการศึกษาในปัจจุบันของราชอาณาจักรไทย ก็เคยหลงเชื่อข่าวลวงที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์

ข้อมูลเท็จรวมทั้งข่าวลวงทำร้ายปัญญาของคนในสังคมไทย ฉะนั้น การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเสริมสร้างปัญญาของประชาชนในราชอาณาจักรไทยทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ รวมถึงกลุ่มเปราะบางอื่น เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ คนชายขอบ คนต่างชาติที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย จึงเป็นวิธีการที่จักส่งผลสัมฤทธิ์ทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้ดีที่สุด เพราะเมื่อประชาชนรู้เท่าทันข่าวลวง สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อมูลเท็จได้ ข่าวลวงนั้นก็จะลดผลกระทบในทางลบต่อสังคมไทยไปเอง แนวคิดในการให้ความรู้เพื่อเสริมสร้างปัญญาให้กับประชาชนดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งจากการสัมภาษณ์และในการสนทนากลุ่มของงานวิจัยนี้ อย่างไรก็ดี การให้ความรู้กับประชาชนเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวและยั่งยืน แต่จำเป็นต้องใช้เวลาและกระบวนการในการให้องค์ความรู้ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งใน

[654] ตารางที่ 5.1
[655] ตารางที่ 5.4
[656] ตารางที่ 5.5

ประเด็นดังกล่าว ปัจจุบันมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและสถาบันการศึกษาได้ดำเนินการอยู่ แต่ก็ยังคงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีก

นอกจากนี้ ปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์จะแตกต่างกันในแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์ ขึ้นอยู่กับผู้ใช้บริการและลักษณะของการใช้งานในแต่ละแพลตฟอร์ม เช่น แพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กมักเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเข้าข้อมูลหรือข่าวที่ถูกสร้างขึ้น จากนั้นจึงเกิดการแชร์ต่อไปสู่ช่องทางสังคมออนไลน์อื่น ๆ[657] ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน รวมไปถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลในโลกออนไลน์ (influencer) ในการใช้เป็นช่องทางขายสินค้า[658] ในขณะที่แพลตฟอร์มของไลน์มีลักษณะการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็ว แต่มีการคัดกรองหรือการตรวจสอบข้อมูลของผู้รับข่าวสารค่อนข้างต่ำ ทำให้เมื่อเกิดความเข้าใจผิดพลาด ก็จะมีการเผยแพร่ข้อมูลไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบแบบโดมิโน่[659] ดังนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการในแต่ละแพลตฟอร์มจึงจำต้องออกแบบให้เหมาะสมกับผู้ใช้บริการและลักษณะของการใช้งานของแพลตฟอร์มดังกล่าว

ประเด็นที่สอง ผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน และผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม มีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่าปัญหาข่าวลวงเป็นปัญหาที่สังคมทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาต้องร่วมกันแก้ปัญหา โดยตั้งอยู่บน “ความไว้เนื้อเชื่อใจ (trust)” ในข้อมูลข่าวสาร โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มบางท่านเห็นว่าการที่ภาครัฐเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงฝ่ายเดียว อาจมีประชาชนบางกลุ่มไม่ให้ความเชื่อถือแม้จะเป็นความจริงก็ตาม การจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาเพื่อนำข้อเท็จจริงที่ถูกต้องไปสู่ประชาชน จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้เนื้อเชื่อใจในข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นความจริงดังกล่าว ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันเป็นองค์รวมแล้วทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยมีการคัดเลือกสิ่งที่เหมาะสมเปรียบเสมือนการติดอาวุธให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในเชิงป้องกันปัญหาระยะยาวและในเชิงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า[660] โดยภาครัฐต้องทำหน้าที่ดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องให้กับประชาชน[661] สกัดกั้นข่าวลวงโดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและเสมอภาค[662] และร่วมมือกับสื่อมวลชนเพื่อสร้างมาตรฐานการนำเสนอข่าวที่น่าเชื่อถือ[663] สื่อมวลชนเมื่อได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องจากรัฐแล้ว สื่อมวลชนต้องนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาเผยแพร่ เพื่ออธิบายให้ประชาชนเข้าใจ[664] และประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองจากข่าวลวง ไม่เปิดโอกาสให้ตนเองโดนหลอกจากข่าวลวง โดยจากข้อมูลของสื่อมวลชนพบว่า สิ่งจูงใจที่ทำให้ประชาชนหลงเชื่อข่าวลวงมาจากอิทธิพลของความใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ส่งข่าวเป็นผู้ใกล้ชิด หรือข้อมูลที่เป็นประเด็นในข่าวลวงมีความใกล้ชิดในความรู้สึกของผู้รับข่าวสาร เช่น

---

[657] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[658] เจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปอท. (2), สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2564

[659] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

[660] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สนทนากลุ่มวันที่ 17 กรกฎาคม 2564

[661] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

[662] ผู้ประกาศข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤษภาคม 2564

[663] เฉลิมชัย ก๊กเกียรติกุล และธัญญนนทณัฐ ด่านไพบูลย์. (2561). ข่าวลวง:ปัญหาและความท้าทาย (FAKE NEWS : PROBLEMS & CHALLENGES). *วารสารวิชาการ กสทช.* น. 89. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBTC_Journal/article/view/146058/115541

[664] ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี (PPTV), สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2564

การส่งต่อเพราะความเป็นห่วงคนอื่น[665] นอกจากนี้ รัฐควรจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายโดยมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ทั้งภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ทำให้เป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือ เพื่อขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และผลักดันประเด็นปัญหาข่าวลวงไปสู่สาธารณะ โดยร่วมกันตรวจสอบและเชื่อมโยงข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงออกสู่สาธารณะ[666]

ประเด็นที่สาม จากข้อมูลเอกสารทางด้านกฎหมายและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย พบว่า ความหมายของ “ข่าวลวง (Fake News)” ในทางกฎหมาย หมายถึง การยืนยันข้อมูลเท็จใดว่าเป็นความจริง โดยผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลเท็จ และเจตนานำข้อมูลเท็จดังกล่าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หรือเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลเท็จนั้น โดยการกระทำดังกล่าวน่าจะเกิดความเสียหายต่อ “ประโยชน์ส่วนรวม (public interest)” ซึ่งเป็นพฤติการณ์ประกอบการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอก

ตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 คำว่า “ประโยชน์ส่วนรวม (public interest)” ได้แก่ (ก) ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (ข) ความปลอดภัยสาธารณะ (ค) ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ (ง) โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ และ (จ) ความตื่นตระหนกของประชาชน

ส่วนมาตรา 7 (1) แห่งรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 คำว่า “ประโยชน์ส่วนรวม” ได้แก่ (ก) ความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (ข) สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ (ค) ความสัมพันธ์อันดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น (ง) การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ (จ) ความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้นระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และ (ฉ) ความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมาย

ในประเด็นเกี่ยวกับความชัดเจนของบทบัญญัติ เห็นว่ามาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีถ้อยคำที่ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะพฤติการณ์ประกอบการกระทำซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอก “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” อาจทำให้การบังคับใช้กฎหมายอาญามีความไม่ชัดเจน ควรปรับปรุงถ้อยคำให้มีความชัดเจน เพราะพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายอาญา จึงควรมีความชัดเจนในองค์ประกอบความผิดภายนอก คณะผู้วิจัยจึงนำพฤติการณ์ประกอบการกระทำตามมาตรา 7 (1) แห่งรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์มาศึกษาเปรียบเทียบกับพฤติการณ์ประกอบการกระทำตามมาตรา 14 (2) แล้วเห็นว่ามาตรา 7 (1) ของกฎหมายสิงคโปร์ฉบับดังกล่าวและเห็นว่าน่าจะมีความชัดเจนกว่า เนื่องจากมีการกำหนด “ประโยชน์ส่วนรวมที่รัฐต้องการคุ้มครอง” ในแต่ละเรื่องไว้อย่างชัดเจน

[665] พิธีกรรายการชัวร์ก่อนแชร์ อสมท., สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2564

[666] ผู้บริหารสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤษภาคม 2564

ประเด็นที่สี่ ผลสำรวจแบบสอบถาม สื่อสังคมออนไลน์ควรมีหน้าที่ดังนี้ (1) จัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์คอยตรวจสอบข่าวลวง แล้วแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบ (2) ลบข่าวลวงออกจากระบบเมื่อทราบ และ (3) รายงานข่าวลวงให้หน่วยงานรัฐทราบ[667] นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ควรมีการพัฒนาระบบขึ้นมาตรวจสอบข่าวลวงอย่างมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบข่าวลวงที่มาจากต่างประเทศ และให้หน่วยงานออกประกาศให้ทราบว่าเป็นข่าวลวงด้วย[668]

ในประเด็นเกี่ยวกับคำสั่งให้สื่อสังคมออนไลน์แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จให้กับผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตให้ทราบ รัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 (POFMA) หมวด 3 และหมวด 4 กำหนดให้อำนาจหน่วยงานที่มีอำนาจ (Competent Authority) โดยบัญชาของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง มีคำสั่งให้ผู้สื่อสารข้อมูลเท็จและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นผู้ให้บริการในฐานะสื่อกลางทางอินเทอร์เน็ต (internet intermediary) แจ้ง “ประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ (correction notice)”[669] แก่ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตในสิงคโปร์ได้ เพื่อเป็นการยับยั้งการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้ใช้บริการ โดยไม่ต้องมีการลบข้อมูลเท็จดังกล่าวออกจากระบบ ในขณะที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ของราชอาณาจักรไทยไม่มีการกำหนดให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าวแก่พนักงานเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1) ข้อ 6 ได้วางหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ “หลักการแจ้งเตือน” โดยกำหนดให้ในกรณีที่มีการเสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีข้อความ หรือข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคโควิด 19 อันไม่เป็นความจริงและอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้เจ้าหน้าที่“เตือนให้ระงับหรือสั่งให้แก้ไขข่าว” นั้นก่อน โดยหากเป็นกรณีที่มีผลกระทบรุนแรง จึงจะดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรการแจ้งเตือนสั่งให้แก้ไขข้อมูลนี้เป็นมาตรการที่มีประโยชน์ทั้งในการตักเตือนผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ไม่รู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเท็จให้ยุติการเผยแพร่ข้อมูลนั้น และเป็นการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนด้วย ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีกฎหมายให้อำนาจหน่วยงานรัฐในการสั่งให้ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จ รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ แจ้งประกาศแก้ไขข้อมูลเท็จ เพื่อเป็นการตักเตือนผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จ ซึ่งอาจไม่มีเจตนาเผยแพร่ข้อมูลเท็จดังกล่าว ได้แก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาข่าวลวงเป็นปัญหาที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ของประชาชน ตลอดจนปัญหาของคนในสังคม การรับมือกับปัญหาข่าวลวงจึงเป็นเรื่องทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

[667] ตารางที่ 5.12

[668] *เรื่องเดียวกัน*

[669] POFMA, sections 11, 21, and 23

2.1 ด้านการจัดการความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

ประการแรก รัฐต้องมีการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนในทุกระดับ ต้องสร้างความตระหนักรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสื่อสารให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการสร้างและเผยแพร่ข้อมูล และการรู้เท่าทันสื่อ ปัจจุบันทั้งหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อไว้หลายหลักสูตร ที่สำคัญได้แก่ “หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum)” โดยมหาวิทยาลัยมหิดล[670] “หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens)” โดยสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม[671] “หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[672] หลักสูตรเหล่านี้มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และประชาชนทั่วไปอย่างมาก รัฐควรปรับปรุงเพิ่มเติมหลักสูตรดังกล่าว โดยการพัฒนาและบรรจุหลักสูตรที่มีลักษณะเช่นนี้ลงในการเรียนการสอนภาคบังคับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมหาวิทยาลัย และให้ครอบคลุมในทุกมิติทั้งทางด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศ โดยอาจแบ่งออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กและเยาวชนดังนี้

ก. หลักสูตรระดับต้น (Basic) สำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเน้นมิติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมดังนี้
   1) ความสามารถในการเลือกข้อมูลอย่างปลอดภัยและเป็นประโยชน์ โดยการคิด ตั้งข้อสงสัย และค้นหาความจริงจากสื่อออนไลน์
   2) ความสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาของสื่อออนไลน์ โดยสามารถแยกแยะความจริงออกจากความเห็น
   3) ความสามารถในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ และเคารพความเห็นระหว่างกัน

ข. หลักสูตรระดับกลาง (Intermediate) สำหรับเยาวชนในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยเน้นมิติทางด้านสังคมและเศรษฐกิจดังนี้
   1) ความสามารถในการรู้เท่าทันในป้องกันตนเองจากเกมออนไลน์ การพนันออนไลน์ สื่อลามกอนาจาร และเนื้อหาสร้างความเกลียดชังหรือความรุนแรง
   2) ความสามารถในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้ทันเพื่อการซื้อขายออนไลน์และการโฆษณาออนไลน์

ค. หลักสูตรระดับสูง (Advanced) สำหรับเยาวชนในระดับชั้นมหาวิทยาลัย โดยเน้นมิติทางด้านกฎหมาย การเมืองและความมั่นคงของประเทศ

---

[670] มหาวิทยาลัยมหิดล. (2016). หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy Curriculum). *เรื่องเดิม*.

[671] สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens). เรื่องเดิม.*

[672] CHULA MOOC. (2021). หลักสูตรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เฝ้าระวังและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม. *เรื่องเดิม*.

1) ความเข้าใจเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์
2) ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อด้านการเมือง
3) ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อด้านความมั่นคงของประเทศ

อนึ่ง คณะผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) โดยมีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรข้างต้นไว้ท้ายรายงานวิจัยฉบับนี้

ประการที่สอง ภาครัฐต้องสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยและบริหารจัดการปัญหาข่าวลวงใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด 19 ในราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน เกิดข่าวลวงเกี่ยวกับโรคดังกล่าวเป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์ ดังนี้ ปรากฏการณ์ข่าวลวงอาจเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ช่วงใกล้การเลือกตั้ง อาจเกิดข่าวลวงเกี่ยวกับการเลือกตั้งจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ รัฐควรให้การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยใหม่ ๆ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการเตรียมการในการจัดการปัญหาข่าวลวงไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ รัฐอาจร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ดังกล่าวผ่านการให้ทุนวิจัย หรืออาจผ่านการจัดจ้างให้พัฒนาสื่อเพื่อนำเสนอความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในสังคมก็ได้

2.2 ด้านการประสานงานทุกภาคส่วนในการกำกับดูแลข่าวลวง

ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดองค์กรกลางต่อต้านข่าวลวงที่มีอำนาจตามกฎหมาย ประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ทำให้เกิดเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสาร และสร้างมาตรฐานการนำเสนอข้อข่าวมูลข่าวที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความไว้เนื้อเชื่อใจ (trust) ในการรับข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน โดยองค์กรกลางต่อต้านข่าวลวง อาจมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

ประการที่หนึ่ง อำนาจหน้าที่สร้างระบบเตือนภัยข่าวลวงล่วงหน้า เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถแจ้งเตือนซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วเมื่อพบข้อมูลบิดเบือน (disinformation) หรือข้อมูลเท็จ เช่น ในระหว่างการจัดการเลือกตั้ง อาจมีข้อมูลเท็จที่ขัดขวางประชาธิปไตย โดยเน้นไปที่ความรวดเร็วและร่วมกันแจ้งเตือนเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือนหรือข้อมูลเท็จดังกล่าว

ประการที่สอง อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมระบบการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน การรณรงค์ด้านการศึกษาและการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนผู้ที่มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เรียกว่า “อินฟลูเอนเซอร์ (influencer)” ควรติดตามตรวจสอบกระแสข่าวลือหรือข่าวลวง มีการลงพื้นที่จริงเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง และทำงานโดยยึดหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณ

ประการที่สาม อำนาจหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองจากข่าวลวง ไม่เปิดโอกาสให้ตนเองโดนหลอกจากข่าวลวง

2.3 ด้านการปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย

รัฐควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลข่าวลวงให้ชัดเจนและต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดกับผู้ที่มีเจตนาเผยแพร่ข่าวลวง ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ควรเพิ่มคำจำกัดความของคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเทียบเคียงกับคำนิยามตามมาตรา 2 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของ

สาธารณรัฐสิงคโปร์ ประกอบบทบัญญัติในเรื่องหมิ่นประมาทตามมาตรา 329 ของประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย โดยอาจกำหนดว่า

“ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์อันฝ่าฝืนความจริง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ส่งต่อหรือเผยแพร่ รู้อยู่แล้วว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นฝ่าฝืนความจริง

การแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต อันเป็นวิสัยของประชาชนพึงกระทำ ไม่ถือว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ”

การกำหนดคำจำกัดความและขอบเขตความหมายของ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ตามความข้างต้น จะทำให้ฐานความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิในการแสดงออกของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ประการที่สอง ควรแก้ไขเพิ่มเติมพฤติการณ์ประกอบการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดตามมาตรา 14 (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ให้มีความชัดเจน โดยอาจเทียบเคียงกับมาตรา 7 ของรัฐบัญญัติป้องกันความเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ในด้านประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก ซึ่งอาจเปลี่ยนจากความเดิม “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” เป็นข้อความดังนี้

“โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่

ก. สุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ (‘การคุ้มครองประชาชน’)

ข. ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (‘การคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ’)

ค. ความสัมพันธ์อันดีของราชอาณาจักรไทยกับประเทศอื่น ๆ (‘การคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ’)

ง. การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือการลงประชามติ (‘การคุ้มครองหลักประชาธิปไตย’)”

ประการที่สาม ควรปรับปรุงกฎหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้บุคคลผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จนั้นอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในการควบคุมของตน แจ้งประกาศคำสั่งให้แก้ไขข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ พร้อมทั้งแสดงข้อมูลอันเป็นจริงและที่อยู่ทางอิเล็กทรอนิกส์ของข้อมูลอันเป็นจริงนั้นตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด เพื่อเป็นการระงับการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลอันเป็นเท็จ ทั้งเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สาธารณชน ในขณะที่ยังไม่ได้ลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ทั้งนี้ โดยอาจเพิ่มมาตรา 19/1 ไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ดังมีข้อความต่อไปนี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งให้บุคคลผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการซึ่ง

ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จนั้นอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน แจ้งประกาศคำสั่งให้แก้ไขข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จดังกล่าว พร้อมทั้งแสดงข้อมูลอันเป็นจริงและที่อยู่ทางอิเล็กทรอนิกส์ของข้อมูลอันเป็นจริงนั้นตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด

ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการที่พิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งภายในเวลาที่กำหนด ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 14 (2) มาตรา 14 (5) หรือมาตรา 15

ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือผู้ให้บริการใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งภายในเวลาที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท”

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กองบัญชาการตำรวจสันติบาล. (2563). *รู้จัก Fake News ทั้ง 7 รูปแบบ ที่อาจเจอทุกวันบน Facebook กับ Twister*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.sbpolice.go.th/news/รู้จัก FakeNewsทั้ง7รูปแบบที่อาจเจอทุกวันบนFacebookและTwister_164.html จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24306

เฉลิมชัย ก๊กเกียรติกุล และธัญญนนทณัฐ ด่านไพบูลย์. (2561). ข่าวลวง: ปัญหาและความท้าทาย (Fake News: Problems and Challenges). *วารสารวิชาการ กสทช.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก www.tci-thaijo.org

ชยพล ธานีวัฒน์. (2563). *การบังคับใช้กฎหมายเพื่อรับมือกับข่าวปลอม (Fake News).* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2439

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2559). *การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนตามหลักประชาธิปไตย.* (รายงานการอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย). สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/read.php?bibid =11477&cat=4&typ=4&file=IS4D_590403.pdf

ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2562). *การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย.* สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://www.kpi.ac.th/media/pdf/research/update_0909_2c44399bf773ff 15946887254b18b193.pdf

ณัฐนันท์ อิทธิยาภรณ์. (2562). *ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.isranews.org/isranews-article/78298-fake-78298.html

ณัฐนันท์ อิทธิยาภรณ์. (2562). *รายงานเฉพาะบุคคลเรื่อง "ผลกระทบของข่าวปลอมและแนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ"*. การอบรมหลักสูตรผู้บริหารการสื่อสารมวลชนระดับกลางด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (บสก.) รุ่นที่ 8 สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.isranews.org/isranews-article/78298-fake-78298.html

ดนยา สุเวทเวทิน. (2561). *ข่าวเทียม ข่าวปลอม ข่าวลวง คืออะไร?* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก ข่าวเทียม ข่าวปลอม ข่าวลวง คืออะไร? - Thaihealth.or.th | สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โตมร ศุขปรีชา. (2560). *เพราะสื่อเหลือง จึงต้องสิ้นเปลืองความเป็นกลาง*. The Matter. สืบค้น 7 มิถุนายน 2564 จาก https://thematter.co/thinkers/journalistic-objectivity/21249

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และ รณกรณ์ บุญมี. (2564). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

นันทิกา หนูสม. (2560). *ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://dspace. bu.ac.th/handle/123456789/3177

บุญยศิษย์ บุญโพธิ์. (2563). ข้อสังเกตเกี่ยวกับความรับผิดทางกฎหมายฐานหมิ่นประมาท: กรณีศึกษาการกระทำความผิดในสังคมออนไลน์. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 5/*(3), 183-211. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://www.polsci-law.buu.ac.th/journal /document /5-3/6.pdf

ปริตตา หวังเกียรติ. (2020). *Infodemic: การแพร่ระบาดของข้อมูลเท็จในวิกฤติ 'โควิด-19'.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.hfocus.org/content/2020/04/19075

รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2562). *ตามรอยข่าวปลอม เส้นทางธุรกิจไม่สร้างสรรค์*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://today.line.me/th/v2/article/KYnX6r

รัฐบาลไทย. (2562). *กระทรวงดิจิทัลฯ เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564

รัฐบาลไทย. (2562). *นโยบายในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่เผยแพร่ในสังคมออนไลน์.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/32926

รัฐบาลไทย. (2563). *ดีเอสไอ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายผู้ประสานงานการตรวจสอบข่าวปลอม.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/35181

ลัฐกา เนตรทัศน์. (2562). *สิงคโปร์กับการควบคุมสื่อและข้อมูลข่าวสาร.* Law for ASEAN by the Office of the Council of State of Thailand. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/Article_May1(edited2).pdf

วสิทธิ์ สถิตวรพงศ์. (2560). “Google” เผย “สถิติ-ข้อมูล” น่าสนใจ ว่าด้วย “คนไทย” กับการใช้ “อินเทอร์เน็ต”. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_31336

วิ๊อยซ์ ออฟ อเมริกา. (2561). *วิชา รู้เท่าทันข่าวปลอม ชั้นเรียนใหม่ของเด็กมัธยมอเมริกัน.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.voathai.com/a/learning-about-fake-news-in-us-high-school/4355051.html

สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2555). *กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). *คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2564). *“Fact Checking” เครื่องมือใหม่ เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมสื่อ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://procheck.nbtc.go.th/articles/detail/79

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *โฆษณาแฝงคืออะไร*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-25-17-43-28

สุปัญญา อภิวงศ์โสภณ. (2561). *การตรวจสอบข่าวปลอมด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยเครื่อง* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.cp.eng.chula.ac.th/~prabhas/thesis/supanya-final-5771425821.pdf

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2561). *Fake News: วิกฤติความเชื่อมั่นของข่าวยุคสื่อดิจิตอล*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://journal.jms.ssru.ac.th/jnfile/managementforum Y05V01.pdf

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2563). *การเสนอข่าว ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน คู่มือเพื่อการศึกษาอบรมด้านวารสารศาสตร์.* ฉบับแปลภาษาไทย. สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป, กรุงเทพฯ สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://unesdoc.unesco.org/ark:/ 48223/pf0000372137

อิสริยะ ไพรีพ่ายฤทธิ์. (2560). *Fake News ข่าวปลอม ปัญหาใหญ่ของโลกอินเทอร์เน็ต*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://www. okmd.tv/blogs/all-things-digital/fake-news

อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ. (2557). *ทักษะรู้เท่าทันสื่อ.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก http://bcp.nbtc.go.th/uploads/items/attachments/b7bb35b9c6ca2aee2df08cf09d7016c2/_651dab51d77cc9cc0b46de8a418db8e7.pdf

ไอลอว์ (iLaw). (2562). *กฎหมายต่อต้าน "ข่าวปลอม" มีมากมาย ไม่ควรใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://ilaw.or.th/node/5370

TK park อุทยานการเรียนรู้. (2561). *ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม.* สืบค้น 13 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/359/ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Albright, Jonathan. (2016). *The #Election 2016 Micro-Propaganda Machine*. Medium. Retrieved 13 July 2021, from https://d1gi.medium.com/the-election2016-micro-propaganda-machine-383449cc1fba

Allcott, Hunt., & Gentzkow, Matthew. (2017). Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*. Retrieved 13 July 2021 from https://web.stanford.edu/~gentzkow/research/fakenews.pdf

Alvarez, Barbara. (2017). *Public Libraries in the Age of Fake News.* Retrieved 13 July 2021 from http://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/

Avast. (2020). "2020: The Year of Fake News, Covid-related Scams and Ransomware The year Covid-19 took over the". Retrieved 27 December 2020 from https://www.prnewswire.com/news-releases/2020-the-year-of-fake-news-covid-related-scams-and-ransomware-301180568.html

Avast. (2020). "2021 predictions: Covid-19 vaccination scams and deepfake disinformation campaigns". Retrieved 27 December 2021 from https://blog.avast.com/2021-predictions-avast

Beth Hertz, Mary. (2019). *Digital and Media Literacy in the Age of the Internet: Practical Classroom Application.* Maryland: Rowman & Littlefield.

Blackall, Molly. (2020). "Channel 4 under fire for deepfake Queen's Christmas message". The Guardian. Retrieved 27 December 2021 from https://www.theguardian.com/ technology/2020/dec/24/channel-4-under-fire-for-deepfake-queen-christmas-message

Bohlander, Michael. (Translator). (2008). *The German Criminal Code: A Modern English Translation.* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing.

Boring, Nicolas. (2019). *Government Responses to Disinformation on Social Media Platforms: France.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/ law/ help/social-media-disinformation/france.php

Calo, Ryan., Froomkin, Michael A., and Kerr, Ian., Editors. (2016). *Robot Law.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Carey, Peter., Editor. (2020). *Data Protection: A Practical Guide to UK Law.* Sixth Edition. Oxford: Oxford university Press.

Cavazza, Fred. (2017). *Social Media Landscape 2017.* Retrieved 13 July 2021 from https://fredcavazza.net/2017/04/19/social-media-landscape-2017/.

Center for Information Technology & Society. *How is Fake News Spread? Bit, People like you, Trolls, and Microtargeting.* Received August 17, 2021, from https://www.cits.ucsb.edu/fake-news/spread

"Counter Misinformation (DeepFake & Fake News) Solutions Market-2020-2026". Homeland Security Research Corporation. (December 2020)

Desai, Shevon., Mooney, Hailey., & Oehrli, Jo. Aangela. (2017). *"Fake News," Lies and Propaganda: How to Sort Fact from Fiction.* Retrieved 13 July 2021 from http://guides.lib.umich.edu/fakenews

Funke, Daniel., and Flamini, Daniela. (2021). *A guide to anti-misinformation actions around the world.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.poynter.org/ ifcn/anti-misinformation-actions/

German Law Archive. (2017). *Network Enforcement Act (Netzdurchsetzunggesetz, NetzDG).* Retrieved 13 July 2021 from https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1245

Gesley, Jenny. (2019). *Germany: Facebook Found in Violation of "Anti-Fake News" Law*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2019-08-20/germany-facebook-found-in-violation-of-anti-fake-news-law/

Grabowski, Mark., and Robinson, Eric P. (2022). *Cyber Law and Ethics: Regulation of the Connected World.* Oxon: Routedge.

Heldt, Amélie. (2020). Germany is amending its online speech act NetzDG… but not only that. *Leibniz Institute for Media Research*, *Hans-Bredow-Institut*,

Hamburg, *Germany.* Retrieved 13 July 2021 from https://policyreview.info/ articles/ news/germany-amending-its-online-speech-act-netzdg-not-only/1464

Herring, Jonathan. (2019). *Criminal Law* (Eleventh Edition). London: Red Globe Press.

Hertz, Mary Beth. (2019). *Digital and Media Literacy in the Age of the Internet: Practical Classroom Applications.* London: Rowman & Littlefield.

Holt, Jared., & Cherry, Tyler. (2016). *How Facebook's Fake News Ecosystem Empowers Total Lies.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.media matters.org/facebook/ how-facebooks-fake-news-ecosystem-empowers-total-lies

House of Commons Digital, Culture, Media, and Sport Committee. *Disinformation and 'fake news': Final Report.* Eighth Report of Session 2017–19. Retrieved August 17, 2019, from https://publications.parliament.uk/pa/cm201719 /cmselect/cmcu meds/1791/1791.pdf

Kelion, Leo. (2020). "Deepfake detection tool unveiled by Microsoft". BBC. Retrieved 27 December 2021 from https://www.bbc.com/news/technology-53984114

Law, Tom. *Ethical Journalism as an Inspiration for Free Expression.* Retrieved 13 July 2021 from https://rm.coe.int/ethical-journalism-as-an-inspiration/1680727be2

Lloyd, Ian j. (2020). *Information Technology Law.* (9th edition). Oxford: Oxford University Press.

Markesinis, Basil S., Bell John, Jansen Andre. (2021). *Markesinis's German Law of Torts.* (5th edition). Oxford: Hart Publishing.

O'Connor, Cailin. (2018). *The Misinformation Age: How False Beliefs Spread.* New Haven and London: Yale University Press.

Parliament of Singapore. *Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act.* Retrieved 13 July 2021 from https://www.parliament.gov.sg/docs/default-source/default-document-library/protection-from-online-falsehoods-and-manipulation-bill10-2019.pdf

Poulopoulos, Dimitris. (2020). "How to Produce a DeepFake Video in 5 Minutes". Towards Data Science. Retrieved 27 December 2021 from https://towardsdata science.com/how-to-produce-a-deepfake-video-in-5-minutes-513984fd24b6

Rustad, Martha E.H. (2015). *Learning about Fact and Opinion.* Minnesota: Pebble Plus.

Schick, Nina. (December 20, 2020). "Deepfakes are jumping from porn to politics. It's time to fight back". Wired. Retrieved 27 December 2021 from https://www.wired.co.uk/ article/deepfakes-porn-politics

Schwartz, Solove. (2020). *Information Privacy Law.* (7th edition). New York: Wolters Kluwer.

Shu, Kai., Wang, Suhang., Lee Dongwon., Liu Huan., Editors. (2020). *Disinformation, Misinformation, and Fake News in Social Media : Emerging Research Challenges and Opportunities (Lecture Notes in Social Networks*. (1st ed.). Switzerland: Springer.

Solove, Daniel J. and Schwartz, Paul M. (2021). *EU Data Protection and the GDPR.* New York: Wolters Kluwer.

Spiegel, Johanna. (2018). *Germany's Network Enforcement Act and its impact on social networks*. Retrieved 13 July 2021 from https://www.taylorwessing.com /download/article-germany-nfa-impact-social.html

Steinberg, Luc. (2017). *Infographic: Beyond Fake News –10 Types of Misleading News.* Retrieved 13 July 2021 from https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/.

Tucker, Eric, and Mary Clare Jalonick. (2017). *Lawmakers release troves of Facebook ads showing Russia's cyber intrusion*. Retrieved 13 July from https://www.chicagotri bune.com/nation-world/ct-russian-facebook-ads-20171101-story.html.

Wardle, Claire. (2017). *Fake news. It's complicated.* Retrieved 13 July from https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/.

Wacks, Raymond. (2014). แปลจาก Philosophy of Law: A Very Short Introduction. โดย พิเศษ สอาดเย็น และ ธงทอง จันทรางศุ. (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ bookscape)

Zimdars, Melissa. and Mcleod, Kembrew., Editors. (2020). *Fake News: Understanding Media and Misinformation in the Digital Age (Information Policy).* Cambridge, Massachusetts, London, England: MIT Press.

Ziccardi, Giovanni. (2020). *Online Political Hate Speech in Europe: The Rise of New Extremisms.* Cheltenham: Edward Elgar Pubblishing.

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

DIGITAL LITERACY

คู่มือ “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” *ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง*
กระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต
สนับสนุนทุนโดย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล
DIGITAL LITERACY

คู่มือ “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง
กระบวนทัศน์ในการพัฒนามาตรการกำกับดูแลข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต
(A Paradigm for Developing Measures to tackle Fake News on the Internet)

สนับสนุนทุนวิจัยโดย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
(กองทุนส่งเสริม ววน.)

คณะนักวิจัย ศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ปิติยาศักดิ์ (หัวหน้าโครงการวิจัย)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์ (นักวิจัย)
อาจารย์ ดร.ไพบูลย์ ช่วงทอง (นักวิจัย)

ออกแบบรูปภาพ และข้อความโดย นายพงศ์ปณต เสริมส่งวิทยะ

จัดทำเดือนกันยายน พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
ห้ามทำซ้ำเพื่อจัดจำหน่าย เว้นแต่เผยแพร่เพื่อการศึกษาและประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

การเรียน-การสอน

เรียนแบบผสม ทั้ง “แบบเดี่ยว” และ “แบบกลุ่ม” ฝึกการทำงานร่วมกัน

ขอบเขต การเรียน-การสอน วิชานักสืบดิจิทัล ระดับต้น

บทที่ 1 การใช้ Google เพื่อค้นหาข้อมูล

บทที่ 2 การค้นหาข้อมูลเชิงลึกและการเรียนรู้ Fact / Fake / Opinion

บทที่ 3 การทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาข้อมูล

บทที่ 4 การค้นหาข้อมูลจาก Website และ Social Media ยอดนิยม

บทที่ 5 จริยธรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น

ฝึกปฏิบัติ
&
อบรมจริยธรรม
การใช้งาน
อินเทอร์เน็ตเบื้องต้น

บทที่ 1 การใช้ Google เพื่อค้นหาข้อมูล

1. เปิด Browser Chrome
2. ช่อง Browser พิมพ์ www.google.com
3. พิมพ์คำค้น “แมว” คลิกค้นหา
4. ผลการค้นหาคือ ข้อมูล “แมว” ทั้งหมด ศึกษาข้อมูล แล้วค้นข้อมูลเพิ่มเติม

หากต้องการดูเฉพาะรูป คลิก “ค้นรูป” แต่หากต้องการดูเฉพาะวิดีโอ คลิก “วิดีโอ”

เมื่อคลิก “ค้นรูป” Google แสดงเฉพาะรูป

เมื่อคลิก “วิดีโอ” Google แสดงเฉพาะวิดีโอ

หากต้องการข้อมูลในช่วงเวลาใด เช่น ภายใน 1 ชั่วโมง 24 ชั่วโมง หรือ 1 สัปดาห์ ที่ผ่านมา สามารถทำได้โดยการคลิกปุ่มดังนี้

1. คลิก “เครื่องมือ”
2. คลิก “เวลาใดก็ได้”
3. คลิก “เลือกช่วงเวลาที่ต้องการ”

เรียนรู้ คำค้นสำคัญ (keyword)

1. “คำค้นสำคัญ (keyword)” สามารถใช้ได้ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ เช่น

คำว่า “แมว” ใช้คำค้นว่า “cat” แทนได้
คำว่า “เป็ด” ใช้คำค้นว่า “duck” แทนได้
คำว่า “หมู” ใช้คำค้นว่า “pig” แทนได้

2. “คำค้น” ใส่ได้มากกว่า 1 คำ โดยเว้นวรรคแยกคำค้นออกจากกัน เช่น พิมพ์ คำว่า “หาง แมว” จะได้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ หางแมว เช่น อารมณ์ต่าง ๆ ของแมว

Quiz 1

“cat” ตรงกับ ภาพ 1 หรือ ภาพ 2

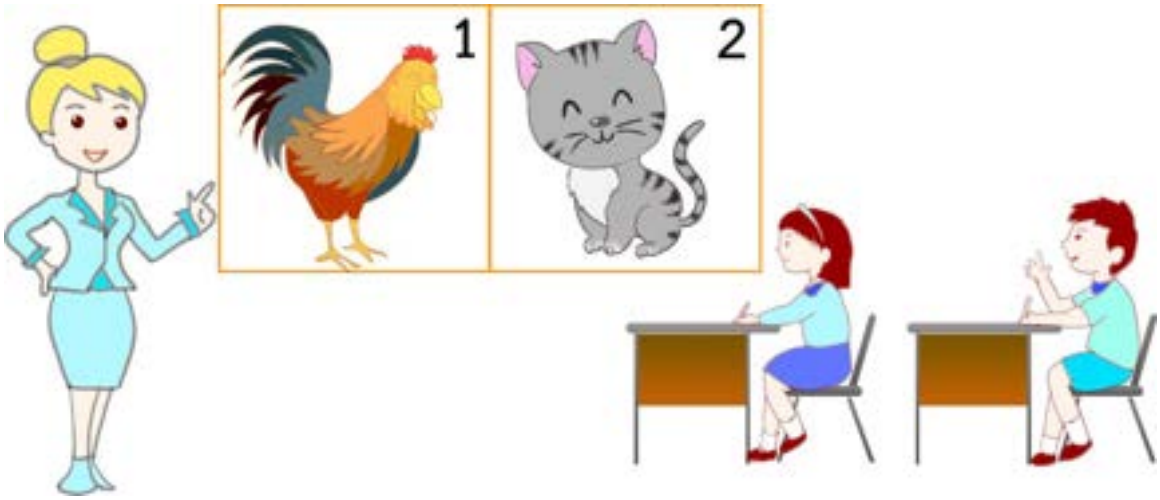

1. เปิด Google
2. พิมพ์คำค้น “cat” แล้วคลิกค้นหา
3. คลิก “ค้นรูป”
4. ศึกษารายละเอียด cat โดยรวมแล้วคล้ายภาพที่ 2

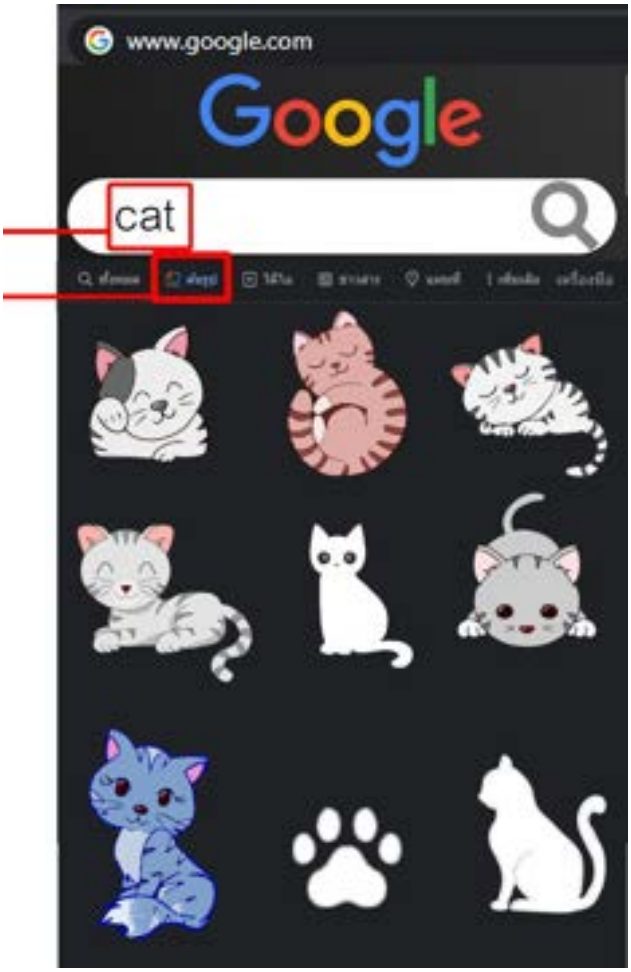

ดังนั้น คำตอบ cat คือภาพ 2

Quiz 2

จงจับคู่ คำศัพท์ กับ ภาพ ต่อไปนี้

duck goat hen pig cow yak owl rooster dog

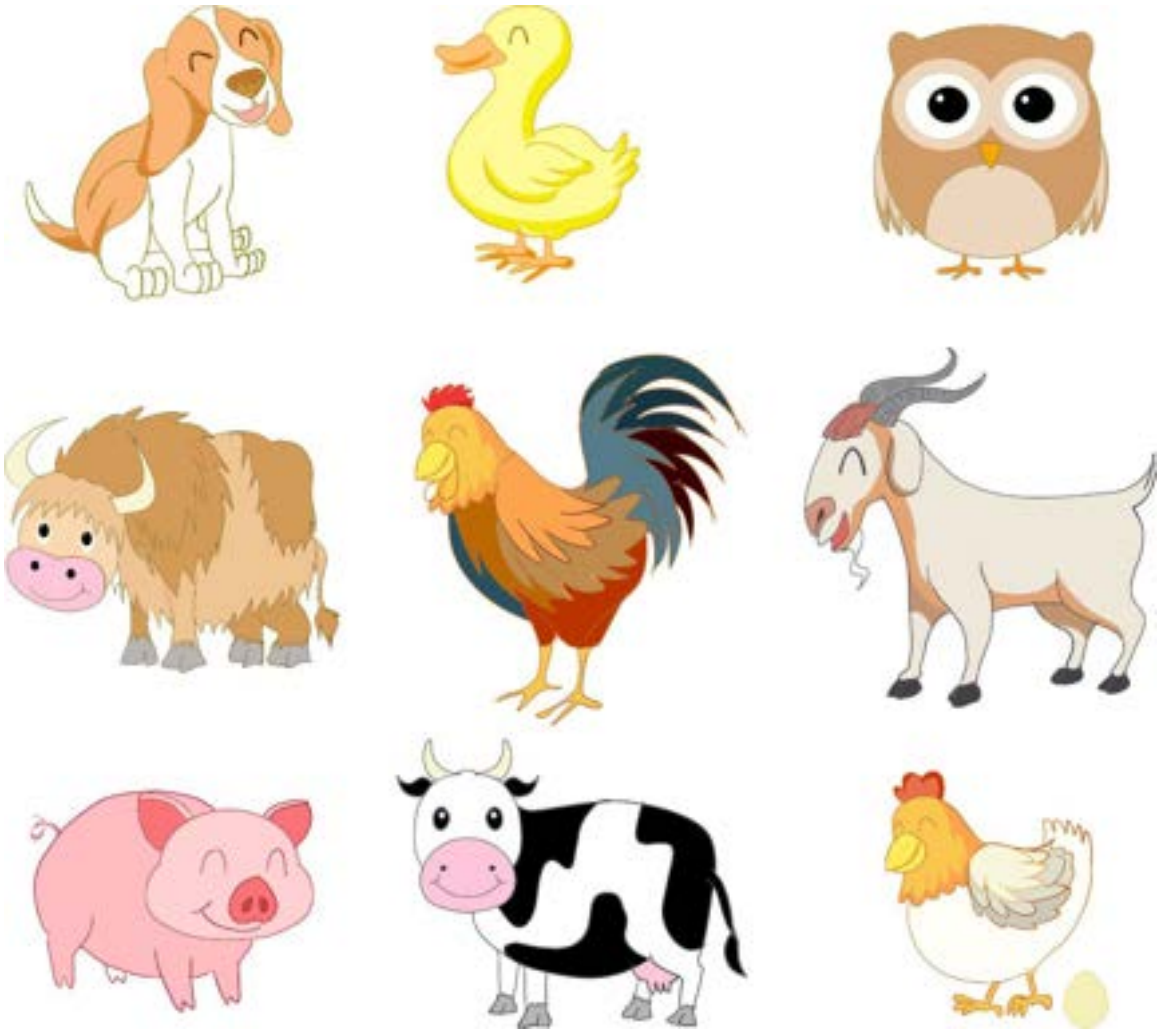

บทที่ 2 การค้นหาข้อมูลเชิงลึกและการเรียนรู้ Fact / Fake / Opinion

จงค้นหารูปร่างหน้าตาและลักษณะของสุนัขพันธุ์พิทบูล

โจทย์ข้อนี้ เป็นการค้นหาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพันธุ์สุนัข คำค้นที่ต้องใช้ มี 2 คำ คือ คำว่า “สุนัข” กับ “พิทบูล” หรืออาจใช้คำว่าภาษาอังกฤษ “pit bull” ก็ได้

1. เปิด Google
2. พิมพ์คำค้น “สุนัข พิทบูล” แล้วคลิกค้นหา
3. คลิก “ค้นรูป”
4. ศึกษารายละเอียด

เมื่อค้นหาแล้ว ให้อธิบายว่า สุนัขพิทบูล มีลักษณะอย่างไร

มี 1 หัว / 4 ขา / 1 หาง

ใบหน้าสั้น / หูชี้ขึ้น / เขี้ยวแหลมคม

คำตอบเหล่านี้ เรียกว่า **ข้อเท็จจริง (หรือ Fact)**

สุนัขพิทบูล น่ารัก น่าเลี้ยงหรือไม่

คำตอบแยกเป็น 2 แนวไม่เหมือนกัน ไม่มีคำตอบใดผิดคำตอบใดถูก ขึ้นกับมุมมองของแต่ละคน คำตอบที่แตกต่างของแต่ละคนแบบนี้ เรียกว่า **ความคิดเห็น (หรือ Opinion)**

การแสดงความเห็น ควรเคารพความเห็นผู้อื่นด้วย
มิฉะนั้น จะเกิดความขัดแย้ง เพราะทั้งคู่เชื่อว่าตนถูกต้อง

Opinion

เมื่อความคิดเห็นต่างกัน นักเรียนจะเลือกเชื่อข้อมูลใด เห็นว่า “สุนัขพิทบูลอันตรายไหม”

พิทบูลอันตรายไหม การค้นหาเชิงลึกแบบนี้ คำตอบมักไม่อยู่ในรูปภาพ ควรใช้การค้นหาแบบ “ทั้งหมด” แล้วค่อย ๆ อ่านและศึกษาข้อมูล แล้วหาข้อสรุป

1. เปิด Google
2. พิมพ์ “สุนัข พิทบูล อันตรายไหม” แล้วคลิกค้นหา
3. คลิก “ทั้งหมด”
4. ค่อย ๆ เก็บข้อมูล

สรุปผลการค้นหา

พิทบูลมีทั้งดุและไม่ดุ เหมือนสุนัขทั่วไป
แต่เนื่องด้วยพิทบูลแข็งแรง เวลาโจมตี
จึงอันตรายมาก
ดังนั้น หากเลี้ยง ต้องดูแลและระวังตัวเสมอ

ข้อคิด : ความคิดเห็น เป็นเรื่องส่วนบุคคล ไม่ควรนำมาทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

ข่าวนี้สำคัญมาก เพราะถ้าจริง ไม่ควรเลี้ยงพิทบูล ดังนั้น ต้องตรวจสอบให้มั่นใจ ก่อนเชื่อและแชร์ ภาพนี้ดูเหมือนจริงมาก แต่เมื่อตรวจสอบหาที่มาของแหล่งข่าว กลับไม่พบและไม่มีสำนักข่าวใดเสนอข่าวนี้ แสดงว่าข่าวนี้เป็นข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) ไม่ควรเชื่อและไม่ควรแชร์ต่อ

ทุกครั้งที่อ่านข่าว ก่อนที่จะเชื่อ ต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่า ข่าวนั้นเป็น “ข้อเท็จจริง (Fact)” “ลวงหรือปลอม (Fake)” หรือเป็นเพียงการแสดง “ความคิดเห็น (Opinion)” และก่อนส่งต่อหรือเผยแพร่ข่าวดังกล่าว ให้ตรวจสอบจนแน่ใจว่าเป็นข่าวจริงที่ไม่ทำให้บุคคลอื่นเสียหาย

เมื่อตรวจสอบพบว่า มีข่าวพิทบูลกัดเด็กตายจริง!! แต่ข่าวพิทบูลเป็นสุนัขปีศาจ ไม่เป็นจริง จึงเป็นการนำข่าวจริงมาผสมปนกับข่าวลวงหรือข่าวปลอม

ดังนั้น หากเจอข่าวหลายภาพหรือหลายข้อความ ต้องแยกพิจารณาทุกภาพและทุกข้อความ และเชื่อในส่วนที่ถูกต้องเท่านั้น

คำศัพท์ในภาพ จับคู่ถูกต้องไหม หากไม่ถูกต้อง จงแก้ไขให้ถูกต้อง

ข้อความต่อไปนี้เป็น “ข้อเท็จจริง (Fact)” “ลวงหรือปลอม (Fake)” หรือ “ความคิดเห็น (Opinion)”

ก. นี่คือ สุนัข
ข. นี่คือ แมวเปอร์เซียสีขาว
ค. นี่คือ สุนัข ที่สวยสุด

ก. นี่คือ ปลาทอง
ข. นี่คือ ปลาฉลาม
ค. นี่คือ ปลากัด ชื่อว่า ไตรรงค์
ง. นี่คือ ปลาฉลาม ที่สวยที่สุด

ก. นี่คือ สุนัข
ข. นี่คือ แมว
ค. นี่คือ แมวพันธุ์สฟิงซ์
ง. นี่คือ แมวที่น่าเกลียดที่สุด

บทที่ 3 การทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาข้อมูล

แนวทางแก้ปัญหา เมื่อความเห็นในกลุ่มไม่ตรงกัน เช่น ค้นหาคำว่า “กบ”

คำค้นคำเดียวกัน อาจได้ผลการค้นหาแตกต่างกัน เราต้องดูว่าโจทย์ให้ข้อมูลอะไรเพิ่มหรือไม่ หรือถามอาจารย์ เพื่อขอข้อมูลเพิ่ม

บทที่ 4 การค้นหาข้อมูลจาก Website และ Social Media ยอดนิยม

Youtube รวบรวมคลิปวิดีโอ รวมถึงไฟล์วิดีโอตัวอย่าง ไฟล์หนัง ละคร มิวสิควิดีโอ ส่วนมากเป็นคลิปสั้น ๆ

วิธีใช้งาน

1. พิมพ์ www.youtube.com ในช่อง Browser
2. พิมพ์ คำค้น เช่น “cat” แล้วคลิกค้นหา

แล้ว video clip เกี่ยวกับ cat จะแสดงขึ้นมา

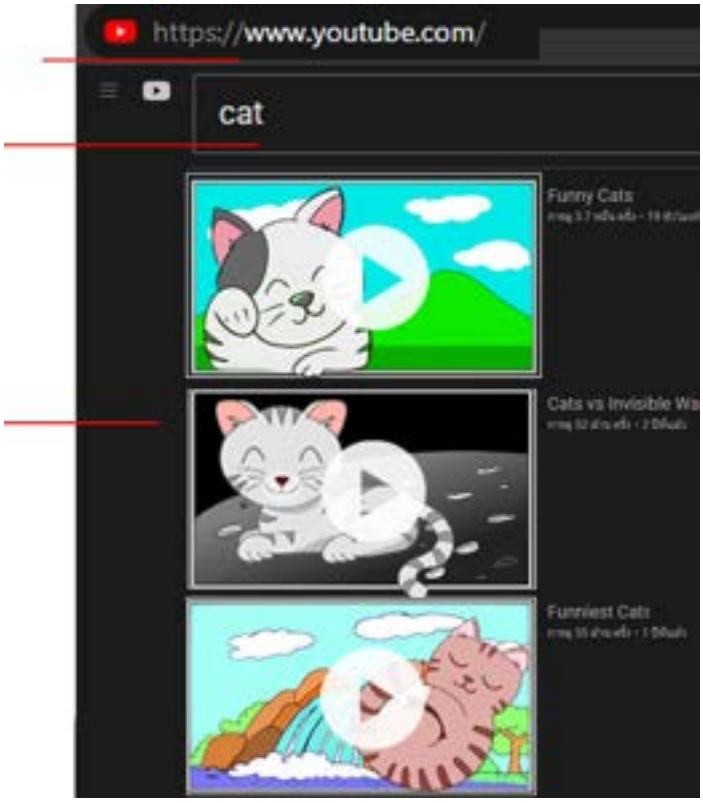

หากต้องการ ค้นหาแบบละเอียด ใส่คำค้นเพิ่มเติมได้
เช่น “cat food” คือ การค้นหา อาหารแมว

Kaidee เป็น เว็บไซต์ ซื้อ-ขาย สินค้า-บริการ ทั้งมือหนึ่ง-มือสอง เช่น อสังหาริมทรัพย์ รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ โทรศัพท์มือถือ พระเครื่อง เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์กีฬา และอื่น ๆ

วิธีใช้งาน

1. พิมพ์ www.kaidee.com ลงไปในช่อง Browser
2. พิมพ์ คำค้น เช่น “iphon 20 pro max” แล้วคลิกค้นหา

ผลการค้นหาคือ iphon 20 pro max ที่ประกาศขาย แสดงทั้งรูป ราคา และรายละเอียด ทั้งมือ 1 และมือ 2

พันทิป (Pantip) เป็นเว็บไซต์แลกเปลี่ยนความเห็นในประเด็นต่าง ๆ การตั้งคำถามในพันทิปเรียกว่า ตั้งกระทู้ สมาชิกจะมาช่วยตอบคำถามและบอกเล่าประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งถูกจัดหมวดหมู่เรียกว่า “ห้องสนทนา”

วิธีใช้งาน

1. ในช่อง Browser พิมพ์ www.pantip.com
2. พิมพ์ คำค้น เช่น “iphon 20 pro max” แล้วคลิกค้นหา

ผลการค้นหาคือ กระทู้-ถาม-ตอบ ที่เกี่ยวกับ iphon 20 pro max เลือกดูตามความสนใจ

นักเรียนสามารถค้นหาข้อมูลในประเด็นที่ตนสนใจจากห้องสนทนาต่าง ๆ

บทที่ 5 จริยธรรมการใช้อินเทอร์เน็ตเบื้องต้น

1. ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

2. ใช้ในการหาความรู้และสิ่งที่อยากรู้

3. ใช้ถ้อยคำสุภาพ

4. เคารพความเห็นผู้อื่น

5. เคารพกฎ กติกา มารยาทที่แต่ละเว็บไซต์กำหนด

เช็กก่อนเชื่อ ตรวจให้ชัวร์ก่อนแชร์
เพื่อตนเองและสังคม

การเรียน-การสอน

เรียนแบบผสม ทั้ง “แบบเดี่ยว” และ “แบบกลุ่ม” ฝึกการทำงานร่วมกัน

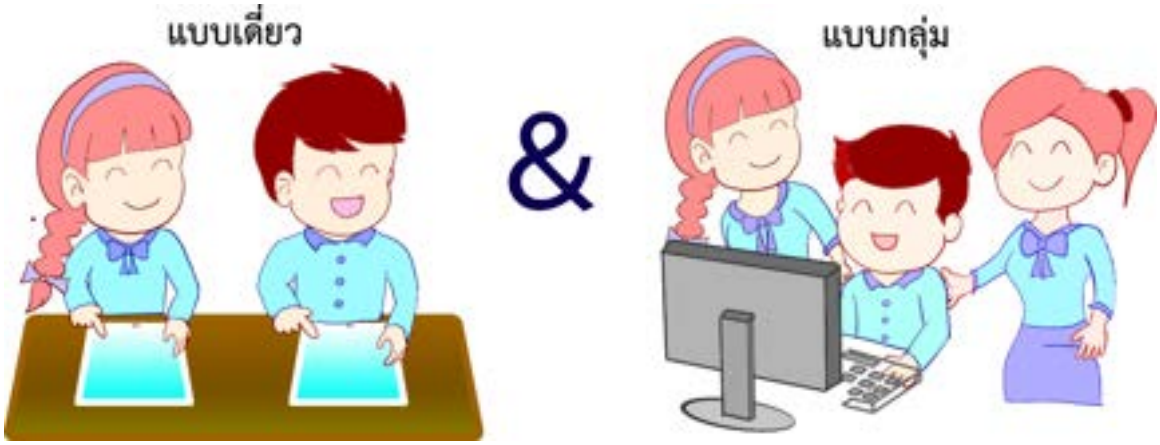

ขอบเขต การเรียน-การสอน วิชานักสืบดิจิทัล ระดับกลาง

บทที่ 1 การบูรณาเชื่อมโยง Website และ Social Network เพื่อค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

บทที่ 2 เรียนรู้ แยกแยะ “ข้อเท็จจริง (Fact)” “ลวงหรือปลอม (Fake)”

บทที่ 3 จับกลุ่ม-ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหากลุ่ม

บทที่ 4 การใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย

การฝึกปฏิบัติ
&
อบรมการใช้งาน
อินเทอร์เน็ต
อย่างปลอดภัย

บทที่ 1 การบูรณาเชื่อมโยง Website และ Social Network เพื่อค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

ควรหาข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล เพื่อตรวจสอบ (cross-check) ข้อมูลที่ถูกต้อง

1. เข้า Google
2. พิมพ์คำค้น “iphon 20 มีกี่รุ่น”
   คลิกค้นหา

ผลการค้นหาคือ iphon มี 4 รุ่น ดังนี้

- iphon 20 Mini
- iphon 20
- iphon 20 Pro
- iphon 20 Pro Max

ข้อมูลเหล่านี้ เรียกว่า **ข้อเท็จจริง (Fact)**

3. พิมพ์คำค้น “iphon 20 แต่ละรุ่นต่างกัน อย่างไร” คลิกค้นหา

4. ศึกษาข้อมูล แล้วสรุปผลการค้นหา

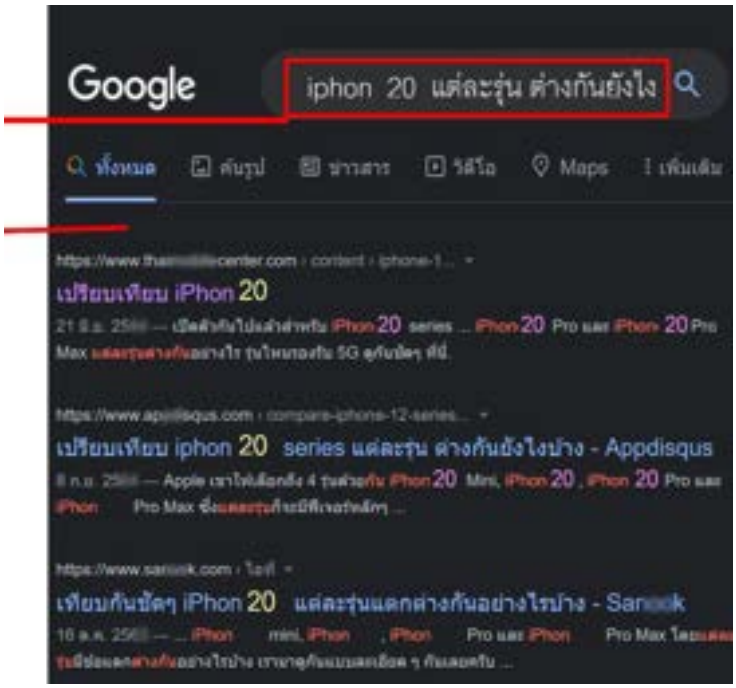

ตอบ แต่ละรุ่นต่างกันอย่างไร แสดงออกมา ตามตารางนี้

iphon	20 Mini	20 Normal	20 Pro	20 Pro Max
ราคา	30,000	35,000	40,000	45,000
9G	รองรับ	รองรับ	รองรับ	รองรับ
วัสดุ	อลูมิเนียม	สแตนเลส	สแตนเลส	สแตนเลส
หน้าจอ	OLED	OLED	OLED	OLED
ความละเอียด	full HD	Super HD	Super HD	Super HD
RAM	4GB	8GB	8GB	16GB
ความจุ	128GB	256GB	256GB	512GB
กล้องหลัง	4 กล้อง	4 กล้อง	8 กล้อง	8 กล้อง
กล้องหน้า	1 กล้อง	1 กล้อง	2 กล้อง	2 กล้อง

คำตอบนี้ เรียกว่า **ข้อเท็จจริง (Fact)**

คำตอบนี้ เรียกว่า **“ความคิดเห็น (Opinion)”** เป็นเหตุผลส่วนตัว คิดต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันได้ เพียงเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

นักเรียน จะเลือกซื้อ iphon 20 pro max จากร้านใด ราคาเท่าใด

การเลือกร้าน เพื่อซื้อ iphon 20 pro max เป็น “ความคิดเห็นส่วนตัว (Opinion)” แต่ต้องระวังการถูกหลอก เพราะมีโอกาสเกิดขึ้นได้เสมอ มากน้อยแตกต่างกันไป

ก่อนซื้อ ก่อนโอนเงิน ต้องตรวจสอบว่า

1. **มีหน้าร้านจริงหรือไม่ หรือมีทะเบียนพาณิชย์หรือไม่**
2. **มีประวัติการขายมานานเพียงใด รีวิวเป็นอย่างไร รีวิวเป็นของจริง หรือสร้างขึ้นมา**
3. **ร้านดูน่าเชื่อถือมากเพียงใด**

นักเรียนต้องสามารถกลั่นกรองหา “ร้านที่น่าเชื่อถือ” และ “ร้านที่ไม่น่าเชื่อถือ (หลอกลวง)” ได้ เพื่อนักเรียนจะได้ไม่ถูกมิจฉาชีพหลอก

ข้อสังเกต มิจฉาชีพโกง

1. มักบอก ไม่โกง
2. ราคาขายถูกผิดปกติ
3. ให้รีบโอนเงิน - ของใกล้หมด
4. ให้เก็บเป็นความลับ ถ้าคนอื่นรู้ จะไม่ได้ของ

ถ้า นักเรียน ต้องการซื้อสินค้าจากร้านต่อไปนี้ นักเรียนจะเลือกที่จะ “ซื้อ” “ไม่ซื้อ” หรือ “คิดดูก่อน” พร้อมบอกเหตุผลด้วย

ร้าน A มอเตอร์ไซค์ไฟฟ้า ราคาทั่วไปขาย 50,000 - 70,000 บาท
ร้านนี้ขาย 45,000 บาท มีหน้าร้าน ซื้อที่หน้าร้านได้
และมีบริการส่งฟรี เปิดขายมานานกว่า 10 ปี รีวิวลูกค้าดี

ร้าน B สกูตเตอร์ไฟฟ้า ราคาขายทั่วไป 5,000 - 7,000 บาท
ร้านนี้ขาย 1,000 บาท ไม่มีหน้าร้าน มีบริการส่งฟรี
เพิ่งเปิดขายมาไม่ถึง 1 ปี ไม่มีรีวิวลูกค้า

ร้าน C iped pro ราคาขายทั่วไป 30,000 - 35,000 บาท
ร้านนี้ขาย 10,000 บาท มีหน้าร้าน ซื้อที่หน้าร้านได้
และมีบริการส่งฟรี เปิดขายมานานกว่า 2 ปี มีรีวิวลูกค้าไม่กี่คน

ร้าน D iphon 20 super pro ราคาขายทั่วไป 60,000 - 70,000 บาท
ร้านนี้ขาย 59,000 บาท มีหน้าร้าน ซื้อที่หน้าร้านได้
และมีบริการส่งฟรี เปิดขายมานานกว่า 10 ปี รีวิวลูกค้าดี

บทที่ 2 เรียนรู้ แยกแยะ “ข้อเท็จจริง (Fact)” “ลวงหรือปลอม (Fake)”

ข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) มีได้หลายรูปแบบ เช่น
- เท็จ 100%
- เท็จผสมจริง บางส่วน
- จริงในอดีต แต่ไม่จริงในปัจจุบัน

ในทางกฎหมาย ข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) ที่ผิดกฎหมาย ต้องมีลักษณะมุ่งร้าย หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล-องค์กร-ประเทศชาติ-ประชาชน

กรณีนี้เป็นข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) เพราะเป็นความเท็จ 100%

กรณีนี้เป็นข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) เพราะเป็นความเท็จ 100% และผู้เผยแพร่อาจมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (2) เพราะน่าจะก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

กรณีนี้เป็นข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) โดยเป็นจริงบางส่วน (มีคนตายจากการฉีดวัคซีน) และเท็จบางส่วน (โรงพยาบาลสั่งห้ามฉีดวัคซีน)

กรณีนี้เป็นข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News) เพราะเป็นข้อเท็จจริงในอดีต แต่เป็นเท็จในปัจจุบัน

กรณีนี้ แม้เป็นเรื่องจริง แต่อาจทำให้บุคคลอื่นเสียชื่อเสียง ไม่ควรแชร์ต่อ เพราะอาจเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่น

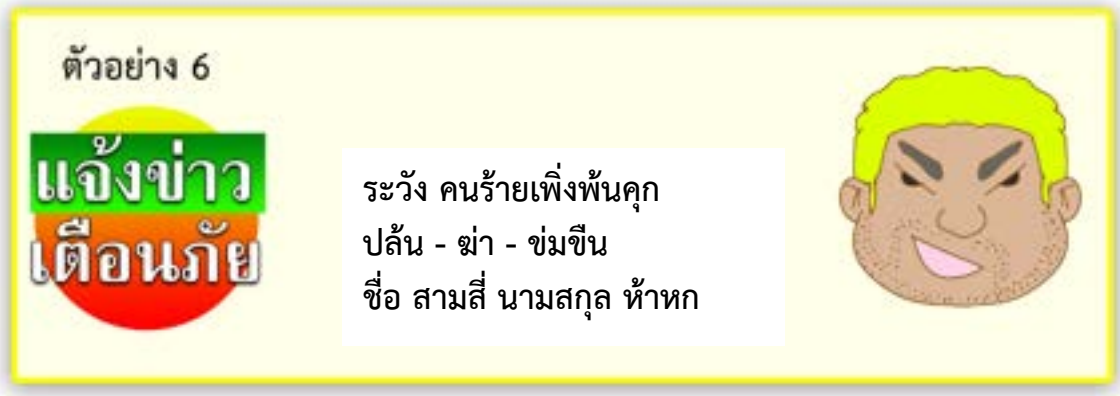

ข่าวนี้ให้ร้ายคุณสามสี่ แม้เป็นเรื่องจริง แต่ทำให้คุณสามสี่เสียชื่อเสียง ผู้เผยแพร่หรือส่งต่ออาจมีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328

ห้ามเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวลวงหรือข่าวปลอม (Fake News)

ก่อนเผยแพร่หรือส่งต่อข่าวใด ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าเป็นข่าวจริง และแม้เป็นเรื่องจริง หากเป็นการให้ร้ายหรือทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ก็ห้ามเผยแพร่หรือส่งต่อ เพราะอาจมีความผิดตามกฎหมาย

บทที่ 3 จับกลุ่ม-ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหากลุ่ม

ร่วมมือทำงานเป็นทีมเวิร์ค

รู้แบ่งงานกันในกลุ่ม

เสริมสร้างการช่วยเหลือกันในกลุ่ม

บทที่ 4 การใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย

1. ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้กับบุคคลที่ไม่รู้จักทางอินเทอร์เน็ต

2. ระมัดระวังการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต

3. กรองเว็บไซต์ที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือ

4. ให้บอกบิดามารดาหรือคุณครู ถ้าถูกกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

เช็กก่อนเชื่อ ตรวจให้ชัวร์ก่อนแชร์
เพื่อตนเองและสังคม

การเรียน-การสอน

เรียนแบบผสม ทั้ง “แบบเดี่ยว” และ “แบบกลุ่ม” ฝึกการทำงานร่วมกัน

ขอบเขต การเรียน-การสอน วิชา นักสืบดิจิทัล ระดับสูง

บทที่ 1 การตระหนักรู้ภัยในโลกออนไลน์ และป้องกันตนเอง

บทที่ 2 การตรวจสอบ Fake News ด้วย Website ของหน่วยงานรัฐ

บทที่ 3 การตัดต่อและทำ Deepfake ทั้งภาพนิ่งและคลิป

บทที่ 4 การทำงานเป็นทีม-ร่วมมือสืบค้นข้อเท็จจริง : การจัดแข่งขันในโรงเรียนและการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป

บทที่ 5 กฎหมายที่ควรรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ฝึกปฏิบัติ & อบรมกฎหมายที่ควรรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

บทที่ 1 การตระหนักรู้ภัยในโลกออนไลน์ และป้องกันตนเอง

ในปัจจุบันมีข่าวปลอมจำนวนมาก ทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อสุขภาพและทรัพย์สิน ก่อนเชื่อข่าวใด ควรตรวจสอบก่อนเสมอ

ข่าวปลอม อย่าแชร์!

คลอรีนผงผสมน้ำเพื่ออาบ ทำให้ผิวขาว

ครีมหรือเซรั่มช่วยทำให้ตั้งโด่ง ภายใน 7 วัน

พอกผิวด้วยฟักทอง ช่วยบำรุงให้ผิวขาวขึ้น

อาหารเสริม Choco Mia ช่วยลดน้ำหนัก และขับสารพิษในร่างกาย

กราโนลา อาหารช่วยลดน้ำหนัก

มะนาวน้ำผึ้งผสมขิง และว่านหางจระเข้ ดื่มเพื่อลดน้ำหนักได้

(ข้อความข่าวและภาพจากเว็บไซต์ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย https://www.antifakenewscenter.com)

ภัยออนไลน์

ถูกล่อลวงทางเพศ

ถูกคุกคาม กลั่นแกล้ง ออนไลน์

เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากไป

เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย / อันตราย

ใช้สื่ออายุไม่ถึงเกณฑ์

บทที่ 2 การตรวจสอบ Fake News ด้วย Website ของหน่วยงานรัฐ

หน่วยงานของรัฐที่สำคัญในการตรวจสอบ ข่าวลวงหรือข่าวปลอม เช่น

1. ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย
(Anti-Fake News Center Thailand)
สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

2. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กระทรวงสาธารณสุข

3. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
(สพธอ. หรือ ETDA)

4. กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
(บช.สอท.)

Anti-Fake News Center THAILAND
(AFNC THAILAND)
หรือ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จัดทำ Website เพื่อการสืบค้นและแจ้งเบาะแสข่าวปลอม (Fake News) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ข่าวกลุ่มภัยพิบัติ (น้ำท่วม แผ่นดินไหว เขื่อนแตก สึนามิ ไฟไหม้)
2. ข่าวกลุ่มเศรษฐกิจ การเงินการธนาคาร หุ้น
3. ข่าวกลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพ วัตถุอันตราย เครื่องสำอาง รวมถึงสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมายอื่น ๆ
4. ข่าวกลุ่มนโยบายรัฐบาล ข่าวสารทางราชการ ข่าวที่ขัดกับความสงบเรียบร้อยของสังคม ข่าวที่ขัดศีลธรรมอันดี และข่าวที่กระทบความมั่นคงภายในประเทศ

วิธีใช้งาน

1. พิมพ์ Website ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย คือ https://www.antifakenewscenter.com

2. พิมพ์คำค้น เช่น “ผิวขาว” แล้วคลิกค้นหา

ผลการค้นคือ **ข่าวที่เกี่ยวกับผิวขาว**

(ข้อความข่าวและภาพจากเว็บไซต์ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย https://www.antifakenewscenter.com)

ตัวอย่าง การตรวจสอบ “ข่าวปลอม”

จงตรวจสอบว่าข่าวต่อไปนี้เป็น
“ข่าวจริง” หรือ “ข่าวปลอม”

1. เข้า antifakenewscenter.com

2. พิมพ์คำค้น “ดื่มนม”
แล้วคลิกค้นหา

ผลการค้นหา พบว่า
“ดื่มนมเยอะ ทำให้เป็นหลายโรค”
เป็นข่าวปลอม

หากนักเรียนตรวจสอบข่าวแล้ว ยังไม่มั่นใจว่าเป็น ข่าวจริงหรือข่าวปลอม **ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย** เปิดให้บุคคลทั่วไปแจ้งข่าวที่น่าสงสัยมาให้เจ้าหน้าที่ช่วยตรวจสอบได้ โดยคลิก “แจ้งเบาะแสข่าว”

กรอกข้อมูลข่าวที่สงสัย และข้อมูลของผู้แจ้งข่าวเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบและติดต่อกลับ

จงสืบค้นว่า ข่าวดังต่อไปนี้ เป็น “ข่าวจริง” “ข่าวปลอม” หรือ “ข่าวบิดเบือน”

ข่าวที่ 1

อั้นปัสสาวะบ่อย ๆ ทำให้เป็นโรคนิ่ว

ข่าวที่ 2

จันทบุรีท้องเสียทั้งจังหวัด ผลจากวัคซีนป้องกันโควิด

ข่าวที่ 3

ใส่ผ้าอนามัยแผ่นเดิมเป็นเวลานาน ๆ ทำให้เป็นโรคมะเร็งปากมดลูก

ข่าวที่ 4

ใช้ปัสสาวะหยอดตา ช่วยแก้อาการปวดตาได้

ข่าวที่ 5

คนไทยทำได้!! คิดค้นเครื่องยนต์นวัตกรรมใหม่ ใช้น้ำเปล่าเติมแทนน้ำมัน จริงหรือ ?

ข่าวที่ 6

ข้าวเหนียวที่ใส่ไว้ในกระติกน้ำพลาสติก หากรับประทานจะทำให้อันตราย!!

อย. (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา)
กระทรวงสาธารณสุข

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ทำหน้าที่ดูแลผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โดยแบ่งเป็น 6 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหาร ยา เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ วัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือน และวัตถุเสพติดที่ใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ สินค้าดังกล่าวต้องมี “เลข อย.” หรือ “เลขจดแจ้ง” หรือ “ทะเบียนยา” ที่ถูกต้อง หากไม่มี-ไม่ควรใช้ และรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ อย. โดยด่วน ถือเป็นสินค้าผิดกฎหมาย

ตัวอย่าง “เลข อย.” “เลขจดแจ้ง” และ “เลขที่ทะเบียนยา”

ประชาชนทุกคนสามารถตรวจสอบ “เลข อย.” หรือ “เลขจดแจ้ง” หรือ “เลขที่ทะเบียนยา” ได้ที่ Website อย. คือ https://www.fda.moph.go.th/ หรือหาจาก Google พิมพ์ “อย.”

วิธีใช้งาน การตรวจสอบ เลข อย.

1. เข้า Website อย. คือ
   https://www.fda.moph.go.th/

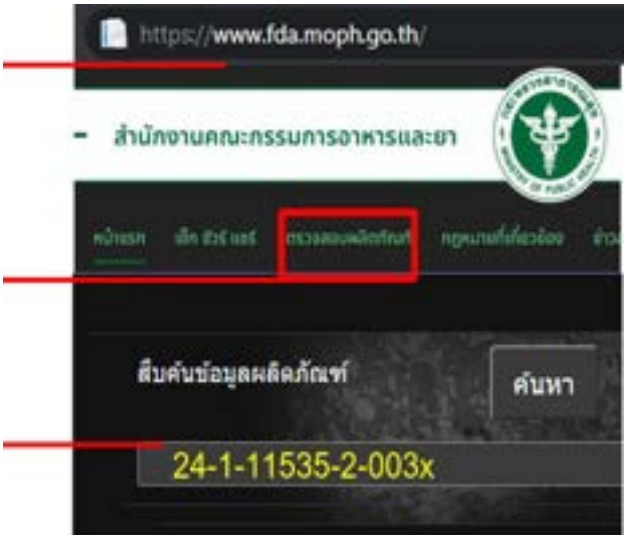

2. คลิก “ตรวจสอบผลิตภัณฑ์”

3. ใส่ เลข อย. สินค้า
   แล้วคลิกค้นหา

4. นำฉลากสินค้าจริงมาเทียบกับรายละเอียดใน Website ว่าตรงกันหรือไม่
   ถ้าตรง แสดงว่า สินค้าขอ อย. ถูกต้อง สินค้ามีมาตรฐานปลอดภัย
   แต่ถ้าไม่พบเลข อย. หรือ เลขผิด ห้ามซื้อใช้เด็ดขาด และรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ อย. โดยด่วน

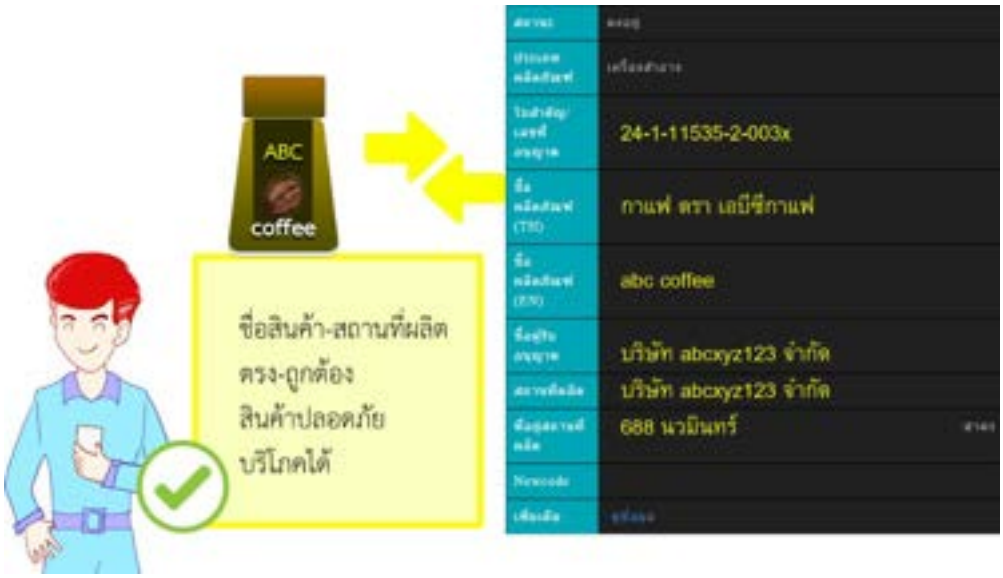

ภายใน Website อย. มีการรวบรวมข่าว Fake News ที่เกี่ยวกับอาหารและยา อย่างครบถ้วน ผู้สนใจสามารถเข้าไปค้นหาได้ โดยการ

1. พิมพ์ Website อย. คือ https://www.fda.moph.go.th/

2. คลิก “เช็ก ชัวร์ แชร์”

3. ในหน้า “เช็ก ชัวร์ แชร์” มีหมวดหมู่ย่อยเลือกดูตามความสนใจ

(ข้อความข่าวและภาพจากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา https://www.fda.moph.go.th)

ตัวอย่าง การโฆษณา “ครีมเทพ ผิวขาว”

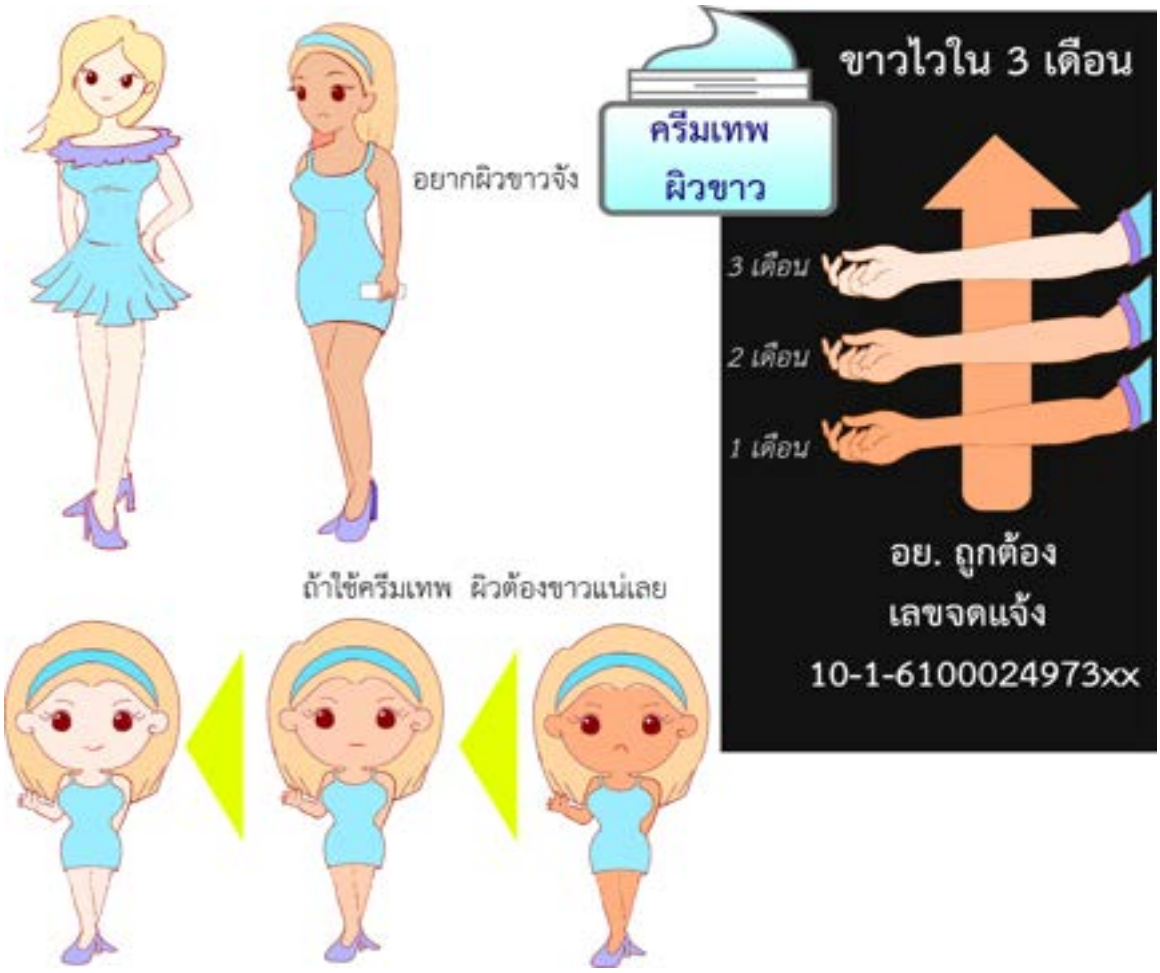

เดี๋ยวก่อน !!
ต้องเช็กให้ชัวร์
ก่อนโอนเงิน และใช้จริง
เพราะคนโดนหลอกเยอะมาก

มีทั้งครีมปลอม
และ โกงเงิน-ไม่ส่งของ

ตัวอย่าง การตรวจสอบ เลข อย. และการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของคำโฆษณา

1. เข้า Website อย. คือ
   https://www.fda.moph.go.th/

2. คลิก “ตรวจสอบผลิตภัณฑ์”

3. ใส่ เลข อย. สินค้า แล้วคลิก
   ค้นหา

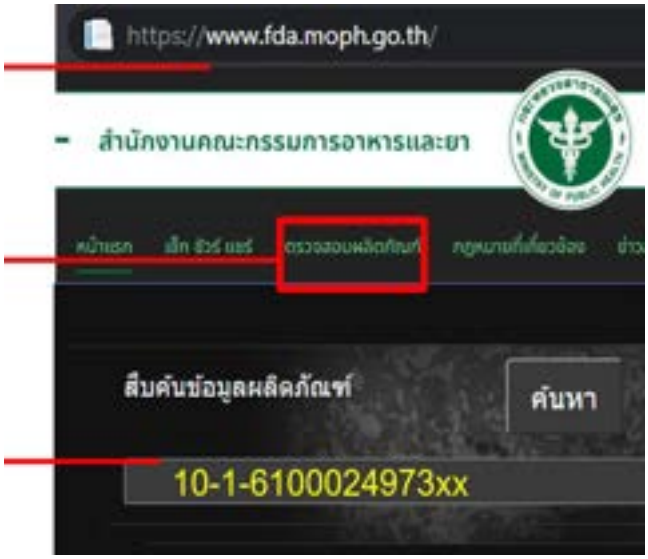

4. นำฉลากสินค้าจริงมาเทียบกับรายละเอียดใน Website ว่าตรงกันหรือไม่

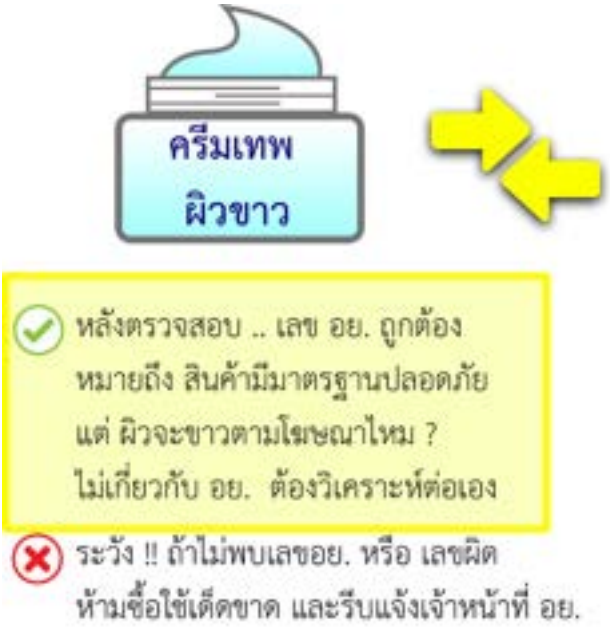

การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของคำโฆษณา

ภาพแขนทั้ง 3 เป็นภาพเดียวกัน
แต่ปรับแสงให้ขาวขึ้นเท่านั้น
ไม่มีการทดลองทาจริง
จึงดูไม่น่าเชื่อถือ

ร้านค้าน่าเชื่อถือไหม

สอบถามกับทางร้าน เช่น มีหน้าร้านหรือไม่ เปิดมานานเท่าใด มีใบทะเบียนพาณิชย์หรือไม่

คำตอบทางร้าน : ไม่มีหน้าร้าน เปิดมา 1 ปี ไม่มีใบทะเบียนพาณิชย์

ดูไม่น่าเชื่อถือ

รีวิวลูกค้าเก่าเป็นอย่างไร

คำตอบทางร้าน : ไม่มีรีวิวลูกค้าเก่า

ดูไม่น่าเชื่อถือ

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ. หรือ ETDA) ทำหน้าที่ส่งเสริมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไทยไปสู่เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่ทุกภาคส่วนสามารถทำธุรกรรมออนไลน์ได้อย่างมั่นใจในปลอดภัย

การใช้งาน

1. พิมพ์ Website ETDA
   https://www.etda.or.th

2. คลิก “คลังความรู้”

3. คลิก “บทความ”

4. เลือกหมวดหมู่
   ที่สนใจ

ETDA เปิดให้บุคคลทั่วไปแจ้งข่าวที่น่าสงสัยเพื่อให้เจ้าหน้าที่ช่วยตรวจสอบได้

วิธีใช้งาน

1. คลิก “บริการของเรา”

2. คลิก “คุ้มครองผู้บริโภคออนไลน์”

3. คลิก “บริการ”

4. คลิก “แจ้งเรื่องร้องเรียน”
   แล้วเลือกหัวข้อที่ต้องการร้องเรียน
   - Website ผิดกฎหมาย
   - ปัญหาซื้อขายออนไลน์
   - ปัญหาคุกคามไซเบอร์
   - อื่น ๆ

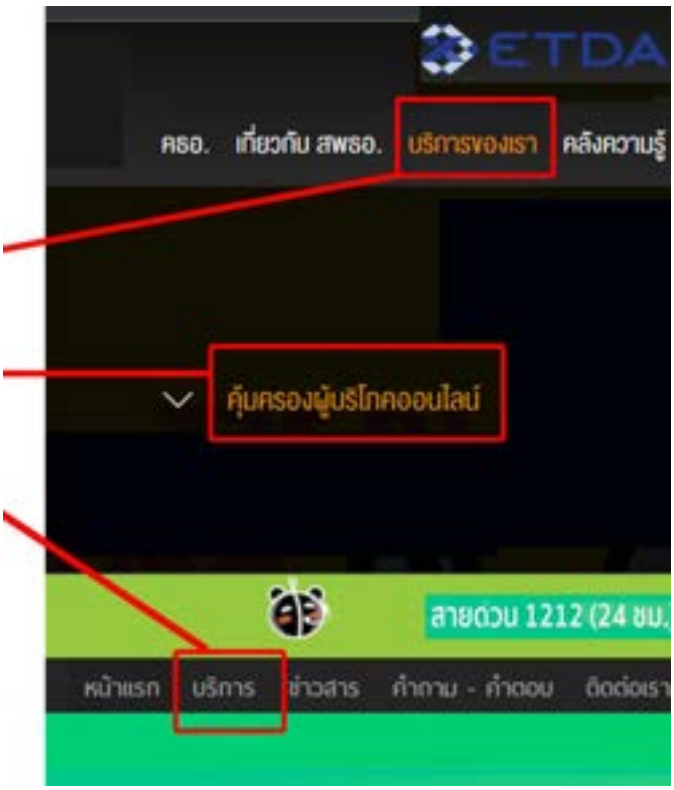

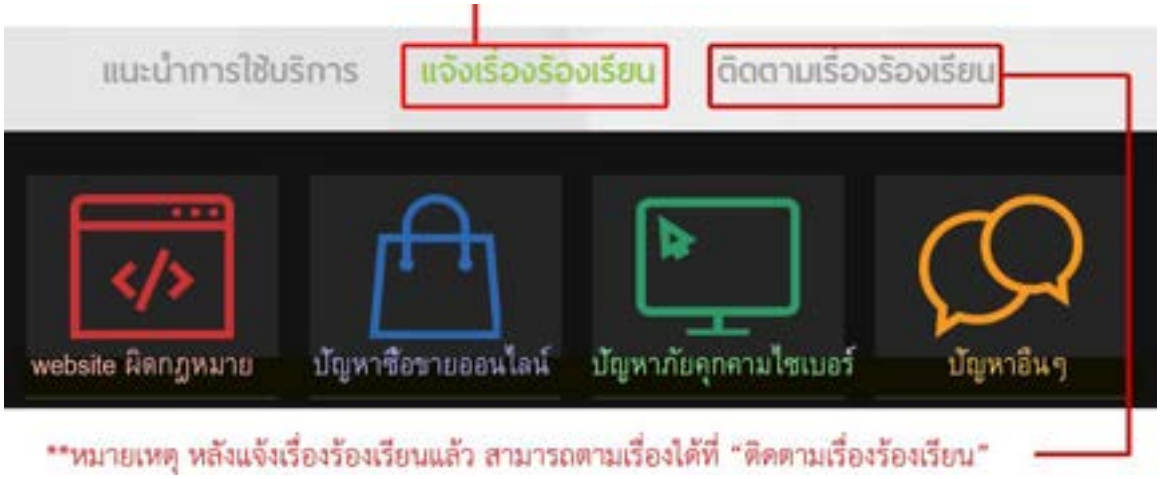

รายละเอียดของ หัวข้อร้องเรียน

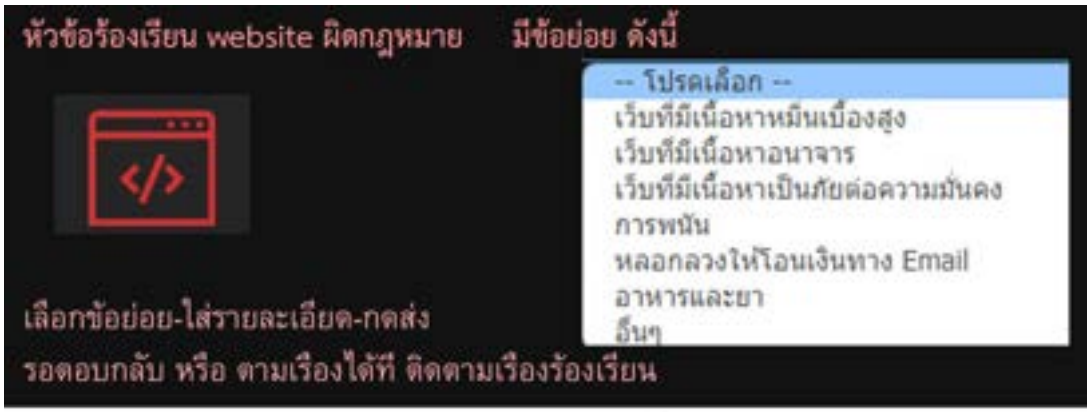

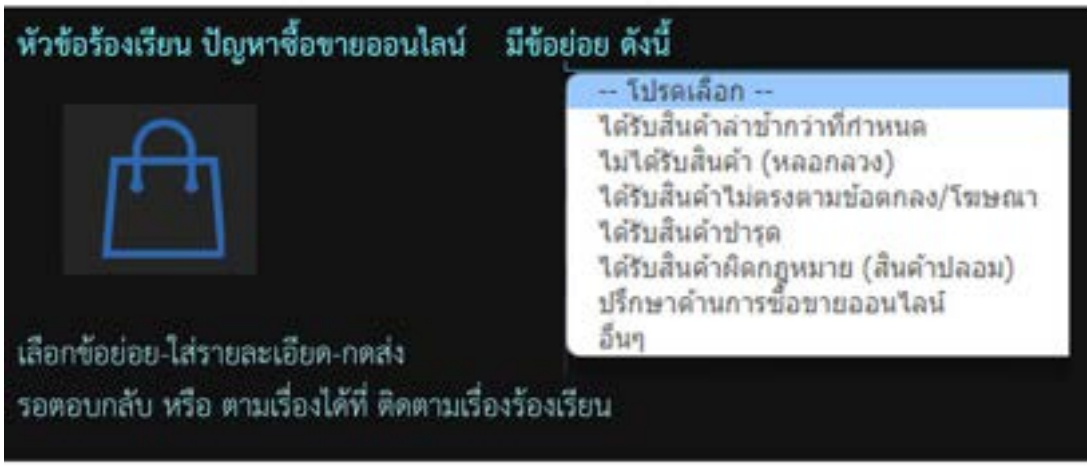

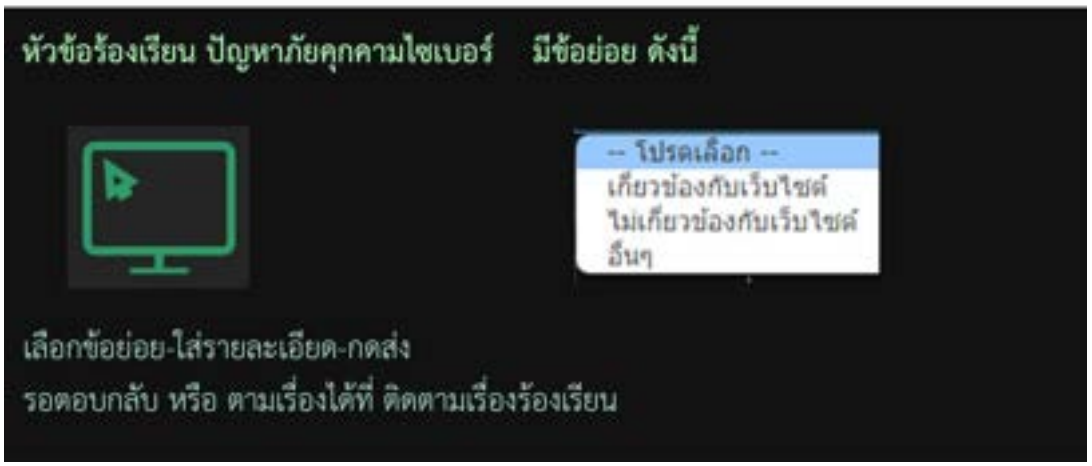

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) หรือ “ตำรวจไซเบอร์” ทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีทั่วราชอาณาจักร ที่สำคัญเช่น การเข้าจับกุมเครือข่ายแก๊งคอลเซ็นเตอร์

คดีที่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของ “ตำรวจไซเบอร์” ตามคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 287/2564 เช่น

1. คดีที่มีการกระทำความผิดเป็น “ขบวนการ” ที่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษหาหลักฐาน
2. คดีที่ส่งผลเสียหายร้ายแรงต่อระบบคอมพิวเตอร์หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ
3. คดีที่ส่งผลเสียหายร้ายแรงต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
4. คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร และความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน
5. คดีที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีนโยบายป้องกันและปราบปรามเป็นพิเศษ

การค้นหาผลงานของ บช.สอท.

1. พิมพ์ Website บช.สอท. https://www.ccib.go.th
2. คลิก “ประชาสัมพันธ์” แล้วดู “ข่าวปลอม”

ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษได้ที่สายด่วน 1441
หรือติดต่อทางเว็บไซต์ https://www.ccib.go.th/

บทที่ 3 การตัดต่อและทำ Deepfake ทั้งภาพนิ่งและคลิป

การตัดต่อปลอมแปลงภาพ เป็นภัยที่เกิดมากในปัจจุบัน เพราะเทคโนโลยีสามารถสร้างภาพปลอมได้แนบเนียนเหมือนภาพจริง เช่น ภาพด้านล่าง แสดงสถานที่ต่าง ๆ ที่มีตัวนายเออยู่ที่นั่น เหมือนว่านายเออยู่ที่นั่นจริง ๆ แต่นายเอไม่เคยไปเลย

การตัดต่อ ไม่เพียงแค่เปลี่ยนสถานที่ แต่เปลี่ยนได้ทุกอย่าง เช่น รูปร่าง ใบหน้า ทรงผม เพศ และอื่น ๆ ตามความต้องการ อีกทั้งปัจจุบันยังสามารถใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ปลอมแปลงลักษณะของบุคคล ทั้งภาพนิ่ง คลิปวิดีโอ และคลิปเสียง ที่เรียกว่า “Deepfake”

เทคโนโลยีที่ล้ำหน้า ทำให้ข่าวปลอมยิ่งดูเหมือนข่าวจริงและง่ายในการสร้าง ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่นักเรียนจะเชื่อข่าวใด ต้องตรวจสอบอย่างละเอียดเสมอ

บทที่ 4 การทำงานเป็นทีม-ร่วมมือสืบค้นข้อเท็จจริง : การจัดแข่งขันในโรงเรียนและการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป

การจัดแข่งขันสืบค้นหาข้อเท็จจริงออนไลน์ในโรงเรียน ฝึกทำงานเป็นทีม-ร่วมมือสืบค้นข้อเท็จจริง

การสอนให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปให้สามารถช่วยตรวจสอบข่าวและแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 5 กฎหมายที่ควรรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

1. ไม่คุกคามหรือระรานผู้อื่นออนไลน์

2. ไม่หลอกลวงหรือฉ้อโกงผู้อื่นออนไลน์

3. ไม่เจาะระบบคอมพิวเตอร์หรือ
จารกรรมข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น

4. ไม่นำเข้า ส่งต่อ หรือเผยแพร่ข่าวลวงหรือข่าวปลอม

เช็กก่อนเชื่อ ตรวจให้ชัวร์ก่อนแชร์
เพื่อตนเองและสังคม

การนำเข้า ส่งต่อหรือเผยแพร่ข่าวลวงหรือข่าวปลอม

ผู้นำเข้าระบบคอมพิวเตอร์ ส่งต่อหรือเผยแพร่ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ พึงระวังพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 14 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (2)

การเจาะระบบคอมพิวเตอร์/จารกรรมข้อมูลคอมพิวเตอร์

แฮกเกอร์เจาะระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นพึงระวังพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งระบบคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงโดยเฉพาะและมาตรการนั้นมิได้มีไว้สำหรับตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แฮกเกอร์จารกรรมข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น พึงระวังพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงโดยเฉพาะ และมาตรการนั้นมิได้มีไว้สำหรับตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การหลอกลวงหรือฉ้อโกงออนไลน์

การหลอกลวงหรือฉ้อโกงผู้อื่นออนไลน์ ผู้กระทำพึงระวังพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 14 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

รวมทั้งมาตรา 343 ซึ่งบัญญัติว่า *ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ*

การคุกคามหรือระรานออนไลน์ (Cyberbullying)

การคุกคามหรือระรานผู้อื่นออนไลน์ ผู้กระทำพึงระวังประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือให้ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท